

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การศึกษาปัจจัยการเล่นหอยไต้ดิน เพื่อหาแนวทางลดภาระ
ค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต้ดินอย่างมีส่วนร่วม

โดย

นางสาวอังศุมารินทร์ อังสนันท์ และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

พฤษภาคม 2552

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การศึกษาปัจจัยการเล่นหอยไต้ดิน เพื่อหาแนวทางลดภาระ
ค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต้ดินอย่างมีส่วนร่วม

หัวหน้าโครงการ นางสาวอังศุมารินทร์ อังสนันท์

ทีมนักวิจัยท้องถิ่น

นายถนอม	ขามคำ	นายสังวาล	มันคง
นางไมย	แสงแป้	นางสาววิสัย	ชัยนริน
นางลำไย	อันพิมพ์	นางทองสุข	นากันหา
นางนิตยา	อันพิมพ์	เด็กหญิงหัตสนีวัลย์	แสงแป้
นายช่วย	ไชยไย	นางจำปี	แสงคำ
นางบัวผัน	ราชสุวรรณ	น.ส.วันทนี	พิทักษ์วงศ์
นางสาวสุลวดี	นากุล	นายวิศวพงษ์	แถวหมอ
นางหนอม	ไชยไย	นางอารีย์รัตน์	อังสนันท์
นายยศธร	มาตวังแสง	นายทองใบ	แก้วสงวน
นางพรพิมล	แถวหมอ	นางหวาน	ชัยนรินทร์
นางสุภัทรา	การถาง	นางลอง	ทับอาษา
นายสมาน	จารขำนิ	นางอรรวรรณ	เกิดศักดิ์ ฦ แวงน้อย

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นงานที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งผู้จัดทำรู้สึกภาคภูมิใจและเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสในการทำวิจัยในครั้งนี้ งานชิ้นนี้จะไม่อาจสำเร็จสมบูรณ์ลุล่วงไปได้ด้วยดีหากไม่ได้รับความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจากคณาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน โดยเฉพาะอาจารย์วศิน โกมุต อาจารย์ที่ปรึกษาในการทำการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ ที่คอยเสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำแนะนำ ให้คำชี้แนะในการดำเนินงานครั้งนี้และยังคอยอำนวยความสะดวก รับฟัง แก้ไข ปัญหา ร่วมปวดหัวในยามจัดทำรูปเล่มตั้งแต่ต้นจนจบ ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.อินทรา ซาฮีร์ อาจารย์กาญจนา ทองทั่ว และคุณชุติมา จันทรมณี ที่ช่วยดูแลและเรื่องทุนการศึกษาและกระบวนการในการจัดทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ผู้จัดทำขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูงยิ่ง

ในงานการศึกษาค้นคว้าอิสระชิ้นนี้เป็นงานชิ้นสำคัญที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญในการเล่นและการดำรงอยู่ของหอยไคดินในชุมชน โดยต้องอาศัยชาวบ้านเป็นผู้ร่วมศึกษาและให้ข้อมูลทั้งหมด คอยอำนวยความสะดวก ติดต่อประสานงานให้กับข้าพเจ้า ผู้จัดทำขอกราบขอบพระคุณชาวบ้านทุกท่าน ที่คอยให้ข้อมูลและร่วมศึกษาในงานชิ้นนี้ร่วมกัน

ขอขอบคุณเพื่อนๆในโครงการ CBPUS ทั้ง 12 ทีม ที่ได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานวิจัย เสริมสร้างกำลังใจให้ซึ่งกันและกัน

ขอขอบคุณเพื่อนๆชั้นปีที่ 4 รุ่นที่ 3 สาขาการพัฒนาสังคมทุกคน ที่ได้ให้กำลังใจในการทำงานการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ ขอขอบคุณเพื่อนที่ปรึกษาทั้ง 6 คน ที่ได้ร่วมหนทางเดินมุ่งหน้าในการศึกษาครั้งนี้อย่างตั้งใจจริง

ขอขอบคุณเพื่อนมิก แอม ปุ๊ก หน้อย พิงค์ และมิ ที่ได้ช่วยเหลือผู้ศึกษาในทุกๆด้าน ร่วมทุกข์ร่วมสุขในยามลงพื้นที่ทำงาน และร่วมเป็นกำลังใจในยามที่ทุกคนท้อถอย เหน็ดเหนื่อย ขอขอบคุณสำหรับทุกๆสิ่งทุกอย่างที่ได้แบ่งปันให้แกกันตลอดระยะเวลาที่เป็นเพื่อนกันมา

สุดท้ายขอขอบคุณครอบครัวทั้งคุณแม่ คุณพ่อ คุณยาย น้ำ พี่สาว และพี่ชาย ที่ได้คอยช่วยเหลืองานชิ้นนี้ของผู้ศึกษาให้สำเร็จลุล่วงมาได้ด้วยดี และขอขอบคุณทุกคนอีกครั้งหนึ่งที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำงานการศึกษาชิ้นนี้ให้สำเร็จแม้ว่าจะไม่ได้เฝ้าถึงในที่นี้

นางสาวอังศุมารินทร์ อังสนันท์

หัวหน้าโครงการฯ

คำนำ

“หอยไต้ดิน” เป็นที่รู้จักกันในสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน จนถึงได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทย เป็นการพนันที่คนนิยมเล่นกันมากกว่าการพนันทุกประเภทที่มีอยู่ในปัจจุบัน กล่าวว่าการเล่นการพนันหอยไต้ดินแพร่ระบาดอย่างหนักในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นในพื้นที่ใดก็ตาม คงไม่มีใครไม่รู้จักหอยไต้ดิน หลายคนมองการเล่นหอยไต้ดินว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมาย เป็นสิ่งไม่ดีไม่ควรอยู่คู่กับชุมชน มีรัฐบาลหลายสมัยที่พยายามแก้ไขปัญหการเล่นการพนันหอยไต้ดิน แต่กระนั้นก็ไม่สามารถทำให้หอยไต้ดินหมดไปจากสังคมไทยได้

ชุมชนเป้าหมายที่ผู้วิจัยลงไปศึกษานั้น เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีการเล่นหอยไต้ดินในชุมชน และมีการเล่นในลักษณะที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในชุมชน เกิดความสมดุลในชุมชน แต่ก็มีการเล่นที่เกิดความเสียหายในบางส่วน ดังนั้นพลังชุมชน และความเข้มแข็งของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การเล่นการพนันหมดไปจากชุมชน

นางสาวอังศุมารินทร์ อังสนันท์
หัวหน้าโครงการฯ

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการเล่นและการดำรงอยู่ของหอยไต้ดิน พฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้เล่นหอย รวมทั้งแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่าย การวิจัยนี้เป็นเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ระหว่างกลุ่มตัวอย่างกับนักศึกษา มีวิธีดำเนินการศึกษาคือ การศึกษาเอกสาร การศึกษาภาคสนาม เก็บข้อมูลด้วยสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยใช้ทฤษฎีโครงสร้าง – ผู้กระทำการ ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเล่นและการดำรงอยู่ของหอยไต้ดินนั้นสามารถแยกเป็น 3 ประเภท และนำมาวิเคราะห์กับทฤษฎีโครงสร้าง – ผู้กระทำการ ได้ดังนี้ 1) ประเภทที่มีความคาดหวังว่าจะได้เงิน ทรัพย์สิน อยากจะรวยเร็วๆ 2) ประเภทที่ซื้อเพราะความสนุกสนาน ลองเสี่ยงดวง และ 3) ประเภทที่ซื้อเพราะมีแรงกระตุ้นจากการอยากได้ทรัพย์สินและอยากได้ความสนุกสนาน โดยคนเล่นหอยมีปัจจัยสำคัญในการเล่นหอย คือ คนเล่นหอยจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆในสังคม เพื่อให้ได้ตัวเลขที่จะนำมาซื้อหอย และการปฏิสัมพันธ์นั้นจะมีลักษณะเป็นแรงจูงใจและแรงผลักดันให้เกิดความอยากได้ อยากมี หรืออยากลองเสี่ยงเพื่อความสนุกสนาน โดยขึ้นอยู่กับบุคคลว่าจะมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความเหนียวแน่นเพียงใดที่จะควบคุมปริมาณการซื้อตามแรงจูงใจนั้นมากน้อยเพียงใด ในด้านของพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และเครือข่ายของการซื้อ-ขาย ของคนเล่นหอยไต้ดินนั้น จะมีทั้งในกลุ่มผู้เล่นหอยในชุมชน ในจังหวัดเดียวกัน และเครือข่ายที่จะต้องเป็นลักษณะของการตอบสนองความต้องการของแต่ละฝ่ายได้ ทั้งนี้การมีพฤติกรรมที่ชอบเลียงโชค มีความหวังลึกๆภายในในเรื่องของวัตถุสิ่งของ จึงทำให้เกิดสังคมของการเล่นหอยไต้ดิน ที่ทำให้เกิดสัมพันธ์ภาพทางสังคม ปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม และความสมดุลทางสังคม

แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต้ดินมี 2 รูปแบบ โดยในช่วงระยะเวลาที่ทำการวิจัย ทีมวิจัยได้ทดลองใช้แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหอยไต้ดิน รูปแบบที่ 1 ทำให้พบอุปสรรคต่างๆ ที่นำไปสู่การร่วมกันหาทางออกโดยได้รูปแบบที่ 2 ดังนี้

รูปแบบที่ 1 “แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยอย่างง่าย” ซึ่งเป็นการสร้างข้อตกลงอย่างง่ายร่วมกัน มีดังนี้ 1) ซื้อหอยตามจำนวนเงินที่มีอยู่จริง (ซื้อตามเงินที่มีอยู่ในกระเป๋า) ไม่ซื้อแบบเครดิตเงินเชื่อ 2) ให้ซื้อหอยในจำนวนเงินที่ลดลง 10 % จากวงเงินการซื้อแต่

ละงวด 3) ขอความร่วมมือกับผู้ขายที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่างให้ขายแบบเงินสดเท่านั้น และ 4) ผู้ซื้อทุกคนจะต้องสามารถตอบสาเหตุในการซื้อหอยแต่ละงวดได้ว่าเป็นเพราะเหตุใดจึงซื้อหอยอยู่

รูปแบบที่ 2 “การกลับคืนสู่โลกของคนเลิกเล่นหอยได้คืน” มีดังนี้ 1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่นำไปสู่การคิดเชื่อมโยงกับตัวเลข หรือหอย เพื่อที่จะไม่ให้เกิดแรงกระตุ้นในการเล่นหอยได้คืน 2) การตระหนักถึงภาระค่าใช้จ่าย โดยการเขียนสมุดบัญชีครัวเรือน แล้วทำสถิติในการซื้อหอยพร้อมกับสถิติเงินรางวัลเอาไว้ เพื่อให้ผู้ซื้อหอยเห็นภาพค่าใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นและจะนำไปสู่การลดภาระค่าใช้จ่ายในที่สุด 3) ตระหนักถึงภาระค่าใช้จ่ายในอนาคต อาจจะทำให้ได้โดยการวางแผนการใช้จ่ายในครัวเรือนว่าแต่ละเดือนมีค่าใช้จ่ายใดเกิดขึ้นบ้าง และมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินอันใดที่คาดว่าจะตามมา

จากการศึกษา ผู้ศึกษาได้มีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) รัฐบาลควรมีมาตรการที่เข้มงวดต่อการพนัน และกระตุ้นการปฏิบัติงานของผู้ใช้อำนาจทางกฎหมายให้มีการปฏิบัติงานที่จริงจังในการกวาดล้าง หรือปราบปราม 2) รัฐบาลควรประกาศนโยบายด้านการพนันให้ประชาชนรับรู้และมีความเข้มข้น ทั้งในด้านของกฎหมายและผู้ใช้กฎหมาย หรือ ควรมีการจำกัดพื้นที่ในการเล่นการพนันในสังคม 3) ชุมชนควรมีระบบการจัดการพื้นที่ในการเล่นหอย โดยมีการจำกัดพื้นที่ในการเล่น หรือมีกฎกติกาในการเล่นหอยเพื่อที่จะไม่ให้เกิดการเล่นหอยขยายตัวการเล่นเข้าสู่ระดับเยาวชน 4) หากชุมชนมองว่าการเล่นหอยเป็นปัญหาใหญ่ในเรื่องของปัญหาหนี้สินระดับครัวเรือนเพิ่มขึ้น ชุมชนควรมีรูปแบบในการเสี่ยงโชคด้วยวิธีอื่น ซึ่งอาจจะมีข้อจำกัดทางการเงิน หรือใช้การลุ้นโชคอย่างอื่นที่ไม่ใช้เงินเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยน 5) ในระดับตัวปัจเจกชน ควรมีการหักห้ามใจ หรือทำความเข้าใจกับความรู้สึกรักของตนเองในการเล่นหอย เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายทั้งตนเอง ชุมชน และสังคม หรืออาจจะมีการเล่นโชคด้วยการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล

ศัพท์คำสำคัญ : หอยได้คืน ปัจจัยการเล่นหอยได้คืน แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่าย

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
คำนำ	ข
บทคัดย่อ	ค
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
สารบัญแผนภูมิ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	4
1.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา	7
1.6 นิยามศัพท์	8
1.7 ตารางดำเนินงาน	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่	11
2.2 ทฤษฎีการจูงใจ	26
2.3 การศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	28
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	34
3.2 วิธีการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล	35
3.3 เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา	51
3.4 คำถามในการศึกษา	52
บทที่ 4 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล	
4.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน	55

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.2 ประวัติศาสตร์หอยในชุมชน	57
4.3 การเล่นหอยไต้ดินในชุมชน	64
4.4 พฤติกรรมของคนที่เล่นหอยในชุมชน	77
4.5 เครือข่ายความสัมพันธ์ของคนที่เล่นหอยไต้ดินในชุมชน	92
4.6 กระบวนการก้าวเข้าสู่การเป็นคนเล่นหอยไต้ดินในชุมชน	107
4.7 ข้อมูลสถิติบัญชีครัวเรือน(รายจ่ายในการซื้อหอย)	109
4.8 แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอย	135
4.9 การวิเคราะห์ เชื่อมโยง อภิปรายผลข้อมูลร่วมกับทฤษฎี	138
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการศึกษา	143
5.2 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	148
5.3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังการวิจัย	149
5.4 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข	151
5.5 ข้อเสนอแนะต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)	151
บรรณานุกรม	152
ภาคผนวก	154
ประวัติผู้ศึกษา	159

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตารางแผนการดำเนินงาน	10
2	ตารางแสดงลักษณะภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง	114
3	ตารางแสดงอัตราค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและค่าใช้จ่ายในการซื้อหอยไต้ดิน	115
4	ตารางแสดงจำนวนเงินการซื้อหอยไต้ดินและการเปลี่ยนแปลงอัตราการซื้อหอยไต้ดินของกลุ่มตัวอย่างที่จัดทำบัญชีครัวเรือน 15 ครัวเรือน	117
5	ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ ป้าเสาร์	120
6	ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ พ่อฮวย	121
7	ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ พ่อใบ	122
8	ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ น้าปี	123
9	ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ น้าผัน	124
10	ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ ยายไมย	125
11	ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ แม่เกา	126
12	ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ น้าหล้า	127
13	ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ ยายหงวน	128
14	ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ ยายไย	129
15	ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ เหมย	130
16	ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ เป้า	131
17	ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ ยายเล็ก	132
18	ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ พี่ป๋ม	133
19	ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ พ่อกำนัน	134

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	แผนภาพแสดงลักษณะของโพยหอย หน้าที่ 1 ของโพยหอยไต้ดินปัจจุบัน	60
2	แผนภาพแสดงลักษณะของ หน้าที่ 2 ของโพยหอยไต้ดินปัจจุบัน	63
3	แผนภาพแสดงลักษณะของโพยหอยไต้ดินในอดีต	64
4	แผนภาพแสดงแผนผังความคิดปัจจัยการเล่นหอยไต้ดิน	71
5	แผนภาพแสดงแผนผังความคิดที่มาของตัวเลขที่นำมาเล่นหอยไต้ดิน	76
6	แผนภาพแสดงระบบความสัมพันธ์ของคนเล่นหอยไต้ดินในชุมชน	100
7	แผนภาพแสดงเครือข่ายการซื้อขาย – ขายหอยไต้ดิน ของผู้ซื้อหอยไต้ดินในชุมชน	101
8	แผนภาพแสดงเครือข่ายการซื้อขาย – ขายหอยไต้ดิน ของผู้ขายหอยไต้ดินในชุมชน	103
9	แผนภาพแสดงเครือข่ายการซื้อขาย – ขายหอยไต้ดิน ของเจ้ามือหอยไต้ดินในชุมชน	104
10	แผนภาพแสดงเครือข่ายการซื้อขาย – ขายหอยไต้ดิน ของเจ้ามือหอยไต้ดินในชุมชน	145

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	แสดงจำนวนเงินการซื้อหอยไต้ดินและการเปลี่ยนแปลงอัตราการซื้อหอยไต้ดินของกลุ่มตัวอย่างที่จัดทำบัญชีครัวเรือน 15 ครัวเรือน	118
2	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ ป้าเสาร์	120
3	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ พ่อฮวย	121
4	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ พ่อใบ	122
5	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ น้ำปี	123
6	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ น้ำผัน	124
7	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ ยายไมย	125
8	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ แม่เกา	126
9	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ น้ำหล้า	127
10	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ ยายหงวน	128
11	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ ยายไย	129
12	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ เหมย	130
13	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ เป้า	131
14	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ ยายเล็ก	132
15	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ พี่ปุม	133
16	แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ พ่อกำนัน	134

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

หอยเป็นการพนันประเภทหนึ่งที่อยู่คู่สังคมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน ตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงบันทึกไว้ในประชุมพงสาวดาร ภาคที่ 17 เรื่องตำนานการเลียบ่อนเบี้ยและเลียบหอย ว่าการเล่นหอยเกิดขึ้นในสมัยของพระเจ้าตากวงศ์ รัชกาลที่ 6 แห่งราชวงศ์ไศย ซึ่งครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 2364-2394 (ตรงกับรัชกาลที่ 2 ต่อรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์) เดิมคนจีนเรียกหอยว่า “ฮวยหอย” คือทำป้ายเล็กๆ 36 ป้าย และเขียนชื่อคนโบราณลงไปป้ายละชื่อ ซึ่งเป็นชื่อคนสำคัญของจีนทั้งสิ้น จากนั้นก็เลือกป้าย 1 อันใส่กระบอกไม้ปัดฝาแล้วเขว่นไว้ให้คนทายว่าจะเป็นชื่อใด ถ้าทายถูกเจ้ามือจะให้ 30 ต่อทายผิดก็ถูกกิน (หนึ่งฤทัย ชัยวงศ์, 2550)

การเล่นหอยในสังคมไทย เริ่มต้นจากการนำเข้าของชาวจีน เมื่อราวทศวรรษ 2360 โดยในระยะแรกๆ หอยเป็นเพียงการพนันที่เล่นกันในระหว่างคนจีนอพยพเท่านั้น และเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ โดยที่รัฐไม่มีส่วนได้ส่วนเสียใดๆ ต่อมาเมื่อการพนันแพร่ระบาดสู่สังคมคนไทย จึงได้มีการออกหอยที่เป็นอักษรไทย จึงมีชื่อเรียกว่า “หอย ก ข” จนกระทั่ง พ.ศ. 2374 ถึง 2375 ประเทศไทยมีปัญหาฝิ่นแล้ง ทำให้เกิดข้าวยากหมากแพง จนรัฐบาลต้องนำเข้าข้าวจากต่างประเทศ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นห่วงว่าปัญหาฝิ่นแล้งทำให้เงินทองหายาก และรัฐบาลเก็บภาษีได้น้อยลง ช่วงนั้นเอง เจ้าสัวผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นนายอากรสุราได้ถวายคำแนะนำให้รัฐออกหอยเพื่อแก้ปัญหาเงินทองหายาก รัชกาลที่ 3 จึงทรงให้จัดตั้งโรงหอยขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกในปี พ.ศ. 2378 และแต่งตั้งให้เจ้าสัวเป็นนายอากรหอย มีตำแหน่งขุนบาลหารายได้ให้รัฐบาล จากจุดเริ่มต้น พ.ศ. 2378 ระบบอากรหอยกลายเป็นแหล่งรายได้สำคัญที่สุดแหล่งหนึ่งของรัฐบาลเป็นเวลานานกว่า 80 ปี ใน พ.ศ. 2445 อากรการพนันซึ่งรวมอากรหอยมีมูลค่า 4.28 ล้านบาทหรือร้อยละ 27 ของรายได้รัฐทั้งหมดในปีนั้น

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริจะเลิกอากรหอย แต่ยังลงมือปฏิบัติไม่ได้ เพราะผลประโยชน์ของรัฐที่ได้จากบ่อนเบี้ยและหอยรวมกันได้มากถึงปีละ 9.2 ล้านบาท หากให้เลิกหมดในทันทีจะกระทบกระเทือนภาวะความมั่นคงทางด้านการเศรษฐกิจของรัฐ จึงทรงประกาศเลิกเพียงแต่อากรบ่อนเบี้ยก่อน ก่อนที่จะมีการประกาศยกเลิกการเล่นหอย ประมาณกว่า 40 ปี คือใน พ.ศ. 2417 ในรัชกาลที่ 5 ได้มีการออกสลากกินแบ่งที่เรียกว่า “ลอตเตอรี่” ซึ่งรับแบบอย่างมาจากประเทศทางยุโรปเป็นครั้งแรกในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา โดยทำการจับสลากออกรางวัลที่ติดกอง

คาเดีย (ศาลาสหทัยสมาคม) ในพระบรมมหาราชวัง การออกลอตเตอรี่ในยุคแรกนั้น เพื่อการหาเงินเข้าบำรุงสาธารณกุศลเป็นหลัก จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2459 รัชกาลที่ 6 ทรงให้มีการประกาศยกเลิกการหวยและห้ามการเล่นหวยทั่วประเทศ รวมเวลาอายุของหยวนนับตั้งแต่แรกตั้งในปี พ.ศ. 2378 จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2459 เท่ากับ 81 ปี ต่อมารัฐบาลภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ได้ให้มีการออกลอตเตอรี่เป็นประจำ และในปี พ.ศ. 2482 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลให้มีการออกลอตเตอรี่เป็นประจำ การเล่นหวยจึงได้เปลี่ยนมาใช้เลขท้ายของลอตเตอรี่เป็นการออกหวยแทนหวย ก ข แบบเดิม หวยแบบเดิมจึงกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย แต่เนื่องจากการเล่นหวยได้ฝังรากลึกลงในหมู่ประชาชนเสียแล้ว ถึงแม้ว่าจะมีการยกเลิกหวยแบบเดิมและมีการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลมาแทนที่ แต่ก็ยังมีคนจำนวนมากลักลอบเล่นหวยที่ผิดกฎหมายหรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “หวยใต้ดิน” อยู่ตราប់กระทั่งปัจจุบัน (สังศิต พิริยะรังสรรค์ และคณะ, 2546)

“หวยใต้ดิน” เป็นที่รู้จักกันในสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน จนถึงได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทย เป็นการพนันที่คนนิยมเล่นกันมากกว่าการพนันทุกประเภทที่มีอยู่ในปัจจุบัน ประมาณการจำนวนผู้เล่นได้ถึง 23.7 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 51 ของประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไป และมีเงินหมุนเวียนกว่า 542,000 ล้านบาทในปี 2544 ที่ผ่านมา ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2538 ที่มีวงเงินหมุนเวียนอยู่ประมาณ 325,000 ล้านบาท พบว่าวงเงินเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 67 และนอกจากนี้ยังมีวงเงินในการเล่นหวยใต้ดินสูงกว่ายอดขายสลากกินแบ่งรัฐบาลถึง 507,440 ล้านบาท หรือสูงกว่า 15.7 เท่า (สังศิต พิริยะรังสรรค์ และคณะ, 2546) ด้วยเหตุนี้ทำให้รัฐบาล ภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้เล็งเห็นความสำคัญของธุรกิจหวยใต้ดิน จึงได้พยายามเข้ามาลดบทบาทความสำคัญลง และแก้ไขปัญหาลักษณะของหวยใต้ดินต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อที่จะนำเม็ดเงินจำนวนมากที่อยู่ในธุรกิจผิดกฎหมายนี้มาทำให้ถูกกฎหมาย จึงได้มอบหมายให้สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลทำการออกสลากเลขท้าย 3 ตัว 2 ตัว หรือที่คนทั่วไปเรียกกันว่า “หวยบนดิน” เพื่อเป็นการแข่งขันและเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของคนที่นิยมเล่นหวย ยุทธศาสตร์การนำเอาหวยใต้ดินมาสู่บนดินนั้น เพื่อเป็นการลดปริมาณเงินนอกระบบที่ผิดกฎหมายมาเข้าระบบและปราบปรามเจ้ามือหวยใต้ดินให้หมดไปจากสังคม และเพื่อนำรายได้มาจัดสรรกลับคืนสู่สังคมเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนคนยากจน ในด้านการศึกษา การแพทย์ สังคม และสาธารณประโยชน์และเพื่อดำเนินการให้เป็นกิจการที่รัฐสามารถ ควบคุมและกำกับดูแลให้ถูกต้องอย่างเหมาะสมตามกฎหมาย แต่กระนั้นธุรกิจหวยใต้ดินก็ยังไม่หมดไปจากสังคมเนื่องจาก ธุรกิจหวยใต้ดินมีความสัมพันธ์กับธุรกิจหวยบนดินอย่างแนบแน่นเพราะความยืดหยุ่นในการซื้อและเงินรางวัลที่จะได้รับนั้น เมื่อต่อการเสี่ยงโชคมากกว่าหวยบนดิน จึงทำให้ผู้คนบางกลุ่มยังเลือกที่จะเล่นหวยใต้ดินมากกว่าหวยบนดิน

ต่อมารัฐบาลภายใต้การนำของ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้มีการยกเลิกการจำหน่ายสลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัวขึ้น อันเนื่องมาจากมติคณะรัฐมนตรีออกมาว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมายเพราะไม่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสลากกินแบ่งแห่งชาติ ดังนั้น หว่ยไต้ดินจึงหวนกลับคืนมาสู่สังคมอย่างแพร่ระบาดอีกครั้ง แม้ว่าจะเป็นการเล่นที่ผิดกฎหมาย แต่หว่ยไต้ดินยังเป็นการพนันที่ประชาชนนิยมมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งของการพนันทุกประเภท (นภสวรรณ จิรเจริญเวศน์, 2550)

กล่าวกันว่าการเล่นการพนันหว่ยไต้ดินแพร่ระบาดอย่างหนักในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นในพื้นที่ใดก็ตาม คงไม่มีใครไม่รู้จักหว่ยไต้ดิน หมู่บ้านเป้าหมายของผู้ศึกษา ในเขตอำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ก็เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่มีการเล่นหว่ยไต้ดินมาเป็นเวลานาน ซึ่งมีประชากรที่เล่นหว่ยไต้ดินเกินกว่าครึ่งของประชากรทั้งหมู่บ้าน มีผู้ขายหรือตัวแทนจำหน่ายประมาณ 3 คน ทุกๆวันที่ 1 และ 16 ของทุกเดือน ในหมู่บ้านจะเกิดมหรหรรคมการเล่นหว่ยไต้ดินกันอย่างเอิกเกริกเสมือนว่าเป็นวัฒนธรรมความหวังของชีวิตที่มีคนให้ความสำคัญและนิยมในวัฒนธรรมนี้มากที่สุด ถึงขั้นต้องจับกลุ่มพูดคุย ถามไถ่ นั่งเก็งเลข ตะโกนข้ามบ้าน ละจากงานประจำที่พวกเขามองว่าไม่สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้เพียงพอ อีกทั้งยังเป็นอาชีพหรืองานประจำที่เพิ่มภาระให้กับตนเอง ไม่สามารถเลิกจาก หันมาฝากรายได้ที่จะได้เงินไว้กับการเสี่ยงโชคในอัตราเสี่ยง 2:100 เท่านั้น ปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้คนในหมู่บ้านให้ความสำคัญกับหว่ยไต้ดินนั้นนำไปสู่ปัญหาสังคมหลายอย่าง อาทิเช่น เกิดการทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว เกิดปัญหาหนี้สิน เกิดปัญหาทางสุขภาพกายและใจ เหตุที่กล่าวดังนั้นเนื่องจากเวลาสิบห้านาทีของวันที่ 1 และ 16 ของทุกเดือนคนเล่นหว่ยไต้ดินส่วนใหญ่จะต้องนั่งจับกลุ่มพูดคุย พร้อมกับเปิดวิทยุเพื่อลุ้นเลขท้าย 2 ตัวและ 3 ตัวของสลากกินแบ่งรัฐบาล หลังจากเสียงวิทยุจบลงสิ่งที่เกิดตามมาคือ การส่งเสียงร้องดังเฮฮาพร้อมทั้งแสดงอาการปฏิกิริยาแห่งการดีใจอย่างยินดีปรีดาเป็นที่สุด เมื่อพบว่าตัวเลขที่ตนเสี่ยงดวงหรือทุ่มเงินที่เกือบจะเป็นก้อนสุดท้ายของครอบครัวหรือที่ได้จากน้ำพักน้ำแรงของตนเองนั้น ถูกตรงตามเลขท้าย 2 ตัว หรือ 3 ตัวของรางวัลเลขสลากกินแบ่งรัฐบาล แต่ในขณะที่เดียวกันถ้าหากเสียงประกาศที่ดังออกจากวิทยุสิ้นสุดลงแล้วพบว่าตัวเลขที่ได้ยินนั้นไม่ตรงตามที่เลขที่ตนทุ่มเงินซื้อ ก็จะทำให้เกิดเสียงที่มีแต่ถ้อยคำหยาบคาย พร้อมกับสีหน้าที่ผิดหวัง ในบางครอบครัวเกิดเสียงทะเลาะเบาะแว้ง หรือเสียงบ่นต่างๆนาๆตามมาเลยทีเดียว

เนื่องจากระยะเวลาในการดำรงอยู่ของหว่ยไต้ดินมีเวลาในการดำรงอยู่อย่างเนิ่นนาน แม้จะเป็นการเล่นที่ผิดกฎหมาย หรือมีการพนันอย่างอื่นเกิดขึ้นเป็นอย่างมากในสังคม ตลอดจนมีทางเลือกในการเลือกซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือการเกิดวิวัฒนาการของหว่ยไต้ดินที่มีหว่ยบนดินเข้ามาแทนที่แต่ก็มีอาจทำให้หว่ยไต้ดินหมดไป อีกทั้งจำนวนผู้ที่เล่นหว่ยไต้ดินที่มีจำนวนมากนี้ ทำให้เกิดปัญหาสังคมอย่างมากมาย ทีมวิจัยจึงเกิดความสนใจในปัจจัยที่เอื้อต่อ

การเล่นและการดำรงอยู่ของหอยไต้ดิน ว่ามีปัจจัยสำคัญใดบ้างที่ทำให้เกิดการเล่นและการดำรงอยู่ของหอยไต้ดินมีอายุยืนยาวมาจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนพฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้เล่นหอย นอกจากนั้นผู้ศึกษายังมีความสนใจที่จะศึกษาเครือข่ายของหอยไต้ดินอีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญในการเล่นและการดำรงอยู่ของหอยในชุมชน
- 1.2.2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนที่เล่นหอยในชุมชน
- 1.2.3 เพื่อศึกษาหาแนวทางลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหอยของคนในชุมชน

1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.3.1 ทำให้ได้ทราบถึงปัจจัยสำคัญในการเล่นและการดำรงอยู่ของหอยในชุมชน
- 1.3.2 ทำให้ได้ทราบถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนที่เล่นหอยในชุมชน ตลอดจนเครือข่ายความสัมพันธ์ของคนที่เล่นหอยในชุมชน
- 1.3.3 ทำให้ได้ทราบวิธีการ/แนวทางในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยจากการศึกษาพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนที่เล่นหอยในชุมชน เพื่อที่จะสามารถนำไปปรับใช้กับครอบครัว ชุมชน สังคมอื่นๆ ที่ต้องการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

พื้นที่การศึกษาคือ หมู่บ้านห้วยหนองจาน* ในเขตอำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 186 ครัวเรือน

1.4.2 ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.4.2.1 กลุ่มประชากร คือ กลุ่มคนที่มีการเล่นหอยในพื้นที่บ้านห้วยหนองจาน* ในเขตอำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

1.4.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างในการทำการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ

(1) กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มคนที่มีการเล่นหอยในพื้นที่เป้าหมายของผู้ศึกษา ซึ่งจะทำการเก็บข้อมูลจำนวน 20 คนจากกลุ่มประชากรที่มีการเล่นหอย ซึ่งจะใช้ศึกษาใน

* นามสมมติ

ประเด็นปัจจัยสำคัญในการเล่นและการดำรงอยู่ของหอยในชุมชน พฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของคนที่เล่นหอยในชุมชน ซึ่งแบ่งเป็น

1) เจ้ามือหอยไต้ดิน	จำนวน 2 คน
2) ผู้ขายหอยไต้ดิน	จำนวน 3 คน
3) ผู้เล่น(ผู้ซื้อ)หอยไต้ดิน	จำนวน 15 คน

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายและมีความน่าเชื่อถือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้ให้มากที่สุด

(2) กลุ่มที่ 2 เป็น ครอบครัวที่มีการเล่นหอยในหมู่บ้านห้วยหนองจาน* ในเขตอำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น จำนวนไม่น้อยกว่า 5 ครัวเรือน ซึ่งจะใช้ศึกษาในประเด็นแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอย โดยใช้กระบวนการแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

1.4.3 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาครั้งนี้มีระยะเวลา 1 ภาคการศึกษา คือ เดือนมิถุนายน - เดือนตุลาคม 2552

1.4.4 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.4.4.1 ปัจจัยในการเล่นและดำรงอยู่ของหอยในพื้นที่ของหมู่บ้านเป้าหมายของผู้ศึกษา

1.4.4.2 พฤติกรรมในการเล่นหอยของประชากรในชุมชน

1.4.4.3 ข้อมูลด้านบัญชีครัวเรือนของประชากรในพื้นที่ของหมู่บ้านเป้าหมายของผู้ศึกษา ซึ่งจัดทำในระยะเวลา 2 เดือนระหว่างทำการศึกษา

(1) รายได้ของประชากรในกลุ่มนี้ได้มาจากอะไรบ้าง แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

- 1) จากการประกอบอาชีพหลัก
- 2) จากการประกอบอาชีพเสริม
- 3) จากแหล่งอื่นๆ เช่น ลูก จากการถูกหอย เป็นต้น
- 4) จากเงินออม

(2) รายจ่ายของประชากรในกลุ่มนี้ มีอะไรบ้าง แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

- 1) ภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็น
- 2) ภาระค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น
- 3) ภาระค่าใช้จ่ายฉุกเฉิน

(3) จำนวนภาระหนี้สินของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง (ศึกษาจากการสัมภาษณ์ และการศึกษาเอกสารข้อมูลทุติยภูมิ (ข้อมูล จปฐ. ข้อรายได้และรายจ่ายของครอบครัวเรือนต่างๆที่เกี่ยวข้อง)

(4) แผนปฏิบัติการในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอย ตลอดจนตัวชี้วัดในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอย (ศึกษาจากวิธีการ Focus Group และแผนชุมชน ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของประชาชนในชุมชน)

1.4.4.4 มิติทางสังคมของผู้เล่นหอย

(1) ความสัมพันธ์ของผู้เล่นหอยกับสมาชิกในครัวเรือน
 (2) ความสัมพันธ์ของผู้เล่นหอยกับผู้ขายหอย
 (3) ความสัมพันธ์ของผู้เล่นหอยกับคนในชุมชน ทั้งผู้เล่นด้วยตนเอง และผู้ที่ไม่ได้เล่น

(4) ความสัมพันธ์ของผู้ขายหอยกับตำรวจ

1.4.5 คำถามหลักในการทำวิจัย

จะมีแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหอยของคนในชุมชนได้อย่างไร?

1.4.6 คำถามย่อยในการทำวิจัย

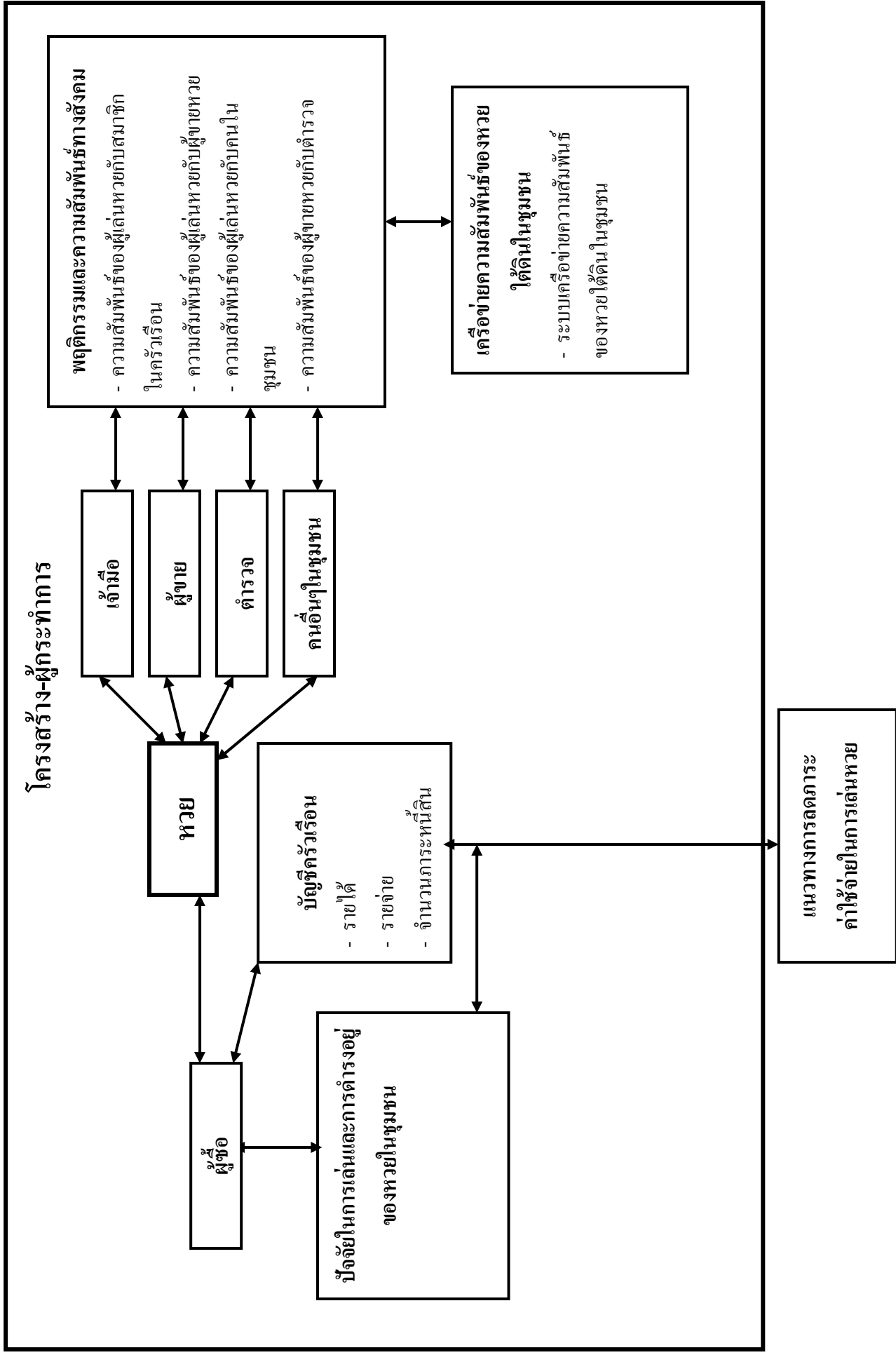
1.4.6.1 ประวัติศาสตร์และบริบทของหอยในชุมชนเป็นอย่างไร?

1.4.6.2 ปัจจัยสำคัญในการเล่นและการดำรงอยู่ของหอยในชุมชนคืออะไร?

1.4.6.3 พฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนที่เล่นหอยในชุมชนเป็นอย่างไร?

1.4.6.4 จะมีวิธีการอย่างไรที่จะช่วยให้ประชาชนในพื้นที่ลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหอย?

1.5 กรอบคิดในการศึกษา

คำอธิบายกรอบคิดในการศึกษา

จากกรอบคิด ผู้ศึกษามีกลุ่มเป้าหมายที่จะทำการศึกษา คือ กลุ่มประชากรที่เล่นหอยในชุมชน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาในกรอบคิดนี้ได้ มีประเด็นที่จะทำการศึกษาอยู่ทั้งหมด 5 ประเด็น โดยแบ่งเป็นประเด็นปัจจัยสำคัญในการเล่นและการดำรงอยู่ในชุมชน พฤติกรรมการเล่นหอยและความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน และเครือข่ายความสัมพันธ์ในการเล่นหอย โดยที่ประเด็นต่างๆเหล่านี้จะเป็นประเด็นที่ผู้ศึกษาใช้กำหนดกรอบคำถามในการเก็บข้อมูลเพื่อที่จะรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุด แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์หาคำตอบในประเด็นต่างๆ ผู้ศึกษาจะเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมรวมทั้งการจัดเวที กลุ่มตัวอย่างที่จะทำการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลนั้นจะต้องมีหลากหลายมิติ ทั้ง เจ้ามือหอยได้ดิน ผู้ขายหอยได้ดิน ผู้เล่น (ผู้ซื้อ) หอยได้ดิน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาจะมองประเด็นทั้งหมด โดยใช้แนวคิดมาวิเคราะห์คือ ทฤษฎีโครงสร้าง-ผู้กระทำการ นอกจากนั้นที่มวิจัยจะใช้สมุดบัญชีครัวเรือนมาประกอบการวิเคราะห์การหาแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายเรื่องหอยได้ดิน ซึ่งจะใช้เทคนิคการวิจัยแบบการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

1.6 การนิยามศัพท์

1.6.1 หอยได้ดิน หมายถึง การพนันชนิดหนึ่งที่ผิดกฎหมาย เป็นการจำหน่ายสลาก 3 ตัว หรือ 2 ตัวที่ไม่จำกัดวงเงินในการซื้อ ผู้เล่นสามารถเสี่ยงโชคตามความพึงพอใจของตนและเมื่อตัวเลขตรงกับเลขท้าย 3 ตัว หรือ 2 ตัวของรางวัลที่ 1 ของสลากกินแบ่งรัฐบาล ผู้เล่นจะได้รับเงินรางวัลจากเจ้ามือหอยที่รับแทง/รับซื้อ ทั้งนี้ในตอนที่ยุ้ซื้อๆหอยนั้นต้องระบุให้กับผู้ขายทราบด้วยว่าตนต้องการซื้อหอยชนิดใดเพราะมูลค่าเงินรางวัลในการถูกละแตกต่างกัน เช่น 3 ตัวบน บาทละ 400-500 บาท โต๊ด 3 ตัวบน บาทละ 80-100 บาท 2 ตัวบน บาทละ 60-70 บาท 2 ตัวล่าง บาทละ 60-70 บาท

1.6.2 3 ตัวบน,3 ตัวตรง,3 ตัวเต็ง หมายถึง เลขท้ายสามตัวที่มีตัวเลขและตำแหน่งที่ตรงกับตัวเลขสามตัวท้าย ของรางวัลที่ 1 ของสลากกินแบ่งรัฐบาล เช่น รางวัลที่ 1 ของสลากกินแบ่งรัฐบาล คือ 123456 แสดงว่า เลขท้าย 3 ตัวตรง คือ 456 เท่านั้น จะเป็น 654 หรือ 546 หรือ 645 หรือ 564 ไม่ได้

1.6.3 โต๊ด หมายถึง เลขท้ายสามตัวที่มีตัวเลขตรงกับตัวเลขสามตัวท้าย ของรางวัลที่ 1

ของสลากกินแบ่งรัฐบาล โดยที่ตำแหน่งของตัวเลขนั้นสามารถสลับกันได้ เช่น รางวัลที่ 1 ของสลากกินแบ่งรัฐบาล คือ 123456 แสดงว่า เลขท้าย 3 ตัวได้คือ 654 หรือ 546 หรือ 645 465 หรือ 564 ก็ได้เพราะถือว่าตัวเลขที่ตรงตามเลขท้ายสามตัวรางวัลที่ 1 ของสลากกินแบ่งรัฐบาล

1.6.4 2 ตัวบน หมายถึง เลขท้ายสองตัวที่มีตัวเลขและตำแหน่งที่ตรงกับตัวเลขสองตัวท้ายของรางวัลที่ 1 ของสลากกินแบ่งรัฐบาล เช่น รางวัลที่ 1 ของสลากกินแบ่งรัฐบาล คือ 123456 แสดงว่า เลขท้ายสองตัวบน คือ 56 เท่านั้น

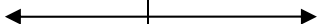
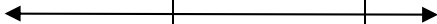
1.6.5 2 ตัวล่าง หมายถึง เลขและตำแหน่งที่ตรงกับรางวัลเลขท้ายสองตัวของสลากกินแบ่งรัฐบาล เช่น รางวัลเลขท้ายสองตัวของสลากกินแบ่งรัฐบาล คือ 61 แสดงว่าเลขท้าย 2 ตัวล่าง คือ 61 เช่นเดียวกัน

1.6.6 เจ้ามือ หมายถึง บุคคลหรือคณะบุคคลที่ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของทุนทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการขายหวย

1.6.7 ผู้ขายหรือคนเดินโพล หมายถึง คนกลาง เป็นบุคคลที่ติดต่อขายหวยให้กับลูกค้าหรือคนเล่นหวย เป็นผู้นำโพลหวยส่งต่อไปกับเจ้ามือ รวมทั้งรับเงินจากเจ้ามือส่งให้กับผู้ถูกหวยจะได้รับค่าตอบแทนเป็นเปอร์เซ็นต์จากมูลค่าของยอดขายประมาณร้อยละ 20-25 บาท

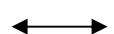
1.6.8 ผู้เล่นหรือผู้ซื้อ หมายถึง ประชาชนที่ซื้อหวยได้คืน

1.7 ตารางการดำเนินงาน (ระหว่างเดือนมิถุนายน – เดือนตุลาคม 2552)

ระยะเวลา การปฏิบัติงาน	มิถุนายน 2552				กรกฎาคม 2552				สิงหาคม 2552				กันยายน 2552				ตุลาคม 2552			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1.กำหนดหัวข้อที่จะศึกษา																				
2.เขียนโครงร่างงานวิจัยและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา																				
3.ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง																				
4.ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่กรณีศึกษา																				
5.จัดเวที Focus Group กลุ่มตัวอย่างที่จะลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอย																				
6.วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา จัดทำรูปเล่มรายงาน																				
7.นำเสนอผลการศึกษา																				

*หมายเหตุ

1, 2, 3, 4

หมายถึง สัปดาห์ที่ปฏิบัติงาน

หมายถึง ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา “การศึกษาปัจจัยการเล่นหอยไต้ดิน เพื่อหาแนวทางลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต้ดินอย่างมีส่วนร่วม” ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดทฤษฎีในการวิเคราะห์ คือ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ นอกจากนั้นผู้ศึกษายังได้ทำการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

2.1.1 ความหมายและความสำคัญของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

อีมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim อ้างใน สัทญา สัทญาวิวัฒน์, 2550)

มีแนวความคิดว่า หน้าที่ของสังคมคือ ส่วนที่สนับสนุนให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ เอ.อาร์ แรดคลิฟฟ์ บราวน์ (A.R. Radcliffe-Brown) กับ โบรนิสลาฟ มาลินอฟสกี (Bronislaw Malinowski) ที่มองว่า หน้าที่ทางสังคม เป็นส่วนสนับสนุนให้โครงสร้างสังคมคงอยู่อย่างต่อเนื่อง เพราะสังคมมีกระบวนการทางสังคมที่ทำให้สังคมเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น บรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณี เป็นต้น

ทาลคอตต์ พาร์สัน (Talcott Parsons อ้างใน สัทญา สัทญาวิวัฒน์, 2550)

มีแนวความคิดว่า สังคมเป็นระบบหนึ่งที่มีส่วนต่าง ๆ (Part) มีความสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ที่คงที่ของแต่ละส่วนจะเป็นปัจจัยทำให้ระบบสังคมเกิดความสมดุลย์ (Equilibrium) ส่วนในด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พาร์สันเสนอว่า เกิดจากความสมดุลย์ถูกทำลายลง เพราะองค์ประกอบของสังคมคือบุคลิกภาพ (Personality) อินทรีย์ (Organism) และวัฒนธรรม (Culture) เกิดความแตกร้าว โดยมีสาเหตุมาจากทั้งสาเหตุภายนอกในระบบสังคม เช่น การเกิดสงคราม การแพร่กระจายของวัฒนธรรม เป็นต้น และสาเหตุจากภายในในระบบสังคม ที่เกิดจากความตึงเครียด (Strain) เพราะความสัมพันธ์ของโครงสร้างบางหน่วย (Unit) หรือหลาย ๆ หน่วยทำงานไม่ประสานกัน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางประชากร การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เมื่อส่วนใดส่วนหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจะเป็นสาเหตุทำให้ส่วนอื่น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นเฉพาะส่วนใดหนึ่งหนึ่งหรืออาจเกิดขึ้นทั้งระบบก็ได้ พาร์สัน เน้นความสำคัญของ วัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงความเชื่อ บรรทัดฐาน และค่านิยมของสังคม คือ ตัวยึดเหนี่ยวให้สังคม

สุเทพ สุนทรเกสัช (2540 :89-91) กล่าวว่า ทฤษฎีหน้าที่นิยมที่เกี่ยวกับการลำดับชั้นทางสังคมตามความคิดของคิงสลีย์ เดวิส และวิลเบิร์ต มอร์ อาจถือได้ว่าเป็นงานเขียนตามแนวทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยมที่รู้จักแพร่หลายมากที่สุดชิ้นหนึ่ง เดวิส และ มอร์ ได้กล่าวอย่างชัดเจนว่า เขาทั้งสองถือว่าการลำดับชั้นทางสังคม(Social stratification) เป็นสิ่งที่มีลักษณะเป็นสากลและเป็นสิ่งจำเป็น เขาได้ให้เหตุผลโต้แย้งว่าไม่มีสังคมใดที่จะไม่มีการแบ่งชั้นทางสังคมหรือปราศจากการแบ่งชั้นโดยสิ้นเชิง

ในทัศนะของเดวิส และมอร์ การลำดับชั้นทางสังคมเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นทางหน้าที่ ทุกสังคมจำเป็นต้องมีระบบดังกล่าว ก่อให้เกิดระบบการลำดับชั้นทางสังคมขึ้น นอกจากนี้ นักสังคมวิทยาทั้งสองยังมองระบบการลำดับชั้นทางสังคมในฐานะที่เป็นโครงสร้าง โดยชี้ให้เห็นว่าการลำดับชั้นทางสังคมไม่เพียงแต่กล่าวถึงปัจเจกบุคคลในระบบลำดับชั้นทางสังคมเท่านั้น แต่ยังสามารถกล่าวถึงระบบของตำแหน่ง(positions)อีกด้วย ทั้งสองได้ให้ความสนใจต่อปัญหาที่ว่าตำแหน่งต่างๆ เหตุใดจึงมีความนับหน้าถือตาในขอบเขตที่แตกต่างกัน ไม่ใช่ปัญหาที่ว่าปัจเจกบุคคลแต่ละคนเข้ามาสู่ตำแหน่งต่างๆได้อย่างไร

ประเด็นปัญหาที่สำคัญทางด้านหน้าที่ก็คือสังคมมีวิธีการที่จะจูงใจและทำให้บุคคลเข้าสู่ตำแหน่งที่เหมาะสมในระบบการลำดับชั้นทางสังคมได้อย่างไร โดยย่อแล้วปัญหาดังกล่าวมีอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก สังคมทำอะไรในการที่จะปลูกฝังให้ปัจเจกบุคคลที่เหมาะสมมีความปรารถนาที่จะเข้าสู่ตำแหน่งบางตำแหน่ง ประการที่สอง เมื่อบุคคลได้เข้าไปอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมแล้ว สังคมทำอะไรที่จะคอยย้ำให้บุคคลนั้นทำตามความหวังที่ตั้งไว้สำหรับตำแหน่งดังกล่าว

ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยมของระบบการลำดับชั้นทางสังคม ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก นับตั้งแต่บทความชิ้นนี้ได้รับการตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1945 ข้อวิจารณ์ที่ถือเป็นพื้นฐานประการหนึ่งก็คือ ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม เกี่ยวกับการลำดับชั้นทางสังคมเป็นเพียงการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับผู้ที่อยู่ในตำแหน่งอภิสิทธิ์ของบุคคลผู้มีอำนาจ ความนับหน้าถือตาและเงินอยู่แล้ว ทฤษฎีนี้กระทำการดังกล่าวโดยอาศัยข้อโต้แย้งที่ว่า บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่สมควรจะได้รับสิ่งตอบแทนอันจะส่งผลดีแก่สังคม

นอกจากนี้ผู้ให้เหตุผลโต้แย้งว่า ความคิดในเรื่องตำแหน่งอันเป็นหน้าที่ที่มีความแตกต่างในด้านความสำคัญต่อสังคม เป็นสิ่งที่ยากต่อการสนับสนุน เราจะถือว่าคนเก็บขยะมีความสำคัญต่อการอยู่รอดของสังคมน้อยกว่าเจ้าหน้าที่บริหารของงานทางด้านประชาสัมพันธ์หรือแม้ว่าจะได้รับค่าจ้างต่ำและไม่ผู้จะมีเกียรติภูมิ คนเก็บขยะอาจมีหน้าที่ที่สำคัญต่อการอยู่รอดของสังคมก็ได้ แม้แต่ในกรณีที่เราจะกล่าวได้ว่า ตำแหน่งหนึ่งอาจจะมีหน้าที่สำคัญต่อสังคม รางวัลหรือ

ผลตอบแทนสูงสุดก็ไม่จำเป็นต้องตกอยู่กับผู้ดำรงตำแหน่ง ที่สำคัญกว่านั้นเสมอไป สตรีที่ทำหน้าที่พยาบาลอาจมีความสำคัญต่อสังคมมากกว่าดาราดาราพยนตร์ แต่ในความเป็นจริงพยาบาลก็มีอำนาจ ความนับหน้าถือตาและรายได้ไม่น้อยกว่าดาราดาราพยนตร์ เป็นต้น

ปัญหาต่อไปก็คือ เราขาดแคลนผู้ที่ จะเข้าไปอยู่ในตำแหน่งระดับสูงในความเป็นจริงคนเป็นจำนวนมากที่ถูกกีดกันมิได้รับการฝึกอบรมที่จะนำไปสู่การได้รับตำแหน่งที่มีเกียรติคุณ แม้ว่าพวกเขาจะมีความสามารถ อย่างในวงการวิชาชีพของแพทย์เป็นตัวอย่างที่ดี ได้มีความพยายามที่จำกัดจำนวนแพทย์มาโดยตลอด โดยทั่วไปคนที่มีความสามารถจำนวนมาก ไม่เคยที่จะได้รับโอกาสที่จะแสดงว่า เขามีความสามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งระดับสูง แม้ว่าพวกเขาเป็นที่ต้องการและมีคุณสมบัติประการ ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งในระดับสูงต่างมีผลประโยชน์ ทำให้พยายามที่จะจำกัดจำนวนผู้ที่อยู่ในตำแหน่งให้มีจำนวนน้อยเพื่อพวกตนจะได้มีอำนาจและรายได้สูงสุด

ทฤษฎีหน้าที่นิยมอาจจะได้รับการวิจารณ์ในแง่ที่มีข้อสมมติฐานเพียงว่า เนื่องจากโครงสร้างสังคมที่มีการแบ่งชั้นอยู่ในอดีต ฉะนั้นก็จะต้องมีอยู่ต่อไปในอนาคต เป็นไปได้ว่าสังคมในอนาคตอาจจะมีการจัดองค์กรในรูปอื่นที่ไม่มีการลำดับชั้นทางสังคมก็ได้

โครงสร้าง ในทฤษฎีของ Giddens และปัญหาที่เกิดจากการให้ความหมายของโครงสร้าง

เชษฐา พวงหัตถ์ (2548:108-114) กล่าวว่า ในทฤษฎี Structuration ของ Giddens โครงสร้าง(Structure) ไม่ได้มีความหมายเช่นเดียวกับที่ปรากฏในแนววิเคราะห์แบบเก่า เช่น ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ ในความหมายแบบดั้งเดิมนั้น “โครงสร้าง” มีแนวโน้มหมายถึงลักษณะทางสถาบันของสังคมที่ตรงข้ามกับลักษณะจุลภาคของปฏิสัมพันธ์แบบเห็นหน้าเห็นตากัน บ่อยครั้งที่ความหมายเช่นนี้ไม่ได้ถูกแยกออกมาจากการนำไปใช้กับคำว่า “ระบบ” (system) และทำให้สองมโนทัศน์นี้ “โครงสร้าง” และ “ระบบ” มีความหมายเหมือนกันมาก คือ หมายถึง แบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มองเห็นได้ในสังคม สำหรับ Giddens นั้น “ระบบ” หมายถึงแง่มุมที่เพิ่งกล่าวถึงซึ่งได้ถูกมองว่ามีลักษณะที่เป็นสถาบันหรือมหภาค

Giddens ให้ความหมายของ “โครงสร้าง” ว่าเป็นเกณฑ์และทรัพยากร(rules and resources) ซึ่งผู้กระทำให้ใช้ในการผลิตและผลิตซ้ำสังคมในการดำเนินกิจกรรมของพวกเขา เราเคยได้พูดถึงประเด็นนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับทวิภาวะของโครงสร้างและความสามารถในการรับรู้ได้ของมนุษย์ กฎเกณฑ์ปรากฏให้เห็นได้ในทุกรูปแบบและขนาด กฎเกณฑ์บางอย่างเห็นได้ชัดและเป็นประมวลไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น กฎเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งในองค์กรแบบระบบราชการ กฎเกณฑ์บางอย่างไม่เป็นลายลักษณ์อักษรและนำไปใช้กับพฤติกรรมย่อยๆใน

ปริมณฑลสาธารณะ เช่น การวางตัวในการสนทนา การมองตากัน การเจรจาตอบโต้กัน เป็นต้น กฎเกณฑ์บางสังคมบางอย่างมีลักษณะเป็นสูตรสำเร็จซึ่งช่วยให้เราสามารถ “ดำเนินการต่อไปได้” ในสถานการณ์ต่างๆทางสังคม แม้ว่าเราไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนลงไปในรายละเอียดของกฎเกณฑ์ที่เป็นสูตรสำเร็จดังกล่าว ทรัพยากรมีอยู่ 2 ลักษณะหลักๆคือ ประการแรกคือ ทรัพยากรที่ใช้ในการแบ่งสรร (allocative resources) ซึ่งได้แก่สิ่งของที่เป็นวัตถุทั้งหลาย(วัตถุดิบหรือที่ดิน) ซึ่งช่วยให้มนุษย์กระทำการสิ่งต่างๆได้ (เช่น เริ่มต้นประกอบธุรกิจ ทำการควบคุมเหนือคนงาน) ประการที่สองคือ ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิอำนาจ (authoritative resources) ซึ่งใช้ควบคู่กับทรัพยากรอันแรก อันได้แก่ ปัจจัยต่างๆที่ไม่ใช่วัตถุ (เช่น สถานภาพ หรือตำแหน่งในลำดับชั้นของการบังคับบัญชา) ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถควบคุมเหนือมนุษย์ด้วยกัน ทรัพยากรทำให้เกิดอำนาจ (power) ซึ่งทำให้บุคคลมีความสามารถในการสร้างผลกระทบในการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในสถานการณ์ในสังคม จิตความสามารถในการเปลี่ยนแปลง (transformation capacity)

เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกันจะเห็นได้ว่า กฎเกณฑ์และรูปแบบต่างๆของทรัพยากรช่วยทำให้มนุษย์มีความสามารถในการกระทำการสิ่งต่างๆ และมีการสร้างความรู้ขึ้นมาในโลกทางสังคม Giddens ชี้ให้เห็นว่า แก่นมูมอันนี้ของโครงสร้างได้ถูกลดทอนความสำคัญหรือถูกละเลยไปโดยแนวคิด/ทฤษฎีเชิงภาวะวิสัยแบบเก่า ซึ่งกลับไปเน้นเฉพาะลักษณะที่เป็นตัวจำกัด (constraining nature) ของโครงสร้างเท่านั้น โครงสร้างทำให้เกิดพฤติกรรมด้วยการเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์และทรัพยากรที่นำไปสู่การมีพฤติกรรม โครงสร้างทางสังคมเป็นอิสระจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ อย่างเช่น แผ่นดินไหวและพายุซึ่งอาจจะทำลายล้างเมืองต่างๆและผู้คนที่อยู่อาศัยในเมืองเหล่านั้น “โดยที่พวกเขาไม่มีทางที่จะสามารถจัดการอะไรได้เลย” (Giddens, 1984:181) โครงสร้างทางสังคม “ไม่ได้มีผลกระทบต่อมนุษย์” เหมือนกับพลังของธรรมชาติที่คอยบีบบังคับให้มนุษย์ต้องมีความประพฤติในลักษณะที่เฉพาะเจาะจงลงไปอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวโดยสรุปข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง (structural constraints) ไม่สามารถทำงานได้อย่างเป็นอิสระจากแรงจูงใจและเหตุผลที่มนุษย์ในฐานะผู้กระทำการใช้ในการกระทำการสิ่งต่างๆ (Giddens, 1984:181) มนุษย์มักจะมีทางเลือกบางอย่างเสมอ พวกเขาไม่เคยถูกบีบบังคับโดยสถานการณ์ทางสังคมอย่างสมบูรณ์โดยสิ้นเชิง ในส่วนที่เกี่ยวกับ “วิภาษวิธีของการควบคุม” (the “dialectic of control”) นั้น Giddens เชื่อว่ามีทรัพยากรบางอย่างใช้ในการตอบโต้กับแรงกดดันทางสังคมอยู่เสมอ

ตรงนี้เองที่ทำให้เรามองเห็นข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องของโครงสร้างซึ่งปรากฏอยู่ในแนวคิด/ทฤษฎีทางสังคมวิทยาทั้งแนวมนุษยนิยมและแนวโครงสร้าง อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพิจารณาทฤษฎีของGiddens อย่างลึกซึ้ง จะเห็นได้ว่าข้อสังเกตเรื่องโครงสร้างของ Giddens มีส่วนที่เหมือนกันอย่างมากกับข้อสังเกตของแนวมนุษยนิยม ทั้งนี้เนื่องจากตัว Giddensเองก็ปฏิเสธ

ข้อสังเกตเชิง ‘ภววิสัย’ ทั้งหมดที่มองโครงสร้างว่าเป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกการกระทำกิจกรรมและแยกออกมาต่างหากจากการใช้เหตุผลและแรงจูงใจของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้เองในทฤษฎีของ Giddens นั้น โครงสร้างจึงเป็นสิ่งที่อยู่ ‘ภายใน’ ตัวของการกระทำหรือกิจกรรมของมนุษย์ กล่าวคือ โครงสร้างไม่ได้มีตัวตนอยู่นอกเหนือออกไปจากสถานการณ์ที่มนุษย์กำลังมีการกระทำร่วมกันอยู่ สามารถเข้าใจได้จากความทรงจำที่เกิดจากการที่มนุษย์ใช้กฎเกณฑ์และทรัพยากรต่างๆ เป็นสิ่งแรก หลังจากนั้น โครงสร้างจะดำรงอยู่เฉพาะในกรณีที่กฎเกณฑ์และทรัพยากรเหล่านั้นได้ถูกนำมาใช้อย่างจริงจังในการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ นี่คือสิ่งที่ Giddens หมายถึง เมื่อเขากล่าวว่าโครงสร้างจะมีตัวตนอยู่ก็เฉพาะแต่ในการกระทำเป็นครั้งๆ เท่านั้น

จากการทำให้โครงสร้างเป็นเรื่องของการดำรงอยู่แต่เฉพาะในความทรงจำและการนำออกมาใช้จริงในการมีพฤติกรรม ทำให้เกิดปัญหาตามมาเกี่ยวกับความสืบเนื่องยาวนานของโครงสร้างทางสังคมในมิติของเวลา ปัญหานี้ก็เกิดขึ้นกับการมองโครงสร้างทางสังคมของแนวคิดแบบเก่า อย่างไรก็ตาม Giddens ก็พยายามชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างโครงสร้างและแง่มุมต่างๆ ของสังคม ซึ่งมีความยาวนานกว่าและมีตัวตนที่ ‘สามารถสังเกตได้’ (การดำรงอยู่จริง) ดังนั้นสำหรับ Giddens แล้ว ระบบสังคม (social systems) และสถาบัน (institution) หมายถึงแบบแผนที่มองเห็นได้ของความสัมพันธ์ทางสังคมที่ได้กลายเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นเป็นประจำในสังคมจากการที่มีการผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ ระบบสังคมจึงหมายถึงปฏิบัติการที่ถูกผลิตซ้ำ อย่างไรก็ตาม คงจะเป็นประโยชน์มากขึ้นถ้าหากเรามองทั้งสองสิ่งนี้เป็นเพียงแง่มุมที่แตกต่างกันของสิ่งเดียวกันคือ แบบแผนที่เป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งสร้างรูปแบบและความหมายให้เกิดขึ้นกับสังคม ซึ่งรวมถึงปฏิบัติการที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

การแยกแยะอำนาจความแตกต่างระหว่างบูรณาการทางสังคมและบูรณาการของระบบ (social and system integration) ในทฤษฎีของ Giddens ช่วยทำให้เราเข้าใจในรายละเอียดมากขึ้นในสิ่งที่ Giddens เรียกว่าระบบบูรณาการทางสังคมหมายถึงลักษณะของการเผชิญหน้ากันที่เกิดขึ้นจริงระหว่างมนุษย์ (การปรากฏตัวและการดำรงอยู่ร่วมกัน) ขณะที่บูรณาการของระบบหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ (โดยเฉพาะการรวมกลุ่มในรูปแบบต่างๆ) โดยที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีการยืดขยายตัวอยู่ตลอดเวลาในมิติของเวลาและพื้นที่ การเน้นความสำคัญของลักษณะที่เป็นการรวมกลุ่มกันของสังคมที่เคลื่อนย้ายตัวออกมาจากการเผชิญหน้ากันแบบโดยตรง ดูเหมือนว่าจะมีลักษณะที่ทับซ้อนกับสิ่งที่เรามักเรียกว่าเป็นโครงสร้างทางสถาบันของสังคม ซึ่งได้แก่ลักษณะต่างๆ อย่างเช่น เศรษฐกิจ (รวมถึงโครงสร้างอาชีพ) , การเมือง, ระบบการศึกษา และระบบความเชื่อต่างๆ เช่น ศาสนาและศีลธรรม

สำหรับ Giddens แล้ว ความแตกต่างที่สำคัญก็คือว่า โครงสร้างทางสังคม, สถาบัน และระบบไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระจากเหตุผล, แรงจูงใจและพฤติกรรมที่มีลักษณะของการ ใคร่ควมตรึงตรองสะท้อนคิดของมนุษย์ สิ่งต่างๆเหล่านี้ “ ดำรงอยู่เฉพาะเมื่อมันถูกผลิตและผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องโดยผ่านทวิภาวะของโครงสร้าง” (Giddens,1973:134) ในฐานะที่เป็นนักสังคมวิทยาอาจจะหรือพุ่งความสนใจไปที่ปรากฏการณ์ในเชิงสถาบันหรือระบบสังคมในบางช่วงเวลาเพื่อช่วยในการศึกษาวิเคราะห์ (Giddens,1984:285) แต่เราจะต้องไม่ลืมว่าสถาบันเหล่านี้ไม่ได้มี “ชีวิตของมันเอง” กล่าวคือ ชีวิตทางสังคม “ถูกทำให้เกิดขึ้นมา” โดยผู้กระทำการทางสังคมในการสานต่อกิจกรรมที่เกิดจากเจตนารมณ์ของพวกเขา ดังนั้น เมื่อพิจารณาในแง่ของภววิทยา (ontology)แล้ว สถาบันและระบบจะดำรงอยู่ได้ ก็แต่เฉพาะเมื่อมันถูกโยงเข้ากับเหตุผลและแรงจูงใจของมนุษย์เท่านั้น

ปัญหาหลายประการของทฤษฎี Structuration เกิดขึ้นจากการนำเสนอความคิดใหม่ ของโครงสร้างและข้อเท็จจริงที่ว่า Giddens ได้แยกโครงสร้างออกจากความคิดเรื่องระบบ โดยพื้นฐานแล้วถือได้ว่าเป็นการทำให้เกิดปัญหามากกว่าที่จะแก้ปัญหา ข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่อง โครงสร้างมีความสัมพันธ์กันอย่างไรใกล้ชิดกับกรอบความคิดเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม โดยเฉพาะ การสร้างความหมายขึ้นมาใหม่ที่แตกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิง ซึ่งหมายถึง เรื่องกฎเกณฑ์และ ทรัพยากรกล่าวคือ ความสับสนที่เกิดขึ้นจากการที่ Giddens อ้างว่าต้องการ “หาทางออก” ให้กับ ปัญหาเรื่องทวิลักษณ์นิยระหว่างสองขั้วความคิดคือ การกระทำ(action) กับโครงสร้าง(structure) ถ้าหากโครงสร้างไม่ได้หมายถึงสิ่งที่เคยพูดถึงกันก่อนหน้านี้แล้วละก็ ข้อสังเกตเรื่อง “ ทวิภาวะ ของโครงสร้าง” ก็ทำให้เกิดความสับสนและนำไปสู่ความผิดพลาดในแง่ที่ว่า มันดูเหมือนจะ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากกรอบความคิดแบบเก่าเกี่ยวกับมโนทัศน์เรื่องการกระทำและโครงสร้างได้ จริง

อย่างไรก็ตาม Giddens ก็ยังไม่ได้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ได้มากเท่ากับการพยายามเคลื่อนไปยังอีกด้านหนึ่ง (ของขั้วความคิด) โดยเน้นที่ตัวปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่และการหา ทางออกให้กับปัญหานั้น กล่าวคือ Giddens ล้มเลิกความคิดแบบเก่าเกี่ยวกับความจริงทางสังคมที่เป็น “ภววิสัย” และเป็นอิสระจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ ดังนั้น ปัญหาจึงกลายเป็นว่า “โครงสร้างได้ถูกกำหนดให้กลายเป็นแง่มุมอันหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมโดยตัวของมันเองได้ อย่างไร” คำตอบก็คือว่า การกระทำและโครงสร้างเป็นแง่มุมที่แตกต่างกันของสิ่งเดียวกัน ซึ่ง หมายถึง ปฏิบัติการทางสังคม (social practices) ในแง่ปัญหานี้ปัญหา “เก่า” ก็ยังไม่ได้รับการขานไข เนื่องจากมันไม่ได้ถูกนิยามให้เป็นประเด็นที่มีความสำคัญ Giddens คงต้องการนำเอาประเด็นเก่าๆ

มากำหนดขึ้นใหม่ทั้งหมด แต่ประเด็นที่ยังหาข้อยุติไม่ได้นี้ก็ได้กลายเป็นสิ่งที่ถูกซ่อนเร้นเอาไว้และถูกมองข้ามไปเช่นกัน

ปัญหาที่เกี่ยวข้องอีกประการหนึ่งเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่ว่า Giddens ได้แยกแยะความแตกต่างระหว่าง “โครงสร้าง” ในฐานะที่เป็นกฎเกณฑ์และทรัพยากร และ “ระบบ” ในฐานะที่เป็นความสัมพันธ์ที่ถูกผลิตซ้ำ การทำเช่นนี้เป็นการหันเหความสนใจออกไปจากมิติด้านการกระจาย (distributive dimension) ของระบบสังคมซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแบบแผนของการจัดสรรทรัพยากร ดังนั้น การกระจายเงิน, อำนาจ และกรรมสิทธิ์ อย่างไม่เท่าเทียมกันจึงถูกกำหนดให้เป็นแบบแผนขึ้นมาในลักษณะเฉพาะและสังเกตเห็นได้ในเชิงทวิสัย อันสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างอำนาจโดยทั่วไปในสังคม มิติในการกระจายดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับลักษณะอื่นๆ อย่างเช่น การแบ่งงานกันทำ (โครงสร้างอาชีพและโครงสร้างองค์กร) และกลไกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบูรณาการและการจัดระเบียบ สถาบันด้านเศรษฐกิจ, การเมือง, ระบบราชการ, กฎหมายและวัฒนธรรม (Eisenstadt, 1985) “ชั้นต่างๆ” ของการจัดองค์การในสังคมมีความอิสระมากขึ้น เมื่อสังคมผ่านมิติของเวลาไปสู่การมีรูปแบบที่ซับซ้อนมากขึ้น แต่สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ก็ไม่ได้เป็นการปฏิเสธว่ามันเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา หรือสามารถที่จะถูกเปลี่ยนแปลงได้ด้วยความสามารถของมนุษย์ แม้ว่าสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมามันจะเป็นอิสระส่วนหนึ่ง แต่มันก็ปรากฏให้เห็นว่า “ยังดำรงอยู่” และมีความเปราะบางในระดับที่แตกต่างกัน กล่าวคืออีกอย่างหนึ่งก็คือ ชั้นต่างๆ ขององค์การในสังคมเหล่านี้จะมีความสืบเนื่องยาวนานเพียงใด ขึ้นอยู่กับแรงกดดันให้มีการเปลี่ยนแปลงจากกลุ่มต่างๆ ในสังคม (Eisenstadt, 1985:18) ประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่ามี “การดำรงอยู่ของความจริงในแนวลึก” (depth ontology) ภายในสังคม หมายความว่า ความเป็นจริงทางสังคมได้ถูกแบ่งช่วงชั้นหรือถูกแบ่งลำดับชั้นตามลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ที่สำคัญมากกว่านั้นก็คือ แก่นมุ่มต่างๆ ของสังคมหรือชีวิตทางสังคมมีระดับที่แตกต่างกันออกไปของความเป็นอิสระ (แม้ว่าจะไม่เป็นอิสระอย่างสมบูรณ์) จากเหตุผลและแรงจูงใจของมนุษย์เมื่อมันได้ถูกนำมาใช้ในการดำเนินพฤติกรรม

ทฤษฎี Structuration มีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดความเป็นจริงทางสังคมมีความเรียบง่ายเนื่องจากมันเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นได้เฉพาะในการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่า Giddens ไม่ได้พูดถึงความสัมพันธ์ทางสังคมในมิติของเวลาและพื้นที่ แต่ Giddens ไม่ได้พูดถึงลักษณะของมันในแง่ของการดำรงอยู่จริงในระดับลึก (depth ontology) ซึ่งทำให้เกิดระดับต่างๆ ของทวิสัยและออกมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ ทฤษฎี Structuration จึงมองด้านที่เป็นโครงสร้างหรือด้านที่เป็นสถาบันของปัญหาเรื่องการกระทำ-

โครงสร้าง ในระดับผิวเผิน (thin) แม้แต่มองกิจกรรมทางสังคมในระดับที่ลึกและรอบด้านมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับโครงสร้างของสังคม

ยิ่งกว่านั้น “ทวิลักษณ์นิยม” มีแนวโน้มที่ปรากฏให้เห็นใหม่ในทฤษฎี Structuration เมื่อ Giddens พยายามที่จะแยกแยะความแตกต่างระหว่างบูรณาการของระบบ (ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเข้ามาแทนที่ทวิลักษณ์นิยมแบบ macro-micro) เห็นได้ชัดว่าทวิลักษณ์นิยมระหว่างบูรณาการของสังคมกับบูรณาการของระบบเกี่ยวข้องกับเรื่องของความแตกต่างอย่างแท้จริง

ระหว่างการเผชิญหน้ากับแบบเห็นหน้าเห็นตาหรือโดยตรงกับความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งอาจจะไม่เกี่ยวข้องกับการปรากฏตัวของคนที่ปฏิสัมพันธ์กัน เช่น ความสัมพันธ์ของประชาชนธรรมดาสามัญที่มีกับกษัตริย์หรือประมุขของรัฐหรือความสัมพันธ์ที่ลูกค้าผู้ฝากเงินมีกับเจ้าของธนาคาร ดูเหมือนว่าการแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างบูรณาการของสังคมกับบูรณาการของระบบจะเป็นการยืนยันซ้ำให้เห็นถึงทวิลักษณ์นิยมกันเป็นรากฐานที่ปรากฏอยู่ในความเป็นจริงทางสังคมมากกว่าที่จะเป็นการปฏิเสธมัน

ประเด็นปัญหาทำนองเดียวกันอีกอันหนึ่งเกิดขึ้นจากสิ่งที่ Giddens เรียกว่า “methodological bracketing” ซึ่งหมายถึง การที่สามารถสลักแถมทั้งสองด้านของทวิภาวะของโครงสร้างไปไว้ที่ชั่วขณะที่เรากำลังทำการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์ ดังนั้น เมื่อเรากำลังวิเคราะห์สถาบันหรือรูปแบบของสังคมอันใดอันหนึ่ง เราอาจจะใส่เครื่องหมายวงเล็บ (bracket out) ให้กับปัญหาเกี่ยวกับวิธีการที่มนุษย์ผลิตผลและผลิตซ้ำสิ่งเหล่านั้นในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยการไม่นำมันมาพิจารณา ในทางตรงข้ามเมื่อเรากำลังวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ในการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ในสถานการณ์เฉพาะอันใดอันหนึ่ง เราอาจจะไม่นำเอาเรื่องการวิเคราะห์บริบทเชิงสถาบันมาพิจารณาได้ Giddens ยืนยันว่าการกระทำเช่นนี้เป็นเครื่องมือของวิธีวิทยาอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้เราสามารถพุ่งความสนใจโดยเฉพาะไปยังประเด็นที่กำลังศึกษาอยู่ อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงที่ว่ามีความเป็นไปได้ที่จะให้ความสนใจเฉพาะกับถ้าไม่ใช่ “การวิเคราะห์สถาบัน” ก็เป็น “การวิเคราะห์การกระทำที่มีลักษณะเป็นยุทธศาสตร์” อย่างใดอย่างหนึ่งได้นี้ ดูเหมือนจะเป็นการชี้ให้เห็นถึงแง่มุมที่แตกต่างกันของความเป็นจริงทางสังคม แม้ว่าเราอาจจะต้องยอมรับด้วยเช่นกันว่า สิ่งต่างๆ เหล่านี้ต้องพึงพาอาศัยและมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

กิติพัฒน์ นนทปัทมะดูล (2550 : 47-49) กล่าวว่า อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่า กิดเดนส์มองสังคมว่าเป็นโครงสร้างเหมือน “ภาษา” อย่างที่นักทฤษฎีโครงสร้างนิยมมักจะมองกันเช่นนั้น ทว่าเขาเชื่อว่า ภาษาสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจ “ชีวิตทางสังคม” ของผู้คนได้ กิดเดนส์เห็นว่า ภาษามีการดำรงอยู่อย่างแท้จริง และเป็นการดำรงอยู่ที่เหนือ

“กาลเทศะ” –เวลาและสถานที่ และภาษาเป็นสิ่งที่ถูกนำเสนอได้โดยทันทีทั้งในรูปของ “การพูด” และ “การเขียน” ในทางตรงกันข้าม “การพูด” นั้นเป็นสิ่งที่ต้องเป็นไปตามกาลและเทศะ

กิตเตนส์มองภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างว่า ประธาน (subject) เป็นสิ่งที่เป็นไปตามกฎของภาษาเพื่อที่จะผลิตประโยควลี ซึ่งประธานจะทำให้เกิดการผลิตซ้ำภาษาขึ้นมา กิตเตนส์ขยายการวิเคราะห์การกำเนิดของโครงสร้างในภาษาไปสู่การวิเคราะห์โครงสร้างของการกระทำ

ทฤษฎีของเขานิยามว่า ผู้กระทำการเป็นสิ่งที่มาจากโครงสร้าง เพื่อจะปฏิบัติการและดำเนินการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมให้สืบเนื่อง และในการดำเนินการดังกล่าว ผู้กระทำการได้ผลิตซ้ำสถาบันและโครงสร้างต่างๆ ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง และการวิเคราะห์ได้นำไปสู่แนวคิดในการมอง “โครงสร้าง” และ “ระบบ” ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากผู้อื่น โครงสร้างในความหมายของกิตเตนส์ ไม่ได้อยู่ในรูปของลักษณะของความรู้ที่เป็นอิสระที่ผู้กระทำการมีอยู่ในกิจกรรมประจำวัน โครงสร้างควรอยู่ในการรับรู้ว่าเป็น “หลักกติกาและทรัพยากร” (rules and resources) หลักกติกาที่อยู่ในโครงสร้างเป็นสิ่งที่นำไปสู่การผลิตซ้ำในการเข้าถึงทรัพยากรด้านต่างๆ อาทิ ทรัพยากรทางด้านสังคม ทรัพยากรทางด้านเศรษฐกิจ ทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม และทรัพยากรทางด้านการเมือง

ใน “รัฐธรรมนูญแห่งสังคม” (the Constitution of Society) อธิบายการกระทำความเข้าใจ “หลักกติกา” ที่มีผลต่อชีวิตทางสังคมนั้น ก็อาจจะใช้วิธีเดียวกับการที่เราทำความเข้าใจสมการทางคณิตศาสตร์สักชุดหนึ่ง ตัวอย่างเช่น หากชุดตัวเลขที่กำหนดมาเรียงกันเป็น 2,4,6,8 สูตรสมการคือ $X = n + 2$ เป็นต้น เราก็จะได้ผลลัพธ์ที่คำนวณออกมาแล้วผันแปรไปตามสูตรสมการที่กำหนด กิตเตนส์กล่าวว่า เมื่อเราเข้าใจสูตรสมการเลขเช่นนี้ เราก็จะทำความเข้าใจ ผู้กระทำการที่ดำเนินชีวิตทางสังคมของตนไปในแต่ละวันอย่างเป็นที่ “ทำเป็นประจำ” (routine) ฉะนั้นก็ฉนั้น หลังจากนั้น เราอาจจะประยุกต์วิธีการอธิบายอย่างเดียวกันนี้ไปใช้ได้กับหลักกติกาของระบบราชการหรือระบบบิวร็อกเรซี หลักของกฎจราจร หลักกติกาของการเล่นฟุตบอล หลักเกณฑ์ของไวยากรณ์ หลักกติกาของการวางตัวเป็นผู้ดี-สมบัติผู้ดีและมารยาทสังคม ฯลฯ ทั้งนี้ การรู้หลักกติกาไม่จำเป็นต้องหมายความว่าบุคคลคนหนึ่งจะเป็นผู้ผลิตหรือกำหนดหลักกติกานั้นขึ้นมา ทว่าอธิบายเน้นไปที่บุคคลรู้จักใช้หลักกติกานั้นดำเนินชีวิตทางสังคมได้เป็นสำคัญ

กิตเตนส์อธิบายหลักกติกาและทรัพยากรทางสังคมของการกระทำทางสังคมนั้น ในขณะเดียวกัน เป็นวิถีของการผลิตซ้ำของระบบต่างๆ (systems reproduction) “การผลิตซ้ำของระบบ” นั้นมีความสลับซับซ้อนและมีความขัดแย้งอยู่ภายใน และมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างระบบ และสถาบันต่างๆ อย่างไรก็ตาม “ระบบทางสังคม” ก็ไม่ใช่คำๆเดียวกับโครงสร้าง ระบบ

สังคมเป็นแบบแผนของการปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้เป็นระบบระเบียบที่ถูกต้องตามหลักการ ในทางกลับกัน ระบบสังคมเป็นสิ่งที่กลายมาเป็นโครงสร้างก็เพราะหลักกติกาและทรัพยากร

สำหรับคำว่า “สถาบัน” กิดเดนส์ให้ความหมายว่า สถาบันเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับแบบวิธีการ (modalities) ต่างๆที่มีโครงสร้างอุบัติขึ้น ตัวอย่างเช่น สถาบันทางการเมืองเป็นสถาบันที่สร้างคำสั่งให้ประชาชนกระทำตาม ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ การให้ความหมายและการสร้างความชอบธรรม ในทางตรงกันข้าม สถาบันเศรษฐกิจเป็นสถาบันที่กระจายทรัพยากร โดยผ่านกระบวนการให้ความหมายและสร้างความชอบธรรม

2.1.2 ลักษณะของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

สุเทพ สุนทรเกสซ์ (2540) กล่าวว่า ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ เป็นกรอบแนวคิดทางสังคมวิทยาที่มีข้อสมมุติฐานที่ว่า สังคมเป็นระบบที่ซับซ้อนระบบหนึ่ง ที่มีองค์ประกอบต่าง ๆ หลายส่วนทำงานร่วมกันจนเกิดควมมีเสถียรภาพ (Stability) ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ มีองค์ประกอบของทฤษฎี 2 ส่วน (Macdonis 1993 : 17-18) คือ

1. โครงสร้างสังคม (Social structure) ซึ่งเป็นรูปแบบอันถาวรที่เกิดจากความสัมพันธ์ของพฤติกรรมทางสังคม เช่น วิถีชีวิตภายในครอบครัวและระบบเศรษฐกิจ เป็นรูปแบบของโครงสร้างทางสังคมประเภทหนึ่ง ที่เกิดจากพฤติกรรมทางสังคมโดยความร่วมมือระหว่างกันในครอบครัวจนเกิดเป็นระบบการผลิต การบริโภค การจำแนกแจกจ่าย และการบริการที่มีขนาดใหญ่ มีความเกี่ยวพันระหว่างกันทั่วทั้งสังคม

2. หน้าที่ทางสังคม (Social functions) เป็นส่วนที่ทำหน้าที่เชื่อมโครงสร้างสังคมแต่ละส่วนเข้าด้วยกัน ทำให้สังคมทั้งระบบเกิดการประสานงานและทำงานร่วมกันแนวความคิดของทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ เกิดมาจากนักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ ชื่อออกุสต์ กอนต์ ที่มองว่า การที่สังคมจะสามารถดำรงอยู่ได้นั้น จะต้องมีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงไปด้วยกันทั้งระบบ ต่อมา นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ ชื่อ เฮร์เบิร์ต สเปนเซอร์ ได้เสนอแนวความคิดว่า สังคมมนุษย์นั้นมีลักษณะเหมือนกับโครงสร้างร่างกายของมนุษย์ (Human organism) ที่มีส่วนประกอบต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก แต่ละส่วนประกอบจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และแนวความคิดของสเปนเซอร์ เป็นแนวความคิดหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อนักคิดทางสังคมในสมัยที่สเปนเซอร์มีชีวิตอยู่เป็นอย่างมาก

อิมิล เดอร์ไคม์ เป็นนักสังคมวิทยาในกลุ่มโครงสร้าง-หน้าที่ ชาวฝรั่งเศส ที่มองว่าความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม เกิดมาจากความเป็นระเบียบของสังคม และความผาสุกของประชาชน หากประชาชนในสังคมไม่ให้ความสนใจหลักศีลธรรม ความไร้บรรทัดฐาน (Anomie) ก็เกิดขึ้นในสังคม แต่อย่างไรก็ตามความเป็นปรักแผ่นของสังคมสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในสังคมแบบ

ที่มีความเป็นปรักแปรแบบกลไก ที่มีลักษณะทางสังคมเหมือนกันแบบสังคมดั้งเดิม และสังคมแบบที่มีความเป็นปรักแปรแบบอินทรีย์ ที่มีลักษณะทางสังคมต่างแบบกันแบบสังคมสมัยใหม่ นอกจากนี้ยังสามารถศึกษารูปแบบของสังคม (Social pattern) และหน้าที่ของสังคม ได้จากการกระทำทางสังคม (Social action) ที่เป็นข้อเท็จจริงทางสังคม เช่น วัฒนธรรม บรรทัดฐาน และค่านิยม

ทาลคอตท์ พาร์สัน เป็นนักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ที่นำเอาแนวความคิดด้านโครงสร้าง-หน้าที่มาพัฒนาในสหรัฐอเมริกา ที่มองทุก ๆ ระบบและทุก ๆ หน้าที่หลักของสังคมจะเป็นตัวกระทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบและดำรงอยู่ต่อไป

โรเบิร์ต เค เมอร์ตัน เป็นนักสังคมวิทยาชาวอเมริกันที่มองว่า แต่ละแบบอย่างทางสังคม หรือโครงสร้างสังคมจะมีหน้าที่หลายและมีหน้าที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับการมองว่าจะมองจากจุดใด และกับบุคคลใด บางแบบอย่างทางสังคมหรือโครงสร้างสังคม อาจมีหน้าที่ที่ชัดเจนมากกว่าหน้าที่อื่น ซึ่งเรียกว่า หน้าที่หลัก (Manifest functions) แบบอย่างทางสังคมหรือโครงสร้างสังคมบางส่วน อาจมีหน้าที่ที่ไม่สำคัญหรือทำหน้าที่สนับสนุนมากกว่า ซึ่งเรียกว่า หน้าที่รอง (Latent functions) แต่บางแบบอย่างทางสังคมหรือโครงสร้างสังคมที่เกิดขึ้นมานั้นเป็นสิ่งที่สังคมไม่ต้องการจะเรียกว่า หน้าที่ที่ไม่มีประโยชน์ (Dysfunctions)

โดยสรุปแล้ว แนวความคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของกลุ่มทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ มีลักษณะดังนี้

ในการศึกษาและวิเคราะห์สังคมต้องมองว่า สังคมทั้งหมดเป็นระบบหนึ่งที่แต่ละส่วนจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกันความสัมพันธ์คือสิ่งที่สนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล ระบบสังคมเป็นการเคลื่อนไหวเข้าสู่ความสมดุล การปรับความสมดุลของระบบจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน ระบบตามไปด้วยความต่อเนื่องของกระบวนการของข่าวสารจากภายในและภายนอก นอกจากนี้ทฤษฎีระบบยังมองว่าความขัดแย้ง ความตึงเครียดและความไม่สงบสุขภายในสังคมก็เป็นสาเหตุหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีระบบก็มีข้อจำกัดในการศึกษาเปลี่ยนแปลงทางสังคม เนื่องจากในการวิเคราะห์ตามทฤษฎีระบบเป็นการศึกษาเฉพาะเรื่อง จึงทำให้ไม่สามารถศึกษาความสัมพันธ์กับระบบอื่นได้อย่างลึกซึ้ง

แนวคิดเรื่องระบบ

- สัมพันธภาพระหว่างส่วนต่างๆซึ่งประกอบกันเข้ามาเป็นระบบแต่ละระบบนั้นจะต้องมีลักษณะถาวรพอประมาณ อย่างน้อยจะต้องสามารถทำให้ระบบๆนั้นทำหน้าที่ของตนได้อย่างปกติ
- ระบบแต่ละระบบมีความโน้มเอียงที่จะป้องกันตนเองจากการแทรกแซงหรือการทำลายจากระบบอื่น (boundary maintenance)

- ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงบางประการเกิดขึ้นภายในส่วนต่างๆของระบบการเปลี่ยนแปลงนั้นตามปกติแล้วย่อมเป็นไปเพื่อความอยู่รอดหรือเพื่อการทำหน้าที่ที่ดียิ่งขึ้น เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมมากขึ้นกว่าเดิม
- ตามปกติแล้ว ระบบแต่ละระบบจะกระทำการรักษาคุณภาพ (Equilibrium)ระหว่างสัมพันธ์ภาพของส่วนต่างๆของตนไว้เสมอ การเสียคุณภาพในการปฏิบัติงานของส่วนต่างๆในบางครั้งถือว่าเป็นเหตุการณ์ผิดปกติ อาจอยู่ในภาวะการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่หรืออาจถูกแทรกแซงจากระบบอื่น
- ระบบที่ไม่สามารถรักษาคุณภาพไว้ในที่สุดก็อาจสลายตัวกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบอื่น หรือเปลี่ยนสภาพเป็นระบบแบบใหม่ก็ได้

โรเบิร์ต เค. เมอร์ตัน (Robert K. Merton อ้างใน สันยัญญา สันยัญญาวิวัฒน์, 2550)

ได้จำแนกหน้าที่ทางสังคมเป็น 2 ประเภท คือ หน้าที่หลัก (Manifest) หน้าที่รอง (Latent) หน้าที่ที่ไม่พึงปรารถนา (Dysfunctional) หน้าที่ของบางโครงสร้างของสังคมอาจมีประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ แต่ขณะเดียวกันคนบางส่วนอาจได้รับประโยชน์เพียงน้อยนิดหรืออาจไม่ได้รับประโยชน์เลย ซึ่งรวมไปถึงอาจจะมีคนบางกลุ่มหรือบางส่วนของสังคมได้รับผลเสียจากทำงานของโครงสร้างของสังคมนั้นก็ได้

กล่าวโดยสรุป แนวความคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของกลุ่มทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ มีลักษณะดังนี้

- ทั้ง 3 นักทฤษฎีทางสังคมศาสตร์มองว่า สังคมทั้งหมดเป็นระบบหนึ่งที่แต่ละส่วนจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน
- ความสัมพันธ์คือสิ่งที่สนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล
- ระบบสังคมเป็นการเคลื่อนไหวเข้าสู่ความสมดุลการปรับความสมดุลของระบบจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในระบบตามไปด้วยความต่อเนื่องของกระบวนการของข่าวสารจากภายในและภายนอก นอกจากนี้ทฤษฎีระบบยังมองว่า ความขัดแย้ง ความตึงเครียดและความไม่สงบสุขภายในสังคมก็เป็นสาเหตุหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีระบบก็มีข้อจำกัดในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เนื่องจากในการวิเคราะห์ตามทฤษฎีระบบเป็นการศึกษาเฉพาะเรื่อง จึงทำให้ไม่สามารถศึกษาความสัมพันธ์กับระบบอื่นได้อย่างลึกซึ้ง

เชษฐา พวงหัตถ์ (2548 : 104-106) ลักษณะ Structure ของ Giddens กับ Habitus ของ Bourdieu สิ่งที่ Giddens ให้ความหมายกับ “โครงสร้าง” (structure) มีหลายอย่างที่เหมือนกับข้อเสนอของ Pierre Bourdieu เกี่ยวกับ “Habitus” (แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในหลายๆ ประเด็นก็ตาม) (Bourdieu,1977) แนวคิดเรื่อง “Habitus” ของ Bourdieu หมายถึง คลังความรู้พื้นฐานที่มนุษย์นำติดตัวไปตลอดเวลาในฐานะที่เป็นผลมาจากการมีชีวิตอยู่ในวัฒนธรรมหรืออนุวัฒนธรรมเฉพาะของแต่ละคน หมายความว่า บุคคลที่มาจากภูมิหลังชนชั้นแรงงานก็จะนำเอา “อิทธิพล” ของสภาพแวดล้อมดังกล่าวไปใช้ในการดำเนินพฤติกรรมของตน (เช่น ในรูปของความรู้เฉพาะท้องถิ่น รูปแบบการพูด,รูปแบบของทัศนคติที่มีต่อเรื่องการแต่งงาน เป็นต้น) (ดู Bott,1957 ; Bernstein,1973)

“habitus” คือชุดของ “ความรู้สึนึกคิด” (dispoaitions) ที่แต่ละคนนำออกมาใช้ใช้ในการคาดหมายว่าตนเองต้องการอะไร และตนเองจะได้อะไรบ้างในการเข้าไปมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ตัวอย่างเช่น โดยทั่วไปแล้ว คนที่เป็นชนชั้นกลางจะรู้สึกอึดอัดแต่อย่างใดในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐ เมื่อเปรียบเทียบกับคนที่มาจากชนชั้นแรงงาน เนื่องจากค่านิยม,ประสบการณ์ชีวิตและภูมิหลังทางการศึกษาร่วมกัน ในทำนองเดียวกัน Giddens ก็พูดถึงกฎเกณฑ์และทรัพยากรที่มนุษย์นำออกมาใช้เมื่อ Giddens พูดถึงเรื่องของโครงสร้าง ในมโนทัศน์เรื่องของโครงสร้างของ Giddens และมโนทัศน์เรื่อง “habitus” ของ Bourdieu นั้น มีความเหมือนกันในแง่ของการอ้างอิงข้อเท็จจริงที่ว่า ความรู้สึนึกคิดเหล่านี้ ไม่ได้ถูกพูดถึงอย่างมีสำนึก แต่ได้ถูกนำออกมาใช้กับพฤติกรรมของแต่ละคนโดยที่เขาไม่ได้ตระหนักรู้อย่างจริงจังถึงอิทธิพลของมัน Giddens เรียกสิ่งนี้ว่า “ความรู้ที่ใช้ได้ตอบกัน” (mutual knoeledge) หรือพูดอีกอย่างหนึ่งคือ สามารถหรือรู้ว่า “จะต้องทำอะไรบ้าง” ในการเผชิญหน้ากันในฐานะการกระทำหนึ่งๆ

ความคล้ายคลึงกันอีกประการหนึ่งคือ “habitus” เป็นวิธีการที่มนุษย์ใช้ในการผลิตและผลิตซ้ำสถานการณ์ทางสังคมที่พวกเขาดำเนินชีวิตอยู่ ประเด็นนี้ไม่แตกต่างไปจากแนวคิดของ Giddens เกี่ยวกับเรื่องโครงสร้างเป็นสื่อกลาง (medium) และผลลัพธ์ (outcome) ของการดำเนินกิจกรรม อย่างไรก็ตาม Bourdieu ค่อนข้างที่จะมองสถานการณ์ทางสังคมในลักษณะของสถาบันและโครงสร้างที่เป็น “ถาวรวิสัย” เหมือนกับแนวคิด/ทฤษฎีแบบเก่า มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎี Structuration ด้วยเหตุนี้ Bourdieu จึงมองพฤติกรรมของมนุษย์ในลักษณะที่เป็นกลไกและ “ถูกกำหนด” มากกว่า Giddens เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์ถูกสร้างเงื่อนไขโดย “habitus” ส่วนในงานเขียนของ Giddens นั้น มนุษย์ในฐานะผู้กระทำมีเสรีภาพมากกว่าในการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์มากกว่าในสภาวะแวดล้อมทางสังคม สำหรับ Giddens แล้ว เขาเชื่อมั่นว่ามนุษย์เป็น

ผู้กระทำการในโลกทางสังคมอันเป็นผลมาจากการที่เขามีความสามารถในการเขาไปจัดการเปลี่ยนแปลงได้ พูดอีกอย่างหนึ่งคือ มนุษย์มีความสามารถในการใช้อำนาจนั่นเอง

กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุล (2550 : 49-50) กล่าวว่า สิ่งที่น่าสนใจในงานเขียนของ กิตเตนส์อีกประการหนึ่ง คือการทำความเข้าใจกับคุณภาพของชีวิตทางสังคม เราจำเป็นต้องพิจารณา การอธิบายเกี่ยวกับการเป็นผู้กระทำการของมนุษย์ (human agency) และอัตวิสัยเชิงปัจเจกของกิตเตนส์ ทั้งนี้เขาวิเคราะห์คำว่า “การกระทำ” (action) อย่างแตกแยกไปจาก “การทำ” (acts) ในขณะที่ “การทำ” เป็นสิ่งที่ปัจเจกแสดงกิริยาโดยชัดแจ้ง แต่ “การกระทำ” หมายถึงการไหลเลื่อนของปฏิบัติทางสังคมของคนหมู่มาก กิตเตนส์ได้สร้างตัวแบบของการจำแนกลำดับชั้นของแรงจูงใจหรือระดับความรู้ของมนุษย์ออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับจิตสำนึกเชิงวาทการ (discursive consciousness) 2) ระดับจิตสำนึกเชิงปฏิบัติจริง (practical consciousness) และ 3) ระดับไร้จิตสำนึก (unconscious)

ประการแรกจิตสำนึกเชิงวาทการ หมายถึงการที่ผู้กระทำการสามารถที่จะพูดออกมาได้ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น โดยเป็นการพูดในเรื่องเกี่ยวกับการกระทำของตน ดังเช่นที่กิตเตนส์ย้ำเน้นเสมอว่า ผู้กระทำการนั้นรู้เสมอว่าตนกำลังทำอะไร และรู้จักตนหรือระมัดระวังในตนนี้ เป็นสิ่งประกอบด้วยวาทะการอย่างมาก

ประการที่สอง จิตสำนึกเชิงปฏิบัติการจริง หมายถึงการที่ผู้กระทำรู้ถึงการกระทำ ความเชื่อ และแรงจูงใจของตน ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริง ทว่าไม่อาจจะบอกกล่าวออกมาเป็นคำพูดได้โดยตรงหรือสิ่งที่ปฏิบัตินั้นไม่สามารถแสดงออกมาในคำพูดได้ กิตเตนส์กล่าวถึงจิตสำนึกเชิงปฏิบัติการจริง โดยมักจะอ้างถึงงานของวิทท์เกนสไตน์ (Wittgenstein) ที่หมายถึง สิ่งที่มนุษย์ต้องกระทำ มนุษย์รู้ถึงกิจกรรมของตนและโลกในด้านมุมที่ยังไม่มีการกล่าวออกมาเป็นคำพูดชัดแจ้งแต่ประการใด กิตเตนส์อธิบายว่า เราจะพบความรู้ในลักษณะของจิตสำนึกเชิงปฏิบัติการจริงได้ในสาระสำคัญของโครงการวิจัยทางสังคมศาสตร์ทั้งหลาย

ประการสุดท้าย จิตไร้สำนึก หมายถึงสาระสำคัญของแรงจูงใจของมนุษย์ที่มีความแตกต่างออกไปจากจิตสำนึกเชิงวาทการและจิตสำนึกเชิงปฏิบัติการจริง โดยเหตุผลที่ จิตไร้สำนึก เป็นสิ่งที่ถูกขวางกั้นโดยกระบวนการเก็บกด (repression) ซึ่งเป็นกระบวนการทางจิตวิเคราะห์เป็นหลัก

กิตเตนส์มองว่าจิตไร้สำนึกเป็นองค์ประกอบที่ไม่สำคัญนักในกระบวนการผลิตซ้ำชีวิตทางสังคมของมนุษย์ โดยที่จิตไร้สำนึกเป็นสิ่งที่ปรากฏขึ้นอย่างฉับพลันในขณะที่มนุษย์อยู่ในภาวะตึงเครียดหรือเกิดวิกฤตการณ์ กระนั้นก็ตาม กิตเตนส์ยังสนใจที่จะใช้บรรดาทฤษฎีในกลุ่มจิตวิเคราะห์อธิบายแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคม อาทิ ผลงานของฟรอยด์ (Freud) ลากอง (Lacan) และเอริกสัน (Erikson) เป็นต้น กิตเตนส์เห็นว่า การที่มนุษย์เมื่อยังเป็นเด็ก อยู่ในความดูแลของคน

ที่มีหน้าที่ดูเป็นพื้นฐาน ซึ่งโดยปกติ หมายถึง “แม่” ซึ่งมีการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก มีผลต่อความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย ที่กิดเดนส์ใช้คำศัพท์ของเขาว่า “ความมั่นคงทางภาวะวิทยา” (Ontological security) ตลอดจนมีผลต่อความรู้สึกไว้วางใจที่ปรากฏในการดำเนินชีวิตทางสังคมเป็นธรรมชาติ อันปรากฏเป็นประจำทุกวัน (routine)

กิดเดนส์ใช้คำศัพท์ว่า “สิ่งที่ปรากฏเป็นประจำทุกวัน” (routine) นี้เป็นสาระสำคัญอย่างหนึ่งในทฤษฎีทางสังคมของเขา ทั้งในส่วนที่อธิบายกระบวนการผลิต และการดำรงความมั่นคงปลอดภัยในเชิงภาวะวิทยาเอาไว้ ตลอดจน “สิ่งที่ปรากฏเป็นประจำทุกวัน” นี้ยังเป็นแบบแผนของการหล่อหลอมทางสังคม (socialization) ที่มนุษย์เราต้องเรียนรู้ความหมายของ “หลักกติกา” ที่อธิบายว่า เราจะดำเนินชีวิตทางสังคมอย่างต่อเนื่องไปทุกๆวันได้อย่างไร เมื่อกิดเดนส์อธิบายในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของผู้คน เขาได้หยิบยืมทฤษฎีทางสังคมวิทยาระดับจุลภาค อาทิ ทฤษฎีของกอฟแมน (Goffman) และการ์ฟิงเกล (Garfinkel) มาช่วยขยายความกระจ่างชัด เราจะเห็นได้ว่า “ทฤษฎีการสร้างโครงสร้าง” ของเขา เขาหยิบยืมเนื้อหาสาระของชาติพันธุ์วิทยา และปรากฏการณ์วิทยามาอย่างมาก จนสามารถสังเกตได้ชัดเจน

กิดเดนส์มีวิธีการอธิบายประเด็นที่สำคัญ คือ การกระทำของมนุษย์ การเป็นผู้กระทำและอัตวิสัย โดยเชื่อมโยงประเด็นเหล่านี้กับเรื่องของการปฏิบัติทางสังคม โครงสร้างต่างๆในความเห็นของกิดเดนส์ ผู้กระทำ (agents) นั้นมาจากการใช้หลักกติกาและทรัพยากรของโครงสร้างซึ่งจะทำให้เกิดการผลิตซ้ำของสถาบัน ระบบ และโครงสร้างอย่างเป็นระบบ ในการศึกษาชีวิตทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญ ที่เราจะต้องรู้จักการใช้ “วิธีวิทยาของการกั้นวงเล็บ” (Methodological bracketing)

กิดเดนส์เห็นว่าสังคมศาสตร์นั้นเป็นศาสตร์ที่มีการวิเคราะห์ในเชิงสถาบัน (institutional analysis) ซึ่งเป็นการเน้นการวิเคราะห์โครงสร้างใหญ่ของสังคม พร้อมๆกับการวิเคราะห์การกระทำในเชิงกลยุทธ์ (Analysis of strategic conduct) การวิเคราะห์ในระดับต่างๆนี้เป็นสิ่งสำคัญมากในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ตลอดจนมีความสำคัญต่อทฤษฎีการสร้างโครงสร้าง กิดเดนส์อธิบายขยายความต่อไปอีกว่า ประชานในการศึกษา (subjects of study) ของสังคมศาสตร์นั้นเป็นการใช้ผู้กระทำในเชิงแนวความคิด ซึ่งจะเป็นโลกของปัจเจกที่ถ่ายทอดมาจากการกระทำของพวกเขาหรือเธอ กิดเดนส์เรียกทางแยกสองแพร่ง ที่ด้านหนึ่งเป็นโลกทางสังคมอันผลิตมาจากแนวความคิดของตัวละครที่ประชาชนธรรมดา มาบรรจบกันอีกด้านหนึ่งที่เป็นภาษาวิชาการชั้นสูงที่นักสังคมศาสตร์เป็นผู้กำหนดสร้างขึ้นนั้นว่า “การตีความสองชั้น” (double hermeneutic) การวิเคราะห์เชิงสถาบันพร้อมๆกับการวิเคราะห์ในเชิงกลยุทธ์ และการตีความสองชั้นเป็นสิ่งที่ทฤษฎีสังคมศาสตร์จะต้องให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีนี้ของกิดเดนส์เห็นว่าชีวิตสังคมนั้นเป็นไปมากกว่าการกระทำของปัจเจกที่ไม่เป็นระเบียบ แต่ก็ไม่ได้ถูกกำหนดเพียงอย่างเดียวจากพลังทางสังคม หรือกล่าวอีกแบบหนึ่ง มันไม่ใช่เป็นเพียงกลุ่มก้อนของกิจกรรมในระดับจุลภาค แต่คุณก็ไม่สามารถศึกษามันโดยมองเพียงการอธิบายระดับมหภาค กิดเดนส์เสนอความคิดว่าความเป็นมนุษย์และโครงสร้างสังคมนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และมันเป็นการกระทำของปัจเจกชนที่เข้าไปเข้ามาจนก่อให้เกิดโครงสร้างทางสังคมนั้นคือ จารีตประเพณี สถาบัน หลักศีลธรรมและวิธีการทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นกระแสหลัก แต่มันยังหมายความว่าสิ่งเหล่านั้นสามารถถูกเปลี่ยนแปลงได้เมื่อประชาชนเริ่มที่จะเพิกเฉยต่อพวกมันเอาสิ่งอื่นมาแทนที่หรือผลิตซ้ำพวกมันให้มีความแตกต่าง

2.2 ทฤษฎีการจูงใจ

2.2.1 ความหมายและความสำคัญของทฤษฎีการจูงใจ

มาสโลว์ (Abraham Maslow อ้างใน นงลักษณ์ กาณารักษ์ , 2552) เชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากแรงจูงใจภายในตัวเอง มนุษย์แต่ละคนมีเอกลักษณ์ของตนเองเพราะพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลจากการรับรู้ที่บุคคลนั้นมีต่อโลก การแสดงเอกลักษณ์จึงเป็นการรับรู้ปรากฏการณ์ในโลกแห่งตนดังนั้นพฤติกรรมของบุคคลจึงสะท้อนถึงการมองโลกของแต่ละบุคคล และมนุษย์มีแนวโน้มว่าจะเจริญงอกงามไปสู่ความมีวุฒิภาวะโดยสมบูรณ์ เสมือนกับเมล็ดผลที่พร้อมจะเจริญงอกงามเป็นดอกผล และแรงจูงใจที่แตกต่างกันทำให้มีบุคลิกภาพที่ต่างกัน Maslow สร้างทฤษฎีลำดับขั้นของแรงจูงใจโดยกล่าวว่าแรงจูงใจของบุคคลมีลำดับขั้นตอน 5 ขั้นด้วยกัน ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานคือ แรงจูงใจปรารถนาด้านสรีระวิทยา ขั้นความปลอดภัย ขั้นความต้องการกลุ่ม สมาคม ขั้นความต้องการชื่อเสียง ไปจนถึงขั้นสุดท้ายหรือขั้นสูงสุด คือแรงจูงใจที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง โดย Maslow กล่าวว่าแรงจูงใจลำดับต้นต้องได้รับการตอบสนองก่อน แรงจูงใจลำดับสูงจึงจะพัฒนาไปตามลำดับขั้น และเขาเชื่อว่าบุคคลทุกคนมีพื้นฐานจิตใจที่ดีมาตั้งแต่แรกเกิด ต้องการสิ่งที่ดีจนถึงขั้นสูงสุดของความเป็นมนุษย์ คือขั้นสูงสุด อย่างไรก็ตาม ไรก็ดีบุคคลอาจไม่สามารถทำได้ เพราะอิทธิพลของสังคม หรือปัจจัยต่างๆรุมเร้า แต่การที่บุคคลได้พัฒนาความสามารถของตน ก็เท่ากับเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพด้วย

มาสโลว์ (Maslow . 1970 : 286)เน้นว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่จะบรรลุถึงขีดสูงสุดของศักยภาพ (Potential) ความต้องการสูงสุดนั้น มาสโลว์ เรียกว่าความเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self Actualization)

ทฤษฎีการจูงใจ (Motivation Theory) ได้อธิบายเกี่ยวกับสภาวะของบุคคลที่พร้อมที่จะสนองความต้องการ หากสิ่งนั้นมีอิทธิพลสำหรับความต้องการของเขา ทฤษฎีการจูงใจที่สำคัญคือ

ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Theory of growth motivation) ทฤษฎีนี้ได้อธิบายความต้องการของบุคคลที่พยายามแสวงหาวิธีการสนองความต้องการให้กับตนเอง และคนเรามีความต้องการหลายด้าน มาสโลว์ได้จัดลำดับความต้องการไว้เป็นลำดับ 5 ชั้น มีดังนี้คือ

- 1.ความต้องการทางสรีรวิทยา (Physiological Needs) เช่น อาหาร การพักผ่อน การรักษาภาวะสมดุลภายในร่างกาย (Homeostasis)
 - 2.ความต้องการเกี่ยวกับความปลอดภัย ความมั่นคง สวัสดิการ การคุ้มครอง การช่วยเหลือจากผู้อื่น (Safety Needs)
 - 3.ความต้องการเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของ การเข้าหมู่การเข้าพวก ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน (Belongingness Needs)
 - 4.ความต้องการเกี่ยวกับเกียรติยศ ชื่อเสียง การยกย่องนับถือและการยอมรับจากสังคม (Esteem Needs)
 - 5.ความเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self Actualization) ชื่อสัตย์ต่อตนเอง ประพฤติปฏิบัติในแนวทางที่เหมาะสม กระทำสิ่งต่างๆตามความสามารถของตน
- มาสโลว์ ได้อธิบายให้เห็นเพิ่มเติมว่า ความต้องการของคนเรตั้งแต่ลำดับที่ 1-4 นั้น เป็นความต้องการที่จำเป็น ซึ่งคนเราจะขาดไม่ได้และทุกคนจะพยายามแสวงหาเพื่อสนองความต้องการนั้นๆ ส่วนลำดับความต้องการที่ 5-7 นั้น เป็นแรงจูงใจที่มากกระตุ้นให้บุคคลแสวงหาต่อไป เมื่อสามารถสนองความต้องการพื้นฐานได้สำเร็จเป็นลำดับแล้ว

2.2 หลักการและแนวคิดที่สำคัญ

1. การจูงใจเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผลักดันให้บุคคลปฏิบัติ กระตือรือร้น และความปรารถนา ที่จะร่วมกิจกรรมต่างๆ เพราะการตอบสนองใดๆ จะเป็นผลเพื่อลดความตึงเครียดของบุคคลที่มีต่อความต้องการนั้นๆ ดังนั้นคนเราจึงดิ้นรน เพื่อให้สมกับความต้องการที่เกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีก โดยที่การเรียนรู้ การทดลองเป็นผลจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า สิ่งเร้าในกิจกรรมการหาแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายจึงต้องอาศัยการจูงใจ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติในที่สุด
2. ความต้องการทางกาย อารมณ์ และสังคม เป็นแรงจูงใจที่สำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการเรียนรู้ ของชาวบ้าน ทีมวิจัยจึงควรมหาทางเสริมแรงหรือกระตุ้นโดยการนำเอาเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นมาปรับใช้ในกิจกรรมการทดลองหาแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่าย เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ หาแนวทาง และทดลองใช้อย่างต่อเนื่อง
3. การหากิจกรรมมากระตุ้น สร้างแรงจูงใจในการลดภาระค่าใช้จ่าย มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการใช้แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่าย เพื่อที่จะให้ทีมวิจัยและชาวบ้านได้เห็น

หนทางสู่ความสำเร็จที่เป็นจริงและยั่งยืนในอนาคต ซึ่งเป็นการสร้างเจตคติที่ดีต่อการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต่ดิน เพื่อที่จะนำไปสู่การเลิกเล่นหอยไต่ดินในที่สุด

4. การจูงใจให้ผู้ เล่นหอยไต่ดินหันมาเห็นความสำคัญในรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในการเล่นหอยไต่ดินนั้น ย่อมที่การกระตุ้นและมีแรงจูงใจที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของแต่ละคน กระนั้นที่มวิจัยจะต้องหาสิ่งเร้า สิ่งกระตุ้น โดยให้เห็นภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมมากระตุ้นเพื่อให้การนำไปใช้ที่เห็นผล

5. ผู้ใช้แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต่ดิน ควรพิจารณาถึงรางวัลหรือผลที่ดีในอนาคต ที่เกิดจากการใช้แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต่ดิน เพื่อให้ผู้ใช้แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายเห็นแนวทางสู่ความสำเร็จ และมีแรงจูงใจที่ดีในการใช้แนวทางนี้

ดังนั้นการหาแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างแรงจูงใจ ที่นำไปสู่ผลสำเร็จ หรือการใช้แนวทางในการลดภาระค่าใช้จ่ายที่เห็นผลและนำไปสู่การเลิกเล่นหอยไต่ดินได้อย่างประสบความสำเร็จในที่สุด

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สายสุรี จุติกุล (2532) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาแนวความคิดและพฤติกรรมเกี่ยวกับการพนันของเด็กและเยาวชน” เป็นการศึกษาพฤติกรรมการเล่นการพนันของเยาวชนในเขตพื้นที่ตัวอย่างต่างๆ ทั้ง 4 ภาคของประเทศไทย ซึ่งเป็นงานศึกษาโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี จากการศึกษาพบว่า การพนันเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นชนชั้น เพศหรือช่วงวัยใดก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากพบปรากฏการณ์การเล่นการพนันอยู่ทุกเชื้อชาติ ชนชาติ เผ่าพันธุ์ และวัฒนธรรม ในงานศึกษาชิ้นนี้ได้มีกลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาในหมู่เด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 5-20 ปี โดยเยาวชนเหล่านั้นจะมีการเล่นในลักษณะที่เป็นการเล่นการพนันแทรกอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นเหรียญ การเล่นแผ่นภาพ การเล่นเกมแก้ว ก็จะมีลักษณะของเกมการพนันเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ อย่างไรก็ตาม งานศึกษาชิ้นนี้ได้กล่าวเอาไว้ว่า การพนันเป็นกิจกรรมในเวลาว่างที่มีทั้งลักษณะการจัดระเบียบในรูปแบบของสถาบัน เช่น การพนันในเกมกีฬา การแข่งมา ลอตเตอรี่ ฯลฯ และลักษณะที่ไม่เป็นทางการ แต่ถ้าสังคมมองในแง่ของการสันตนาการแล้ว การพนันก็จะไม่ได้เป็นสิ่งชั่วร้ายอยู่เสมอไป คณะผู้ศึกษาได้เปรียบเทียบการเล่นการพนันว่าเป็นเกมการเสี่ยงโชคชนิดหนึ่ง แต่สังคมมักจะมองผู้ที่เล่นการพนันว่าเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆขึ้น เพราะเป็นผู้ที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว เพราะความคาดหวังของสังคมมักจะเน้นไปทางด้านเศรษฐกิจที่ผลิดอกออกผลเสีย

มากกว่า ในการศึกษานี้คณะผู้ศึกษาได้ใช้สมมุติฐานที่มีกรอบแนวคิดในงานศึกษางานวิจัยในเรื่องการพนัน ของนักสังคมวิทยาอเมริกัน ชื่อ E.C.Deveureux ที่ได้ใช้แนวความคิดเรื่องโครงสร้าง-หน้าที่มาเป็นกรอบคิดในการวิเคราะห์

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาชิ้นนี้ยังพบว่า การพนันไม่ได้เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลร้ายโดยตรงต่อสังคม หรือปัจเจกชน แต่สิ่งสำคัญของการพนันก็คือ ในการเล่นการพนันนั้นมักจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับพวกนอกกฎหมาย จึงทำให้ผู้ที่เล่นการพนันอยู่ในความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดผลเสียทางสังคม และที่สำคัญ การพนันไม่ได้ส่งผลกระทบทางด้านลบให้กับสังคมเลย เพราะการพนันเป็นการสนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม ลดความตึงเครียดของปัจเจกชน และเกิดความสมดุลทางสังคมอีกเสียด้วย

พรชัย ตระกูลวรานนท์ (2540) ศึกษาเรื่อง “ผลกระทบทางสังคมจากสลากออนไลน์” งานศึกษาชิ้นนี้เป็นงานศึกษา ผลกระทบทางสังคมจากการใช้สลากออนไลน์ ทั้งในด้านบวกและด้านลบซึ่งมีพื้นที่ในการศึกษาที่ครอบคลุมประเทศไทย โดยมีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Random Sampling) และใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลกับประชาชน ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายสลากฯ จำนวน 3,066 คน ซึ่งการศึกษาในงานชิ้นนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาเพียง 45 วันเท่านั้น อีกทั้งยังมีการศึกษาแบบเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกอีก 48 คน โดยมีการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างอย่างหลากหลาย อาทิ ผู้นำขายสลาก ตำรวจ ผู้ประกอบธุรกิจการพนันอย่างอื่น เป็นต้น ในงานศึกษาชิ้นนี้ได้กล่าวเกี่ยวกับการศึกษาในเรื่องต่างๆ ดังนี้ พฤติกรรมผู้ซื้อสลาก ภูมิหลังทางธุรกิจของกลุ่มผู้ค้าสลาก และธุรกรรมการเล่นข้างเคียง

ผลการศึกษาพบว่า แม้ว่าสลากกินแบ่งรัฐบาลจะมีสถานะทางการตลาดเป็นสินค้าที่ถูกต้องชอบด้วยกฎหมาย แต่ทางรัฐบาลก็ไม่ได้ส่งเสริมให้การตลาดของสลากกินแบ่งรัฐบาลกลายเป็นสินค้าที่มีการจำหน่ายอย่างแพร่หลายขึ้น ฉะนั้นโดยภาพรวม สลากกินแบ่งรัฐบาลจึงเป็นสินค้าถูกกฎหมาย อันรัฐไม่พึงส่งเสริมให้แพร่หลายกว่าที่เป็นอยู่ ส่วนประเด็นทางด้านผลกระทบอันเกิดจากสลากออนไลน์นั้นมีผลกระทบต่อกลุ่มคนหลายกลุ่มดังนี้ 1) ผลกระทบต่อกลุ่มตัวแทน เป็นผลกระทบระยะยาวที่เกิดกับกลุ่มคนเหล่านี้ เพราะผลประโยชน์ที่จะได้นั้นจะตกหายไปทันทีหลังจากที่มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาแทนที่คน 2) ผลกระทบต่อกลุ่มผู้ค้าสลาก เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากกว่ากลุ่มตัวแทน เพราะทางด้านราคาที่ต้องถูกตัดหรือจำนวนยอดขายที่ลดลงเนื่องจากระบบใหม่สามารถสร้างความสะดวกและความรวดเร็วในการซื้อ ทำให้ผู้ขายแผงและผู้ขายเริ่มมองว่าตนเองจะเป็นผู้ที่รับผลกระทบมากที่สุด 3) สมาคมผู้พิการต่างๆและผู้ค้าซึ่งเป็นผู้พิการ สมาคมผู้พิการและผู้พิการที่เป็นผู้นำขายสลากนั้น จะเป็นผู้ที่ได้รับการจัดสรรและพิจารณา

โควตาด้านรายได้จากกองสลากในส่วนของการกุศล แต่เมื่อระบบออนไลน์เข้ามาให้บริการสาธารณชน ส่วนของการกุศลจะถูกตัดไปถึง 14 ล้านฉบับซึ่งเป็นครึ่งหนึ่งของการที่การกุศลผลิต ดังนั้น การจัดโควตาหรือจัดสรรต่างๆก็ต้องลดจำนวนลงและต้องส่งผลกระทบต่อผู้ขายย่อยต่อไปแน่นอน บางครั้งอาจเป็นช่องทางที่ทำให้เกิดการว่างงานของผู้พิการที่สูงขึ้นอีกด้วย 4) ผู้ซื้อและพฤติกรรมผู้ซื้อ ผู้ซื้อโดยทั่วไปที่มีการซื้อนั้นมีพฤติกรรมที่ชอบเสี่ยงโชค ซึ่งมีการหวังผลทางด้านเงินรางวัลโดยตรง สลากออนไลน์จึงเป็นรูปแบบใหม่ในการเสี่ยงโชค ซึ่งผลตอบรับนั้นผู้บริโภคจะมีความพึงพอใจในระบบการพนันเช่นนี้ เพราะหาซื้อง่าย สะดวก แต่ตรงกันข้ามกับผู้ตอบแบบสอบถามอีกกลุ่มหนึ่ง ที่มองว่า เมื่อการหาซื้อสลากเป็นไปอย่างง่ายก็จะทำให้เกิดความมอมเมาประชาชน และกลุ่มคนที่เป็นเด็กและเยาวชนก็จะเข้าถึงการเล่นการพนันได้มากขึ้น จากระบบเดิมที่ไม่มีการซื้อสลากก็อาจจะมีการซื้อที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นอาจจะส่งผลกระทบทางด้านความรุนแรงทางสังคมที่อาจจะทวีความรุนแรงมากขึ้น 5) ประโยชน์และคุณค่าสาธารณะ ส่วนใหญ่ปัญหาของการจำหน่ายสลากนั้นจะเป็นเรื่องของการจำหน่ายเกินราคา ซึ่งในการทำสลากออนไลน์นั้นก็เป็นการอ้างว่าเป็นการทำมาเพื่อมาแก้ไขผลของการจำหน่ายสลากเกินราคา เพราะผู้ซื้อสามารถเลือกเลขในการซื้อได้ตามความต้องการและราคาที่มาตรฐาน คือ ฉบับละ 40 บาท ซึ่งจากเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของประชาชนก็พบว่า การจำหน่ายสลากออนไลน์นั้นเป็นการดีที่นำมาแก้ไขปัญหาจุดนี้ ส่วนทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการจำหน่ายสลากออนไลน์นั้น พบว่าประชาชนส่วนใหญ่จะมองประเด็นในด้านความไม่โปร่งใสในการทำงาน ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ง่าย และประชาชนที่มีทัศนคติด้านบวกกับการจำหน่ายสลากออนไลน์นั้นส่วนใหญ่จะเป็นผู้ซื้อ ที่ต้องการแก้ไขความสะดวกสบาย และการจำหน่ายสลากเกินราคา แต่ประชาชนที่เป็นกลุ่มผู้ค้า ผู้เร่ หรือตัวแทนจำหน่ายส่วนใหญ่จะมีทัศนคติด้านลบกับการจำหน่ายสลากออนไลน์เพราะสร้างผลกระทบทางด้านอาชีพและรายได้ให้กับเขา

พูนิต สารมาศ (2545) ศึกษาเรื่อง “ชีวิตนักเสี่ยงโชคจากตัวเลข กรณีศึกษาคนเล่นหวยใต้ดิน” ในงานชิ้นนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับชีวิตของนักเล่นหวยใต้ดิน (ศึกษาแบบมุ่งเน้นไปที่ตัวบุคคล) ที่กว่าจะมาเป็นนักเล่นหวยใต้ดิน ได้นั้นจะต้องมีขั้นตอนหรือกระบวนการในการก้าวสู่โลกของคนเล่นหวยได้อย่างไร โดยมีการใช้ทัศนภาพการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ (symbolic interactionism) มาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ และนำตัวแบบเชิงกระบวนการ (processual model) มาเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจขั้นตอนต่อเนื่องของกระบวนการกลายมาเป็นนักเล่นหวยใต้ดิน ซึ่งในงานศึกษาชิ้นนี้ผู้ศึกษาได้ตั้งสมมติฐานของงานศึกษาไว้ว่า การที่ใครสักคนจะกลายมาเป็นนักเล่นหวยใต้ดินได้นั้น พวกเขาจะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่อง ท่ามกลาง

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในกลุ่มวัฒนธรรมย่อยของสังคมคนเล่นหอยด้วยกัน โดยที่แต่ละขั้นตอนของกระบวนการกลายเป็นักเรียนหอยไ้ดินนี้ ก็จะมีภาวะเงื่อนไขสำคัญที่เกี่ยวข้องอันเป็นจุดเปลี่ยนผ่านในการพัฒนาจากขั้นตอนหนึ่งไปสู่อีกขั้นตอนหนึ่ง นอกจากนี้ผู้ศีกษายังได้มีการศึกษาประวัติศาสตร์ของหอยที่ผ่านมาในพื้นที่เป้าหมายอีกด้วย

ซึ่งผลของการศีกษาพบว่า กระบวนการที่จะกลายมาเป็นักเรียนหอยไ้ดินนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วงด้วยกัน คือ

ช่วงที่ 1 “ก้าวแรกสู่โลกของคนเล่นหอย” ซึ่งเป็นช่วงของการตัดสินใจซื้อหอยในครั้งแรกนั้นเป็นผลมาจากการรับรู้หรือมีทักษะต่อหอย/การเล่นหอยในเชิงบวก ประกอบกับการมีเงื่อนไขพื้นฐานในด้านสังคมและเศรษฐกิจ เช่น มีเงินทุน มีแหล่งซื้อที่ง่าย

ช่วงที่ 2 “การปรับตัวเข้าสู่โลกของคนเล่นหอย” ในการตัดสินใจเล่นหอยในเวลาต่อมา มีเงื่อนไขมาจากความต้องการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ,ความต้องการสร้างความหวังในชีวิตและความต้องการที่จะทำหอย/เอาชนะต่อหอยในฐานะของการเริ่มต้นบทบาทสมาชิกใหม่ของกลุ่มคนเล่นหอย จึงต้องมีกระบวนการจัดเกลาทางสังคมเพื่อเข้าสู่โลกของคนเล่นหอย

ช่วงที่ 3 “การกลายเป็นักเรียนหอย” การจะดำรงพฤติกรรมในการเล่นหอยอย่างเป็นิจไ้ นั้น นักเรียนหอยจะต้องให้ความหมายต่อประสบการณ์ที่ผ่านมาในเชิงบวก นอกจากนี้จะต้องสามารถอธิบายความสมเหตุสมผลของการเล่นหอยให้แก่สังคมและตนเองไ้

หนึ่งฤทัย ชัยวงศ์ (2550) ศีกษาเรื่อง “การศีกษาผลกระทบของหอยไ้ดิน-หอยบนดินต่อสังคมไทย” งานศีกษาชิ้นนี้เป็นงานศีกษาเกี่ยวกับผลกระทบภาพรวมของสังคมไทยที่เกิดจากหอยไ้ดินและหอยบนดิน ที่มีผลกระทบทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ในการศีกษาศีกษาครั้งนี้ผู้ศีกษาได้มีการหาทางออกหรือข้อเสนอแนะให้กับรัฐบาลเกี่ยวกับการตัดสินใจจัดทำนโยบายหอยบนดินต่อไปว่ารัฐบาลควรมีการบริหารจัดการอย่างไรเพื่อให้การทำงานนโยบายหอยบนดินเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติไ้มากที่สุดอีกด้วย ซึ่งในเนื้อหาของการศีกษานั้นได้มีการศึกษาสถิติของคนเล่นหอยไ้ดิน มีการศีกษาวิวัฒนาการของหอยจากหอยไ้ดินไปสูหอยบนดิน ซึ่งมีการกล่าวถึงความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเล่นหอย อาทิ ผู้มีอิทธิพล นักการเมือง เป็นต้น

ผลการศีกษาพบว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นมีทั้ง 3 ด้าน คือด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง อีกทั้งการศีกษายังพบผลกระทบที่เกิดกับอนาคตของชาติว่าจะทำให้เกิดความเดือดร้อนทางด้านอื่นๆตามมามากเป็นแน่ ส่วนผลกระทบต่อเศรษฐกิจที่รัฐบาลคาดไม่ถึงนั้นเป็นผลกระทบที่ประเทศสูญเสียความสามารถทางการผลิต เพราะนโยบายหอยบนดินที่จะนำมาปราบหอยไ้ดินนั้น

ไม่ได้ส่งผลตามที่ทางรัฐบาลคาดหวังไว้เลย เนื่องจากเมื่อเกิดหอยบนดินแล้วหอยไต่ดินก็ยังคงอยู่ต่อไปอีกเช่นเคย และนอกจากนั้นการนำหอยไต่ดินให้ขึ้นมาเป็นหอยบนดินนั้นยังเป็นการขยายกลุ่มผู้ซื้อให้มากขึ้น เกิดการเสี่ยงโชคในปริมาณที่มากและมีคนเต็มใจที่จะเสี่ยงโชคมากขึ้นอีกด้วย เพราะผู้ซื้อคิดว่าแม้ว่าการเล่นหอยในครั้งนั้นจะไม่ถูกแต่ถึงอย่างไรเงินก็ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่จะไปทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติอยู่ดี ส่วนอีกประเด็นหนึ่งที่ผู้ศึกษาได้กล่าวไว้คือ การเป็นหนี้ในระดับครัวเรือนสูงขึ้น เพราะหอยบนดินนั้นเปิดโอกาสให้แก่นักเล่นทุกเพศทุกวัย เข้าถึงได้ทุกกลุ่มคน สาเหตุอาจจะเป็นเพราะว่าสังคมไทยนิยมเล่นหอยมาเป็นเวลานานแล้ว ยิ่งทำหอยไต่ดินขึ้นมาเป็นหอยบนดิน ก็ยิ่งทำให้ขยายฐานลูกค้าที่มากขึ้น และผู้ศึกษาได้มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลว่า ควรล้มเลิกแนวความคิดที่จะทำหอยบนดินและหอยออนไลน์ถูกกฎหมาย และรัฐบาลควรมีมาตรการไปกระตุ้นเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติหน้าที่กวาดล้างหอยไต่ดินอย่างจริงจัง เพื่อที่จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาในภายหลัง

นภัสวรรณ จิรเจริญเวศน์ (2550) ศึกษาเรื่อง “ผลกระทบต่องบเงินออมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่เกิดจากการจำหน่ายสลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัว ของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล” งานชิ้นนี้เป็นการศึกษาผลกระทบต่องบเงินออมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เกิดจากการจำหน่ายสลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัว ของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นการศึกษาถึงผลกระทบต่องบเงินออมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครในประเด็นที่ว่าหลังจากเปิดให้มีการจำหน่ายสลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัว ประชาชนให้ความสนใจซื้อสลากเพิ่มขึ้นหรือน้อยลง และมีผลกระทบต่องบเงินออมของประชาชนในทิศทางใด และเป็นการศึกษาทางประชากรศาสตร์ ที่มีผลต่อการซื้อสลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัว ศึกษาทัศนคติของประชาชนผู้ซื้อสลากในกรุงเทพมหานครที่มีต่อการจำหน่ายสลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัว ศึกษาพฤติกรรมการซื้อสลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัว และศึกษาผลกระทบต่องบเงินออมของประชาชนผู้ซื้อสลากในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เกิดจากการจำหน่ายสลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัว โดยมีวิธีการศึกษาแบบเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน และมีการอ่านค่าข้อมูลและตรวจสอบสมมติฐานโดยการอ่านค่า Independent t-test และ One Way ANOVA

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่ซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลและหอยไต่ดินนั้น มีการซื้อทุกงวดและหลังจากมีการเปิดให้มีการจำหน่ายสลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัวขึ้น ปริมาณความถี่ในการซื้อหอยไต่ดินลดลงจากเดิม เนื่องจากประชาชนหันมาซื้อสลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัวมากขึ้น และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เงินออมของประชาชนลดลงจากเดิม เนื่องจากมาเพิ่มค่าใช้จ่ายในการซื้อสลากเลขท้ายมากขึ้น โดยประชาชนผู้เล่นส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในการซื้อ

สลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัว จากการชอบเสี่ยงโชค ซื้อตามผู้อื่นอยากเข้าสังคม หาซื้อได้ง่าย และมีรางวัลแจ็กพ็อต ส่วนทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการจำหน่ายสลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัว คือ เด็กและเยาวชนหันมาซื้อสลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัวมากขึ้น และทางด้านการกระทบต่อเงินออมของประชาชนนั้น มีผลกระทบต่องานออมเป็นอย่างมาก เนื่องจากรายได้ต่อเดือนของประชาชนเท่าเดิม แต่มีรายจ่ายที่เกิดจากการซื้อสลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัวเพิ่มมากขึ้น จึงเป็นเหตุให้ทัศนคติเกี่ยวกับการจำหน่ายสลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัว แตกต่างกันไป

ทรงศรี ด้านพัฒนาภูมิ (2550) ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติและพฤติกรรมการเล่นหวยของประชาชนคนกรุงเทพมหานคร” งานศึกษาชิ้นนี้เป็นการศึกษาด้วยวิธีการสำรวจ (Survey Research) โดยที่ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างทั้งในกรุงเทพและปริมณฑล ซึ่งใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จำนวน 200 คนจากนั้นได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ ตีความและอ่านค่าจากตัวเลขที่ได้

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติต่อนโยบายหวยบนดินว่าเป็นสิ่งที่ดี ควรมีการจัดทำนโยบายหวยบนดินนี้อีก เพราะหวยบนดินได้สร้างรายได้ของประเทศเพิ่มขึ้นในระดับปานกลาง แต่เห็นว่าการเล่นหวยนั้นทำให้เกิดอาชญากรรม เกิดโรคภัยมากขึ้น ทำให้ศีลธรรมในสังคมเสื่อมลง ทำให้สุขภาพจิตและสุขภาพกายเสีย ทำให้รายได้หรือเงินออมลดลง และทำให้เสียงานประจำมากขึ้นอีกด้วย ในขณะเดียวกันผู้ศึกษายังได้กล่าวถึงลักษณะของการเล่นการพนันว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะนิยมเล่นหวยบนดินและลอตเตอรี่มากที่สุด โดยจะเล่นประมาณ 1-2 ครั้ง / เดือนและจะเล่นไม่เกิน 1,000 บาทเท่านั้น เพื่อไม่ให้เกิดการกระทบกับเงินออม ท้ายที่สุดผู้ศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะกับทางรัฐบาลว่า รัฐบาลควรมีนโยบายควบคุมสื่อไม่ให้นำเสนอข่าวสารที่เป็นการให้ข้อมูลในรูปแบบต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจในการเล่นหวยของประชาชน และลดหรือเลิกการพนันทุกประเภทไม่ว่ากรณีใดๆ และเพิ่มมาตรการทางกฎหมาย เช่น เพิ่มอัตราภาษีสรรพสามิตผู้กระทำความผิดลักลอบเล่นการพนันมากขึ้น ให้เจ้าหน้าที่มีความเข้มงวดมากขึ้นและจัดผู้มีอิทธิพลหรือข้าราชการที่มีการทุจริตคอร์รัปชันด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “การศึกษาปัจจัยการเล่นหอยไต้ดิน เพื่อหาแนวทางลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต้ดินอย่างมีส่วนร่วม” ในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ระหว่างกลุ่มตัวอย่างกับผู้ศึกษา

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 กลุ่มประชากร

คือ กลุ่มคนที่มีการเล่นหอยในพื้นที่หมู่บ้านห้วยหนองจาน* ในเขตอำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ศึกษาได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างในการทำการศึกษออกเป็น 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ

3.1.2.1 กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มคนที่มีการเล่นหอยในพื้นที่หมู่บ้านห้วยหนองจาน* ในเขตอำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งจะทำให้เก็บข้อมูลจำนวน 20 คนจากกลุ่มประชากรที่มีการเล่นหอย ซึ่งจะใช้ศึกษาในประเด็นปัจจัยสำคัญในการเล่นและการดำรงอยู่ของหอยในชุมชน พฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในการเล่นหอยในชุมชน ซึ่งแบ่งเป็น

(1) เจ้ามือหอยไต้ดิน	จำนวน 2 คน
(2) ผู้ขายหอยไต้ดิน	จำนวน 3 คน
(3) ผู้เล่น(ผู้ซื้อ)หอยไต้ดิน	จำนวน 15 คน

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายและมีความน่าเชื่อถือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้ให้มากที่สุด

3.1.2.2 กลุ่มที่ 2 เป็น ครอบครัวที่มีการเล่นหอยในหมู่บ้านห้วยหนองจาน* ในเขตอำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น จำนวนไม่น้อยกว่า 10 ครอบครัว ซึ่งจะใช้ศึกษาในประเด็นแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอย โดยใช้กระบวนการแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

*
นามสมมติ

3.2 วิธีการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษานี้ได้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 ขั้นตอนที่ 1

ดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาไว้แล้วจากข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัย หนังสือ เอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูล จปฐ. แผนชุมชนในการแก้ไขปัญหานี้ของประชาชนในชุมชน

3.2.2 ขั้นตอนที่ 2

เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายพร้อมทั้งสังเกตการณ์ แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และใช้วิธีการจัดกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อทำการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอย ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

3.2.2.1 ระยะเตรียมการ

(1) ลงพื้นที่เป้าหมายเพื่อพัฒนาโจทย์วิจัย และทำการเขียนโครงการ โดยมีผู้เข้าร่วมเวทีเป็นนักวิจัย 1 คน ประชาชนที่มีความสนใจ 20 คน

มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

- 1) ประสานงานร่วมกันกับชาวบ้าน ผู้นำหมู่บ้าน เพื่อที่จะดำเนินการประชุมสอบถามข้อคิดเห็น
- 2) ประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพหมู่บ้านและการทำการวิจัยในพื้นที่
- 3) ทำการสอบถามความสนใจและปรับโจทย์วิจัยให้ตรงกับความต้องการของชุมชน
- 4) สอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากคนในชุมชน

ผลการดำเนินงานพบว่า

- 1) นักวิจัยได้ประสานกับผู้นำหมู่บ้าน เพื่อที่จะดำเนินการประชุม เพื่อทำการปรับโจทย์วิจัยให้ตรงกับความต้องการของคนในชุมชน
- 2) ในกระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยในครั้งนี้พบว่า ชาวบ้านต้องการข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของหอยในหมู่บ้านเพิ่มเติมจากข้อมูลอื่นๆที่จะทำการศึกษาด้วย เพื่อให้ได้ทราบภูมิหลังของตนเอง
- 3) มีการพูดถึงการทำโครงการในครั้งนี้ และพบว่ามีความสนใจที่จะเข้าร่วมโครงการด้วย

4) จากการลงพื้นที่เพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยในครั้งนี้ พบว่าชาวบ้านเกือบทั้งหมดหมู่บ้าน (ประมาณร้อยละ 90) ของจำนวนครัวเรือนมีการเล่นหอยในพื้นที่

สรุปผลการดำเนินงาน

1) ในการทำงานในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสนใจในการทำงานวิจัยของคนในชุมชน ซึ่งมีความพร้อมที่จะทำงาน และพร้อมที่จะเรียนรู้ในการทำงานวิจัย

2) ผู้วิจัยพบว่า คนในชุมชนบางส่วนมีความกังวลใจที่จะเข้าร่วมทำงานวิจัย เพราะยังขาดความมั่นใจในตนเองที่จะทำงานวิจัย กลัวว่าจะทำไม่ได้

บทเรียนจากการดำเนินงาน

1) นักวิจัยพบว่า โจทย์วิจัยที่นักวิจัยคิดไว้นั้น มีชาวบ้านบางกลุ่มคาดว่าจะเป็นเรื่องที่ทำการศึกษายาก เพราะในพื้นที่ที่มีการเล่นหอยกันเป็นจำนวนมาก และด้วยสภาพเศรษฐกิจที่เอื้อให้คนที่ต้องอยู่กับความหวัง จึงจะต้องเสี่ยงโชคนั้นมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเรื่อยๆ จึงทำให้นักวิจัยตระหนักถึงการศึกษาในมุมมองของอนาคตที่เกี่ยวกับเยาวชนในการเล่นหอยได้ดินเพิ่มขึ้นอีก

2) นักวิจัยพบว่า ในการประชุมในพื้นที่ที่มีผู้เข้าร่วมการประชุมจำนวนน้อยกว่าที่คาดการณ์ไว้ จึงจำเป็นที่จะต้องเดินพบปะกับชาวบ้านเพื่อพูดคุย ถามความคิดเห็นเพิ่มเติม เพื่อที่จะได้ทราบมุมมองจากคนในชุมชนให้หลากหลายขึ้น และสิ่งที่จะต้องเริ่มต้นในงานวิจัย คือการชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่คนในชุมชนจะได้รับ เพื่อให้เขาตระหนักและเห็นความสำคัญ ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การชักจูงมาศึกษาทำงานวิจัยได้

(2) ประชุมชี้แจงโครงการในพื้นที่เป้าหมาย และหาอาสาสมัคร(นักวิจัยชุมชน) เพื่อดำเนินโครงการวิจัย โดยมีผู้เข้าร่วมเป็นนักวิจัย 1 คน และประชาชนผู้สนใจ 23 คน

มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

- 1) ทำการลงทะเบียนผู้เข้าร่วมงาน / แจกเอกสารโครงการ
- 2) แนะนำตัวนักวิจัย
- 3) แนะนำผู้เข้าร่วมงาน
- 4) ชี้แจงโครงการให้แก่ผู้เข้าร่วมงาน
- 5) ถามความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมงาน
- 6) ชักชวนผู้เข้าร่วมงานมาเป็นทีมงานวิจัย และให้ลงชื่อในใบลงชื่ออาสาสมัครทีมวิจัย
- 7) ผู้วิจัยสรุปผลจำนวนผู้เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยในพื้นที่

8) ร่วมกันออกแบบแนวทางการทำงาน เพื่อจะได้ปรับกระบวนการให้เหมาะสม

9) เปิดเวทีให้ผู้เข้าร่วมได้ให้คำแนะนำ แสดงความคิดเห็น และสอบถามข้อสงสัยต่างๆ

10) รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน

ผลการดำเนินงาน

1) ผู้วิจัยได้ชี้แจงโครงการให้แก่ผู้เข้าร่วมงานฟัง พร้อมทั้งได้รับฟังข้อเสนอแนะในการทำงานและสิ่งที่คุณเข้าร่วมงานอยากจะให้แก้ไข ซึ่งสิ่งที่คุณเข้าร่วมงานต้องการให้ทีมวิจัยทำคือ อยากให้ผู้วิจัยพาลงพื้นที่เก็บข้อมูลสัมภาษณ์ให้ดูเป็นตัวอย่าง และอยากให้พาไปทัศนศึกษาดูงานในพื้นที่อื่นๆ

2) ในการประชุมครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 24 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากชาวบ้านและผู้นำหมู่บ้าน และมีทั้งผู้ที่เล่นหอย ขายหอย(ทั้งในอดีตและปัจจุบัน)

3) ผู้วิจัยได้ชักชวนผู้เข้าร่วมเวทีมาเป็นส่วนหนึ่งของทีมวิจัยจำนวน 21 คน และมอบหมายหน้าที่ในการทำงานร่วมกันในด้านต่างๆ เช่น ผู้ประสานงาน ผู้จัดเตรียมสถานที่ ผู้รับผิดชอบด้านอาหาร แต่สิ่งที่จะต้องทำร่วมกันคือ การสัมภาษณ์และการเก็บข้อมูล

4) ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้มอบหมายให้ นางพรพิมล จัดเตรียมอาหารเย็นให้

5) ผู้วิจัยได้จัดเตรียมอุปกรณ์ คลิปชาร์ทในการลงพื้นที่ไว้พร้อมจึงไม่ทำให้เกิดปัญหาในการทำงาน

6) ชาวบ้านมีการเข้าร่วมประชุมที่ไม่ตรงเวลา ทำให้ต้องเลื่อนเวลาออกไป แต่ก็สามารถปฏิบัติงานให้เสร็จตามเวลาที่กำหนดได้

7) จากการฟังข้อคิดเห็นต่างๆจากผู้เข้าร่วมประชุมนั้น ทำให้ทีมวิจัยได้รับทราบสภาพพื้นที่ของชุมชนมากขึ้น และสามารถนำไปวางแผนในการลงพื้นที่ในครั้งต่อไปได้

8) ทีมวิจัยในพื้นที่เสนอแนะว่า ในการลงพื้นที่ครั้งต่อไปให้จัดกิจกรรมในเวลาเช้ากว่านี้(ประมาณ 19.30 น.) เพื่อความพร้อมของชาวบ้านทุกคน และเสนอให้ใช้อาหารว่างแทนการรับประทานอาหารเย็น จะได้เปลี่ยนบรรยากาศ

9) ทีมวิจัยในพื้นที่ เสนอแนะว่าให้มีการจัดเวทีในวันที่หอยออก (เดือนละ 2 ครั้ง) เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลและการประชุม

สรุปผลการดำเนินงาน

1) ในส่วนของการทำงานในแต่ละหน้าที่ ผู้วิจัยสามารถทำหน้าที่ของตนเองได้ดี ไม่มีข้อบกพร่อง

2) จากการประเมินความสนใจและการเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยชุมชนนั้นพบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความสนใจในงาน และมีความกระตือรือร้นในการทำงานพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะการทำงานอีกด้วย

บทเรียนจากการดำเนินงาน

1) การประชุมในพื้นที่ที่อยู่ห่างไกล ทีมวิจัยต้องนัดหมายเวลากับชาวบ้านให้ชัดเจน ไม่เช่นนั้นชาวบ้านจะไม่สามารถเข้าประชุมได้เพราะชาวบ้านต้องไปประกอบอาชีพ

2) ประเด็นปัญหาที่จะทำวิจัยนั้น จะต้องมีการศึกษาให้ชัดเจน และค้นหาว่าปัญหาใดเป็นปัญหาหลักโดยสมาชิกหรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาด้วย

3) ชาวบ้านส่วนหนึ่งรู้สึกกังวลใจกลัวว่าจะไม่สามารถชักจูงผู้อื่น หรือหักห้ามใจตนเองไม่ให้ซื้อหวยได้

4) การรับประทานอาหารเย็นในขั้นตอนสุดท้ายของการทำงานนั้นทำให้ผู้เข้าร่วมเวทีรู้สึกหิวมาก และทีมวิจัยจึงพิจารณาว่าครั้งหน้าควรรับประทานอาหารก่อนจัดเวทีเพื่อที่จะได้ไม่หิวมาก

(3) เตรียมทีมวิจัย โดยการประชุมหาแนวทางการทำงานร่วมกัน ให้ความรู้ในการทำงานวิจัย และร่วมกันออกแบบสัมภาษณ์/แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วม โดยมีผู้เข้าร่วมเป็นนักวิจัย 1 คน อาสาสมัครนักวิจัยชุมชน 22 คน

มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

- 1) ทำการลงทะเบียนผู้เข้าร่วมงาน/แจกเอกสาร โครงการ
- 2) รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน
- 3) ชี้แจงกิจกรรมโครงการในวันนี้
- 4) อธิบายเทคนิคการเก็บข้อมูลในพื้นที่ (การสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลเชิงลึก)
- 5) แสดงบทบาทสมมติในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยนักวิจัยร่วมกับอาสาสมัคร

- 6) พิจารณากลุ่มเป้าหมายที่จะทำการเก็บข้อมูล
- 7) ออกแบบแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่จะทำการเก็บข้อมูล

- 8) อบรมให้ความรู้ในการจดบันทึกสมุดบัญชีครัวเรือน
- 9) เก็บสถิติอัตราการซื้อหอย
- 10) ผู้วิจัยสรุปงานเวทีทั้งหมด
- 11) เปิดเวทีให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ

ผลการดำเนินงาน

- 1) ทำการลงทะเบียนผู้เข้าร่วมงาน
- 2) รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน
- 3) แจกเอกสารสมุดจดบันทึกข้อมูลของนักวิจัยชุมชน และแนวคำถามในการเก็บข้อมูลเชิงลึก
- 4) ผู้วิจัยชี้แจงการดำเนินกิจกรรมโครงการให้แก่ผู้เข้าร่วมเวทีทราบ
- 5) ผู้วิจัยทำการอธิบายลักษณะการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก แนวทางการสัมภาษณ์ นักวิจัยบางส่วนเริ่มเกิดความกังวลใจว่ากลัวจะทำได้ไม่ดี แต่มีนักวิจัยบางส่วนที่มีความมั่นใจว่าจะทำได้ เพราะตนเป็นคนในชุมชนและทำงานให้กับชุมชนมาโดยตลอด
- 6) ผู้วิจัยสาธิตการสอบถาม เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีการให้ผู้เข้าร่วมแสดงบทบาทเป็นผู้ถูกสัมภาษณ์
- 7) ร่วมกันพิจารณากลุ่มเป้าหมายที่จะทำการเก็บข้อมูล ซึ่งได้ข้อสรุปว่า ควรจะทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายทั้งผู้ซื้อ เจ้ามือ ผู้ขาย และควรมีผู้เฒ่าผู้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ร่วมด้วยในมุมของประวัติศาสตร์ชุมชนและประวัติศาสตร์ของหอยได้คืนในชุมชน
- 8) ร่วมกันออกแบบแบบสอบถาม ข้อมูลสัมภาษณ์ในประเด็นต่างๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 3 ประเด็น 4 ส่วน
- 9) ทำการแจกสมุดบัญชีครัวเรือน และอธิบายการจดบันทึกสมุดบัญชีครัวเรือน ซึ่งทีมวิจัยชุมชนจะมีความเข้าใจในงานด้านการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างรวดเร็ว เพราะมีคำอธิบายการจดบันทึกไว้อย่างชัดเจนที่รูปเล่มบัญชีครัวเรือน แต่มีความกังวลใจในเรื่องของการจดบันทึก เพราะมีปัญหาด้านการเขียนจึงไม่ได้ทำเป็นกิจวัตร ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอให้ทีมวิจัยได้ทำให้เต็มความสามารถและปฏิบัติให้เป็นจริงทุกวัน โดยจะมีเยาวชนที่ร่วมเป็นทีมวิจัยได้อาสาสมัครที่จะไปจดบันทึกข้อมูลให้
- 10) ทำการเก็บสถิติในการซื้อหอย ซึ่งใช้การเก็บเป็นครัวเรือน มี 15 ครัวเรือน โดยมีการเก็บเป็นตารางตัวเลข และทำเป็นกราฟเพื่อวัดระดับในการซื้อครั้งต่อไป
- 11) ผู้วิจัยสรุปกิจกรรมที่ทำในวันนี้และข้อมูลที่ได้ทั้งหมด

12) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมซักถามข้อสงสัย ให้ข้อเสนอแนะ
แนะนำในด้านต่างๆ

13) กรอบคำถามในการสัมภาษณ์ที่ร่วมจัดทำมีดังข้อ 3.4

สรุปผลการดำเนินงาน

ในการดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้ทีมวิจัยชุมชนได้ช่วยเตรียมสถานที่และ
ประสานงานตามภาระงานที่ได้รับมอบหมายไว้เป็นอย่างดีจึงไม่ทำให้เกิดอุปสรรค และทีมวิจัยแต่ละ
ท่านยังให้ความสนใจในงานเป็นอย่างดีจึงทำให้การจัดกิจกรรมราบรื่น

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน

1) ผู้วิจัยมีปัญหาในการดำเนินการดำเนินกิจกรรมเพียงผู้เดียวซึ่งจะทำให้รู้สึก
เหนื่อยมาก และไม่มีผู้ช่วยนักวิจัยที่จะทำหน้าที่ในการเขียนกระดาษคลิปชาร์ทให้ จึงอาจจะทำให้
การดำเนินเวทีช้า ซึ่งผู้วิจัยได้หาอาสาสมัครในการเขียนกระดาษคลิปชาร์ทในตอนท้ายแต่ก็ไม่มี
ผู้ใดอาสา เพราะเกรงว่าจะจับใจความไม่ได้และตนยังไม่มีประสบการณ์ในการทำงาน ถ้าหากว่ามา
เขียน อาจจะทำให้ไม่เข้าใจในงานได้

2) ในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางท่านรู้สึกกังวลใจ
ในการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้สาธิตการเก็บข้อมูลจริงให้กับนักวิจัยชุมชนได้ดูในรุ่งเช้า เพื่อให้
นักวิจัยชุมชนเกิดความสบายใจมากยิ่งขึ้นในการทำงาน

3) ผู้วิจัยพบว่า การใช้ภาษาในบางครั้งก็เป็นอุปสรรคในการสื่อสาร
เช่น การใช้คำว่า “ สัมภาษณ์ ” จากการสังเกตจะพบว่าผู้ให้ข้อมูลจะรู้สึกกลัวๆในช่วงแรก จากนั้น
ผู้วิจัยจึงเปลี่ยนมาใช้คำว่า “ มาขอความรู้ ” ซึ่งจะทำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกดี เพราะจะไม่รู้สึกกลัว

4) จากการใช้วิธีการประชุมร่วมกันออกแบบสอบถามและพิจารณา
กลุ่มเป้าหมายร่วมกันทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วมในงานที่จะต้องรับผิดชอบ
มากขึ้น เพราะชาวบ้านจะรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ร่วมทำ จะไม่รอคำสั่งอย่างเดียว

5) ในการรับประทานอาหารก่อนการพูดคุยนั้นจะพบว่าเกิดความล่าช้า
ในการเริ่มพูดคุย แต่ผู้เข้าร่วมจะรู้สึกสบายตัวมากกว่าครั้งก่อน ซึ่งผู้วิจัยก็จะทำกิจกรรมได้ราบรื่น
ยิ่งขึ้น

6) จากการเก็บข้อมูลด้านสถิติในการซื้อหอยได้ดินนั้น พบว่าทีมวิจัยที่
อาสาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนมีอัตราการซื้อที่สามารถแบ่งได้เป็น 4 ช่วง คือ
1. กลุ่มที่มีการซื้อหอยไม่เกิน 100 บาท 2. กลุ่มที่มีการซื้อหอยระหว่าง 101 – 500 บาท 3. กลุ่ม
ที่มีการซื้อหอยระหว่าง 501 – 1,000 บาท 4. กลุ่มที่มีการซื้อหอย 1,000 บาทขึ้นไป ซึ่งอัตราการ
ซื้อหอยนั้นจะกระจายอยู่ทุกช่วง

3.2.2.2 ระเบียบปฏิบัติการ

(1) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเบื้องต้น (บริบทหมู่บ้าน เอกสารitudinary) โดยมีเข้าร่วมเป็นนักวิจัย 1 คน นักวิจัยชุมชน 2 คน

มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

- 1) ประสานงานร่วมกันกับนักวิจัยชุมชนในการจะไปขอข้อมูลพื้นฐานจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น สถานีอนามัย อบต. กำนัน สารวัตรกำนัน ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น
- 2) ทำการออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลโดยประสานงานกับอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ
- 3) ชี้แจงโครงการให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลได้รับทราบ
- 4) เก็บข้อมูลพื้นฐาน

ผลการดำเนินงาน

- 1) นักวิจัยได้ประสานกับหน่วยงานต่างๆ และแหล่งข้อมูลได้เป็นอย่างดี จึงไม่มีอุปสรรคในการเข้าพบ
- 2) การออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลโดยอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการเป็นไปอย่างถูกต้องเรียบร้อย จึงเป็นเครื่องยืนยันให้หน่วยงานเกิดความเชื่อถือในการให้ข้อมูลต่างๆแก่นักวิจัย
- 3) มีการชี้แจงโครงการให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลได้รับทราบ ทำให้หน่วยงานบางส่วนเกิดความสนใจอยากจะได้ผลการวิจัยในโครงการนี้
- 4) เก็บข้อมูลพื้นฐานโดยการถ่ายเอกสารและจดบันทึกข้อมูล

สรุปผลการดำเนินงาน

- 1) ในการทำงานในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ผู้ประสานงานซึ่งเป็นบุคคลในชุมชนเป็นผู้ประสานงาน จึงทำให้เกิดความราบรื่นในการทำงาน ไม่เกิดข้อผิดพลาดใดๆเกิดขึ้น
- 2) มีการเก็บข้อมูลพื้นฐานทางด้านต่างๆ ที่เป็นเอกสารข้อมูลtudinaryได้ครบถ้วน

บทเรียนจากการดำเนินงาน

- 1) ในการเก็บข้อมูลพื้นฐานในครั้งนี้ นักวิจัยได้ลงไปดำเนินงานด้วยตนเองและมีการนำเอาหนังสือราชการไปด้วย ซึ่งทำให้การเก็บข้อมูลที่เป็นข้อมูลสำคัญเป็นไปอย่างเรียบง่าย เพราะหน่วยงานต่างๆมีความไว้วางใจในตัวนักวิจัย

2) นักวิจัยพบว่า ข้อมูลบางส่วนที่ได้มานั้นยังไม่เป็นข้อมูลปัจจุบัน และยังขาดความสมบูรณ์ของเนื้อหา ซึ่งทำให้จะต้องวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม และทำให้เป็นปัจจุบันมากที่สุด

(2) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ และอบอรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนของกลุ่มเป้าหมาย โดยให้นักวิจัยชุมชนมีส่วนร่วม โดยมีผู้เข้าร่วมเป็น นักวิจัย 1 คน นักวิจัยชุมชน 14 คน

มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

- 1) แจกแนวคำถามในการสัมภาษณ์
- 2) เดินทางไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายต่างๆตามบ้านเรือน

ผลการดำเนินงาน

- 1) ผู้วิจัยได้มอบเอกสารแนวคำถามให้กับทีมนักวิจัยชุมชนได้ศึกษา ก่อนที่จะทำการเก็บข้อมูล
- 2) ทำการเก็บข้อมูลโดยการไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ซึ่งทีมวิจัยตกลงกันว่าให้ไปสัมภาษณ์ตามกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยไม่ไปเป็นทีม เพื่อความสะดวกแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม
- 3) จากการสัมภาษณ์ทำให้พบข้อมูลต่างๆที่ตรงตามประเด็น แต่ในบางครั้งอาจจะไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตัวนักวิจัยตั้งไว้ในใจ

สรุปผลการดำเนินงาน

- 1) ในการดำเนินงานในครั้งนี้ นักวิจัยได้ลงพื้นที่แจกเอกสารให้กับทีมวิจัยชุมชนถึงบ้าน ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักวิจัยกับทีมวิจัยชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ทำให้ทีมนักวิจัยชุมชนรู้สึกเป็นกันเองมากขึ้น
- 2) การแจกเอกสารรอบคำถามในการสัมภาษณ์ให้กับทีมนักวิจัยชุมชนได้ทำการศึกษาก่อนนั้น ทำให้ทีมนักวิจัยได้มีเวลาทบทวนข้อมูลและทำความเข้าใจในกรอบคำถามมากขึ้น ซึ่งจะช่วยในการเก็บข้อมูลที่ง่ายและละเอียดยิ่งขึ้น
- 3) ทีมวิจัยสามารถดำเนินการเก็บข้อมูลต่างๆได้อย่างราบรื่นและเป็นที่น่าพอใจ

บทเรียนจากการดำเนินงาน

- 1) การที่นักวิจัยลงไปพบทีมวิจัยถึงบ้านก็เปรียบเสมือนกับการไปเยี่ยมญาติ ซึ่งทำให้นักวิจัยและทีมวิจัยมีความสนิทสนมกันมากขึ้น จึงทำให้นักวิจัยตระหนักถึงการสร้าง

ความสัมพันธ์กับชุมชนและทีมวิจัยเองเพื่อให้ทีมวิจัยมีความแข็งแกร่ง กล้าทำงานร่วมกัน และผลงานจะได้มีประสิทธิผลมากขึ้น

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ นั้น เป็นข้อมูลที่มีความละเอียด ซึ่งในบางเรื่องก็เกินความคาดหมายและไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ในใจของนักวิจัย จึงทำให้นักวิจัยเกิดมุมมองใหม่ๆ ในการวิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น

(3) จัดเวทีตรวจสอบข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ร่วมกันหาแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอย จัดทำตัวชี้วัดในการวัดผลการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยร่วมกันและจำนวนค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยแต่ละครัวเรือน จัดทำเป็นกราฟเก็บข้อมูลไว้ในชุมชน เพื่อตรวจสอบสถิติจำนวนค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยในครั้งต่อไป พร้อมทั้งทำการทดลองใช้แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอย โดยมีผู้เข้าร่วมเป็นนักวิจัย 1 คน นักวิจัยชุมชน 22 คน

มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

- 1) ทำการลงทะเบียนผู้เข้าร่วมงาน
- 2) รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน
- 3) ทำการตรวจสอบสถิติในการซื้อหอยได้ดินในชุมชน จดบันทึกลงในตารางเพื่อจัดทำเป็นกราฟ
- 4) ผู้วิจัยทำการชี้แจงกิจกรรมที่จะจัดขึ้นในวันนี้
- 5) ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก และจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ในประเด็นประวัติศาสตร์ชุมชนและประวัติศาสตร์หอยได้ดินในชุมชน
- 6) ผู้วิจัยได้ทำการค้นหาตัวชี้วัดและกระบวนการในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหอยได้ดินร่วมกับชุมชน เพื่อทำการตกลงร่วมกัน
- 7) ผู้วิจัยทำการสรุปข้อมูลที่ได้ในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้
- 8) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ผลการดำเนินงาน

1) ผู้วิจัยได้ทำการชี้แจงกิจกรรมที่จะจัดทำในวันนี้ และเริ่มกระบวนการในการตรวจสอบข้อมูลด้านสถิติในการซื้อหอยได้ดินในชุมชน ซึ่งพบว่าจำนวนครัวเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บสถิตินั้น มีอัตราการซื้อที่เพิ่มขึ้นและลดลง ในการนี้นักวิจัยได้ทำการเขียนจำนวนเงินในการซื้อลงในตารางและกราฟ

2) ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลในด้านประวัติศาสตร์ชุมชน จากข้อมูลพื้นฐานที่มีอยู่และจากการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆในชุมชน ซึ่งมีการสัมภาษณ์จากทีมนักวิจัย

ในชุมชนและตัวผู้วิจัยเอง โดยมีการใช้ตารางเวลา (Time line) เป็นตัวแบ่งเวลาในข้อมูลที่ได้ จากนั้นมีการตรวจสอบข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ของหอยในชุมชน ที่มีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมเข้าร่วมเวทีในครั้งนี้ด้วย

3) ผู้วิจัยได้ทำการสร้างตัวชี้วัดในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหอยได้ดินในชุมชน โดยให้ผู้เป็นอาสาสมัครที่จะจัดทำบัญชีครัวเรือนและเป็นกลุ่มเป้าหมายในการทำวิจัยเป็นผู้สร้างตัวชี้วัด และทำข้อตกลงกระบวนการในการลดภาระค่าใช้จ่ายร่วมกัน ซึ่งมีตัวชี้วัดในการลดโดยให้ผู้ซื้อลดอัตราการซื้อหอยลงร้อยละ 10 บาทของจำนวนเงินที่ซื้อต่อวง

4) ผู้วิจัยได้ทำการเตรียมกระดาศลิปชาร์ต ตารางสถิติในการซื้อหอย ตารางเวลาเอาไว้ตรวจสอบข้อมูลจึงทำให้การดำเนินเวทีเป็นไปอย่างราบรื่น และไม่ล่าช้าในการดำเนินเวที อีกทั้งยังทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในการจดบันทึกข้อมูลลงในกระดาศลิปชาร์ตที่ง่ายขึ้น

สรุปผลการดำเนินงาน

1) ในส่วนของการทำงานในแต่ละหน้าที่ ผู้วิจัยสามารถทำหน้าที่ของตนเองได้ดี ไม่มีข้อบกพร่อง

2) จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และตรวจสอบข้อมูลนั้น พบว่าข้อมูลในบางส่วนนั้นที่มิวิจัยชุมชนได้มีส่วนช่วยเติมเต็มข้อมูลส่วนต่างๆ ได้เป็นอย่างมาก และเนื่องจากมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งทางตรงและทางอ้อมมาเข้าร่วมการประชุมในครั้งนี้ด้วยจึงทำให้มีการตรวจสอบข้อมูลที่ชัดเจนและละเอียดมากยิ่งขึ้น

3) จากการเก็บสถิติในการซื้อหอยได้ดินในชุมชนนั้น พบว่า คนในชุมชนยังมีการเล่นหอยในจำนวนเงินที่มาก และได้ให้เหตุผลในอัตราการซื้อที่เพิ่มขึ้นว่า เป็นการซื้อตามเลขดัง ซึ่งมีเลขดังมามากก็ได้ซื้อมากขึ้น

4) จากการสร้างตัวชี้วัดในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหอยได้ดินนั้น พบว่าที่มิวิจัยมีความมุ่งมั่น และมีความมั่นใจที่จะลดภาระค่าใช้จ่าย

บทเรียนจากการดำเนินงาน

1) จากการประชุมในครั้งนี้ทำให้นักวิจัยพบว่า การที่มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาเข้าร่วมเวทีและเป็นส่วนหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น จะทำให้การตรวจสอบข้อมูลนั้นเป็นไปอย่างละเอียดมากยิ่งขึ้น และเกิดความสนุกสนานในด้านการเล่าประวัติศาสตร์ของคนเฒ่าคนแก่ ชาวชนที่ร่วมเวทีก็ได้ทราบถึงประวัติของชุมชนมากยิ่งขึ้น

2) ผู้วิจัยสังเกตเห็นความสนุกสนานในการบอกกล่าวข้อมูลที่ทีมวิจัยทำการเก็บข้อมูลมาได้ ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นการมีความสุขในการทำงาน และเกิดความสบายใจในการทำงาน

3) ผู้วิจัยได้เห็นความมุ่งมั่นในการที่ทีมวิจัยจะลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหอยไต้ดินในชุมชน

(4) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในส่วนของปัจจัยสำคัญ ตัวตน พฤติกรรม ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้ที่เล่นหอย ด้วยวิธีการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์โดยนักวิจัยในชุมชนมีส่วนร่วม โดยมีผู้เข้าร่วมเป็นนักวิจัย 1 คน นักวิจัยชุมชน 14 คน

มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1) ดำเนินการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก และทำการถ่ายภาพข้อมูลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้

2) ทำการจดบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์

3) ทำการจัดพิมพ์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

4) ทำการสรุปข้อมูลของตนเองที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามประเด็น

ผลการดำเนินงาน

1) ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย คือ เจ้ามือ ผู้ขาย ผู้ซื้อ พร้อมกันนั้นทำการบันทึกภาพต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหอยไต้ดิน และพบว่าในส่วนของการให้ข้อมูลนั้น ผู้ตอบคำถามได้เปิดเผยข้อมูลที่แท้จริง ข้อมูลบางส่วนตรงกับสมมติฐานที่นักวิจัยคาดการณ์ไว้ และข้อมูลบางส่วนก็มีความหลากหลาย สามารถนำมาวิเคราะห์กับแนวความคิดได้

2) จากการสัมภาษณ์ทำให้พบว่าข้อมูลด้านปัจจัยสำคัญ บุคลิกภาพ และตัวตนของคนเล่นหอยนั้น มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวบางส่วน แต่ไม่เป็นที่แตกต่างแปลกแยกของสังคม ส่วนของเจ้ามือ ผู้ขาย ผู้ซื้อนั้นก็ไม่น้อยมีความแตกต่างกันเท่าใดนัก เนื่องจากกระบวนการในการก้าวเข้าไปสู่การเป็นคนเล่นหอยนั้นมีการปรับตัวตามลำดับขั้นอย่างแนบเนียน และก่อนที่จะก้าวเข้าไปสู่ระดับผู้ขาย และเจ้ามือ นั้น จะต้องผ่านกระบวนการการเป็นผู้ซื้อมาเสียก่อน

3) จากการสัมภาษณ์พบว่า ในการเล่นหอยไต้ดินนั้น ผู้ซื้อ ผู้ขาย เจ้ามือ จำเป็นที่จะต้องมียั้งเครือข่ายและความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดีเพื่อที่จะได้ทำธุรกิจได้อย่างประสบความสำเร็จ เพราะถ้าหากว่าไม่มีความสัมพันธ์ และเครือข่ายนั้นก็ทำให้ผู้ซื้อ ผู้ขาย และเจ้ามือไม่มีสังคมที่จะสามารถทำธุรกิจนี้ได้อย่างคล่องตัวและจะประสบความสำเร็จล้มเหลวในที่สุด

4) ระหว่างที่ทำการเก็บข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ทำการเตรียมสมุดจดบันทึก และเครื่องมือช่วยเก็บข้อมูลไปอย่างเพียงพอ เพื่อไม่ให้เกิดอุปสรรค จึงทำให้การดำเนินการเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างดี

5) หลังจากที่ทำกรจดบันทึกข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์แล้ว ก็ได้ทำการพิมพ์เป็นเอกสารข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อนำมารวบรวมและนำมาสรุปผลของ ข้อมูลที่ได้ตามประเด็นต่างๆ เพื่อที่จะได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

สรุปผลการดำเนินงาน

1) ในส่วนของการทำงานครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถทำหน้าที่ของตนเองได้ดี ไม่มีข้อบกพร่อง เนื่องจากผู้วิจัยสามารถใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ได้เป็นอย่างดี มีการเรียงลำดับคำถามไปตามลำดับขั้น จึงทำให้การเก็บข้อมูลในครั้งนี้เป็นไปอย่างเรียบร้อย

2) จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้นพบว่า ในการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างกัน จะต้องใช้วิธีการพูดคุยที่แตกต่างกัน เพื่อที่จะทำให้ผู้ให้ข้อมูล ไว้วางใจเรา และให้ข้อมูลจริงแก่เรามากที่สุด ซึ่งในการเก็บข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้มีนักวิจัยชุมชนที่เป็นคนในพื้นที่เดินทางไปด้วย ซึ่งเป็นมารดาของผู้วิจัย จึงทำให้การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเป็นไปด้วย ความง่ายมากยิ่งขึ้น และได้ข้อมูลจริง

บทเรียนจากการดำเนินงาน

1) ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นเทคนิคในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายสำคัญอีก 1 อย่างที่นักวิจัยจำเป็นจะต้องมีคือ ความสัมพันธ์และความเป็นกันเองกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อที่จะใช้ในการสร้างความไว้วางใจให้กับผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องหลังหรือข้อมูลจริงให้มากที่สุด

2) ผู้วิจัยพบว่ากรณีที่มีคนในชุมชน พาผู้วิจัยลงไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูลในชุมชน ในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนที่เป็นคนเล่นหอยนั้น จะทำให้เกิดความราบรื่นในการเก็บข้อมูล เพราะนักวิจัยชุมชนจะทราบภูมิหลังของคนในพื้นที่เป็นอย่างดีและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่าย ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างให้มึ้นักวิจัยในชุมชน เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และเป็นข้อมูลหลังจากให้มากที่สุด

3) ผู้วิจัยได้พบคำตอบในประเด็นด้านเครือข่ายความสัมพันธ์ของการ เล่นหอยใต้ดินในชุมชนที่จะต้องทำการเก็บข้อมูลเชิงลึกเพิ่มขึ้นอีก เพื่อให้ข้อมูลได้มีความละเอียดมากที่สุด และผู้วิจัยจำเป็นที่จะต้องใช้ความสนิทสนมส่วนตัวในการเก็บข้อมูลเหล่านั้นอย่างแนบเนียน เพราะเป็นข้อมูลที่ไม่ค่อยมีการเปิดเผยในวงของธุรกิจหอยใต้ดินอย่างเท่าใดนัก

(5) จัดเวทีสรุปข้อมูลปัจจัยสำคัญ พฤติกรรม ตัวคน บุคลิกภาพ เครือข่าย ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้ที่เล่นหวย และจำนวนค่าใช้จ่ายในการเล่นหวยแต่ละครัวเรือน โดยมีผู้เข้าร่วมเป็น นักวิจัย 1 คน อาจารย์ที่ปรึกษา 1 คน นักวิจัยชุมชน 22 คน

มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

- 1) ทำการลงทะเบียนผู้เข้าร่วมงาน
- 2) รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน
- 3) ทบทวนกระบวนการในการทำโครงการที่ผ่านมา และบอกกระบวนการปัจจุบัน
- 4) ทำการตรวจสอบสถิติในการซื้อหวยใต้ดินในชุมชน จดบันทึกลงในตารางเพื่อจัดทำเป็นกราฟ
- 5) ผู้วิจัยทำการชี้แจงกิจกรรมที่จะจัดขึ้นในวันนี้
- 6) ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก และจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ในประเด็นปัจจัยสำคัญในการเล่นหวย ความรู้สึกของคนเล่นหวยและประเด็นเครือข่ายความสัมพันธ์ของหวยใต้ดินในชุมชน
- 7) ผู้วิจัยทำการสรุปข้อมูลที่ได้ในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้
- 8) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
- 9) ร่วมกันนัดหมายเวลาในการเปิดเวทีครั้งข้อมูลสู่ชุมชน

ผลการดำเนินงาน

- 1) ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนกระบวนการทำงานของโครงการทั้งหมด และทบทวนกระบวนการทำงานที่ผ่านมา ซึ่งมีการพบปะพูดคุยระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษากับชาวบ้านในด้านการทำโครงการ เพื่อให้ชาวบ้าน หรือนักวิจัยชุมชนได้เกิดความเข้าใจและเห็นความสำคัญมากยิ่งขึ้น
- 2) ผู้วิจัยได้ทำการชี้แจงกิจกรรมที่จะจัดทำในวันนี้ และเริ่มกระบวนการในการตรวจสอบข้อมูลด้านสถิติในการซื้อหวยใต้ดินในชุมชน ซึ่งพบว่าจำนวนครัวเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บสถิตินั้น มีอัตราการการซื้อที่ลดลงทุกคน ในกรนี้นักวิจัยได้ทำการเขียนจำนวนเงินในการการซื้อลงในตารางและกราฟ และได้ตรวจสอบข้อมูลในด้านสาเหตุของการซื้อหวยใต้ดินที่ลดลงเพื่อที่จะนำมาทำเป็นข้อมูลให้สมบูรณ์
- 3) ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลในด้านปัจจัยสำคัญในการเล่นหวยใต้ดินในชุมชน และความรู้สึกของคนที่เล่นหวยใต้ดินและคนในครอบครัวในชุมชน ซึ่งมีการตรวจสอบข้อมูลทั้ง 3 ช่วงเวลาในกระบวนการการเล่นหวยใต้ดินในชุมชน

4) ผู้วิจัยได้ทำการเตรียมกระดาศคลิปชาร์ต ตารางสถิติในการซื้อหอย ตารางเวลาเอาไว้ตรวจสอบข้อมูลจึงทำให้การดำเนินเวทีเป็นไปอย่างราบรื่น และมีอาจารย์ที่ปรึกษา เป็นผู้ช่วยจดบันทึกข้อมูลลงในกระดาศคลิปชาร์ต จึงทำให้ไม่ล่าช้าในการดำเนินเวที อีกทั้งยังทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในการจดบันทึกข้อมูลลงในกระดาศคลิปชาร์ตที่ง่ายขึ้น

สรุปผลการดำเนินงาน

1) ในส่วนของการทำงานในแต่ละหน้าที่ ผู้วิจัยสามารถทำหน้าที่ของตนเองได้ดี ไม่มีข้อบกพร่อง

2) จากข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบอัตราการซื้อหอยได้ดินนั้น พบว่าในการซื้อหอยได้ดินที่ลดลงทุกคนในครั้งนี้มีหลายสาเหตุ เช่น การไม่มีเวลา ทำงานประจำมากจนลืมว่าเป็นวันซื้อหอย อยากจะลดอัตราการซื้อลง ไม่มีเงิน คิดว่าจะไม่ถูก เป็นต้น ซึ่งจะมีนักวิจัยบางส่วนที่ได้รับการกระตุ้นให้เกิดความอยากลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหอยได้ดินลงนั้น ได้ทดลองทำตามเงื่อนไขในการลดภาระฯ ลง จึงทำให้นักวิจัยเริ่มประเมินสาเหตุที่สำคัญในการเล่นหอยได้ดินได้อีกหลายสาเหตุ

3) จากการตรวจสอบข้อมูลความรู้สึกของผู้ที่เล่นหอยได้ดินนั้นพบว่าความรู้สึกภายในของคนที่เล่นหอยได้ดินนั้นจะเป็นความรู้สึกที่เกิดจากความหวัง และมีแรงจูงใจในการเล่นที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดความอยาก เช่น ความอยากได้ ความอยากสนุกสนาน อยากลองเสี่ยง เป็นต้น

บทเรียนจากการดำเนินงาน

1) จากการประชุมในครั้งนี้ทำให้นักวิจัยพบว่า การที่มีอาจารย์ที่ปรึกษาไปร่วมในการจัดกิจกรรม ทำให้ได้รับความสนใจจากชาวบ้าน และได้รับความเชื่อมั่นในตัวผู้วิจัยมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ทีมวิจัยมีกำลังใจในการทำงานและเห็นความสำคัญในงานมากยิ่งขึ้น

2) ผู้วิจัยสังเกตเห็นความสนุกสนานในการบอกกล่าวข้อมูลที่ทีมวิจัยทำการเก็บข้อมูลมาได้ ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นการมีความสุขในการทำงาน และเกิดความสบายใจในการทำงาน

3) ในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ผู้วิจัยมีผู้ช่วยในการจดบันทึกข้อมูลลงในกระดาศคลิปชาร์ต ซึ่งทำให้มีความรวดเร็วในการทำงานมากขึ้น และสามารถจัดระบบในการจัดกิจกรรมได้ดียิ่งขึ้น

3.2.2.3 ระยะสรุปผลการปฏิบัติการและประเมินผล

(1) ประชุมสรุปผลการทำวิจัย ตรวจสอบผลในการใช้แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยตามตัวชี้วัด ตลอดจนทำการสังเคราะห์ข้อมูลในการใช้แนวทางการลด

ภาระค่าใช้จ่าย เพื่อจัดทำเป็นขั้นตอนและกระบวนการในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยซึ่งจะสามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยให้กับชุมชนอื่นต่อไป โดยมีผู้เข้าร่วมเป็นนักวิจัย 1 คน นักวิจัยชุมชน 19 คน

มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

- 1) ทำการลงทะเบียนผู้เข้าร่วมงาน / แจกเอกสารข้อมูล
- 2) ชี้แจงข้อมูลที่ได้ให้แก่ผู้เข้าร่วมงาน
- 3) สอบถามความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมงานในเรื่องของข้อมูลประเด็นต่างๆ
- 4) ใช้วิธีการร่วมกันแสดงข้อมูลที่ตนมีอยู่ในประเด็นต่างๆ
- 5) สรุปข้อมูลร่วมกัน บันทึกลงในกระดาษคลิปชาร์ท
- 6) ประเมินแนวทางการใช้วิธีการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยได้ดิน
- 7) ผู้วิจัยสรุปผลข้อมูลที่ได้ทั้งหมด
- 8) เปิดเวทีให้ผู้เข้าร่วมได้ให้คำแนะนำ แสดงความคิดเห็น และสอบถามข้อสงสัยต่างๆ

- 9) รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน

ผลการดำเนินงาน

- 1) ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่มีอยู่ให้แก่ผู้เข้าร่วมงานฟัง พร้อมทั้งได้รับฟังข้อเสนอแนะในการทำงานและสิ่งที่ผู้เข้าร่วมงานอยากจะให้แก้ไขในเรื่องของข้อมูลที่ได้มา ซึ่งพบว่าข้อมูลมีความถูกต้องและสมบูรณ์แล้วจึงไม่ต้องแก้ไขใดๆเพิ่มเติม
- 2) ในการประชุมครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 19 คน ซึ่งเป็นทีม นักวิจัยชุมชน
- 3) ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้มอบหมายให้ นักวิจัยชุมชน จัดเตรียมอาหารเย็นให้
- 4) ผู้วิจัยได้จัดเตรียมอุปกรณ์ คลิปชาร์ทในการลงพื้นที่ไว้พร้อมจึงไม่ทำให้เกิดปัญหาในการทำงาน

สรุปผลการดำเนินงาน

- 1) ในส่วนของการทำงานในแต่ละหน้าที่ ผู้วิจัยสามารถทำหน้าที่ของตนเองได้ดี ไม่มีข้อบกพร่อง
- 2) จากการประเมินความสนใจ พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความสนใจในงาน และมีความกระตือรือร้นในการสรุปการทำงาน

(2) จัดเวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชน โดยมีผู้เข้าร่วมเป็นนักวิจัย 1 คน นักวิจัยชุมชน 22 คน และผู้ที่มีความสนใจ เช่น นักพัฒนาชุมชน ส.อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ที่สนใจอื่นๆ จำนวน 89 คน

มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

- 1) ประสานงานร่วมกันกับนักวิจัยชุมชนในการจะไปขอความร่วมมือในการเชิญเข้าร่วมงานจากหน่วยงานต่างๆ เช่น อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สถานีอนามัย เป็นต้น
- 2) ทำการออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลโดยประสานงานกับอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ
- 3) ชี้แจงโครงการให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจะจัดงานทราบ พร้อมกับเรียนเชิญด้วยตนเอง
- 4) ประชุมร่วมกับทีมนักวิจัยชุมชน เพื่อแบ่งหน้าที่และเตรียมกำหนดการ
- 5) จัดเวทีคืนข้อมูล ตามกำหนดการ

ผลการดำเนินงาน

- 1) นักวิจัยได้ประสานกับหน่วยงานต่างๆ และแหล่งข้อมูลได้เป็นอย่างดี จึงไม่มีอุปสรรคในการเข้าพบ
- 2) การออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลโดยอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการเป็นไปอย่างถูกต้องเรียบร้อย จึงเป็นเครื่องยืนยันให้หน่วยงานเกิดความเชื่อถือในการให้ข้อมูลต่างๆ แก่นักวิจัย
- 3) มีการชี้แจงโครงการให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลได้ รับทราบ ทำให้หน่วยงานบางส่วนเกิดความสนใจอยากเข้าร่วมฟังผลการวิจัยในโครงการนี้
- 4) มีการประชุมเพื่อเตรียมงาน และแบ่งหน้าที่การทำงาน พร้อมทั้งออกกำหนดการในการจัดเวที

สรุปผลการดำเนินงาน

- 1) ในการทำงานในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ผู้ประสานงานซึ่งเป็นบุคคลในชุมชนเป็นผู้ประสานงาน จึงทำให้เกิดความราบรื่นในการทำงาน ไม่เกิดข้อผิดพลาดใดๆ เกิดขึ้น
- 2) มีการจัดงานได้อย่างราบรื่น มีผู้เข้าร่วมสนใจเป็นจำนวนมาก และมีบรรยากาศสนุกสนานเป็นกันเองในการทำงาน
- 3) กำหนดการในการจัดงานพอสังเขปคือ เริ่มลงทะเบียนเวลา 08.00 น. ทำการพูดคุยชี้แจงโครงการ และคืนข้อมูลในแต่ละประเด็น เปิดโอกาสให้เสนอแนะข้อคิดเห็น

โดยนักวิจัยชุมชน ดำเนินรายการโดย นักวิจัย มีการใช้สื่อนำเสนอโดย Power Point และกระดาษ คลิปชาร์ตเพื่อจดบันทึกข้อเสนอแนะ

บทเรียนจากการดำเนินงาน

- 1) ในการเก็บข้อมูลพื้นฐานในครั้งนี้ นักวิจัยได้ลงไปดำเนินงานด้วยตนเองและมีการนำเอาหนังสือราชการไปด้วย ซึ่งทำให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย หน่วยงานต่างๆเกิดความเชื่อถือ และเกิดความสนใจในการเข้าร่วมงาน
- 2) นักวิจัยพบว่า มีหลายหมู่บ้านที่มีความสนใจในการทำงานวิจัย และอาจนำข้อมูลที่ได้ไปขยายผลต่อไป
- 3) หน่วยงานที่เข้าร่วมมีความสนใจในงานวิจัยครั้งนี้ และสนใจในข้อมูล จึงได้ขอรูปเล่มและข้อมูลจากงานวิจัยบางส่วน เพื่อนำไปปรับใช้ในงานต่อไป

3.2.3 ขั้นตอนที่ 3

วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล จัดทำรูปเล่มรายงานตามรูปแบบ พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูล

3.3 เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ออกแบบเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งจำเป็นต้องใช้ทั้งเครื่องมือและอุปกรณ์ในการศึกษาดังนี้

3.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.3.1.1 ตารางเวลา(Time line) ใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการศึกษาปัจจัยสำคัญในการดำรงอยู่ของหอยในชุมชนและประวัติของหอยในชุมชน

3.3.1.2 แผนที่ความคิด(Mind Map) ใช้เก็บข้อมูลปัจจัยสำคัญในการเล่นหอยของคนในชุมชน

3.3.1.3 กราฟหรือแผนภูมิแท่ง แสดงภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอย ช่วงระยะเวลา 2 เดือน ซึ่งนำข้อมูลมาจากการลงบัญชีครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา เพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอย และนำไปเปรียบเทียบ วิเคราะห์ในผลการศึกษา

3.3.1.4 บัญชีครัวเรือน เพื่อทำการบันทึกข้อมูลรายได้และรายจ่ายประจำวัน ช่วงระยะเวลา 2 เดือน ของกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา ซึ่งจะนำไปเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ และเชื่อมโยงให้เห็นถึงปัญหาในการเป็นภาระหนี้สิน

3.3.1.5 กรอบคำถามในการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก (ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ) ในประเด็นต่างๆอย่างครอบคลุม ซึ่งจะเป็นแบบปลายเปิดที่ผู้ศึกษาออกแบบเอง รวมทั้งสังเกตการณ์ในการให้สัมภาษณ์ไปโดยพร้อมกัน

3.3.1.6 ข้อมูลทุติยภูมิ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น ข้อมูล จปฐ. ประวัติหมู่บ้าน แผนชุมชน เป็นต้น

3.3.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา

3.3.2.1 สมุดเพื่อจดบันทึกข้อมูลในขณะที่ทำการสัมภาษณ์

3.3.2.2 กระดาษคลิปชาร์ทใช้สำหรับการทำกระบวนการแบบ PAR

3.3.2.3 เครื่องอัดเสียง ใช้สำหรับการอัดเสียงในการสัมภาษณ์หรือ Focus Group เพื่อนำมาทบทวนข้อมูลไม่ให้เกิดความผิดพลาดเกิดขึ้น

3.3.2.4 กล้องบันทึกภาพ เพื่อบันทึกภาพกิจกรรมในการศึกษา

3.4 คำถามในการศึกษา

ในการศึกษาหาข้อมูลในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งกรอบคำถามไว้สำหรับกลุ่มเป้าหมายอยู่ 4 ส่วน ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวคำถามทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กับกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม คือ ผู้เล่น(ผู้ซื้อ) ผู้ขาย เจ้ามือ ซึ่งในกรอบคำถามนี้สามารถปรับใช้ให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวได้ตามความเหมาะสม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว (กรณียินยอมเปิดเผยข้อมูล)

1. ชื่อ – สกุล
2. อายุเท่าใด / เล่นหอยมานานเท่าใด
3. อาชีพหลัก ,อาชีพเสริม
4. ที่อยู่/ภูมิลำเนา
5. รายได้หลัก ,รายได้เสริม ,รายจ่ายในครอบครัว(โดยประมาณ)
6. ชื่อหอยงวดละเท่าไร
7. การศึกษา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของหอย

1. ท่านเคยได้ฉีดยาในการเล่นหอยได้ดินในชุมชนมานานเพียงใด
2. ในอดีตคนในชุมชนมีการเล่นหอยได้ดินในลักษณะใด (เป็นเลข 2 ตัว 3 ตัว) ดังเช่นในปัจจุบันหรือไม่

3. ในหมู่บ้านมีการหยุดเล่นหอยไต้ดินหรือไม่ / มีใครเคยโดนตำรวจจับหรือไม่ / จับแล้วเสียเงินค่าตำรวจเท่าไร
4. ใครเคยเป็นเจ้าของหอยไต้ดินในหมู่บ้าน
5. การออกสลากหรือรางวัลในอดีตมีลักษณะเป็นอย่างไร ออกเวลาบ่ายสามโมงเหมือนตอนนี้หรือไม่
6. คนในชุมชนเริ่มหันมาเล่นหอยไต้ดินกันอย่างมากเมื่อใด /แต่ก่อนเล่นกันคึกคักเช่นนี้หรือไม่
7. คนในครอบครัวของท่านเคยเล่นหอยไต้ดินหรือไม่ ก็คน (แบ่งเป็นรุ่นปู่ย่า,ทวด,รุ่นพ่อแม่, ปัจจุบัน)

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านปัจจัยในการเล่นและการดำรงอยู่ของหอยไต้ดินในชุมชน

1. ท่านเคยเล่นหอยไต้ดินมานานเพียงใด
2. ท่านเริ่มเล่นเมื่ออายุเท่าใด
3. ปัจจุบันคนในครอบครัวของท่านเล่นหอยไต้ดินกี่คน
4. อะไรเป็นสาเหตุ/เหตุจูงใจที่ทำให้ท่านอยากเริ่มเล่นหอยไต้ดินในครั้งแรก
5. อะไรเป็นสาเหตุ/เหตุจูงใจที่ทำให้ท่านสามารถเล่นหอยไต้ดินมาจนถึงปัจจุบัน
6. ท่านคิดว่า ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ความไม่มั่นคงทางอาชีพ ความอยากรวย ปัญหาหนี้สิน เป็นสาเหตุสำคัญหรือไม่ที่ทำให้ท่านเล่นหอยไต้ดิน
7. ท่านคิดว่าโดยส่วนใหญ่คนเล่นหอยไต้ดินนั้นจะต้องมีบุคลิก ลักษณะพิเศษหรือไม่อย่างไร และมีพฤติกรรมอย่างไร
8. ถ้าหากว่ามีหอยบนดิน ท่านจะเลิกเล่นหอยไต้ดินหรือไม่(ถ้ายังมีอยู่ในชุมชน)เพราะเหตุใด
9. ปัจจุบันเจ้าของหอยไต้ดินในหมู่บ้านมีกี่คน มีผู้ชายกี่คน
10. จำนวนเงินในการเล่นหอยไต้ดินของท่านนั้นมีจำนวนเท่าใด (ต่องวด)
11. จำนวนเงินรางวัลที่จะได้รับในการเล่นหอยไต้ดินนั้นมีจำนวนเงินเท่าใด
12. ท่านเคยถูกโกงเงินรางวัลหรือไม่ ก็ครั้ง เพราะเหตุใด ใครเป็นเจ้าของ
13. ในการถูกโกงเงินรางวัลนั้นท่านบอกกับผู้ใดเป็นบุคคลแรก
14. ลักษณะของการถูกโกงเงินรางวัลที่ท่านโดนนั้นเป็นเช่นไร เช่น เจ้าของไม่ จ่ายเงินรางวัลให้เลย หรือจ่ายให้แค่ครึ่งหนึ่ง หรือจ่ายแค่บาทละ40 เป็นต้น
15. ตัวเลขที่นำมาเล่นนั้นนำมาจากที่ใด (ฝัน พระ ไสยศาสตร์ สมุดเก็งเลข ญาติพี่น้อง โทรศัพท์ เป็นต้น)
16. ท่านมีความเชื่อเรื่องเลขลือหรือไม่ /เลขลือมาจากไหน /ใครบอกมา(ใครลือ)
17. ปริมาณการถูกหอยไต้ดินท่านสามารถเล่นได้ถูกทุกงวดหรือไม่ ถ้าไม่ จะถูกประมาณกี่ครั้งต่องวด

18. ในการเล่นหอยไต้ดินนั้น เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายท่านทราบหรือไม่
19. ท่านกลัวตำรวจจับหรือไม่
20. ท่านมีวิธีการใดที่จะไม่ทำให้ตำรวจจับ
21. เวลาซื้อหอยถูกมีความรู้สึกอย่างไร
22. ซื้อหอยไม่ถูกมีความรู้สึกอย่างไร
23. ท่านเคยมีความรู้สึกว่าจะไม่ถูก แต่ก็อดที่จะเล่นไม่ได้หรือไม่ เพราะเหตุใดจึงยังซื้ออยู่
24. ถ้าหากในอนาคตมีการณรงค์ให้ลดการค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต้ดิน ท่านจะปฏิบัติตามการรณรงค์นั้นหรือไม่ อย่างไร
25. ในอนาคตท่านจะเลิกเล่นหอยไต้ดินได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
26. ท่านคิดว่าเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนจะมีแนวโน้มที่จะเล่นหอยดังเช่นปัจจุบันหรือไม่ และท่านมีความคิดเห็นอย่างไรถ้าหากเยาวชนในครอบครัวของท่านเล่นหอย

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

1. ปัจจุบันเจ้ามือหอยไต้ดินในหมู่บ้านมีกี่คน มีผู้ชายกี่คน
2. เมื่อท่านจะซื้อหอยไต้ดินกับผู้ชาย ท่านมีหลักพิจารณาในการเลือกซื้อกับผู้ชายอย่างไร (ความสะดวก สามารถซื้อเงินเชื่อได้ มีความมั่นคงของเงินรางวัล ระยะเวลาในการขายมีมานาน ความสนิทสนมไว้ใจ เป็นต้น)
3. ในการซื้อหอยไต้ดินแต่ละครั้งนั้นท่านจะต้องไปพูดคุยกับใครหรือไม่ เช่น ผู้เล่นด้วยตนเอง คนขาย เจ้ามือ เพื่อนบ้าน คนในครอบครัว คนอื่นๆในชุมชนและนอกชุมชน
4. ท่านทราบหรือไม่ว่าเพราะเหตุใดผู้ชายจึงไม่กลัวโดนตำรวจจับ หรือเจ้ามือจะต้องส่งส่วยให้ตำรวจวดละเท่าใด

บทที่ 4

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษา ได้ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สอบถาม สังเกตการณ์ อย่างมีส่วนร่วม ซึ่งมีข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลดังนี้

4.1.1 ประวัติหมู่บ้านบ้านห้วยหนองจาน*

บ้านห้วยหนองจาน* ในเขตอำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2439 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2552) รวมเป็นเวลา 113 ปี โดยมีข้อสันนิษฐานทางด้านประวัติศาสตร์ที่มาในการตั้งหมู่บ้านอยู่ 2 ประการ คือ

ข้อสันนิษฐานแรกในการมาตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย โดยมีผู้บุกเบิกในการตั้งบ้าน เป็นคนเฒ่าคนแก่ที่อพยพมาจากบ้านบัวบ้านจาน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ประมาณ 5 - 6 ครอบครัว นำโดย

- 1) พ่อใหญ่ไ้ปะ* - แม่ใหญ่หลอด*
- 2) พ่อใหญ่สุม* - แม่ใหญ่ถิ่น*
- 3) พ่อใหญ่อ่อน* - แม่ใหญ่เหม่ม*
- 4) พ่อใหญ่สาย* - แม่ใหญ่ศรี*
- 5) พ่อใหญ่ปา*
- 6) พ่อใหญ่สุ่ย*

ชาวบ้านกลุ่มนี้เป็นชาวบ้านที่เป็นผู้มาบุกเบิกในพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นกลุ่มแรก ซึ่งต่อมาได้มีชาวบ้านจากบ้านย้ายเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และได้จับจองพื้นที่ทำกินจนตั้งครอบครัวและใช้เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยในการทำมาหากินจนถึงปัจจุบัน

ในอดีตคนเฒ่าคนแก่เล่าให้ฟังว่า พื้นที่หมู่บ้านแห่งนี้เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีสัตว์ป่าหลายชนิด อาทิเช่น กวาง เก้ง เสือ หมูป่า เป็นต้น แต่เนื่องด้วยชาวบ้านกลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่มีความตั้งใจจริงที่จะอยู่อาศัยที่บริเวณนี้ เพราะเห็นว่าเป็นพื้นที่ดินดำน้ำชุ่ม อยู่ใกล้ห้วยและหนองน้ำใหญ่จึงได้เริ่มทำการถางป่าและจับจองเป็นที่นาเอาไว้ทำมาหากิน

คุณยายทวด เล่าว่า ชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งอพยพโยกย้ายมาจากทางจังหวัดนครราชสีมา เดินทางโดยเกวียน มาอาศัยอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่งซึ่งมีพื้นที่อยู่ไม่ไกลจาก บ้านห้วยหนองจาน นี้เท่าใด

*
นามสมมติ

นัก เป็นชาวบ้านกลุ่มที่อพยพหนีโรคระบาดมา คือ โรคฝีดาษ เนื่องจากในพื้นที่ถิ่นเดิมมีการแพร่ระบาดของโรคนี้เป็นอย่างมาก และเกรงว่าจะติดโรคระบาดจนเป็นอันตราย จึงต้องอพยพถิ่นฐานไปหาที่ตั้งบ้านใหม่ เมื่อมาได้พื้นที่ที่เหมาะสมจึงได้จับจองและตั้งเป็นหมู่บ้านขึ้นเพื่อได้ใช้เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากิน

ข้อสันนิษฐานที่ 2 เป็นข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับชื่อของหมู่บ้าน ซึ่งมีคนเฒ่าคนแก่เล่าให้ฟังว่ามีพราหมณ์คนหนึ่ง ชื่อ ดาวัด เป็นคนจังหวัดร้อยเอ็ด มาล่าสัตว์อยู่บริเวณหนองน้ำ (ปัจจุบันคือหนองแวง) เพราะเห็นว่ามีสัตว์ป่าหลายชนิดมาดื่มและเล่นน้ำที่บริเวณหนองน้ำแห่งนี้เป็นประจำมาก ต่อมานายพราหมณ์นี้ได้เสียชีวิตลงที่บริเวณป่าแห่งนี้(ปัจจุบันคือพื้นที่หมู่บ้าน) และชาวบ้านที่มาตั้งหมู่บ้านจึงได้ให้เกียรติตั้งชื่อหมู่บ้านเป็นหมู่บ้าน “หนองแวงดาวัด” และมีการเรียกที่ผิผืนนามจนกลายเป็น “ห้วยหนองจาน*” ในที่สุด

และที่มาของชื่อหมู่บ้านอีกสาเหตุหนึ่ง ชาวบ้านและพระภิกษุสงฆ์ ได้เล่าให้ฟังว่า เป็นการตั้งชื่อหมู่บ้านตามสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน ซึ่งมีหนองน้ำขนาดใหญ่ และมีต้นแวง (ปัจจุบันสูญพันธุ์ไปแล้ว)เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก มีทำนน้ำที่ชาวบ้านใช้เป็นทำตักน้ำใช้ในการอุปโภค-บริโภคที่บริเวณวัด จึงตั้งชื่อเป็นบ้านห้วยหนองจาน*

4.1.2 บริบทของหมู่บ้าน

บ้านห้วยหนองจาน* ในเขตอำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น อยู่ห่างจากอำเภอประมาณ 8 กิโลเมตร มีเนื้อที่โดยรวมประมาณ 1,872 ไร่ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูง ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา และรับจ้าง จำนวนประชากรทั้งหมด 933 คน แบ่งเป็น ชาย 457 คน หญิง 476 คน¹ ในพื้นที่ของหมู่บ้านมีโรงเรียนขยายโอกาส(เปิดสอนระดับอนุบาล – มัธยมศึกษาตอนต้น) จำนวน 1 โรงเรียน มีวัด 1 แห่ง สถานีอนามัยประจำตำบล 1 แห่ง

สภาพพื้นที่ที่ใช้ในการคมนาคม เป็นพื้นที่ที่มีถนนลาดยางผ่านหมู่บ้าน และในบริเวณที่ใช้สัญจรในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตและถนนลูกรังบางส่วน

พื้นที่ของหมู่บ้านมีอาณาเขตติดกับพื้นที่ต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดเขตอำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น
ทิศใต้	ติดเขตอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
ทิศตะวันออก	ติดเขตอำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก	ติดเขตอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา

*
นามสมมติ

¹ ข้อมูลจาก สถานีอนามัยตำบลในเขตอำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น เมื่อ เดือนกรกฎาคม 2551

ด้านการปกครอง ตั้งแต่อดีต – ปัจจุบัน มีผู้ใหญ่บ้านและกำนันในหมู่บ้าน จำนวน 7 คน (เรียงลำดับจากอดีต – ปัจจุบัน) คือ

- 1) นายอ่อน*
- 2) นายสาย*
- 3) นายสี*
- 4) นายลวน*
- 5) นายอเนก*
- 6) นายฉวี*
- 7) นายฉนวน*

4.2 ประวัติศาสตร์หอยในชุมชน

จากการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า ในการเล่นหอยใต้ดินในหมู่บ้านนั้น มีมาอย่างยาวนาน เนื่องจากอายุการตั้งบ้านของหมู่บ้านมีมาอย่างยาวนาน และชาวบ้านส่วนใหญ่จะพบว่าตั้งแต่ต้นจำความได้นั้นก็พบการเล่นหอยในชุมชนเกิดขึ้นแล้ว คาดว่าจะเกิดขึ้นมาพร้อมกับการตั้งหมู่บ้าน และจากข้อมูลสามารถอ้างอิงระยะเวลาในการเล่นหอยใต้ดินได้จากระยะเวลาในการตั้งวัดได้ โดยข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านนั้นพบว่า มีการตั้งวัดขึ้นในปี พ.ศ. 2462 ซึ่งคาดว่าหอยใต้ดินนั้นจะเกิดขึ้นพร้อมๆกับการตั้งวัด หรือสร้างโบสถ์หลังแรก (พ.ศ. 2478) เนื่องจากชาวบ้านที่มีอายุมากที่สุด(พ่อแก่น* อายุ 75 ปี เกิด พ.ศ.2477 และ แม่เตื่อน* อายุ 74 ปี เกิด พ.ศ. 2478) จำได้ว่า ตั้งแต่จำความได้ก็พบว่ามีการเล่นหอยใต้ดินอยู่แล้วและแม่ของยายเคยเล่าให้ฟังว่า วิหตุเครื่องแรกของหมู่บ้าน (ใช้ถ่าน 60-70 ก้อน ของพ่อใหญ่เจ็กกี* จะใช้ฟังการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลในเวลาประมาณ 1 – 2 ทุ่ม จะมีคนไปรุ่มล้อมฟังการออกสลากเป็นจำนวนไม่มากเท่าใดนัก แต่เมื่อสลากออกแล้วคนที่ฟังก็จะวิ่งมาป่าวประกาศอย่างเสียงดังตามถนนของหมู่บ้าน

ลักษณะการเล่นในอดีตจะมีการเล่นหอยเฉพาะเลข 3 ตัวตรง และ 2 ตัวบนเท่านั้น ในด้านเงินรางวัลจะมีลักษณะเหมือนปัจจุบัน คือ บาทละ 70 บาท ส่วนด้านค่าตอบแทนสำหรับคนขายจะได้ ร้อยละ 25 บาท แต่จะมีการแยกคนเดินโพนออกจากคนขาย (ไม่เหมือนปัจจุบันที่คนขายและคนเดินโพนจะเป็นคนเดียวกัน) เพราะในอดีตจะไม่มีการขายอย่างเปิดเผย เจ้ามือจึงจำเป็นต้องจ้างคนเดินโพนเพิ่มขึ้นมาเพื่อความรวดเร็วและปลอดภัยต่อตำรวจ คนเดินโพนจะได้ร้อยละ 5 บาท ถ้าหากว่าคนขายคนใดสามารถเอาไปส่งเองได้จะได้ร่วมเป็นร้อยละ 30 บาท

* นามสมมติ

ประมาณ พ.ศ. 2540 เจ้ามือเริ่มปรับลดจำนวนเงินค่าตอบแทนลงเหลือเพียง ร้อยละ 20 บาทเท่านั้น อีกทั้งจะไม่มีค่าส่งโผย เพราะเจ้ามือจะเป็นผู้ไปเก็บโผยเอง จะมีเพียงค่าน้ำมันรถเล็กน้อยที่เจ้ามือจะให้ในการส่งโผยเท่านั้น แต่ในส่วนของผู้ขายรายใหญ่ที่จะรับโผยทั้งอำเภอมาส่งต่อให้เจ้ามืออีกต่อหนึ่งนั้นจะได้ค่าตอบแทนร้อยละ 3 บาท ซึ่งผู้ขายรายใหญ่ที่เวลานี้จะเป็นเครือญาติกับเจ้ามือ หรือมีหุ้นส่วนในการร่วมกันเป็นเจ้ามือนั่นเอง

เจ้ามือในอดีตที่เสียชีวิตแล้วจะมีประมาณ 3 คน คือ พ่อเคน* พ่อจัน* พ่อเหรียญ* ส่วนคนขายจะมีประมาณ 3 คน คือ พ่อน้อย* พ่อกาบ* พ่อก่อ* ส่วนผู้ขายที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันที่มีอายุการขายตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป (เริ่มขายประมาณ พ.ศ. 2492) ปัจจุบันอายุ 75 ปี มีจำนวน 1 คน คือ พ่อก้าน* ส่วนผู้ที่เคยขายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีอายุการขายน้อยกว่า 60 ปีที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันเลิกขายแล้ว มีจำนวน 1 คน คือ พ่อฮวย*

ในอดีตลักษณะการซื้อขายหรือการเล่นหอยนั้นจะไม่ใช่ที่แพร่หลายดังเช่นปัจจุบัน เนื่องจากมีผู้ขายไม่มากนัก และการเล่นหอยก็มักจะถูกจับ จำนวนเงินในการเล่น จะเริ่มตั้งแต่ 0.25 บาท – 10 บาท ส่วนเงินรางวัลจะมีจำนวนเท่าเดิม

ที่มาของตัวเลขในอดีตและปัจจุบันจะไม่มี ความแตกต่างกันมากนักเนื่องจากว่า การปฏิสัมพันธ์ส่วนใหญ่ชาวบ้านมักจะได้ตัวเลขที่มีการปฏิสัมพันธ์มากกับความเชื่อ เครื่องรางของขลัง เหตุการณ์ประจำวัน และความฝัน ซึ่งจะเป็นลักษณะของที่มาที่มีความคล้ายคลึงกับปัจจุบัน เนื่องจากชาวบ้านมักจะได้นำความฝันมาตีความหมายเป็นตัวเลขแล้วนำไปเสี่ยงโชคอีกต่อหนึ่ง แต่ลักษณะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ เลขโค๊ด ซึ่งปัจจุบันจะไม่มีแล้ว ลักษณะของเลขโค๊ด คือ จะเป็นเลขที่มีการบอกใบ้เป็นปริศนาที่มาจากคำพังทวย ซึ่งพ่อก้าน* อายุ 75 ปี เล่าให้ฟังว่า ตนเคยฟังเลขโค๊ดอยู่เป็นประจำและเลขโค๊ดนี้มักถูกอยู่เสมอ เนื่องจากในอดีตการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลจะเริ่มออกตั้งแต่ 09.00 น. แต่รายการวิทยุจะนำมาประชาสัมพันธ์ในช่วงเวลา 1-2 ชั่วโมง ดังนั้น ช่วงเวลาระหว่าง 09.00 – 19.00 น. นั้น ในรายการวิทยุบางรายการมักจะบอกใบ้ปริศนาตัวเลข หรือที่เรียกว่าเลขโค๊ดอยู่เสมอ ชาวบ้านที่ชอบเล่นหอยกันเป็นประจำ ในช่วงเวลา 16.00 น. ก็จะนำวิทยุเข้าไปในป่าโนนจั่ว (ป่าใกล้หมู่บ้าน) มีผู้มีวิทยุ คือ พ่อบัว* จะนำวิทยุที่ใช้ถ่านประมาณ 70-80 ก้อน จะมีลักษณะเป็นเครื่องใหญ่มาก คล้ายๆ โทรทัศน์ในปัจจุบัน เข้าไปเปิดฟังร่วมกับเพื่อนๆ ประมาณ 4-5 คน จากนั้น ผู้จัดรายการวิทยุก็จะพูดขึ้นรายการเป็นเลขปริศนาประมาณ 3-4 ครั้ง การพูดปริศนาตัวเลขมักจะบอกใบ้เป็นราคาสินค้า เช่น วันนี้ไปซื้อสินค้า ราคา 76 บาท เป็นต้น ผู้ฟังก็จะนำตัวเลข 76 นั้นมาซื้อซึ่งจะนำเลข 0 มาใส่เพิ่มที่ด้านหน้า เพื่อให้เป็นเลข 3 ตัว สาเหตุที่ใส่เลข 0 ลงไปเนื่องจาก ราคาสินค้านั้นมีราคาเพียง 76 บาทเท่านั้น ก็เลยนำ

*
นามสมมติ

เลข 0 ไปเพิ่มด้านหน้า หลังจากทีฟังครบประมาณ 3-4 ครั้งแล้ว ก็จะรับนำวิทยุมาเก็บแล้วรีบไปซื้อหวยตัวนี้ที่บ้านนาแค อำเภอกะลั่น จังหวัดนครราชสีมา หรือซื้อในหมู่บ้าน จะเป็นลักษณะการแบ่งซื้อ ซื้อประมาณครึ่งละ 50-100 บาทแล้วแต่ว่าเจ้ามือจะรับได้จำนวนเงินเท่าใด ในการฟังเลขโค๊ดนั้นจะฟังมาเป็นเวลานานหลายปี แต่เริ่มไม่มีการบอกใบ้เลขโค๊ดนั้นเกิดในช่วงที่มีวิทยุยี่ห้อ National เข้ามา ซึ่งจะใช้ถ่านประมาณ 16 ก้อน ก็จะเลิกไปเปิด ซึ่งสาเหตุในการเลิกใบ้ที่แน่ชัดนั้นไม่มีผู้ใดทราบ เพราะ รายการวิทยุก็เลิกใบ้ไปโดยปริยาย

เลขโค๊ดในอดีต จะมีลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกับเลขล๊อคในปัจจุบัน คือ เป็นเลขที่ผู้บอกอ้างว่ามาจากกองสลากเช่นกัน แต่ลักษณะการบอกใบ้และความเสี่ยงที่จะถูกนั้นมีไม่มากเท่าเลขโค๊ด เพราะเป็นการบอกเลขที่มาก่อนเวลาหวยออก ซึ่งมักจะเป็นการโทรศัพท์บอกต่อกันมาเป็นเครือข่ายหรือตามเครือข่าย จะมีการโทรศัพท์บอกกันในช่วงเวลา 11.30 -14.30 น.ของวันที่หวยออก ซึ่งจะเป็นเลขที่หาซื้อได้ยากมาก เพราะในช่วงเวลานั้น เจ้ามือมักจะไปเก็บโปยหวยแล้ว ซึ่งในความเสี่ยงที่จะถูกนั้นก็มักจะน้อยกว่าเลขโค๊ด เพราะเลขโค๊ดจะออกตรงทุกงวด แต่เลขล๊อคจะออกไม่ตรงทุกงวด และประมาณ 3 เดือนจะมีตรงบ้าง เพราะที่มาของเลขล๊อคนั้น มีข้อสันนิษฐานอยู่ 2 ที่มาคือ

- 1) เป็นเลขที่มีผู้มีอิทธิพล หรือผู้มีอำนาจระดับชาติสั่งให้ล๊อคเอาไว้ ซึ่งถ้าหากมีการร่ำลือกันมาในลักษณะนี้ เลขที่ร่ำลือมานั้นมักจะไม่พลาด
- 2) ข้อสันนิษฐานที่ 2 ที่มาจะมาจากเจ้าหน้าที่ที่ทำงานอยู่ในการออกรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาล จะนำมาบอกให้เครือข่ายหรือคนที่รู้จักทราบว่ามีเลขสั่งเลขให้ล๊อคตัวใดบ้าง ในส่วนเลขที่มีการร่ำลือมาในลักษณะนี้จะไม่ค่อยมีใครถูก เพราะอาจจะเป็นแค่ข่าวลือกันมาแต่ไม่มีความจริงเลยก็ได้ ซึ่งถ้าหากร่ำลือมาเช่นนี้ผู้ที่รู้ก็จะไม่ค่อยซื้อในจำนวนเงินที่มากเท่าใดนัก เพราะคาดว่าจะไม่ถูก แต่สาเหตุที่ยังซื้ออยู่ก็เพราะมีความหวังว่าเมื่อจะถูก เสียจะเสียดาย เท่านั้นเอง

4.2.1 โปยหวย²

โปยหวยในปัจจุบัน เป็นกระดาดขนาดใหญ่ที่ใช้สำหรับเขียนจำนวนการซื้อเลขที่มีคนซื้อกับผู้ขายคนนั้นๆลงไป เพื่อให้ทราบจำนวนในการซื้อ - ขาย และจะเป็นกระดาดที่สามารถสรุปและเช็คจำนวนในการซื้อเลขได้อย่างละเอียด โดยส่วนใหญ่เจ้ามือจะเป็นผู้ออกแบบโปยหวยของตนเอง เพื่อให้สะดวกต่อการเช็ค และเป็นเอกลักษณ์ของตนในการขาย แต่ลักษณะของโปยหวยปัจจุบันจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันที่หัวกระดาดหรือหมึกพิมพ์ ในบางเจ้ามืออาจจะพิมพ์ด้วยหมึกสีดำ ลักษณะของโปยจะเป็นกระดาดแผ่นใหญ่รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง 43

² สามารถชมรูปภาพจริงได้ในภาคผนวก รูปที่ 1 โปยหวยในปัจจุบัน

ชม. ยาว 35.5 ซม. พิมพ์ด้วยหมึกสีน้ำเงินเข้ม ตัวอักษรพิมพ์ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ มีการแบ่งช่องเป็นตารางและบรรทัดไว้สำหรับเขียนจำนวนเงินที่ซื้อลงไป ซึ่งในโปยจะกำหนดตัวเลขเอาไว้ในแต่ละช่องอย่างชัดเจนทั้งเลข 2 ตัวบน และ 2 ตัวล่าง จะมีตั้งแต่เลข 00 - 99 ส่วนเลข 3 ตัวตรง และ 3 ตัวโด้ด จะเป็นช่องทั้งหมด 12 คอลัมน์ ขนาดกว้าง 3.5 ซม. ยาว 29.1 ซม. (แบ่งเป็นบรรทัดขนาด 0.7 ซม. 41 บรรทัด) มีไว้สำหรับเขียนเลขที่คนเลือกซื้อ ซึ่งแต่ละช่องจะแบ่งตัวเลขเอาไว้สำหรับการขึ้นต้นตัวเลขนั้นๆ โดยแบ่งเป็นช่องที่ใช้เขียนเลข 3 ตัวตรง 10 คอลัมน์ 3 ตัวโด้ด 2 คอลัมน์ อาทิเช่น ช่องเลข 3 ผู้ซื้อซื้อเลข 3 ตัวตรง คือ 321 คนขายก็จะเขียนเลขนี้ลงในคอลัมน์เลข 3 และเขียนจำนวนเงินลงไปข้างๆตัวเลขที่แทนนั้น โดยใช้เครื่องหมายเท่ากับ (=) หรือ จิตละ (-) เป็นตัวขึ้นระหว่างเลขที่ซื้อกับจำนวนเงิน ส่วนคอลัมน์ 3 ตัวโด้ดบนคอลัมน์จะเขียนไว้ว่า โด้ด แล้วให้ผู้ขายเขียนตัวเลขที่ผู้ซื้อซื้อลงไปพร้อมจำนวนเงินที่ซื้อ เป็นลักษณะการเขียนเช่นเดียวกันกับเลข 3 ตัวตรง

35.3 ซม.

ชื่อ.....บ้าน.....

ชำระเงินพร้อมโปย.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

หน้าที 1

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	โด้ด	โด้ด
			321-10								321-10

43 ซม.

แผนภาพที่ 1 แสดงลักษณะของโปยหวย หน้าที 1 ของโปยหวยใต้ดินปัจจุบัน

หน้าที 2 เป็นหน้าทีใช้ลงจำนวนเงินที่ซื้อเลข 2 ตัวบนและ 2 ตัวล่าง ซึ่งจะแบ่งเป็น 2 ส่วน และเป็นคอลัมน์ที่เขียนตัวเลขไว้ในแต่ละบรรทัดไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีคอลัมน์ที่มีไว้สำหรับ

เขียนเลขวิ่ง (ซึ่งจะมีลักษณะการซื้อและการให้รางวัลที่แตกต่างกัน) อีกด้วย 1 คอลัมน์ ซึ่งมีขนาดดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นส่วนบนของกระดาษที่ใช้พิมพ์คอลัมน์เลข 2 ตัวบนและเลขวิ่ง คอลัมน์ตัวเลข 2 ตัวบน จะมีความกว้าง 8.8 ซม. (แบ่งไว้สำหรับเขียนตัวเลขที่แทง 1 ซม. เขียนจำนวนเงิน 7.8 ซม.) ยาว 17.5 ซม. (แบ่งเป็นบรรทัดย่อย 25 บรรทัดๆละ 0.7 ซม.) คอลัมน์เลขวิ่งจะพิมพ์ไว้ข้างคอลัมน์ 2 ตัวบน ซึ่งแบ่งไว้ 1 คอลัมน์ มีขนาดความกว้าง 5.7 ซม. (แบ่งเป็นช่องเขียนเลขวิ่ง 1 ซม. ช่องเขียนจำนวนเงิน 4.7 ซม.) ส่วนที่ 2 เป็นส่วนด้านล่างของกระดาษ ซึ่งมีไว้สำหรับพิมพ์คอลัมน์เลข 2 ตัวล่าง คอลัมน์เลข 2 ตัวล่าง จะมี 6 คอลัมน์ ยาว 12 ซม. (แบ่งเป็นบรรทัดย่อย 17 บรรทัดๆละ 0.7 ซม.) กว้าง 7.7 ซม. (แบ่งเป็นช่องเขียนเลข 1 ซม. เขียนจำนวนเงิน 6.7 ซม.)

ลักษณะของการเขียนเลข 2 ตัวบนหรือ 2 ตัวล่างนั้นจะมีลักษณะการเขียนที่เหมือนกัน คือ จะเขียนจำนวนเงินที่ผู้ซื้อทำการซื้อลงไปในช่วงที่ผู้ซื้อซื้อเลขนั้นๆ และจะมีการใช้เครื่องหมาย+ เป็นตัวเพิ่มจำนวนที่ผู้ซื้อคนอื่นๆมาซื้ออีก เช่น ผู้ซื้อ ซื้อเลข 2 ตัวบน และ 2 ตัวล่าง คือเลข 50 จำนวนเงินตัวละ 20 บาท ผู้ซื้อก็จะทำการเขียนจำนวนเงินลงในช่อง 50 เป็นเลขจำนวนเงิน คือ 20 บาท ถ้าหากว่ามีผู้มาซื้อเลข 2 ตัวบน และ 2 ตัวล่าง เป็นเลข 50 นี้ อีก จำนวนเงินตัวละ 10 บาท ผู้ขายก็จะทำการเขียนลงในช่องเลข 50 และใช้เครื่องหมาย+ เป็นตัวเพิ่ม จากนั้นจึงจะเขียนตัวเลข 10 ลงไปต่อจากเครื่องหมาย +

ลักษณะของการเขียนหัวโพล จะเป็นการเขียนชี้แจงรายละเอียดในการขายและเป็นการเขียนชื่อ หมู่บ้าน จำนวนเงิน เพื่อให้เจ้ามือทราบว่าเป็นของนายคนใดและจะได้ส่งคืนให้กับผู้ขายได้ถูกต้อง ส่วนของข้อความที่เป็นการชี้แจงถึงรายละเอียดการขายซึ่งจะปรากฏบนหัวโพลด้านซ้ายในหน้าที่ 2 คือ คำว่า “ขายเกินที่กำหนดไว้ไม่รับผิดชอบ” ซึ่งส่วนนี้เจ้ามือจะเป็นผู้บอกผู้ขายว่าจะให้ขายในจำนวนโควตาเงินเท่าใด ถ้าหากผู้ขายขายเกินนั้นเจ้ามือจะไม่รับผิดชอบในจำนวนเงินที่เกินมา ซึ่งก็หมายความว่า ถ้าหากผู้ขายขายในวงเงินที่เกินกว่าโควตา ผู้ขายจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเองทั้งหมดไม่ว่ากรณีใดก็ตาม เช่น เจ้ามือระบุให้ผู้ขายขายในจำนวนเงิน เลข 2 ตัวบนและ 2 ตัวล่าง เลขละไม่เกิน 500 บาท (เขียนได้ช่องละไม่เกิน 500 บาทต่อวง) แต่ผู้ขายขายเกินไป 50 บาท ในจำนวนเงิน 50 บาทนี้เจ้ามือจะไม่รับผิดชอบเลย ถึงแม้ว่าจะถูกรางวัลหรือไม่ถูกรางวัลก็ตาม เพราะเจ้ามือถือว่าเขียนและได้แจ้งให้ทราบชัดเจนแล้ว ส่วนผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น เมื่อเขียนเกินจำนวน คือ ถ้าหากว่าผู้ขายขายเกินจำนวนไปนั้น ปรากฏว่าในงวดนั้นเลขท้าย ออกตรงตัวที่ผู้ขายขายเกินพอดี ก็หมายความว่า ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบจำนวนเงินรางวัลที่เกินมานั้นทั้งหมด เช่น ถ้าหากงวดวันที่ 16 สิงหาคม 2552 เลขท้าย 2 ตัวล่าง ที่ออกเป็นเลข 33 ปรากฏว่าผู้ขายขายเลข 33 เกินจำนวนเงินไป 50 บาท ผู้ขายก็ต้องเป็น

ผู้รับผิดชอบจำนวนเงินที่เกินไป 50 บาทเอง ซึ่งเป็นเงินรางวัล 3,500 บาท (รางวัลร้อยละ 70 บาท ของจำนวนเงินที่ซื้อ (70×50))

ส่วนหัวโพล์ด้านซ้ายในหน้าที่ 1 จะเป็นการแสดงถึงผู้ที่ขาย สถานที่ขาย และงวดที่ขาย ซึ่งผู้ขายจะเขียนชื่อ (ส่วนใหญ่จะเป็นชื่อเล่นที่เรียกกัน จะไม่ใช่ชื่อจริง เพราะจะช่วยในการ ป้องกันการได้ข้อมูลของตำรวจด้วยในระดับหนึ่ง) และเขียนบ้าน (เป็นชื่อหมู่บ้าน) เพราะเจ้ามือ บางรายอาจจะมีผู้ขายอยู่หลายหมู่บ้าน ส่วนช่องชำระเงินพร้อมโพล์ เป็นช่องที่ใช้เขียนจำนวนเงินที่ ส่งให้กับเจ้ามือในขณะที่มาเก็บโพล์ แต่ส่วนใหญ่แล้วจะไม่มีผู้ขายคนใดชำระเงินพร้อมโพล์ เพราะ ผู้ขายจะใช้เงินจำนวนนี้เอาไว้สำรองจ่ายในครั้งที่ผู้ซื้อห่วยถูกเงินรางวัล เพื่อจะให้เกิดความ คล่องตัวในการจ่ายเงินรางวัลที่รวดเร็ว และเพื่อเป็นการมัดจำความเชื่อมั่นในการซื้อด้วย คือ เป็น การสำรองเงินเอาไว้ไม่จ่ายให้เจ้ามือ เพราะว่าเจ้ามือจะโกงผู้ขายก็จะมีจำนวนเงินที่ขายได้ ณ ตอน นั้น เอาไว้จ่ายให้แก่ผู้ที่ถูกรางวัลได้แม้จะไม่เต็มจำนวนเงินรางวัลที่จะได้ก็ตาม ส่วนช่องวันที่ เดือน พ.ศ. นั้น เป็นช่องที่ผู้ขายจะทำการเขียนงวดที่ส่งโพล์ให้กับเจ้ามือ เช่น งวดวันที่ 1 กันยายน 2552 ผู้ขายก็จะเขียนตัวเลขวันที่งวดนั้นๆลงไป เพื่อไม่เป็นการสับสนและไม่ส่อไปสู่การ ทุจริตอีกด้วย

ส่วนมุมด้านขวามือ หน้าที่ 1 จะเป็นการเขียนชี้แจงเลขหน้าที่ 1 เอาไว้ เพื่อให้ผู้ขายทราบว่า หน้าที่ 1 เป็นหน้าที่ใช้เขียนเลข 3 ตัวตรงและ 3 ตัวโค้ง ส่วนในมุมบนขวามือหน้าที่ 2 นั้น เป็นที่ที่แสดงให้ทราบว่าหน้าที่ 2 ที่ใช้เขียนเลข 2 ตัวบน 2 ตัวล่าง และเลขวิ่ง ซึ่งในมุมนี้จะมี ช่องที่เว้นไว้สำหรับให้ผู้ขายได้กรอกตัวเลขจำนวนแผ่นลงไปด้วย(สามารถชมภาพประกอบได้ใน หน้าถัดไป) เพราะผู้ขายบางคนต้องใช้แผ่นโพล์ในการเขียนจำนวนหลายแผ่น ซึ่งขึ้นอยู่กับ การบริหารจัดการตัวหนังสือว่าจะใหญ่หรือเล็ก และผู้ขายบางรายอาจจะได้รับโควตาในการขายจาก เจ้ามือในจำนวนที่มากจนต้องใช้แผ่นโพล์หลายแผ่น ดังนั้น เพื่อให้การสรุปจำนวนเงินและยอดใน การซื้อสะดวก และทราบว่าเป็นของผู้ขายคนเดียวกัน เจ้ามือจึงให้ผู้ขายนั้นเขียนจำนวนแผ่นลงใน ช่องนี้ด้วย

ขายเกินที่กำหนดไว้ไม่รับผิดชอบ

แผ่นที่.....หน้าที่ 2

2 ตัวบน

00		25		50	20+10	75		เลขวิ่ง	
01									
02									
24		49		74		99			

2 ตัวล่าง

00		17		34		51		68		85	
01											
										99	
16		33		50	20+10	67		84			

แผนภาพที่ 2 แสดงลักษณะของ หน้าที่ 2 ของโพยหวยใต้ดินปัจจุบัน

4.2.2 โพยหวยในอดีต

จะมีลักษณะเป็นเล่มสีแดง คล้ายๆสมุดบัญชี Number ขนาดเล็กในปัจจุบัน(สามารถชมภาพประกอบได้ในหน้าถัดไป) มีความหนาประมาณ 60-70 แผ่น แต่ละแผ่นจะเขียนตัวเลขที่แทงไว้ด้านบน และในบรรทัดด้านล่างจะใช้สำหรับเขียนชื่อคนซื้อ และจำนวนเงินที่ซื้อ การรวมยอดจะรวมไว้ที่ท้ายหน้ากระดาษในแต่ละเลขว่ามีจำนวนเงินที่แทงเท่าใด ถ้ากรณีที่รวมไม่เสร็จหรือรวมไม่ทันเวลาภายใน 1 ทูมก็จะยกสมุดเล่มนี้ให้แก่เจ้ามือหวยเลย เพื่อความยุติธรรมและเจ้ามือจะได้ไว้วางใจเราในการขายที่เราไม่สามารถเขียนลงเพิ่มได้หลังจากหวยออก

4.3.1.1 รายได้ไม่เพียงพอเพราะอาชีพไม่มั่นคง อาชีพสร้างรายได้ไม่เพียงพอ ปัจจัยในด้านรายได้ที่ไม่เพียงพอจากการประกอบอาชีพประจำและอาชีพเสริม ที่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพประจำคือการทำนา และประกอบอาชีพเสริมคือ การเลี้ยงสัตว์นั้น พบว่า มิติทางด้านรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เป็นแรงผลักดันอันดับ 1 ที่ทำให้คนในชุมชนหันไปซื้อหวยเป็นจำนวนมาก จากการสัมภาษณ์ ชาวบ้านเล่าว่า ในแต่ละปีชาวบ้านจะทำนาเพียงแค่ปีละ 1 ครั้ง ซึ่งข้าวที่ได้มานั้นมีผลผลิตมากน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนที่คาดคะเนไม่ได้ ส่วนจำนวนข้าวที่ได้มาในอันดับแรกนั้นจำเป็นที่จะต้องนำไปขายเพื่อที่จะนำเงินที่ได้นั้นมาใช้จ่ายในการจ้างแรงงานเกี่ยวเกี่ยวและหนี้ค่าปุ๋ยที่มีการยืมเงินไปซื้อเพื่อให้ได้ผลผลิตที่สมบูรณ์ ส่วนข้าวจำนวนที่เหลือจากการขายนั้น ชาวบ้านก็จะเก็บไว้กิน ในบางปีข้าวที่เหลือก็แทบจะไม่พอกิน จนต้องไปยืมข้าวของญาติหรือเพื่อนบ้านที่พอจะเหลือบ้างมากินก่อน หรือ ยืมมาทำพันธุ์ข้าวปลูกเพื่อทำนาในปีต่อไป หลังจากหมดฤดูในการเกี่ยวเกี่ยวแล้วก็จะว่างงาน เพราะอาชีพเสริมของคนในชุมชนจะเป็นลักษณะการเลี้ยงสัตว์ ประเภท วัวควาย ซึ่งจะทำให้มีเวลาว่างสูงและในการเลี้ยงวัวควายนั่นก็ไม่ได้ขายทุกปี ซึ่งต้องรอราคาหรือรอให้สัตว์มีความเจริญเติบโตเต็มที่เสียก่อนจึงจะขายได้ ดังนั้นเงินที่ได้จากการมีอาชีพที่ไม่มั่นคง จึงไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย เพราะอาชีพทั้งหมดที่ชาวบ้านดำเนินชีวิต เป็นอาชีพที่ต้องฝากความหวังไว้กับธรรมชาติแทบทั้งสิ้น ดังนั้น ชาวบ้านจึงหันมาพึ่งความหวังจากการเสี่ยงโชค ที่คาดหวังว่าตนเองจะมีดวงดีได้เงินรางวัลจากการซื้อหวยมาใช้จ่ายหมุนเวียนในครอบครัวอยู่บ้าง ดังคำกล่าวที่ว่า ชีวิตอยู่ได้ด้วยความหวัง ซึ่งในการเก็บข้อมูลมีผู้ซื้อหวยผู้หนึ่งได้เปรียบเทียบกับเหตุการณ์ความเป็นจริงที่ตนเองได้เริ่มมาเล่นหวยเป็นประจำให้ฟังว่า “ในตอนแรกเกิดมาก็ได้ยินการเล่นหวยเกิดขึ้นในชุมชนมาเลย ในใจก็เคยคิดว่าจะซื้ออยู่แต่ก็ไม่กล้าเสี่ยง เพราะกลัวเงินที่ซื้อไปจะไม่ถูกและจะหมด แต่เมื่อได้ยินชาวบ้านที่ถูกหวยพูดกันเป็นประจำว่าถูกรวย และเงินรางวัลที่มีจำนวนมากก็เป็นสิ่งยั่วยุให้อยากซื้อ จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดว่า ตนเองจะไม่มีเงินเก็บเกิดขึ้นเนื่องจากต้องหยุดการทำงาน เพราะตั้งครรภ์ใกล้คลอด มีเงินติดกระเป๋าเพียงแค่ 10 บาท ไม่สามารถนำไปลงทุนอะไรได้เลยก็เลยลองเสี่ยงซื้อหวยดูว่าจะถูกหรือไม่ ปรากฏว่าถูก ก็เลยเป็นลักษณะของการย่ำใจจึงทำให้ซื้อหวยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน”

4.3.1.2 อยากรวยเร็วๆ ปัจจัยในด้านความคาดหวังเกี่ยวกับทรัพย์สิน ในเรื่องของความร่ำรวยนั้นก็ปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความอยากร่ำรวย มีกินมีใช้อย่างสุขสบาย เมื่อพบว่าเงินรางวัลที่มีจำนวนมากเป็นสิ่งที่มาหลอกล่อให้คนอยากจะเล่นหวยแล้ว แรงผลักดันสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นอยู่ภายในตัวเองเมื่อเห็นเพื่อนบ้าน คนรู้จัก หรือ ผู้ที่เล่นหวยแล้วถูกรวย ได้เงินจำนวนมาก เห็นแล้วรู้สึกอยากจะได้เงินรางวัลนั้นบ้างเช่นเดียวกัน จึงทำให้เกิดความอยากได้ อยากรวย ซึ่งการเล่นหวยเป็นวิธีที่จะช่วยให้ได้เงินจำนวนมากได้ถ้าหาก

เรากล้าที่จะลองเล่น หรือเรียกง่ายๆว่า “รวยทางลัด” จึงทำให้ผู้ที่มีแรงผลักดันในตัวนั้นเกิดปฏิสัมพันธ์กับผู้ เล่นหอยและหันมาซื้อหอยเพียงเพื่อที่อยากรวย อยากมีเงินใช้นั่นเอง

อีกทั้ง สืบเนื่องจากการเป็นภาระหนี้สิน หรือสภาพแวดล้อมที่อยู่ของผู้ เล่นหอยบางคน มีสภาพที่ไม่สามารถวัดระดับทางสังคมที่จะสามารถบ่งบอกถึงชนชั้นทางสังคมได้ ก็เป็นสาเหตุที่ส่งเป็นแรงผลักดันให้ผู้ เล่นหอยนั้นเกิดความอยากร่ำรวย เพื่อที่จะแสดงฐานะทางสังคมได้อีกเช่นกัน

4.3.1.3 หนี้สินเยอะ อยากได้เงินใช้หนี้ ปัจจัยในด้านภาระหนี้สินนี้ เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความอยากได้ อยากจะปลดหนี้ อยากจะร่ำรวย ไม่ต้องมีเรื่องทุกข์ใจ ซึ่งจากการสอบถามนั้นพบว่า สาเหตุที่เชื่อมโยงไปสู่การเล่นหอยนั้น ปัจจัยในการเป็นหนี้สินนี้ก็ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาชนอยากจะได้ปลดหนี้เร็วๆ ซึ่งการเสี่ยงโชคที่ผสมผสานกับสภาพสังคมที่มีอัตราเสี่ยงที่ก่อให้เกิดการเป็นหนี้สินก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนหันมาเล่นหอยมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์นั้นพบว่า เงินรางวัลที่ผู้ซื้อหอยส่วนใหญ่ได้มานั้น ถ้าหากมีจำนวนเหลือจากต้นทุนในการเล่นที่มากพอจะนำไปใช้หนี้ หรือเหลือจากการหักค่าใช้จ่ายต่างๆที่เก็บไว้ใช้จ่ายในครัวเรือนแล้ว ผู้ซื้อก็จะนำไปใช้หนี้ได้ แต่ยังไม่เคยมีผู้ซื้อคนใดที่สามารถปลดหนี้ ด้วยเงินรางวัลจากการถูกหอยได้แต่เพียงผู้เดียว อีกทั้งยังมีผู้ซื้อบางคนที่มีความคาดหวังว่าจะให้ถูกหอยและได้เงินรางวัลจำนวนมากเพื่อที่จะสามารถปลดหนี้ได้ก็จะยอมที่จะไปกู้ยืมเงินนอกระบบเพื่อมาซื้อหอย ซึ่งก็เท่ากับว่าเป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น หรือแม้กระทั่งการที่ยอมซื้อหอยด้วยเงินเชื่อโดยที่ไม่ได้คำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่จะตามมาเมื่อไม่ถูกหอย ซึ่งก็ถือว่าเป็นการเพิ่มภาระหนี้สินอีกเช่นกัน

4.3.1.4 อยากได้วัตถุสิ่งของ การอยากได้วัตถุสิ่งของโดยส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีความคาดหวังสูงในการถูกหอย เพื่อที่จะนำเงินรางวัลในการถูกหอยที่ได้มานั้นมาซื้อวัตถุสิ่งของได้ดังใจปรารถนา โดยส่วนใหญ่สิ่งของที่ผู้ เล่นหอยมักจะอยากได้นั้นจะเป็นสิ่งของที่มีมูลค่า เช่น ยานพาหนะ เครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ เป็นต้น จากการสัมภาษณ์วัตถุสิ่งของของผู้ซื้ออยากได้นั้นถ้าหากจะฝากความหวังไว้กับรายได้ที่ตนได้จากการประกอบอาชีพนั้นมักจะต้องใช้เวลาาน หรือบางครั้งอาจจะไม่มีโอกาสได้เลย เนื่องจากรายได้ที่ตนได้มานั้นจะมีจำนวนน้อย ต้องใช้เวลาในการรวบรวมเงินเป็นเวลานาน แต่ถ้าหากว่าใช้วิธีการเสี่ยงโชคโอกาสในการได้สิ่งของเหล่านั้นก็จะเพิ่มขึ้น ระยะเวลาในการรอก็น้อยลงอีกด้วย ซึ่งสิ่งของที่อยากได้ในบางครั้งผู้ซื้อจะมีการปฏิสัมพันธ์กับความเชื่อต่างๆ เช่น บนบานศาลกล่าวกับผีบรรพบุรุษ เพื่อให้เมตตาดอกหอยเพื่อที่จะได้นำเงินรางวัลนั้นไปซื้อสิ่งของ และจะแก้บนด้วยสิ่งต่างๆที่ผีบรรพบุรุษเคยชอบเมื่อตอน

มีชีวิตอยู่ หรือการไปขอจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆซึ่งจะมีการขอลักษณะเดียวกันแต่จะเปลี่ยนการปฏิบัติพันธุ์จากผีบรรพบุรุษเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์นั่นเอง

4.3.1.5 อยากทำบุญใส่บาตร ในด้านการอยากทำบุญใส่บาตรนี้ ผู้ซื้อจะมีความเชื่อทางด้านความฝันที่เกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษ หรือ เจ้าที่ เทพต่างๆ ซึ่งจะโยงไปสู่ความสัมพันธ์ทางด้านพระพุทธศาสนา โดยที่ผู้ซื้อจะกล่าวว่า ในบางครั้งก็มักจะฝันว่าผีบรรพบุรุษอยากกินข้าวหรือบางครั้งแค่ฝันเห็นเฉยๆก็มี ซึ่งคนเฒ่าคนแก่และพระคุณเจ้าจะสอนไว้ว่าถ้าหากฝันเห็นคนที่ตายไปแล้วแสดงว่าเขาอยากให้ผู้ฝันนั้นทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ หรือในบางครั้งผู้ที่มาเข้าฝันที่ตายไปแล้วยังไม่ได้มีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ หรือทำบุญฉลองอัฐิให้ก็จะให้ความหมายว่าเขาต้องการให้ผู้ที่มีชีวิตอยู่นั้นทำบุญไปให้ ซึ่งก็จะต้องใช้เงินในการทำบุญนั้นมาก และผู้ฝันก็มักจะขอ หรือบอกกล่าวกับผู้ที่มาเข้าฝันเหล่านั้นว่าให้บอกห่วย เพื่อที่จะได้นำเงินรางวัลนั้นมาทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ เพราะไม่มีเงินที่จะไปซื้อของทำบุญให้ จึงทำให้ผู้ซื้อห่วยนั้นลองเสี่ยงโชคด้วยการให้ความหมายจากความฝันเป็นตัวเลขต่างๆ เช่น ถ้าฝันเห็นคนแก่ผู้หญิงที่เป็นญาติฝ่ายแม่ก็จะให้ความหมายว่าเป็นเลข 9 หรือถ้าเป็นเด็กเล็ก จะให้ความหมายว่าเป็นเลข 1 หรือถ้าหากว่าฝันเห็นหนอนก็จะให้ความหมายเป็นเลข 11 และ 14 ซึ่งผู้ซื้อบางครั้งจะมีตำราในการบ๊วยห่วย หรือพยากรณ์ความฝัน ให้ความหมายความฝันต่างๆเป็นตัวเลข มีทั้งเลขที่เป็น 1 ตัว 2 ตัว 3 ตัว แล้วแต่ลักษณะของความฝันและการเลือกซื้อ หรือผู้ซื้อที่ไม่มีตำราก็มักจะใช้วิธีการให้ความหมายด้วยตนเองหรือพูดคุยกับเพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมซื้อด้วยกัน ผู้ขาย เจ้ามือ เพื่อให้ช่วยกันให้ความหมายของตัวเลขจากความฝันร่วมกัน และก็จะนำตัวเลขที่ได้นั้นไปเสี่ยงโชค ซึ่งอัตราการถูกนั้นก็มีโอกาสบ้างแต่ก็ไม่ถูกทุกงวด หรือในบางงวดก็มีการให้ความหมายที่ผิดพลาด คลาดเคลื่อนเล็กน้อย ซึ่งผู้ซื้อก็มักจะโทษตัวเองว่าให้ความหมายเลขนั้นๆไม่เป็นก็เลยไม่ถูก และบอกกับผีต่างๆนั้นว่า งวดหน้า ครึ่งหน้าให้มาเข้าฝันใหม่ พร้อมกับให้เป็นตัวเลขเลย เพราะปรินสาความฝันนั้นให้ความหมายเลขได้ไม่ชัดเจน ไม่ถูกต้อง ถ้าหากอยากจะให้ทำบุญให้จะต้องให้เป็นตัวเลขมาเลย

4.3.1.6 อยากได้บ้าน ที่อยู่อาศัย ในส่วนของการอยากได้บ้าน หรือที่อยู่อาศัยนั้น เป็นความคาดหวังที่เป็นแรงจูงใจในผู้ที่เล่นหวยจำนวนเงินลงทุนที่สูง เช่น เล่นจำนวน 5,000 บาท ขึ้นไปในแต่ละงวด ซึ่งจะมีการคาดหวังที่จะนำมาปรับปรุงบ้านพักอาศัยหรือความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ไม่ได้หวังที่จะนำเงินรางวัลมาสร้างบ้านหรือที่อยู่อาศัยใหม่ เพราะผู้เล่นหวยทราบคืออยู่แล้วว่า จำนวนเงินรางวัลที่ได้รับมานั้นไม่เพียงพอในการสร้างที่อยู่อาศัย แต่ก็มีความหวังเล็กๆที่อยากจะให้มีการสร้างบ้านหลังใหม่เกิดขึ้น โดยอาจจะมีการนำเงินรางวัลที่ได้จากการซื้อห่วยนั้นไปรวบรวมกับเงินในส่วนต่างๆที่ตนเองมีอยู่เพื่อที่จะสร้างบ้านหลังใหม่ก็ได้

สาเหตุที่ผู้ซื้อหอยอยากได้บ้านหลังใหม่ก็คือ สภาพบ้านพักอาศัยที่ผู้ซื้อหอยและครอบครัวอาศัยอยู่นั้นมีสภาพที่เก่า มีอายุในการสร้างมาเป็นเวลานาน มีสภาพชำรุดบ้างในบางส่วน ซึ่งเงินที่จะนำมาสร้างหรือนำมาซ่อมแซมนั้นถ้าหากว่าจะหวังจากการเก็บรวบรวมจากการทำงานประจำ ก็คงจะไม่มีโอกาส จึงลองที่จะเสี่ยงดวงดูเพื่อจะมีโอกาสถูกบ้าง ในด้านความหวังเหล่านี้ผู้ซื้อหอยบางคนอาจจะมีการขอกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เจ้าที่ ผีบ้านผีเรือน ผีบรรพบุรุษ เป็นต้น เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นได้เมตตา ให้ตัวเลข หรือมาเข้าฝันเพื่อที่จะบอกหอย แล้วนำเลขที่ได้ นั้นมาลองเสี่ยงดวงดูว่าจะถูกหรือไม่

4.3.1.7 วัดดวง ปัจจัยสำคัญที่ผู้เล่นหอยเลือกที่จะซื้อหอยก็คือ การลองเสี่ยง หรือการลองวัดดวง ซึ่งปัจจัยสำคัญด้านการวัดดวงนี้ผู้ที่ลองเสี่ยงส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ซื้อหอยในจำนวนเงินที่ไม่มากนัก ประมาณไม่เกิน 100 บาทต่อวง จากการสัมภาษณ์ผู้ซื้อหอยทำให้ทราบว่า การซื้อหอยของผู้เล่นหอยในกลุ่มที่เล่นหอยจำนวนเงินไม่เกิน 100 บาทนี้ เป็นการลองเสี่ยงโชค ดูว่าตนเองจะมีโชคที่จะถูกหอย ได้รับเงินรางวัลบ้างหรือไม่ ในบางครั้งถ้าหากมีโอกาสถูกก็แสดงว่ามีโชค หรือดวงดี เงินรางวัลที่ได้มาก็ถือว่าเป็นบุญวาสนาได้ถูกหอยกับเขาสักครั้ง และส่วนสำคัญที่เป็นแรงจูงใจทำให้ผู้ซื้อกลุ่มนี้ซื้อก็คือ หมอดู ในบางโอกาสที่ผู้ซื้อกลุ่มนี้ได้ไปดูดวง บางครั้งหมอดูก็จะทักว่า ตนมีโชคในด้านการเสี่ยงดวง ให้ลองเสี่ยงดวง หรือซื้อหอยลองดู เพื่อว่าจะถูกหอยบ้าง ผู้ซื้อเหล่านั้นก็เลยลองซื้อหอยดูซึ่งก็มีผู้ที่ถูกและผู้ที่ไม่ถูก แต่ก็ไม่ได้คาดหวังกับการซื้อว่าจะถูก 100 เปอร์เซ็นต์ ในกรณีการสัมภาษณ์คนเล่นหอยที่มีการซื้อด้วยการวัดดวงนั้น พบผู้ที่ไม่เคยถูกหอยเลยสักครั้งตั้งแต่ซื้อมา ซึ่งเป็นคนที่ไม่ได้มีการซื้อหอยอย่างเป็นจริงเป็นจัง และไม่ได้มีการซื้อเป็นประจำ อัตราการซื้อเฉลี่ย 2 ครั้ง/ปี จะพบว่าตนเองนั้นไม่มีดวงที่จะถูกหอย เพราะซื้อแต่ละครั้งก็ไม่เคยถูก ในการที่จะลองซื้อนั้น จะเลือกซื้อในครั้งที่ตนเองนั้นฝันดีมาก ๆ (การฝันดี คือ การฝันว่าตนได้เงินได้ทอง เป็นต้น) ประกอบกับการได้มีโอกาสไปดูดวงแล้วหมอดู ทักว่าให้ลองเสี่ยงโชค ซื้อหอยดูบ้าง ตนจึงจะซื้อ แต่ก็ไม่ได้เคยถูกแม้แต่ครั้งเดียว

ผู้เล่นหอยบางคนที่ซื้อเพื่อที่จะลองเสี่ยงดวง วัดดวงดูนั้น กล่าวว่า ในบางครั้งเราลองซื้อไปตามตัวเลขที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ ซึ่งเลือกที่จะซื้อในตัวเลขที่ตนเองชอบ ก็พบว่า มีการถูกหอยได้รับเงินรางวัลระยะเวลาสูงสุด 8 วง(4 เดือน) ติดต่อกัน หลังจากนั้นจะไม่ถูกไปนานมาก ซึ่งส่วนนี้ ในส่วนที่หมอดูทักไว้ก็จะทำให้เกิดคำพูดที่มีความแม่นยำถูกต้องมากยิ่งขึ้น แต่ถ้าหากครั้งใดที่หมอดูทักมาว่าจะถูกหอยแต่ไม่ถูกนั้นก็แสดงว่า หมอดูคนนั้นไม่แม่นยำ หรือไม่สมพงศ์กันกับผู้ดู

ในการเลือกซื้อหอยเพียงเพื่อการวัดดวงหรือการลองเสี่ยงดูนั้น ผู้เล่นหอยจะมีการเลือกซื้อกับผู้ขายเฉพาะคนที่เคยซื้อและเคยถูกและได้รับเงินรางวัลด้วย เพราะเชื่อว่าตนเองมีดวงที่สมพงศ์กับผู้ขายคนนั้น จะต้องซื้อกับคนนั้นจึงจะถูก

4.3.1.8 ลองเสี่ยง ในการลองเสี่ยงนี้ จากการสัมภาษณ์พบว่ามีความคล้ายคลึงกันกับการวัดดวง แต่จะมีความแตกต่างกันตรงที่ การลองเสี่ยงนั้นผู้ซื้อจะไม่ไปมีปฏิสัมพันธ์กับหมอดู เพราะการลองเสี่ยงที่วานั้น ไม่ได้มีความจำเป็นที่จะต้องมีความกระตือรือร้นแรงใจให้เกิดความอยากได้ เพียงแต่เป็นความรู้สึกภายในของผู้เล่นหอยเองที่อยากจะซื้อ ซึ่งจะมีความเชื่อเรื่องโชคชะตา ความฝัน ความหวัง เพราะในการเสี่ยงแต่ละครั้งนั้นถ้าหากมีการถูกหอยได้รับรางวัล ผู้ซื้อก็จะคิดอยู่เสมอว่าเป็นผู้โชคดี มีบุญมาก เพราะจุดมุ่งหมายในการซื้อไม่ได้เพื่อที่จะให้ได้เงิน แต่เป็นการลองเสี่ยงโชคดูเท่านั้นว่าตนเองจะมีโชคมากน้อยเท่าใด เพราะอัตราการซื้อของผู้เล่นกลุ่มนี้จะซื้อในจำนวนเงินที่ไม่มาก

4.3.1.9 อยากสนุก จากการสัมภาษณ์จะพบว่าผู้เล่นหอยทุกคนที่เล่นก็เล่นเพื่อต้องการความสนุกสนานบ้างในบางส่วน หรือเป็นการซื้อเพื่อผ่อนคลาย เพื่อต้องการเข้าสังคม เพื่อให้มีเรื่องพูดคุยกันกับเพื่อนๆ ในสังคม จากการสังเกตจะพบว่า ในการซื้อหอยเพื่อความสนุกสนานนั้น ในช่วงที่ทำการซื้อผู้ซื้อจะซื้อในจำนวนเงินที่มีอยู่ในกระเป๋า จะไม่ซื้อเกินวงเงินที่ตนเองมีอยู่ หรือพูดง่าย ๆ ว่าซื้อตามกำลังทรัพย์ ซึ่งจะเห็นภาพความสนุกสนานในช่วงที่ผู้ซื้อมาร่วมตัวกันลุ้นรางวัลว่าหอยจะออกตัวใดบ้าง ถ้าหากพบว่าดวงนั้นๆ หอยออกตรงตามที่ตนซื้อ ก็จะส่งเสียงร้องเฮฮากันอย่างสนุกสนาน แต่ถ้าหากพบว่าหอยไม่ออกตามตัวเลขที่ตนเองซื้อ ก็ไม่ถึงกับแสดงสีหน้าเศร้าเท่าใดนักแค่จะมีเสียงบ่นเล็กน้อยว่าเสียเงินที่นำไปซื้อ ซึ่งเมื่อถึงงวดต่อไปก็ยังลองเล่นอยู่เหมือนเดิม แต่ผู้เล่นที่ซื้อจำนวนมากนั้นจะมีแสดงความคิดเห็นที่สุดก็ต่อเมื่อตนถูกหอยได้รับเงินรางวัล ถ้าหากว่างวดใดที่ตนไม่ถูกนั้นก็ถึงขั้นนำไปสู่การทะเลาะกันในครอบครัว หรือเกิดปากเสียงกันขึ้นภายในครอบครัว

4.3.1.10 อยากได้อีก(เพราะงวดที่แล้วถูกเยอะ) ในส่วนของปัจจัยในด้านความอยากได้อีกนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

- 1) เป็นการย่ำใจที่ผู้เล่นหอยเคยซื้อหอยแล้วถูกได้เงินรางวัล จึงเกิดความอยากได้ขึ้นมาอีก จนต้องลงทุนเล่นอีก
- 2) เป็นการอยากได้เงินที่ตนเองเคยลงทุนซื้อไป แล้วแต่ไม่ถูก ไม่ได้เงินรางวัล จึงเกิดอยากจะทำอะไร หรือที่ผู้เล่นเรียกกันว่าแก้มือใหม่ ซึ่งในการแก้มือนี้ผู้เล่นหอยจะลงทุนซื้อหอยในงวดต่อไปด้วยความหวังว่าตนจะถูกและได้เงินรางวัลอย่างน้อยก็ขอให้ถูกและได้ต้นทุนที่ลงทุนไปนั้นกลับคืนมาเสียบ้าง

ส่วนใหญ่นั้นคนที่เล่นหอยเป็นประจำและเคยถูกนั้นมักจะคิดเข้าข้างตนเองอยู่เสมอว่า งวดนี้จะถูก ถึงแม้ว่างวดที่ผ่านมาจะไม่ถูกก็ตาม หรือจะถูกก็มักจะคิดว่างวดต่อไปจะถูกอีก ซึ่งในจำนวนเงินที่ซื้อนั้น จากการสังเกตจากการซื้อจะพบว่า ถ้าหากว่างวดปัจจุบันนี้ผู้เล่นหอยถูกหอยได้รับเงินรางวัล ในงวดหน้าผู้เล่นหอยคนนั้นจะซื้อหอยในจำนวนเงินที่มากขึ้น เพราะคิดว่าตนเองจะถูกหอยและได้เงินอีก แต่ถ้าหากว่างวดนี้ผู้เล่นหอยไม่ถูกหอย ในงวดต่อไปจำนวนเงินในการเล่นหอยก็จะปรับลดลงตามกำลังทรัพย์ แต่ก็ยังมีการซื้อเอาไว้เช่นเดิมเพื่อเป็นการแก้มือให้ตนเองนั้นถูกและได้ต้นทุนที่ผ่านมามากครั้ง

จากข้อมูลปัจจัยในการเล่นหอยข้างต้นนั้นจะพบว่า สามารถจัดกลุ่มปัจจัยออกตามกลุ่มคำตอบ ซึ่งพบว่ามีคนเล่นหอยอยู่ 3 ประเภทด้วยกันคือ

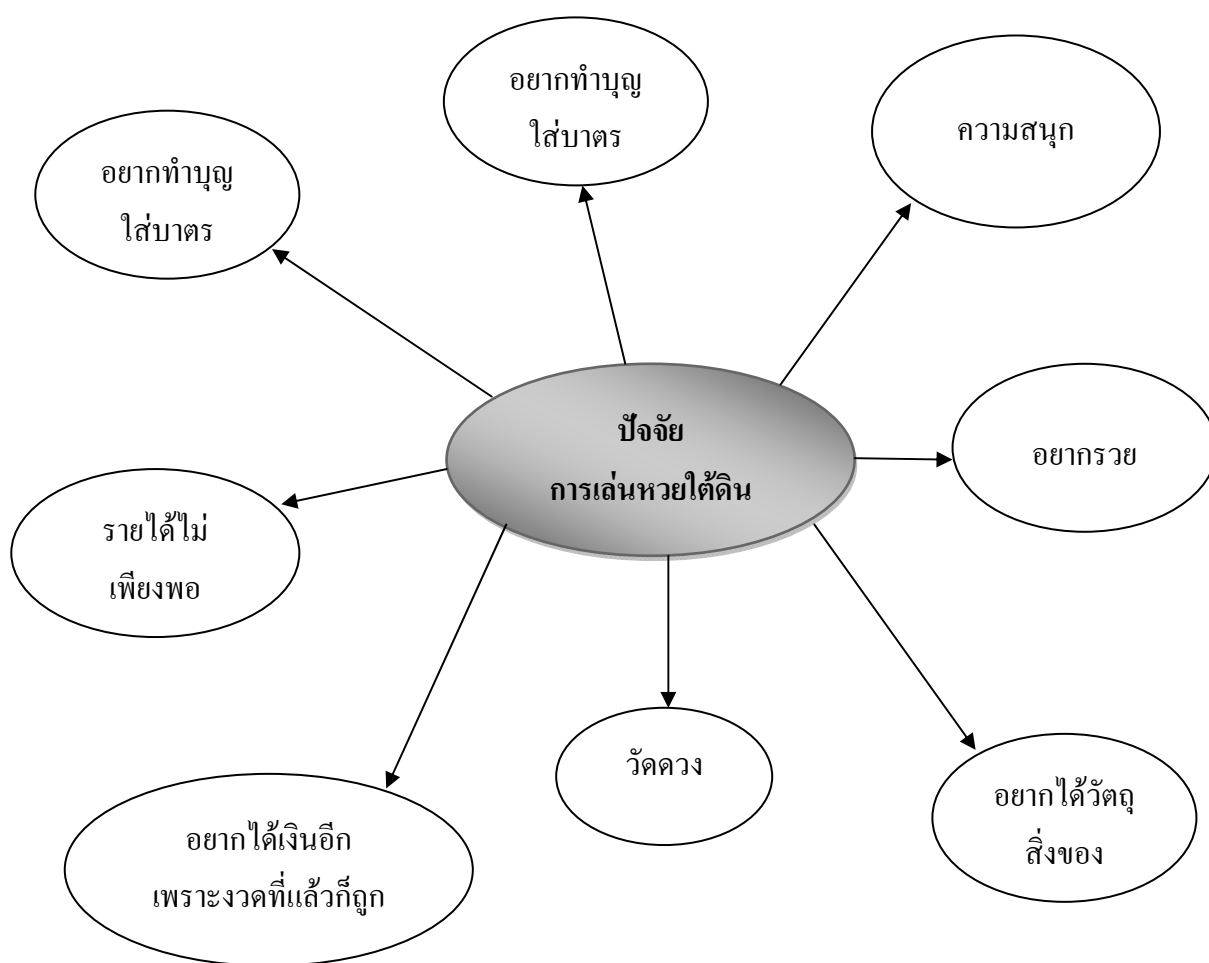
(1) ประเภทที่มีความคาดหวังว่าจะได้เงิน ทรัพย์สิน อยากจะรวยเร็วๆ ซึ่งคนเล่นหอยที่มีความคาดหวังประเภทนี้มักจะแสวงหาตัวเลขที่จะนำมาให้เสี่ยงซื้อ ซึ่งจำนวนเงินในการซื้อก็จะมีจำนวนมาก เพื่อที่จะให้ได้เงินรางวัลจำนวนมากตามที่ตนเองคาดหวังไว้ที่จะให้ได้ทรัพย์สินสิ่งของ และในการซื้อจำนวนเงินที่มากนั้นก็นำไปสู่การเกิดหนี้สิน เพื่อที่จะนำเงินมาใช้หนี้ทั้งค่าหอย และการใช้จ่ายหมุนเวียนในครัวเรือน ถ้าหากว่าคนเล่นหอยคนใดเล่นเกินกำลังทรัพย์ของตนนั้นก็จะเป็นการเป็นหนี้สะสม กลายเป็นหนี้ผลักดันเข้ามาที่ไม่มีที่สิ้นสุดเลยทีเดียว

(2) ประเภทที่ซื้อเพราะความสนุกสนาน ลองเสี่ยงดวง คนเล่นหอยประเภทนี้ก็จะมีความคาดหวังที่จะถูกหอยและได้เงินรางวัลอยู่เล็กๆซึ่งความคาดหวังในเงินรางวัลส่วนใหญ่นั้นไม่ได้มุ่งหวังที่จะให้ได้ทรัพย์สิน เงินทอง หรือของใช้ต่างๆอย่างเป็นชิ้นเป็นอัน หรือในปริมาณที่มาก เพราะในการซื้อหอยของคนเล่นหอยกลุ่มนี้จะเป็นการซื้อเพื่อดูโชควาสนา ลองเสี่ยงโชคและเล่นเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น โดยจำนวนเงินในการซื้อนั้น ส่วนใหญ่จะมีจำนวนไม่มาก จะซื้อตามกำลังทรัพย์ของตนที่มีอยู่เท่านั้น คนเล่นหอยประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเล่นเพื่อที่ให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อให้ได้พูดคุย สามารถเข้ากับสังคมได้

(3) ประเภทที่ซื้อเพราะมีแรงกระตุ้นจากการอยากได้ทรัพย์สินและอยากได้ความสนุกสนาน คนเล่นหอยประเภทนี้จะเล่นเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน และจะมีจำนวนเงินในการเล่นที่ไม่คงที่โดยจะเล่นจำนวนมากก็ต่อเมื่อตนต้องการทรัพย์สิน สิ่งของ หรือเงินทอง หรือในครั้งที่เกิดการขอจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฝันดี เป็นต้น แต่จะเล่นในจำนวนเงินที่ไม่มากก็ต่อเมื่อไม่ต้องการเงินทอง ซึ่งเป็นคนที่เล่นได้กล่าวว่าจะมีความรู้สึกที่ไม่ถูกแต่ก็ซื้อเพื่อไว้ เผื่อว่าจะถูกก็ถือว่าโชคดี มีดวงที่จะได้เงินอยู่บ้าง แต่ถ้าไม่ถูกก็ไม่ได้ถึงกับเสียใจเป็นอย่างมาก เพราะในจำนวนเงินที่เล่นนั้นไม่มากเกินไปเกินกำลังทรัพย์

จากข้อมูลข้างต้นจะพบว่าคนเล่นหอยนั้นจะมีปัจจัยการเล่นหอยต่างๆที่มีความแตกต่างกันไป และสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ซึ่งใน 3 กลุ่มนั้นจะพบว่า เกือบทุกปัจจัยการเล่นหอย คนเล่นหอยจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆในสังคม เพื่อให้ได้ตัวเลขที่จะนำมาซื้อ และการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนั้นจะมีการปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นแรงจูงใจและแรงผลักดันให้เกิดความอยากได้ อยากมี หรืออยากลองเสี่ยงเพื่อความสนุกสนาน ซึ่งขึ้นอยู่กับบุคคลว่าจะมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความเหนียวแน่นเพียงใดที่จะควบคุมปริมาณการซื้อตามแรงจูงใจนั้นมากน้อยเพียงใด

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปเป็นแผนผังความคิดได้ดังรูปด้านล่าง

แผนภาพที่ 4 แสดงแผนผังความคิดปัจจัยการเล่นหอยใต้ดิน

4.3.2 ที่มาของตัวเลขที่นำมาซื้อหอย

จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมพบว่า ในด้านตัวเลขที่คนเล่นหอยนำมาซื้อหอยนั้น มีมาจากหลากหลายที่มา อาทิเช่น ความฝัน เหตุการณ์ปัจจุบัน สิ่งศักดิ์สิทธิ์

เป็นต้น ซึ่งแต่ละทีมนั้นล้วนแล้วแต่จะมีเหตุผลที่คนเล่นหอยสามารถนำมาให้ความหมายตัวเลขที่จะนำมาเสี่ยงโชคได้

4.3.2.1 ฟัน การฟันมักจะเกิดขึ้นอยู่เสมอเมื่อเวลาคนพักผ่อนนอนหลับ บางครั้งอาจจะมีการฟัน ซึ่งการฟันนั้นก็มีหลายสาเหตุ เช่น ฟันบอเหตุ ฟันจากความกังวลใจ เป็นต้น แต่ในส่วนของคนเล่นหอยนั้นจะมีการนำเอาความฝันต่าง ๆ มาให้ความหมาย มีการพยากรณ์ความฝันเป็นตัวเลขต่างๆ ซึ่งการฟันที่จะนำมาให้ความหมายนั้น คนเล่นหอยจะนำเอาความฝันในช่วง 2 วันก่อนหอยออก (ประมาณวันที่ 14-15 และวันที่ 29-30 หรือ 31 ของแต่ละเดือน) เพราะคิดว่าเป็นช่วงที่ตนนั้นจะมีการฟันบอเหตุและสามารถนำมาพยากรณ์ ให้ความหมายตัวเลขต่างๆ ได้แม่นยำและตรงที่สุด เมื่อตนนำมาซื้อก็จะทำให้ถูกและได้เงินรางวัล

การฟันที่คนเล่นหอยมักจะเกิดขึ้นกับตนเองหรือเพื่อนที่เล่นหอยด้วยกันนั้นจะมี 2 ประเภทที่นำมาพยากรณ์ให้ความหมายของตัวเลข คือ

- 1) การฟันแบบได้ตัวเลขตรงๆ ซึ่งเป็นการฟันในลักษณะที่ผู้ฟันนั้นเห็นตัวเลขหรือในฝันนั้นได้ยินตัวเลข ในการฟันลักษณะนี้จะไม่จำเป็นต้องนำมาพยากรณ์ ให้ความหมายจากความฝันเป็นตัวเลข จะมีการพยากรณ์ในการซื้อเพียงว่าจะซื้อเป็นเลข 2 ตัวบน 3 ตัวบน หรือ 2 ตัวล่างเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ซื้อก็จะซื้อไว้ทั้งหมดทุกรูปแบบ เพื่อกันความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น
- 2) การฟันแบบเป็นเหตุการณ์ หรือเป็นเรื่องราว การฟันในลักษณะนี้ ผู้ซื้อบางคนจะบอกว่าเป็นการฟันแบบปริศนา ซึ่งอาจจะเป็นการฟันบอเหตุต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้ฟันหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องต่างๆ ก็ได้ ในการฟันเช่นนี้จะมีการดูลักษณะเรื่องราวของความฝันว่าจะเป็นการฟันดี หรือฝันร้าย หรือฝันแปลกๆ (ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดและไม่มีทางเกิดขึ้นได้) ถ้าหากฟันลักษณะเช่นนี้ ผู้ฟันจะนำมาเล่าให้บุคคลอื่นฟังด้วยเพื่อที่จะได้ช่วยกันพยากรณ์ให้ความหมายของตัวเลข เพื่อนำไปซื้อหอยต่อไป

ในด้านการพยากรณ์ให้ความหมายของความฝันเป็นตัวเลขนั้นจะมีลักษณะการพยากรณ์ให้ความหมายของตัวเลขอยู่ 2 ลักษณะ คือ

- 1) เป็นการดูตำราพยากรณ์ความฝัน ซึ่งจะมีจำหน่ายตามท้องตลาดทั่วไปอย่างเปิดเผย ภายในตำรานั้นจะมีการพยากรณ์ลักษณะการฟันในรูปแบบต่างๆ อย่างละเอียด มีการให้ความหมายลักษณะความฝันในรูปแบบต่างๆ แบ่งช่วงเวลาพยากรณ์ความฝัน รวมไปถึงมีการให้ความหมายของสิ่งที่เกิดขึ้นในความฝันอีกด้วย เช่น ถ้าหากฝันว่า มีหนอนไต่ออกจากฝ่าเท้า ในหนังสือ

พยากรณ์จะให้ความหมายไว้ว่า หนอนเป็นเลข 13 ส่วนลักษณะการไต่ขึ้น ผู้ฝันก็จะให้ความหมายว่าเป็นเลข 2 ตัวล่าง

- 2) การพยากรณ์ความฝันตามประสบการณ์ ซึ่งจะเป็นความสามารถเฉพาะบุคคลที่จะจดจำเอาไว้ว่าตนเองเคยฝันว่าอะไรแล้วหวนออกเป็นตัวใดบ้าง ในบางครั้งก็อาจจะตรงตามหนังสือพยากรณ์หรือในบางครั้งก็ไม่ตรงตามหนังสือพยากรณ์ ถ้าหากไม่ตรงตามหนังสือพยากรณ์ ผู้ฝันก็จะซื้อจากตัวเลขที่มีการพยากรณ์ทั้ง 2 แบบ หรือในบางครั้งถ้าเกิดความไม่ชัดเจนก็จะพยากรณ์ให้ความหมายแล้วนำมาเสี่ยงขอสั่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยคลั่งคลายบอกหวนในความฝันอีกครั้ง ในการให้ความหมายที่เกิดขึ้นในความฝันนั้น บางครั้งผู้ฝันจะจดจำได้ดีเนื่องจากตนเองเคยฝันในลักษณะเรื่องราวคล้ายคลึงกันและเลขออกเป็นเลขใดบ้าง ในการฝันครั้งนี้ก็จะนำตัวเลขนั้นๆมาซื้ออีก เช่น ผู้ฝันเคยฝันว่า หนอนไต่ออกจากเท้า หวนออก 11 เลข 2 ตัวล่าง ในครั้งนี้ผู้ซื้ออีกจะนำมาซื้อเป็นเลข 11 และ 13 ด้วย

4.3.2.2 ขอล้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนเล่นหอยมักจะไปขอด้วยมีหลายประเภท เช่น ต้นไม้ เจ้าที่ จี๊รูป จันน้ำมันต์ พระพุทธรูป พระสงฆ์ เป็นต้น ซึ่งในการขอนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการขอด้วยความอยากได้ อยากมี เช่น อยากได้ทรัพย์สิน เงินทองมาใช้หนี้ หรือ มาใช้จ่ายในครัวเรือนเพื่อให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น การขอล้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ นั้น จะมีการขอในลักษณะที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะและประเภทของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และอาจจะมีสิ่งตอบแทน ถ้าหากตนถูกหวน ซึ่งในการขอล้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีการจะให้สิ่งตอบแทนนั้น จะมีลักษณะคล้ายกับการบนบานศาลกล่าว เพราะจะมีการเซ่นไหว้ของตอบแทนถ้าหากพบว่าตนเองถูกหวน เช่น การขอผีบรรพบุรุษ เจ้าที่ ผีปู่ตายาย จะเป็นการขอและมีการบอกกล่าวว่ามีถูกหวน จะมีการซื้อสิ่งของที่ผู้ตายชอบนั้นมาถวาย ลักษณะของที่นำมาถวายก็จะเป็นประเภท อาหาร ของหวาน เครื่องเซ่นไหว้ บุหรี่ เหล้า เป็นต้น แต่ถ้าหากเป็นพระพุทธรูปหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นวัตถุมงคล (พระพิฆเนตร จตุคามรามเทพ กุมารทอง ฯลฯ) จะเป็นการขอและให้สิ่งของประเภทดอกไม้รูปเทียน หรือน้ำแดง เป็นต้น แต่ถ้าเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ เช่น ต้นตะเคียน ต้นวาสนาที่ออกดอก เป็นต้น ก็จะมีการให้ของตอบแทนประเภทผ้า 3 สี 7 สี

ลักษณะในการขอหวนจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ นั้น จะมีการให้ความหมายหลายวิธี เช่น มีการมาเข้าฝันและเป็นปริศนาเรื่องราว หรืออาจจะมีการฝันเป็นตัวเลข แต่ในบางครั้งคนเล่นหอยก็จะหากรรมวิธีที่จะทำให้เห็นตัวเลขในที่ที่เชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เลย ด้วยวิธีต่างๆ เช่น นำแป้งฝุ่นสีขาวมาทาที่บริเวณต่างๆของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และจะทำให้เห็นเป็นตัวเลขจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์

นั้นๆ เพราะในสิ่งศักดิ์สิทธิ์บางชนิดก็มีลวดลาย เมื่อนำแบ่งผู้ไปทา ก็จะทำให้เห็นเป็นลักษณะคล้ายตัวเลขขึ้นมา

4.3.2.3 เลขดัง ในส่วนของที่มาของตัวเลขที่คนเล่นหอยมักจะนำมาเสี่ยงโชคกันนั้น ก็คงไม่พลาดเลขดัง จากการสัมภาษณ์คนเล่นหอยนั้นทำให้ทราบว่า เลขดังนั้นมีหลายรูปแบบมีทั้งเป็นเลขดังที่มาจากพระพุทธรูป พระสงฆ์ จากกองสลาก(หรือเรียกภาษาชาวบ้านว่า “เลขล๊อค”) หรือแม้กระทั่งมาจากหมอดูก็สามารถเป็นเลขดังได้

การที่จะเป็นเลขดังได้นั้น ผู้ที่ไปหอยหรือให้เลขนั้นจะต้องเป็นที่รู้จักของสังคม และจะต้องเคยให้ตัวเลขแล้วมีคนนำมาซื้อและถูกได้รับเงินรางวัล จากนั้นคนจะมีการพูดบอกกล่าวกันมาถึงตัวเลขที่คนถูกนั้นว่ามาจากแหล่งใด ถ้าพบว่าการถูกติดต่อกันหลายๆงวด หลายๆครั้งก็ยิ่งทำให้มีข่าวลือออกไปอย่างแน่นหนา จึงจะเรียกว่าเป็นเลขดัง ในช่วงที่ข้าพเจ้าเองลงเก็บข้อมูลภาคสนามในหมู่บ้านนั้นก็พบว่ามีเลขดังอยู่เป็นจำนวนมาก มาจากทั่วทุกสารทิศ ให้ผู้คนที่ชอบเล่นหอยได้เลือกซื้อกันอย่างสบายใจ จากการสัมภาษณ์คนเล่นหอยผู้หนึ่งซึ่งมีอายุการเล่นมาเป็นเวลานานกว่าสามสิบปี ได้เล่าว่า เลขดังส่วนใหญ่จะมีในช่วงเข้าพรรษา เพราะช่วงเวลาเข้าพรรษาพระท่านจำต้องจำพรรษาอยู่ที่วัดนั้นๆอย่างน้อย 3 เดือน ทำให้ญาติโยมไปพบได้สะดวก ส่วนถ้าเป็นช่วงออกพรรษาก็จะมีเลขดังเช่นกัน แต่อาจจะเป็นเลขดังจากกองสลาก จากพระพุทธรูป จากพระสงฆ์ต่างๆ ซึ่งก็แล้วแต่ความแม่นยำที่ท่านเคยให้ตัวเลขในงวดที่ผ่านมา เพราะถ้าหากพบว่าท่านให้ตัวเลขที่ตรงและแม่นยำมาก ก็จะมีข่าวลือกันออกไปในวงสังคมที่กว้างออกไปเรื่อยๆ ในขณะเดียวกัน ช่วงที่ข้าพเจ้าลงไปเก็บข้อมูลทำงานวิจัยขึ้นนี้ก็พบว่ามีเลขดังจากพระสงฆ์ที่อยู่จังหวัดใกล้เคียงที่มีการให้เป็นตัวเลขและมีคนถูกเป็นจำนวนมาก ติดต่อกันถึง 10 งวด ซึ่งมีพลาดแค่ 2 งวด แต่ลักษณะการบอกพลาดนั้นก็เพียงเพราะบอกสลับจาก 2 ตัวบน เป็น 2 ตัวล่างเท่านั้น ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีความศรัทธาและแสวงหาตัวเลขเป็นจำนวนมาก ถึงขั้นลงทุนว่าจ้างยานพาหนะไปขอหอยที่วัดด้วยตนเอง

โดยส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจะบอกว่าถ้าหากว่างวดใดมีเลขดังๆมาหลายๆงวดนั้นๆตัวเลขที่พระท่านเคยให้แล้วถูกรางวัลนั้นจะไม่แม่นยำอีก เพราะในบางครั้งทางกองสลาก (สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล) ก็จะมีการล๊อคตัวเลขเอาไว้ว่าจะให้ออกตัวใด ลักษณะการคิดเช่นนี้จึงนำไปสู่การคิดที่เชื่อมโยงกับความไม่โปร่งใสของการออกสลากรางวัลต่างๆ เพราะในบางครั้งก็จะมีข่าวคราวมาว่าเลขที่กองสลากล๊อคเอาไว้เป็นเลขใดบ้าง ซึ่งถ้าหากงวดใดออกมาตรงตามข่าวลือนั้นๆก็จะทำให้งวดต่อไปมีผู้คนรอที่จะซื้อเป็นจำนวนมาก ในลักษณะการเป็นข่าวลือของเลขล๊อคจากกองสลากนั้นส่วนใหญ่จะใช้ระบบการติดต่อสัมพันธ์กันด้วยวิธีการโทรศัพท์บอกกันเป็นเครือข่าย หรือบอกกันในกลุ่มของผู้ที่เล่นหอยด้วยตนเอง

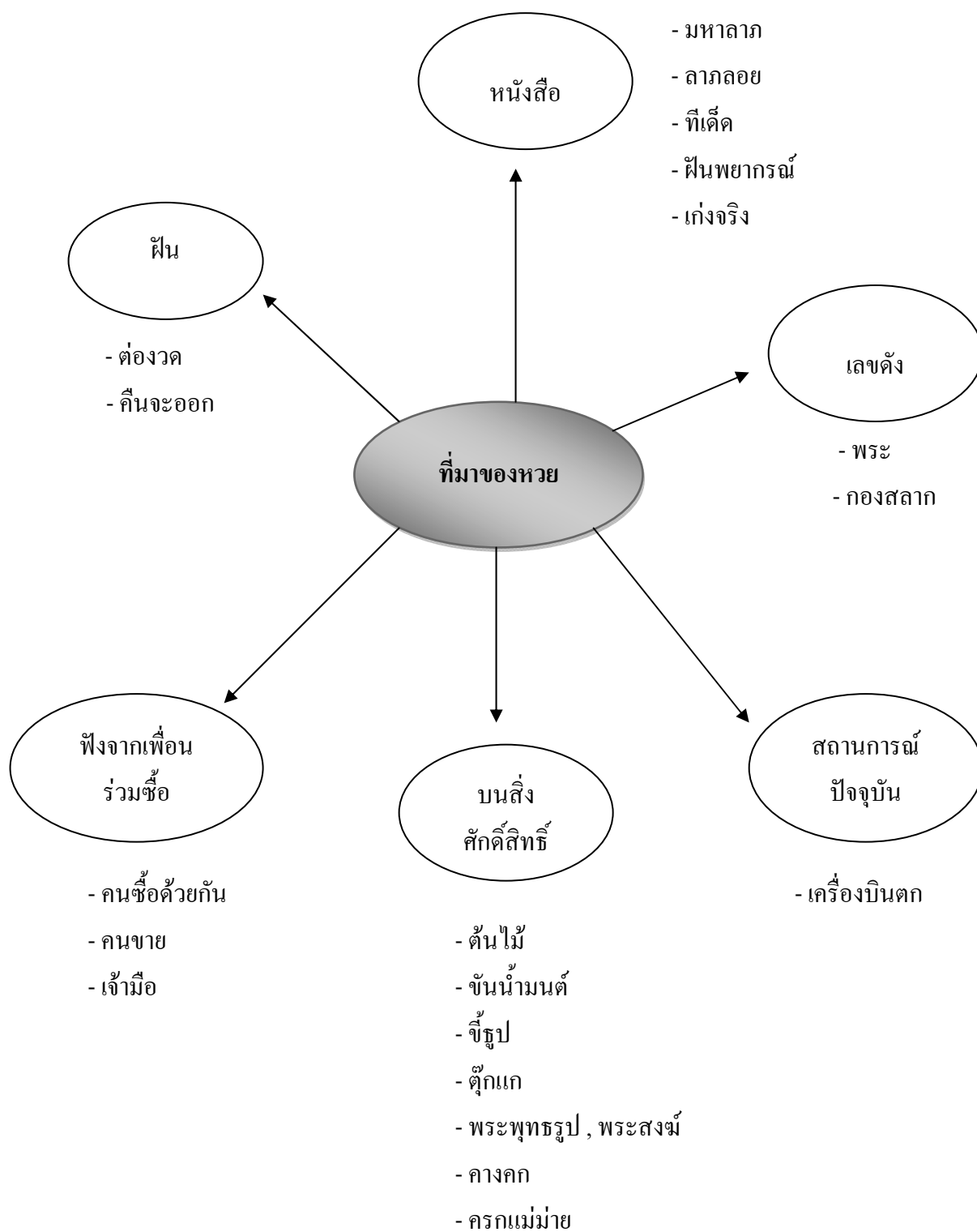
4.3.2.4 สถานการณ์ปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม สำหรับเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นในสังคม หรือในชุมชนนั้นก็จะเป็นอีกที่หนึ่งที่คนเล่นหอยจะนำมาให้ความหมายและนำตัวเลขที่ได้นั้นไปเสี่ยงโชค สถานการณ์ปัจจุบันต่างๆที่คนเล่นหอยมักจะนำมาให้ความหมายตัวเลข อย่างเช่น ตึกเกร็ง เครื่องบินตก คนเกิด-คนตาย วันครู วันแม่ วันพ่อ ปีพ.ศ.ใหม่ หลวงพ่อคุณอาพาธเข้ารพ. รถชน รถคว่ำ ฯลฯ ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบันต่างๆที่เกิดขึ้นนั้นย่อมมีความหลากหลายโดยที่คนเล่นหอยก็จะเลือกซื้อในส่วนที่ชอบและมีความเชื่อว่าจะออกกับเหตุการณ์นั้นๆจริง

4.3.2.5 หนังสือ³ ที่มาของตัวเลขที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ หนังสือ ซึ่งมีจำหน่ายตามท้องตลาดทั่วไปอย่างหลากหลาย หนังสือลักษณะนี้จะเริ่มมีการวางแผนออกจำหน่ายก่อนวันหอยออกประมาณ 1 สัปดาห์ หนังสือที่คนเล่นหอยนิยมซื้อมาดูเช่น มหาลาภ ลาภลอย ที่เด็ด เก่งจริง เป็นต้น ลักษณะภายในหนังสือนั้นจะมีการบอกที่มาของตัวเลขจากสถานที่ดังหรือที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เช่น หลวงพ่อปากแดง อาจารย์หมอคุณ เป็นต้น หรือแม้กระทั่งมีเลขประจำวัน ซึ่งจะเป็นเลขที่มีการดูให้ตรงกับวันที่หอยออกว่ามีเลขลักษณะใดมาเป็นอันดับหนึ่ง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ภายในหนังสือเล่มเดียวกันนั้นจะมีตัวเลขเป็นจำนวนมาก ที่ไม่ซ้ำกันกว่า 50 ตัว ซึ่งจะเป็นการให้ที่มีมาจากหลายสำนักที่นำมาอ้างอิงที่แตกต่างกันไป ดังนั้นจึงไม่แปลกที่หนังสือเหล่านี้จะไปตัวเลขได้ถูกต้องเสมอ

4.3.2.6 ฟังจากเพื่อน ที่มาของตัวเลขที่สำคัญอีกที่มากคือ การฟังจากคนอื่น หรือผู้ที่เล่นหอยด้วยตนเอง ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงประเด็นทางด้านความสัมพันธ์ของคนในสังคม ที่จะต้องมีการมีปฏิสัมพันธ์กันอยู่เป็นประจำ เพื่อที่จะได้ทราบว่ามีการซื้อตัวเลขใดบ้าง โดยส่วนใหญ่ผู้ซื้อมักจะไปพูดคุย ถามไถ่เกี่ยวกับตัวเลขที่จะนำมาซื้อในแต่ละงวดจากผู้ซื้อด้วยกัน เจ้ามือคนขาย ซึ่งในส่วนนี้คนขายก็มักจะนำมาเป็นกลยุทธ์ในการขายของตนเองเช่นกัน อย่างเช่นจะต้องหาที่มาของตัวเลขว่ามาจากแหล่งใดบ้าง และที่สำคัญได้ตัวเลขใดมา เพื่อที่จะมาพูดกระตุ้นให้ผู้ซื้อเกิดแรงจูงใจในการซื้อ ถ้าหากว่าหอยที่ออกนั้นตรงตามที่คนเล่นหอยได้พูดคุยกันเอาไว้ก็จะทำให้ครั้งๆต่อไปนั้นมีการซื้อและการขายที่คลึกคักมากขึ้น อีกทั้งยังมีการเล่นที่ดูเป็นมหกรรมอันยิ่งใหญ่มากขึ้นอีกด้วย เพราะในชุมชนเมื่อใกล้วันหอยออกผู้คนก็มักจะมารวมตัวกันพูดคุยกันเรื่องตัวเลขที่จะนำมาซื้อในงวดนั้นๆ

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้เป็นแผนผังความคิดได้ดังรูปประกอบในหน้าถัดไป

³ สามารถชมรูปภาพจริงได้ในภาคผนวก รูปที่ 2 หนังสือที่ใช้ในการเล่นหอยได้ดิน

แผนภาพที่ 5 แสดงแผนผังความคิดที่มาของตัวเลขที่นำมาเล่นหวยใต้ดิน

4.4 พฤติกรรมของคนที่เล่นหวยในชุมชน

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในการเล่นหวยของคนในชุมชน จะพบว่า คนในชุมชนมีพฤติกรรมการซื้อหวยที่ไม่มีความแตกต่างกันเท่าใดนัก และในการซื้อหอยนั้น คนเล่นหวยจะต้องมีการไปปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นๆในชุมชน เพื่อที่จะทำการพูดคุยกันถึงเรื่องการซื้อหวย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.4.1 พฤติกรรมการเล่นหวยของคนในชุมชน

ในการซื้อหอยนั้นผู้ซื้อหอยได้ดินส่วนใหญ่จะคำนึงเงินในกระเป๋าก่อนซื้อ ถึงแม้ว่ารูปแบบการซื้อจะซื้อเป็นเงินเชื่อก็ตาม แต่ผู้ซื้อหอยจะต้องคำนึงถึงจำนวนค่าใช้จ่ายเสียก่อนว่า จำนวนเงินในกระเป๋าของตนเองนั้นมีอยู่เท่าใด และจะต้องมีเพียงพอในการจ่ายค่าหอยได้ดิน เพราะถ้าหากว่าตนเองซื้อไม่ถูกรางวัลนั้นก็เสมือนว่าจะต้องใช้เงินที่ตนเองมีอยู่จ่ายค่าหอยได้ดินที่ซื้อเป็นเงินเชื่อเอาไว้ และจากการสัมภาษณ์พบว่าผู้ซื้อหอยได้ดินเพียง 2 รายในการสัมภาษณ์ 18 คน ที่ในบางครั้งยอมทุ่มหมดตัวหรือยอมยืมเงินมาซื้อ เพราะมีความเชื่อและความหวังว่าตนเองนั้นจะถูกหอย และด้วยปัจจัยหลายๆอย่างที่ทำให้ผู้ซื้อหอยได้ดินเชื่อเช่นนั้นก็เป็นแรงผลักดันที่ทำให้ผู้เล่นหอยได้ดินกล้าที่จะทุ่มเทในการเล่นชนิดที่เรียกว่าเทกระเป๋าสั่ง เพราะเมื่อคำนวณจากจำนวนเงินในการซื้อที่ไม่ต่ำกว่าครั้งละ 5,000 บาทแล้ว รางวัลที่จะได้ก็ประมาณ 14,000 -70,000 บาทเลยทีเดียว

ส่วนการซื้อในรูปแบบที่ผู้ซื้อหอยได้ดินต้องการคือ การซื้อหอยแบบเงินเชื่อ จากการสัมภาษณ์จะพบว่า ผู้ซื้อหอยได้ดินส่วนใหญ่จะชอบรูปแบบการซื้อหอยได้ดินแบบเงินเชื่อ และจะจ่ายเงินค่าหอยได้ดินหลังจากที่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้ทำการออกรางวัลเลขท้ายของสลากกินแบ่งรัฐบาลไปเรียบร้อยแล้ว ซึ่งจะมีระยะเวลาในการจ่ายเงินที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น เงินที่มีอยู่นั้นมีจำนวนที่ไม่คล่องตัวในการใช้จ่าย ผู้ซื้อบางคนก็อาจจะขอผู้ขายแบ่งจ่าย 2 ครั้ง หรือ ขอจ่ายช้า แต่ส่วนใหญ่จะจ่ายไม่เกิน 15 วัน เพราะผู้ซื้อหอยจะต้องซื้อหอยในครั้งต่อไปในงวดต่อไปและผู้ขายก็จะไม่ขายให้ในกรณีที่ยังมีเงินค้างชำระอยู่

ในการเลือกซื้อหอยได้ดินนั้น ปัจจัยสำคัญไม่ใช่มีแค่แรงดึงดูดจากจำนวนเงินรางวัลที่มีจำนวนมากกว่าหอยบนดิน หรือ การพนันประเภทอื่นๆ แต่การที่ขจัดหอยบนดินไม่ได้และไม่หมดไปจากสังคมนั้นก็ยังมีปัจจัยในด้านการขายแบบเงินเชื่อนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ทางรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขได้อีกเช่นกัน เพราะจากการสัมภาษณ์ผู้ซื้อหอยนั้น พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีการซื้อหอยได้ดินคือ การซื้อหอยได้ดินนั้นสามารถซื้อแบบเงินเชื่อได้ และมีระยะเวลาในการค้างชำระได้นานถึง 15 วันโดยไม่มีดอกเบี้ยใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังทำการเลือกซื้อได้ในวันที่ทางสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลออกสลาก ซึ่งมีระยะเวลาในการซื้อที่นานกว่าหอยบนดิน เพราะผู้ขายหรือเจ้ามือนั้นจะรับซื้อหอยหรือแทงหอยได้ถึงเวลาเที่ยงวันของวันที่หอยออก แต่ในขณะเดียวกันการจำหน่ายหอยบนดินที่ผ่านมา

นั่น นอกจากจะไม่มีการซื้อขายแบบเงินเชื่อแล้ว ยังจำเป็นที่จะต้องซื้อให้แล้วเสร็จก่อนวันหวยออก 1 วัน ซึ่งผู้ซื้อบางคนกล่าวว่า ตนนั้นยังไม่ทันได้ฝน ยังไม่ได้เลขเด็ดเลยด้วยซ้ำไปมันจึงไม่ค่อยถูกและไม่ค่อยอยากซื้อ กอปรกับหวยใต้ดินในหมู่บ้านยังมีผู้จำหน่ายอยู่บ้าง ซึ่งก็สามารถหาซื้อได้ แม้ว่าจะไม่มีการขายในลักษณะที่เปิดเผยเหมือนปัจจุบัน แต่ก็ไม่ได้ลำบากที่จะหาซื้อเท่าใดนัก อีกทั้งอาจจะเป็นเพราะโครงสร้างทางสังคมที่หละหลวมต่อการดูแลเอาใจใส่ในหน้าที่ที่ปล่อยให้เกิดการขายหวยใต้ดินในหมู่บ้านที่ยังมีอยู่ จึงทำให้หวยบนดินที่จะมาเปลี่ยนพฤติกรรมของคนเล่นหวยใต้ดินที่สังคมมองว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมายให้หายไปจากสังคมนั้น จึงไม่สามารถทำได้

ส่วนพฤติกรรมการซื้อขายของผู้ขายนั้น ย่อมเป็นเรื่องปกติ จากการสัมภาษณ์ผู้ขายหวยส่วนใหญ่จะทำให้ทราบว่า คนที่จะมาเป็นผู้ขายหวยได้นั้น จะต้องชอบซื้อหวยและชอบแสวงหาตัวเลขที่จะนำมาซื้อหวยด้วย เพราะไม่เช่นนั้นจะขายหวยไม่ได้ หลังจากที่ตนเองก้าวเข้าสู่การเป็นนักเล่นหวยแล้วก็จะเริ่มมีการอยากจะขายหวย อาจจะเป็นเพราะเห็นรายได้ในการตอบแทนนั้นค่อนข้างจะถือว่าเป็นรายได้ที่ดี ที่สามารถหล่อเลี้ยงครอบครัวในท้องถิ่นได้อย่างสบายและในลักษณะการทำงานที่ไม่จำเป็นจะต้องทำงานทุกวันอีกนั้น เป็นแรงผลักดันให้อยากจะขายหวยแล้ว ยังมีเคล็ดลับบางอันที่ผู้ขายหวยมักจะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ผู้ขายหวยนั้นจะไม่ค่อยซื้อในโพล์ของตนเอง เพราะมีเคล็ดว่าจะไม่ถูกหวย เพราะในส่วนลึกๆของความคิดนั้นคือ การที่ตนเองซื้อหวยในโพล์ของตนเองนั้นรายได้ที่ตนเองได้มานั้นก็จะไม่ได้ เพราะจำนวนเงินในการซื้อส่วนใหญ่ จะเป็นจำนวนเงินที่มาจากตนเอง ดังนั้นรายได้ที่จะได้มาจึงไม่เกิดขึ้น และส่วนของเงินรางวัลที่ได้ถ้าหากถูกหวยนั้นก็จะไม่มี เพราะส่วนใหญ่ในการขายหวยนั้นผู้ขายจะต้องสำรองเงินของตนเองที่ขายหวยได้นั้นจ่ายแทนเจ้ามือเสียก่อน ถ้าหากพบว่าเหลือหรือขาดของฝ่ายใดจึงค่อยจะมาเคลียร์กันทีหลัง อีกทั้งในความมั่นคงทางการเงินของเจ้ามือบางรายที่ผู้ขายทำการขายให้นั้นอาจจะมีเชื่อถือไม่ได้เต็มที่ ถ้าหากพบว่าผู้ขายหวยเป็นผู้ถูกหวยเอง อาจจะไม่ได้รับเงินรางวัลจำนวนนั้นก็ได้ เพราะความสัมพันธ์ของผู้ขายหวยกับเจ้ามือในบางรายอาจจะมีความสัมพันธ์กันมากจนถึงขั้นพูดคุยร้องขอกันได้

เลขเด็ดที่เรียกกันนั้น มักจะเรียกกันตามที่ได้ตัวเลขมาแต่ละงวด ซึ่งจะมีลักษณะที่ไม่แน่นอนตายตัว เช่น บางงวดอาจจะมีเลขเด็ดที่เรียกว่าเป็นเลขล๊อค บางงวดอาจจะเป็นเลขเด็ดที่เรียกว่าเป็นเลขดัง ซึ่งการที่จะเป็นเลขเด็ดได้นั้นส่วนใหญ่จะเป็นเลขที่ตรงตามเลขท้ายในการออกสลากกินแบ่งรัฐบาล ในการแสวงหาเลขเด็ดนั้นคนเล่นหวยใต้ดินบางคนอาจจะต้องมีการขอเลขเด็ดก่อนวันหวยออกสัก 2-3 วัน เพื่อจะได้เลขในกินสุดท้าย ซึ่งหมายความว่า เลขเด็ดที่ได้มานั้นผู้ที่ซื้อจะนำมาเขียนใส่กระดาษตามตัวเลขที่ได้มา ซึ่งอาจจะมีที่มาแตกต่างกัน จากนั้นก็จะนำไปไว้ใต้หมอน โดยทำการอธิษฐานขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือนั้นให้ลบล้างกาลนิมิตในฝัน

เพื่อที่จะบอกว่าเลขที่เขียนไว้นั้นจะออกหรือไม่ ถ้าหากออกก็จะฝันดี ฝันเห็นเงินทองโชคลาภ แต่ถ้าไม่ออกก็จะฝันร้าย โดยส่วนใหญ่เลขที่นำมาเขียนเป็นเลขเด็ดนั้นจะเป็นเลข 2 ตัวและ 3 ตัว ซึ่งจะเขียนทั้งหมดตั้งแต่ 1 ตัวขึ้นไป ซึ่งดูตามความเหมาะสม ในการเสี่ยงเลขนั้นจะทำการเสี่ยงในวันก่อนหวยออกประมาณ 2-3 วัน เพื่อที่จะให้ได้เป็นช่วงที่ใกล้หวยออกมากที่สุด เพราะผู้ซื้อจะมีความเชื่อว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองนับถือนั้นจะคลั่งคลุ้มในฝันช่วงใกล้วันหวยออก

ในส่วนพฤติกรรม การซื้อที่เกิดขึ้นก่อนที่จะซื้อหวยในวันหวยออกนั้นจะต้องมีการพบปะพูดคุยกันก่อนที่จะทำการซื้อ เพื่อตรวจสอบตัวเลขว่ามีเลขใดบ้างที่เป็นเลขดังและเป็นเลขเด็ดของงวดนั้นๆ ซึ่งในส่วนของการพบปะพูดคุยนั้นกลุ่มของการพบปะพูดคุยจะเป็นไปตามพื้นที่และตามความสนิทสนมกัน ส่วนใหญ่เพื่อนบ้านที่อยู่บ้านใกล้เคียงกันมักจะมาพูดคุยสอบถามกัน ซึ่งผู้ซื้อที่มักจะถูกหวยเป็นประจำนั้นจะเป็นผู้ที่เพื่อนบ้านหรือนักเล่นหวยด้วยกันเองนั้นให้ความหวังเนื่องจากเพื่อนบ้านหรือนักเล่นหวยคนอื่นๆ หวังจะซื้อเลขนั้นๆ ตาม นอกจากนั้น การที่คนเล่นหวยมาพบปะพูดคุยกันเกี่ยวกับเรื่องของหวยที่จะซื้อนั้นยังมีการพูดคุยถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน หรือ ในช่วงเวลาของการรวมตัวกันพูดคุยนั้นอาจจะมีกิจกรรมอื่นๆ ไปพร้อมๆ กัน เช่น เลี้ยงเหล้า ทอเสื่อ ทำอาหาร เป็นต้น ซึ่งในการพูดคุยในลักษณะเช่นนี้จะชี้ให้เห็นการรวมกลุ่มกันของพื้นที่ในสังคมชนบทที่ยังมีการพึ่งพาอาศัยกันอย่างเหนียวแน่น มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น อีกทั้งยังพบถึงความมีน้ำใจอีกด้วย ซึ่งในการนี้จะแตกต่างจากสังคมเมือง โดยส่วนใหญ่คนในสังคมเมืองจะมีการเล่นหวยได้ดินเช่นกันแต่อาจจะไม่เป็นที่แพร่หลาย และในการเล่นหวยได้ดินของสังคมเมืองก็มักจะไม่ใช่เป็นการพบปะพูดคุยกัน โดยส่วนใหญ่กลุ่มที่การพบปะพูดคุยกันนั้นในสังคมเมืองก็มักจะเป็นคนในกลุ่มสังคมเดียวกัน กลุ่มอาชีพเดียวกัน แต่คนในชนบทจะไม่มีแบ่งชั้นวรรณะ หรือแบ่งอาชีพใดๆ เนื่องจากช่วงที่ผู้วิจัยลงไปเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมนั้น พบว่า ถ้าหากว่ามีการพบปะพูดคุยกันของคนในการเล่นหวยนั้นไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนอาชีพใดๆ ก็ตาม ก็สามารถเข้าร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลได้ ส่วนสถานที่ที่มีการพูดคุยนั้น ส่วนใหญ่มักจะเป็นความสะดวกและการเอื้ออำนวยแต่ละบ้าน ซึ่งจะไม่มีการจำกัดสถานที่โดยชัดเจน บางครั้งอาจจะมีการไปพูดคุยกันที่บ้านของเจ้ามือหวย ร้านค้า บ้านผู้ขายหวย หรือบ้านผู้เล่นคนใดก็ได้ ขอเพียงแต่มีการรวมตัวกันพูดคุยเท่านั้น

ด้านการเลือกซื้อหวยนั้นจะมีการซื้อกันอย่างแพร่หลายในวันที่ 1 และ 16 ของเดือน เพราะเป็นช่วงสุดท้ายในการเลือกซื้อหวยได้ดิน ในการเลือกซื้อหวยได้ดินนั้นส่วนใหญ่จะเริ่มมีการซื้อก่อนวันหวยออกประมาณ 1-2 วันเท่านั้น แต่คนโดยส่วนมากจะเลือกซื้อในช่วงสุดท้ายของการซื้อหวย คือ ในวันที่ 1 และ 16 ของเดือน ซึ่งในสองวันนี้ถือเป็นช่วงของวันสำคัญของคนเล่นหวยเป็นอย่างมาก เพราะคนเล่นหวยส่วนใหญ่จะอยู่ด้วยความหวังที่ว่า จะถูกหวยจะได้รับรางวัลในครั้ง

นี้ ส่วนใหญ่ผู้ขายจะทำการขายหอยให้กับผู้ซื้อถึงบ้านในวันก่อนหอยออก 1 วัน คือวันที่ 15 และ 31 ของเดือน ผู้ขายบางคนให้เหตุผลว่าที่ตนออกไปขายหอยได้คืนให้กับผู้ซื้อหอยถึงบ้านนั้น ในบางครั้งก็เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลเรื่องหอยไปด้วย แต่ที่สำคัญคือเป็นการไปหารายได้ที่จะได้จากค่าตอบแทนในการขายหอย เพราะผู้ซื้อต้องการความสะดวกสบาย และผู้ขายภายในหมู่บ้านนั้นมีจำนวนมากต้องรีบไปขาย เดียวจะขายได้น้อย ค่าตอบแทนก็จะน้อยไปด้วย

จากการสัมภาษณ์พบว่า ในช่วงของวันที่ 1 และ 16 ของเดือนนั้น ผู้ขายโดยส่วนใหญ่จะอยู่ที่บ้าน จะทำการขายที่บ้าน เพราะในช่วงวันหอยออกนั้นผู้ซื้อมักจะเดินมาซื้อเอง เพราะต้องการมาหาข้อมูลเรื่องหอย และไม่มีผู้ขายคนใดออกไปขาย เนื่องจากจะต้องทำหน้าที่เช็ดตัวเลขที่ผู้ซื้อซื้อมาใส่ในโพยหอย เพราะไม่เช่นนั้นจะไม่สามารถเขียนโพยได้ทันเวลา ถ้าหากว่าผู้ขายคนใดมีผู้ช่วยก็จะมีการรับซื้อทางโทรศัพท์เพิ่มเติมด้วย ซึ่งในกรณีการขายทางโทรศัพท์นั้นผู้ขายจะขายให้เฉพาะคนที่รู้จักกันและสนิทสนมกันเท่านั้น อีกทั้งจะต้องเป็นผู้ที่มีความไว้วางใจได้ในการชำระเงินค่าหอยในกรณีที่ไม่วางมัด เพราะการขายหอยในลักษณะนี้จะเป็นการขายหอยที่ไม่มีการออกใบสลากให้กับผู้ซื้อ ซึ่งส่วนใหญ่จะต้องใช้ความไว้วางใจกันเป็นข้อผูกมัด เพราะไม่เช่นนั้นอาจจะเกิดการโกงเงินกันได้ จากการสัมภาษณ์พบว่ามีผู้ขายหอยบางรายถูกโกงในการซื้อหอยทางโทรศัพท์แล้วไม่จ่าย และมีวิธีการแก้ไขคือ ในครั้งต่อไปจะไม่ขายให้กับผู้ซื้อคนนี้อีก และจะมีการบอกเครือข่ายของผู้ขายหอยด้วยกันนั้นว่าผู้ซื้อคนใดมีลักษณะเช่นนี้บ้าง ซึ่งผลกระทบก็จะเกิดกับผู้ซื้อเองโดยตรงอีกด้วย แต่ลักษณะของผลกระทบของผู้ซื้อในลักษณะการซื้อทางโทรศัพท์ก็มีเช่นเดียวกัน เนื่องจากว่าผู้ซื้อบางคนก็ถูกผู้ขายหอยหรือเจ้ามือโกงเงินรางวัล เพราะไม่มีหลักฐานการซื้อ และเป็นเรื่องที่แจ้งตำรวจไม่ได้ ซึ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ผู้ซื้อก็จะบอกกล่าวในเครือข่ายของผู้ซื้อเช่นกันว่าผู้ขายหรือเจ้ามือคนใดเป็นเช่นไร และจะไม่ไปซื้อกับผู้ขายหรือเจ้ามือนี้อีก แต่โดยส่วนใหญ่ผู้ซื้อจะไม่เกิดเหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้นสักเท่าใดนัก เพราะในการซื้อหอยทางโทรศัพท์นั้นผู้ขายจะขายให้เฉพาะคนที่ตนเองไว้วางใจเท่านั้น และถ้าหากว่าผู้ซื้อคนใดไม่สามารถซื้อทางโทรศัพท์ได้ ก็จะเดินทางมาซื้อเองถึงบ้าน อีกทั้ง การขายหอยในลักษณะของโทรศัพท์นั้น ผู้ขายบางรายจะรับซื้อจากต่างประเทศอีกด้วย เช่น คนในหมู่บ้านที่เดินทางไปทำงานที่ประเทศเคนยา สหราชอาณาจักร ไต้หวัน อิสราเอล เป็นต้น ก็มักจะโทรศัพท์มาซื้อกันเป็นประจำ ในลักษณะเช่นนี้นั้น ถ้าหากว่าผู้ซื้อซื้อแล้วไม่ถูกรางวัลก็อาจจะมีการโอนเงินเข้าบัญชีให้กับผู้ขายหรือบางครั้งอาจจะเป็นการโอนเงินให้กับคนในครอบครัวนำมาชำระให้ก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าผู้ขายหรือเจ้ามือจะกำหนดไว้ในลักษณะใด

จากข้อมูลการขายหอยข้างต้นจะพบว่า ในการขายหอยได้คืนนั้น เป็นการขายหอยที่มีรูปแบบการขายที่มีกฎเกณฑ์ของการขายที่ดูเหมือนว่าจะเข้มงวด จากข้อกำหนดในการขาย โควตา

การขาย ระยะเวลาในการขาย หรือลักษณะของการขายนั้น แท้จริงแล้วเมื่อเปรียบเทียบกับ การขายหอยบนดิน การขายหอยใต้ดินจะมีความยืดหยุ่นของกฎเกณฑ์ในการขายที่สูงมาก เช่น ระยะเวลาในการขาย ที่มีการขายได้จนถึงวันที่มีการออกสลากฯ ในเวลาเที่ยงวันของวันออกสลาก หรือแม้แต่การขายแบบเงินเชื่อ ที่ผู้ซื้อสามารถซื้อเงินเชื่อได้ในระยะเวลาอย่างมาก 15 วัน เป็นต้น จากข้อมูลนี้สามารถชี้ให้เห็นถึงระบบการจัดการในการขายหอยบนดินที่มีกฎเกณฑ์ที่มากกว่าหอยใต้ดิน ที่มีลักษณะการขายแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจะมีความสัมพันธ์กันสูงกว่า และมีการซื้อที่สามารถอำนวยความสะดวกได้มากกว่า มีระยะเวลาในการเสี่ยงโชคได้มากกว่า นอกจากเงินรางวัลที่มีจำนวนมากกว่าแล้ว ยังพบว่ายังมีปัจจัยอื่นที่เอื้ออำนวยให้หอยใต้ดินสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้จนถึงปัจจุบัน จนไม่อาจจะพูดได้ว่า หอยใต้ดินไม่สามารถหมดไปได้จากสังคม

ในด้านจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินนั้น จากการสัมภาษณ์จะพบว่า ผู้ซื้อหอยใต้ดินจะกำหนดอัตราการซื้อหอยที่มี 2 ลักษณะ คือ กลุ่มที่ 1 จะมีการกำหนดวงเงินในการซื้อที่ตายตัว เช่น กำหนดว่า ในงวดนี้จะซื้อไม่เกินจำนวนเงิน 1,000 บาท หรือซื้อไม่เกินวงเงินในกระเป๋าที่มีอยู่ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเงินไม่เพียงพอที่จะใช้จ่ายในครอบครัว หรือไม่เป็นบ่อให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันในครอบครัว เพราะบางครอบครัวนั้นผู้ซื้อบางคนได้บอกว่า คนในครอบครัวไม่ได้พร้อมใจกันเล่นเท่าใดนัก ถ้าหากว่าซื้อแล้วไม่ถูกก็ไม่ควรให้เกิดปัญหาด้านค่าใช้จ่ายที่ไม่เพียงพอตามมา หรือถ้าหากว่าพร้อมใจกันซื้อ แต่ผู้ที่เป็นผู้ดูแลระบบการเงิน หรือค่าใช้จ่ายในครอบครัวก็จำเป็นที่จะต้องกำหนดตัวเองว่าจะซื้อจำนวนเท่าใดจึงจะไม่เดือดร้อน ส่วนกลุ่มที่ 2 จะเป็นกลุ่มที่เล่นในจำนวนเงินที่ค่อนข้างสูง และมีแหล่งในการซื้อที่ค่อนข้างมาก เงินที่นำมาซื้อนั้นอาจจะมาในหลายลักษณะ เช่น มีการยืมเงินมาซื้อ มีการซื้อในเงินเชื่อ หรือซื้อเกินกำลังในการจ่ายที่ตนจะรับผิดชอบได้ตามจำนวนเงินที่มีอยู่ในกระเป๋า จนเป็นเหตุให้เกิดการกู้ยืมเงิน หรือเบียดเบียนเงินออม เพื่อนำมาชำระค่าหอย ถ้าหากเป็นเช่นกลุ่มแรกนั้นก็พบว่าชาวบ้านผู้ซื้อหอยใต้ดินนั้น มีระบบการจัดการจำนวนเงินในการซื้อหอยที่ค่อนข้างดี ไม่เป็นปัญหาให้กับครอบครัวหรือสังคม เพราะในการเล่นลักษณะเช่นนี้ เป็นการเล่นในจำนวนเงินที่ไม่มาก และผู้ซื้อส่วนใหญ่จะเล่นในลักษณะที่การเสี่ยงโชค เล่นเพื่อความสนุกสนาน หวังในจำนวนเงินรางวัลที่ไม่มากเท่าใดนัก แต่ ถ้าหากเป็นการเล่นแบบกลุ่มที่ 2 นั้นจะเป็นการเล่นที่มีลักษณะของการกู้ยืมเงินมาเล่น หรือมีลักษณะการเล่นที่ทุ่มหมดตัว โดยจะให้ความสำคัญกับการเล่นหอย และมีความหวังในจำนวนเงินรางวัลที่ค่อนข้างสูง ในบางครอบครัวอาจจะมีการเล่นในลักษณะที่ยืมเงินมาซื้อหอย หรือ มีการทะเลาะกันเพราะจำนวนเงินในการซื้อหอยเลยก็ได้

ในส่วนของการปริมาณการซื้อ หรือจำนวนเงินที่ซื้อนั้น จะพบว่า ผู้ซื้อหอยจะมีอัตราการซื้อที่ไม่แน่นอนตายตัว เพราะมีหลายปัจจัยที่มาเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้ซื้อซื้อในจำนวนที่มากขึ้นหรือลดลง

ซึ่งในจำนวนเงินที่จะซื้อในปริมาณที่มากขึ้นหรือลดลงนั้น จะเกิดจากจำนวนเงินที่ถูกรางวัลในงวดก่อนหน้านั้น เพราะถ้าหากถูกและได้รับเงินรางวัลจำนวนมากในงวดต่อมาก็จะซื้อหวยในจำนวนเงินที่มากขึ้น เพราะผู้ซื้อบอกว่าลักษณะของการซื้อหอยนั้นเหมือนเป็นการขำใจที่เคยถูกก็เลยซื้อ เพราะผู้ซื้อมักจะหวังว่าตนเองจะได้เงินในจำนวนที่มากขึ้น และจะถูกอีกเรื่อยๆ แต่ถ้าหากมีการซื้อในปริมาณที่ลดลงนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการซื้อในกรณีที่ผู้ซื้อไม่ถูกหอยในงวดก่อนหน้านั้น จึงไม่มีจำนวนเงินในการซื้อที่มาก จะซื้อได้ตามจำนวนเงินที่มีอยู่เท่านั้น โดยส่วนใหญ่จะมีอัตราการซื้อที่ลดลง หรือมีปริมาณการซื้อที่เท่าเดิม แต่ก็ยังมีการซื้ออยู่ เพราะผู้ซื้อคาดหวังว่าตนเองจะแก้มือในการซื้อหอย และคาดหวังว่าจะถูกหอยได้รับเงินรางวัล และได้รับต้นทุนที่เคยเสียไปในงวดก่อนหน้า ในการนี้จะพบว่า ผู้ซื้อหอยได้ดินนั้นมักจะมีความคาดหวังที่พบว่าตนเองจะถูกหอยและได้รับเงินรางวัล ถึงแม้ว่าในงวดก่อนหน้านั้นตนจะไม่ถูกก็ตาม แต่ก็ยังมีความหวังว่าครั้งต่อไปจะถูกและได้รับเงินรางวัล ในการนี้ถ้าหากว่าจะคิดเป็นต้นทุนในการใช้จ่ายค่าหอยได้ดินจะพบว่า จำนวนเงินที่ถูกและได้รับเงินรางวัลนั้นมักจะไม่นับรวมกับจำนวนเงินที่ตนลงทุนไป แต่ผู้ซื้อหอยบางคนก็มีการได้กำไรจากการเล่นหอย ซึ่งในส่วนของการกำไรขาดทุนนั้นผู้ซื้อหอยส่วนใหญ่จะไม่ได้คำนึงว่าตนจะได้กำไรมากน้อยเท่าใด จะคำนึงแล้วว่าตนได้รับเงินรางวัลในการถูกหอยก็ถือว่าเพียงพอแล้ว หรือถ้าหากว่าคำนวณก็จะไม่ได้คำนวณยอดสะสมย้อนหลัง ถ้าคำนวณย้อนหลังก็จะคำนวณเพียง 1 - 2 งวดย้อนหลังเท่านั้น ซึ่งในส่วนนี้ก็สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ซื้อหอยได้ดินส่วนใหญ่ที่มีการซื้อหอยนั้น จะมีการซื้อหอยในลักษณะที่มีแรงจูงใจ ใฝ่ฝันที่จะได้สิ่งของหรือเงินรางวัล มีแรงผลักดันในการซื้อจากสังคมรอบข้าง แต่ก็พบว่ามีส่วนสำคัญในการซื้อที่มีความหวัง การเสี่ยงโชค และความสนุกสนานอีกด้วย เพราะจากการสัมภาษณ์นั้น ผู้ซื้อที่มีการซื้อหอยบางคนพบว่าในการซื้อนั้น แม้จะทราบว่าจำนวนเงินที่ได้มานั้นไม่คุ้มทุนกับจำนวนเงินที่สูญเสียไป แต่ก็ห้ามใจที่จะซื้อไม่ได้ เพราะเหมือนว่าตนเองไม่ได้ร่วมสนุก หรือไม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เขาเล่นกันเป็นอย่างมาก และพบว่าในการซื้อหอยได้ดินนั้น ตั้งแต่ตนซื้อมาก็มีการถูกได้รับเงินรางวัลจำนวนหลายครั้ง มีการได้สิ่งของ หรือ ได้สิ่งที่ตั้งใจไว้หลายอย่าง จึงทำให้เป็นแรงจูงใจที่จะซื้อ แต่ในจำนวนผู้ซื้อหอยอีกส่วนหนึ่งก็พบว่า ตนเองมักจะถูกหอยอยู่เป็นประจำ แต่ในการถูกหอยได้รับเงินรางวัลนั้น บางครั้งอาจจะได้จำนวนเงินรางวัลที่ไม่คุ้มทุนที่ลงทุนไป แต่โดยภาพรวมก็พบว่าตนนั้นสามารถมีเงินในการใช้จ่ายหมุนเวียนในครอบครัวได้ เพราะเงินรางวัลที่ได้จากการถูกหอยในจำนวนที่มาก ก็สามารถเก็บเอาไว้ใช้จ่ายอย่างอื่นได้เพิ่ม หรือสามารถนำมาใช้หนี้ที่ตนไปกู้ยืมมาส่งลูกเรียนได้ ในบางครั้งก็สามารถนำมามลงทุนทำธุรกิจได้อีกด้วย ในการนี้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ผู้ซื้อหอยได้ดินส่วนใหญ่จะมีแหล่งเงินทุนรายได้เป็นของตนเอง เช่น อาจจะมาจากงานประจำ/งานเสริม หรือ จากลูก เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์พบว่า การถูกหอยนั้นจะถูกติดต่อกันไม่เกิน 4 งวด หลังจากงวดที่ 4 ก็จะไม่ถูกและใน 4 งวดนี้ ก็มักจะมีเพียง 1-2 งวดที่ไม่ได้กำไร หมายความว่า ในงวดที่มีการซื้อทั้งหมดนั้น จะมี 1-2 งวดที่ผู้ซื้อถูกหอยได้รับเงินรางวัล แต่ไม่คุ้มกับจำนวนเงินที่ลงทุนไป ซึ่งถ้าหากคำนวณแล้วก็อาจจะมีการเสมอกัน ขาดทุน หรือได้กำไรก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าจำนวนเงินรางวัลที่ได้รับนั้นจะมีเท่าใด แต่คนในสังคมนั้นมักจะมองว่า ผู้ซื้อที่ถูกหอยนั้นถูกถึงงวดติดต่อกัน และมองแต่จำนวนเงินรางวัลที่ได้รับ ไม่ยอมมองตัวเงินว่ามีจำนวนเท่าใด และไม่มองว่าจำนวนเงินลงทุนเท่าใด จึงทำให้ดูเหมือนว่า ผู้ที่ถูกหอยนั้นได้เงินจำนวนมาก

4.4.2 การฟังหอย

ในการฟังการออกสลากเลขท้ายของสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือ หอยใต้ดินนั้น ส่วนใหญ่คนเล่นหอยมักจะนิยมไปจับกลุ่มฟังร่วมกันเมื่อมีโอกาส เพราะจะได้บรรยากาศในการฟัง ร่วมกันลุ้นเมื่อถึงเวลาในช่วงที่ใกล้จะออกสลากกินแบ่งรัฐบาล ประมาณ 15.00 น. เพื่อนบ้านหรือคนเล่นหอยที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกันก็จะเดินเดินไปหากกลุ่มเพื่อนที่เคยฟังด้วยกัน โดยที่คนเล่นหอยเหล่านั้นจะทราบเองว่าในการฟังหอยแต่ละครั้งต้องไปฟังที่บ้านใคร ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นบ้านที่มีวิทยุ และมีพื้นที่ในการฟังที่กว้างขวาง และจะเป็นที่ทราบกันดีในหมู่คนเล่นหอยด้วยกันเอง ในช่วงที่ผู้วิจัยลงไปเก็บข้อมูลมักจะพบข้อมูลจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมได้ว่า คนเล่นหอยมักจะไปฟังการออกหอยที่บ้านของผู้ขายในบริเวณนั้น เพราะส่วนใหญ่บ้านของผู้ขายหอยมักจะมีคนรวมกลุ่มกันอยู่เดิมแล้ว และมักจะมีวิทยุ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการฟังหอย ส่วนผู้ที่มาฟังเป็นประจำ โดยส่วนใหญ่มักจะเป็นคนที่อยู่ละแวกบ้าน ซึ่งมักจะซื้อเลขที่เหมือนกัน เช่น ละแวกบ้านยายที่มีการขายหอยก็จะมี เพื่อนบ้านคนอื่นๆที่มาเป็นประจำอยู่ประมาณ 2-3 คน และเป็นคนในครอบครัว ร่วมฟังด้วยในครั้งที่ว่างเว้นจากการทำงาน

เมื่อถึงเวลาประมาณ 15.00 น. เจ้าของบ้าน หรือคนเล่นหอยที่มีวิทยุที่ประสงค์จะฟังการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลก็จะเริ่มทำการเปิดวิทยุ และเริ่มฟังการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลตั้งแต่รางวัลที่ 5 ซึ่งผู้ขายก็จะเริ่มทำการจดตัวเลขที่ออกนั้น เมื่อมีการออกรางวัลเลขท้าย 3 ตัวทั้ง 4 รางวัลไปเรื่อยๆ โดยจะนั่งฟังข้างๆวิทยุ พร้อมกับสมุดปากกาเพื่อทำการจด พร้อมกับเริ่มลุ้นให้มีตัวเลขที่เป็นเลขเด็ดของตนนั้นออกตัวเลขที่ตัวเองซื้อเยอะๆ เพราะมันเป็นสิ่งที่จะแสดงถึงความแม่นยำว่าตัวเลขที่ตนได้มานั้นเป็นเลขที่มีความแม่นยำ ชัดเจนน่าลุ้น เชื่อถือได้

หลังจากที่รางวัลเลขท้าย 3 ตัว ออกครบทั้ง 4 รางวัลแล้ว ต่อไปก็จะเป็นการออกรางวัลเลขท้าย 2 ตัว หรือที่คนเล่นหอยมักรู้จักกันดีในการเรียกกันว่า “เลขล่าง” ซึ่งคนเล่นหอยและผู้ที่มาฟังทั้งหลายก็จะลุ้นพร้อมกับพูดไปตามที่ผู้ประกาศวิทยุที่ทำหน้าที่ประกาศว่าออกเลขใดบ้าง เมื่อผู้ประกาศวิทยุพูดตัวเองก็พูดเลขที่ลุ้นจะให้ออก(เป็นเลขที่ตัวเองซื้อ) ถ้าพบว่าเลขตัวแรกเป็นเลขที่

ตรงก็จะทำการลุ้นแบบสุดขีด แต่ถ้าไม่ตรงก็จะแสดงอาการไม่พอใจด้วยสีหน้าและน้ำเสียงของความผิดหวัง ในบางคนก็ถึงกับบ่นออกมาเป็นคำพูดที่หยาบคาย แล้วรอลุ้นเลข 3 ตัวตรง 3 ตัวโตะ และ เลข 2 ตัวบนอีกต่อไป เมื่อผู้ประกาศวิทยุประกาศทวนตัวเลขที่ทำการออกรางวัลเลขท้าย 2 ตัวอีกครั้ง ผู้ฟังและผู้ซื้อหวยใต้ดินก็จะพูดว่าตัวเลขตัวนี้(ตัวที่ออก)มีใครบอกให้ตนเองซื้อ ใครซื้อบ้างใครถูกบ้าง แต่ตัวเองไม่ได้ซื้อ

และเมื่อถึงเวลาที่เป็นช่วงที่ลุ้นสุดขีด กับการออกรางวัลเลขสลากกินแบ่งรัฐบาล รางวัลที่ 1 ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้ฟังและคนเล่นหวยต่างก็ทราบกันดีและเรียกกันว่า “เป็นช่วงการออกเลข 3 ตัว” ในช่วงนี้ ผู้ฟังก็จะลุ้นลักษณะเดียวกันกับลุ้นเลขท้าย 2 ตัว คือลุ้นแบบสุดๆ บางคนถึงขั้นต้องคืบหน้าตามไปด้วย และถ้าหากพบว่าตนเองซื้อตัวเลขที่ถูกต้องตรงกับที่ผู้ประกาศวิทยุประกาศออกมาจากวิทยุ ก็จะส่งเสียงร้องเฮฮาดังๆ มีอากัปกิริยาอดกัน ร้องตะโกนบอกตัวเลขกันข้ามรั้วบ้าน ริมถนนกันว่า ถูกหวยหรือไม่ ได้เงินรางวัลเท่าไร? ซึ่งเป็นการแสดงอาการดีใจแบบสุดขีด แต่ถ้าพบว่าตนเองหวยในตัวเลขที่ไม่ตรง/ไม่ถูก ผู้ซื้อบางคนก็อาจจะส่งเสียงเฮพร้อมกับบ่น หรือบางคนก็จะบ่น หรือคำทอเป็นคำหยาบคาย เพราะตัวเองซื้อหวยไม่ถูก ต้องเสียเงินในการซื้อ บางครั้งก็จะเจิบพร้อมบ่นว่าตัวเองซื้อหมดเงินเท่าไร

มีครั้งหนึ่งที่ผู้วิจัยเข้าไปนั่งอยู่ในเหตุการณ์ของการฟังหวยด้วย ซึ่งสังเกตเห็นว่า ผู้ที่มาฟังในวันนั้นมีการซื้อหวยในจำนวนเงินที่มาก และเมื่อพบว่าตนเองถูกหวย ก็ส่งเสียงร้องด้วยความดีใจพร้อมกับหอมแก้มหลานสาวทันที ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงอาการดีใจของคนที่มีความหวังสมใจปรารถนาที่ตนเองต้องการเงินรางวัล ต้องการสิ่งของ และต้องการลุ้นโชค เมื่อพบว่าตนเองถูกหวยก็ยิ่งทำให้พบความหวังที่เป็นความจริง และความรู้สึกที่มีว่าตนเป็นคนดวงดี มีโชคก็เริ่มปรากฏ กรณีที่คนในครอบครัวถูกรางวัลจากหวยใต้ดินเป็นจำนวนเงินซื้อในหลักหมื่น(ซึ่งเงินรางวัลที่จะได้ก็เป็นหลักแสน) ก็จะรีบเดินมาหาคนในครอบครัวที่ซื้อเลขตัวเดียวกันที่อาศัยอยู่บ้านหลังใกล้เคียง แล้วถามไถ่ว่าถูกเท่าไร? และมีการพูดคุยกันว่า “คนนั้นได้มาก คนนั้นบอกมา” ซึ่งผู้ที่เดินมานั้นจะรีบพูดรีบบอกส่งเสียงดังเต็มกำลัง พร้อมทั้งกระซิบบอกว่าตนเองนั้นได้เงินรางวัลเท่าไร? ไปซื้ออยู่แหล่งใด

และในอีกครั้งที่ผู้วิจัยมีโอกาเข้าไปร่วมการฟังหวย ซึ่งก็พบความรู้สึก สภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความหวัง การลุ้นโชคแบบสุดขีด ซึ่งในครั้งนี้ เป็นครั้งที่ผู้ซื้อหวยใต้ดินหลายคนพบกับความผิดหวัง เพราะเป็นครั้งที่ผู้ซื้อหวยใต้ดินหลายคนไม่ถูกหวย ซึ่งผู้ซื้อหวยคนหนึ่งได้กล่าวพร้อมกับแสดงอาการแห่งความเสียใจออกทางสีหน้า พร้อมกับบอกให้หลานหรือเพื่อนผู้ฟังที่มาร่วมฟังนั้นไปเอาน้ำมาดื่ม หลังจากนั้นผู้ซื้อก็ได้เดินไปชำระเงินค่าหวยที่ตนเองนั้นที่ซื้อไว้แล้วไม่ถูก ส่วนเพื่อนบ้านคนอื่นๆที่ไม่ได้มาร่วมฟังในกลุ่มเดียวกันก็จะรีบเดินมาถามไถ่กันจ้าละหวั่น

ว่าถูกเท่าไร ถูกหรือไม่ พร้อมกับสนทนาว่ามีใครถูกมากน้อยเพียงใด สนทนาถึงตัวเลขที่ผู้ถูกห่วยคนนั้นถูกว่ามีที่มาจากที่ใด

ในกรณีที่ผู้ซื้อห่วย ทำการซื้อตัวเลขที่ตรงกับการออกรางวัลแล้วซื้อออก(ไม่ซื้อ)ก็จะโดนเพื่อนบ้านหรือกลุ่มคนเล่นห่วยด้วยกัน บ่นว่าตามไปด้วยหรือกรณีที่ผู้ซื้อห่วยซื้อแล้วลดปริมาณเงินลงก็จะโดนคำด้วยความเสียดาย อีกทั้งคนซื้อที่บ่นหรือคำทอตนเองด้วยเช่นกัน เพราะมีความรู้สึกเสียดายในจำนวนเงินที่จะได้รับ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ซื้อที่ซื้อและเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ก็มักจะบอกว่าตนเองนั้นมีโชคแล้ว แต่ใช้โชคนั้นไม่เป็นจึงทำให้ไม่ถูกห่วยหรือไม่ได้รับโชค

ช่วงที่ผู้วิจัยลงไปเก็บข้อมูลในพื้นที่เป้าหมายนั้น เป็นช่วงที่มีคนซื้อห่วยได้ดิน โดยซื้อเลข 93 เป็นจำนวนมาก เพราะเป็นตัวเลขที่มีที่มาจากพระสงฆ์ในหมู่บ้านใกล้เคียง ที่มีการบอกใบ้ตัวเลขให้ชาวบ้านนำมาซื้อห่วยในงวดก่อนหน้านี้ และมีผู้ที่ถูกเป็นจำนวนมาก ติดต่อกันถึง 8 งวด และได้รับเงินรางวัลเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน ซึ่งในงวดนี้ตัวเลขที่ออกนั้นเป็นเลข 3 ตัวตรงคือ 933 ในช่วงที่ผู้ประกาศวิทยุประกาศตัวเลข 2 ตัวหน้าก่อน คนที่มาร่วมฟังนั้นได้ส่งเสียงเฮฮาเอาไว้อีก่อนเลยเพราะคิดว่าจะต้องตรงตามที่พระสงฆ์บอกเป็นแน่ เมื่อผู้ประกาศตัวเลขประกาศออกมา เป็นเลข 3 อีก คนก็จะเริ่มพูดคุยถามกันว่าออกตัวไหน อย่างไร มีใครถูกบ้าง แล้วก็เริ่มมีคนเดินเข้าออกภายในบ้านที่มาร่วมกันฟังการออกสลากกินแบ่งรัฐบาล มีการส่งเสียงตะโกนคุยกันบอกกันทั้งหมู่บ้าน เป็นภาพที่แสดงให้เห็นว่ามีการลุ้นโชคเสี่ยงโชค และมีความหวังอยากถูกรางวัลมากๆ เพราะซื้อแล้วอยากได้เงิน อยากถูก และได้ลุ้นอย่างเต็มที่ ซึ่งในงวดนี้จะเห็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงความหวังเป็นอย่างมาก เพราะเมื่อสิ้นสุดการประกาศรางวัลผู้ที่ฟังก็จะร่วมพูดคุย และผู้ที่ถูกรางวัลก็ส่งเสียงร้องอย่างภาคภูมิใจ แสดงสีหน้าดีใจ ส่วนผู้ที่ไม่ถูกรางวัลก็แสดงสีหน้าเศร้า เบื่อและรีบส่งเสียงร้องถามกันว่า “ถูกไหม เห็นไหมเลขจากที่โน่น-นี่แม่น ที่นั่นไม่แม่น ที่นี้แม่นกว่าชั่วรักว่า” ส่วนคนขับรถไปมาก็จะร่วมพูดคุย หรือส่งเสียงร้องตะโกนถามไถ่กันว่าถูกห่วยหรือไม่ ได้เงินรางวัลเท่าไร ซึ่งส่วนใหญ่คนในชุมชนจะทราบกันอย่างรวดเร็วว่าใครบ้างที่ถูกห่วยและถูกในจำนวนเงินเท่าใด เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะพบว่า คนในชุมชนนั้นมีความหวังและมีการซื้อห่วยได้ดินกันอย่างแพร่หลาย และการซื้อห่วยได้ดินของคนในชุมชนนั้นยังเป็นสังคมที่สร้างความสัมพันธ์กันกับคนภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะห่วยจะเปรียบเสมือนเครื่องมือชิ้นหนึ่งที่รื้อรัดให้ผู้คนในสังคมเดียวกันเดินเข้ามาพูดคุย ถามไถ่กัน ร่วมบอกความรู้สึกให้แก่กัน ซึ่งไม่ใช่เฉพาะเรื่องห่วยได้ดินอย่างเดียวเท่านั้นที่จะมาพูดคุยกันในกลุ่ม แต่ในขณะที่เดียวกันกลุ่มคนเล่นห่วยที่มีการซื้อห่วยเพื่อหวังในวัตถุหรือมีการซื้อในจำนวนที่มากก็จะส่งผลเสียต่อระบบการเงินของครอบครัวซึ่งอาจจะนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้งกันในครอบครัวได้เช่นกัน

4.4.3 บุคลิกของคนเล่นหวย

4.4.3.1 กล้าเสี่ยง จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายพบว่า บุคลิกที่คนเล่นหวยมีซึ่งเป็นลักษณะพิเศษนั่นคือ ความกล้าที่จะเสี่ยง และมีความรักการเสี่ยงโชคอีกด้วย เพราะการเล่นหวยเป็นการเสี่ยงโชคการพนันชนิดหนึ่งที่มีความเสี่ยงค่อนข้างสูง ที่กล่าวดังนั้นก็เนื่องจากการเล่นหวยในปัจจุบันยังเป็นธุรกิจที่ผิดกฎหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเล่นหวยนั้นอาจจะถูกดำเนินคดีได้ แต่ในสังคมบางสังคมความเสี่ยงข้อนี้ได้หายไป เนื่องจากการส่งส่วยให้กับตำรวจ และมีการเล่นที่มีจำนวนมากจนกลายเป็นวัฒนธรรม ในการเล่นแต่ละครั้งนั้นเป็นเสมือนกับการเป็นมหรสพของชุมชน เพราะมีการเล่นที่เปิดเผย มีผู้เล่นจำนวนมาก มีการพูดคุยกันถึงเรื่องหวยอีกมากมาย เมื่อความกล้าที่มีอยู่ในตัวผสานกับการเล่นที่มีการเปิดเผยจึงทำให้บุคลิกของคนเล่นหวยที่มีความกล้านั้นแสดงออกมากยิ่งขึ้น

4.4.3.2 มีความทำท่าย กล้าได้กล้าเสีย กล้าที่จะเล่น การมีความทำท่าย กล้าได้กล้าเสียนั้นจะเป็นบุคลิกอันโดดเด่นของกลุ่มคนเล่นหวยได้คินอีกบุคลิกหนึ่ง เพราะคนเล่นหวยได้คินที่มีการซื้อหวยในจำนวนเงินที่มากนั้นจะมีความชอบความทำท่าย กล้าที่จะลองเสี่ยง จากข้อมูลในการสัมภาษณ์จะพบว่า ในบางงวดนั้นผู้ซื้อหวยบางคนอาจจะไม่มีการฝัน ไม่มีเลขเด็ดหรือเลขในดวงใจที่จะซื้อเลย แต่ก็ยังมีการแสวงหาตัวเลขจากเพื่อนบ้าน เพื่อนผู้ซื้อหวยด้วยตนเอง เพื่อที่จะนำมาเสี่ยงซื้อ และในจากจำนวนเงินที่ซื้อที่มีจำนวนมาก ก็สามารถเป็นตัวชี้วัดบุคลิกของคนเล่นหวยได้คินว่าเป็นผู้ที่กล้าเสี่ยง กล้าได้กล้าเสียอีกเช่นกัน

นอกจากผู้ซื้อที่จะมีความกล้าได้กล้าเสียและ ผู้ขายและเจ้ามือนั้นก็ก็เป็นบุคคลหนึ่ง ที่จัดได้ว่าเป็นผู้มีความกล้าได้กล้าเสียเช่นกัน เพราะเจ้ามือจะต้องมีการลงทุนทำธุรกิจจำนวนมาก และความคาดเดาที่จะเกิดกับการออกตัวเลขนั้นแทบจะไม่มี เจ้ามือจึงจำเป็นที่จะต้องกล้าที่จะลงทุนรับซื้อหรือรับแทง เพื่อให้เกิดรายได้กับตนเอง ถ้าหากว่าเจ้ามือไม่มีความกล้า อาจจะทำให้เสียผู้ซื้อไปได้ เพราะยังมีเจ้ามืออีกหลายเจ้าที่มีความสามารถในการรับซื้อได้ ในส่วนของผู้ขายก็มีความกล้าได้กล้าเสีย มีความทำท่าย ในการขายหวย เพราะในการขายหอยนั้นผู้ขายโดยส่วนใหญ่จะต้องขายแบบเครดิตเงินเชื่อ ซึ่งผู้ซื้ออาจจะมีการโกงไม่ยอมจ่ายเงินที่ผู้ซื้อซื้อไว้ก็ได้ หรือในการขายบางครั้งที่มีกองปราบปรามออกมาตรวจ ซึ่งไม่ได้เป็นตำรวจในท้องที่ที่การส่งส่วยให้ แต่ผู้ขายบางคนก็เลือกลองเสี่ยงที่จะขาย ซึ่งก็ถือว่าเป็นความทำท่ายอันน่าทึ่งอีกเช่นกัน เพราะการขายในขณะที่มีการออกตรวจเช่นนั้นจะถือว่าส่งผลกระทบต่อหลายฝ่าย เช่น กระทบต่อคนในครอบครัว ชุมชน เจ้ามือ เป็นต้น

4.4.3.3 ชอบพูด ชอบคุย ในบุคลิกข้อนี้เป็นบุคลิกที่ผู้ขายหวยได้คินนั้นจะมีเป็นลักษณะโดดเด่น เพราะจะต้องพูดคุยกับคนหลายฝ่าย เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านตัวเลข และนำไปพูด

บอกกับผู้อื่นๆ เพื่อให้ผู้อื่นนั้นเกิดแรงจูงใจในการซื้อ แล้วตนเองจะได้ขายหอยได้ดินได้ในปริมาณมากที่สุด ส่วนผู้ซื้อประมาณร้อยละ 80 จะเป็นผู้ที่ชอบพูดคุยชอบคุยเช่นกัน เพราะการชอบพูดคุยนั้นจะสร้างความสัมพันธ์ สร้างเครือข่ายในการซื้อหอยหรือ เครือข่ายทางสังคมให้กับคนในสังคมได้ โดยการพูดคุยจะได้รับข้อดีคือ มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่แน่นแฟ้น และในการพูดคุยกันเป็นกลุ่มบางครั้งอาจจะมีการพูดคุยถึงเรื่องตัวเลขที่นำมาซื้อหอยด้วย โดยที่ผู้ซื้อส่วนใหญ่มักจะนำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน และซื้อคล้ายคลึงกัน เวลาถูกหอยก็จะถูกด้วยกัน

4.4.3.4 นึกคิด ชอบฟัง (จะคิดใส่หอย) ในการนึกคิดนั้นเกิดขึ้นกับทุกคนในสังคม แต่การนึกคิดสำหรับคนเล่นหอยนั้นอาจมีความพิเศษกว่าคนอื่นๆ ทั่วไปคือ มีการคิดที่เชื่อมโยงสู่ตัวเลขที่จะนำมาซื้อหอย ซึ่งการคิดนั้นมีหลายอย่าง เช่น คิดจากการฝัน คิดจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากสังคม (รถชนกัน คนเกิด-คนตาย) เป็นต้น ในการคิดเช่นนี้ ผู้คิดส่วนใหญ่จะคิดอยู่ในพื้นฐานประสบการณ์ที่สูงจากที่เก็บสะสมไว้มานาน แล้วนำมาเชื่อมโยงกับตัวเลขที่เคยออก เช่น การฝันว่าได้เห็นคนแก่ที่ตายไปแล้ว ก็จะคิดว่าการฝันเช่นนี้เคยเกิดขึ้นมากับตนเองแล้วหรือยัง ในการฝันที่เกิดขึ้นในครั้งก่อนนั้นหอยออกตัวใด ก็จะนำตัวเลขตัวนั้นมาซื้อหอย

ส่วนการชอบฟังนั้นจะเกิดจากการชอบพูดคุยชอบคุย ชอบสร้างความสัมพันธ์ มีการรวมกลุ่มกันพูดคุย ผู้ที่เข้าไปรวมในกลุ่มนั้นก็จะมีการฟังจากที่อื่นๆ หรือที่ที่มีการถ่ายทอดให้กันฟัง แล้วนำไปพูดคุยหรือบอกต่อกันไป เพื่อที่จะได้ทราบข้อมูลที่เป็นจริงหรือตรงกันมากที่สุด

4.4.3.5 เป็นคนมีเงิน คนในสังคมส่วนใหญ่มักจะมองว่าคนที่เล่นหอยนั้นเป็นคนจน ไม่มีเงิน เป็นหนี้สิน แต่ในความเป็นจริงแล้ว คนที่เล่นหอยนั้นจะต้องมีเงินสำรองในกระเป๋าของตนเองก่อน เพราะถ้าหากพบว่าตนเองจะไม่สามารถหาเงินมาซื้อหอยได้นั้นก็จะไม่ทำการซื้อหอย เพราะเกรงว่าจะเป็นหนี้สิน ในด้านการเป็นหนี้สินนั้นอาจจะมีสำหรับคนเล่นหอยบางคน ซึ่งในการเป็นหนี้สินนั้นเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุและไม่ได้เกิดเฉพาะการเล่นหอยเพียงอย่างเดียว แม้ว่าคนเล่นหอยจะมีหนี้สิน และมีความหวังว่าจะรวย อยากรวยเร็วๆ ก็ตาม แต่การเล่นหอยของคนในชุมชนก็ต้องเป็นไปตามระเบียบสังคมที่คนในสังคมร่วมกันสร้าง นั่นคือ จะต้องจ่ายเงินค่าหอย เพราะถ้าไม่จ่ายก็จะไม่สามารถซื้อได้อีก ดังนั้น เวลาที่ผู้ซื้อหอยจะซื้อหอยนั้นจะต้องทำการคำนวณเงินในกระเป๋าของตนเองเสียก่อนด้วย จึงจะทำการซื้อ

4.4.3.6 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี พูดคุยกับคนอื่นๆ ได้ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นบุคลิกที่สำคัญอีกข้อหนึ่งสำหรับคนเล่นหอย เพราะว่าการเล่นหอยนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์ สร้างเครือข่ายในการเล่นหอย เพื่อให้เกิดการพูดคุยการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการอำนวยความสะดวกในการซื้อหอยอีกทางหนึ่ง ผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในสังคมก็จะเป็นผู้ที่คนในสังคมรู้จัก ให้ความนับถือ เปรียบกับสังคมของคนเล่นหอยคือ ผู้ขาย

เพราะถ้าผู้ขายมีความสัมพันธ์ที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีก็จะทำให้มีผู้ซื้อซื้อจำนวนมาก และมีผู้ให้ความไว้วางใจ มีผู้มาสอบถามเกี่ยวกับตัวเลขที่จะนำมาซื้ออยู่เป็นประจำอีกด้วย

4.4.3.7 ใจบุญ บุคลิกข้อนี้จะเป็นบุคลิกที่เกิดขึ้นกับคนเล่นหวยบางคน ที่มีความเชื่อว่าเมื่อตนเองถูกหวยมานั้นต้องนำไปทำบุญ ซึ่งไม่จำเป็นต้องทำอยู่ที่วัด แต่เป็นการทำบุญช่วยเหลือสิ่งต่างๆในสังคม เพื่อให้ตนเองนั้นโชคดี เพราะคนเล่นหวยมีความเชื่อว่า เมื่อตนเองมอบบุญกุศลให้กับผู้อื่น บุญกุศล หรือโชคชะตาที่ดีนั้นก็ก็จะกลับมาเกิดกับตนเอง ดังนั้นเมื่อบุญกุศลมาแล้วก็ต้องสร้างต่อไปเรื่อยๆ เพื่อให้เกิดแต่สิ่งที่ดีงาม

4.4.3.8 มีความหวัง มีความฝัน กล้าหวัง คิดว่าหวังนั้นจะเป็นจริง จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์นั้นจะพบว่า คนเล่นหวยส่วนใหญ่จะมีความหวัง ซึ่งในความหวังนั้นจะเป็นความฝันที่ตนเองอยากจะได้ อาจจะเป็นเพราะระบบเศรษฐกิจที่ไม่ดี หรืออาชีพที่ไม่มั่นคง ไม่สามารถสร้างรายได้ที่เพียงพอให้กับคนในชุมชนได้ จึงก่อให้เกิดการเล่นหวยขึ้นในสังคม คนบางกลุ่มอาจจะคิดว่าตนเองมีความหวังว่าจะถูก หวังว่าอยากได้สิ่งของ อยากได้เงิน อยากได้วัตถุต่างๆ ซึ่งในความหวังหรือความฝันนี้ได้เป็นแรงผลักดันให้เกิดการเสี่ยงโชค เพื่อให้มีแสงที่จะเปล่งประกายสู่ความจริงบ้าง แต่คนบางกลุ่มอาจจะเล่นเพื่อความสนุกสนาน ซึ่งสังเกตได้จากปัจจัยการเล่นที่มีการเล่นเพื่อความสนุกสนาน วัดดวง โดยการเล่นเช่นนี้จะเป็นคนที่เล่นในจำนวนเงินที่ไม่มากเท่าใดนัก แต่ท้ายที่สุดก็จะหวังว่าตนเองนั้นจะถูกหวย

4.4.4 ความรู้ลึกของคนเล่นหวย

4.4.4.1 ผู้ซื้อ

เวลาถูกหวย

(1) ดีใจ ส่งเสียงเฮ!!!!ดังๆ เมื่อผู้ซื้อหวยพบว่าตนเองนั้นถูกหวย ผู้ซื้อหวยก็จะส่งเสียงร้องด้วยความดีใจ และแสดงอาการดีใจเป็นอย่างมาก แม้ว่าตัวเลขที่ตนเองซื้อนั้นจะถูกในจำนวนเงินที่ไม่มากก็ตาม ซึ่งการแสดงออกเช่นนี้ชี้ให้เห็นถึงการที่พบกับความสำเร็จ หรือพบว่าความหวังนั้นเป็นจริง และพบว่ามีความลุ้นเป็นอย่างมาก

(2) กระโดดโลดเต้น การแสดงกริยาอาการกระโดดโลดเต้นนั้น เป็นการแสดงอาการสำหรับผู้ซื้อหวยบางคนที่มีการลุ้นเป็นอย่างมาก ส่วนใหญ่จะกระโดดในผู้ที่มีการซื้อหวยที่เป็นจำนวนเงินที่มาก เพราะจะลุ้นด้วยใจระทึกกว่าตนเองจะได้เงินรางวัลตามที่คาดหมายไว้หรือไม่ เพราะเงินรางวัลจะมีจำนวนมากพอที่จะทำให้ความหวังหรือความฝันนั้นเป็นจริง ในครั้งที่ผู้วิจัยลงไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ พบว่าผู้ซื้อหวยผู้นั้นมีความหวังว่าตนจะนำเงินที่ได้จากการถูกหวยได้รับเงินรางวัลในครั้งนี้ไปซื้อคอมพิวเตอร์ให้กับลูก ซึ่งปริมาณเงินในการซื้อในตัวเลขนั้นๆมีจำนวนเงิน 500 บาท และเมื่อผู้ประกาศวิทยุประกาศตัวเลขออกมาซึ่งพบว่าตรงกับตัวเลขที่ตนเอง

ซื้อ ผู้ซื้อดังกล่าวถึงกับแสดงอาการดีใจด้วยการกระโดดโลดเต้นออกาทันที ซึ่งการแสดงออกเช่นนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความดีใจเป็นอย่างมาก ที่ทำให้ความหวังของผู้ซื้อคนนั้นสำเร็จ

(3) ร้องบอกคนข้างเคียง , คนฟังเลขด้วยกัน , เพื่อนร่วมซื้อ การแสดงออกเช่นนี้เป็นการแสดงออกของผู้ซื้อที่มีการมาร่วมกันฟังหวย ซึ่งเป็นการร้องตะโกนบอกเพื่อนผู้ที่ไม่ได้มาร่วมฟังว่าตนนั้นถูกหวยหรือไม่ อย่างไร รวมไปถึงการตะโกนถามกันว่ามีใครถูกบ้างอีกด้วย

เวลาไม่ถูกหวย

(1) เสียใจ , เสียความรู้สึก , กลุ้มใจ ความรู้สึกเช่นนี้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้ซื้อหวยไม่ถูก เนื่องจากว่าจะรู้สึกผิดหวัง เพราะตนนั้นหวังที่จะให้ได้เงิน ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับทุกคนที่ซื้อหวยแล้วไม่ถูก แม้ว่าจะซื้อเพราะความสนุกหรือซื้อเพราะหวังในเงินหรือวัตถุสิ่งของก็ตาม จะเป็นการผิดหวัง และเสียใจ เนื่องจากทุกคนจะหวังลึ้นว่าตนเองนั้นจะมีโชค เสียโชคได้ดี

(2) คนในครอบครัวเถียงกัน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากที่พบว่าผู้ซื้อหรือคนในครอบครัวไม่ถูกหวยนั้น จะเป็นเหตุการณ์เฉพาะบางครอบครัวเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการซื้อที่คนในครอบครัวไม่เห็นด้วยในการซื้อหวย จึงจะเกิดการเถียงกัน หรือการตอกย้ำกันว่าไม่ควรซื้อ เสียหายเงิน เป็นต้น หรือบางครอบครัวที่มีการซื้อ แต่พบว่าไม่มีใครถูก ทั้งๆที่ตัวเลขที่ออกมานั้นเป็นตัวเลขที่คนในครอบครัวบอกให้ซื้อ ซึ่งการเถียงกันลักษณะนี้จะเป็นการเถียงกันที่ไม่รุนแรง และเป็นการเถียงกันเพราะความเสียสละเสียมากกว่า

(3) คิดว่าจะเอาเงินที่ไหนมาจ่าย ความรู้สึกที่เกิดขึ้นตามมาหลังจากที่พบว่าตนเองไม่ถูกหวยนั้น เป็นความรู้สึกที่กลุ้มใจว่าจะไปหาเงินที่ใดมาจ่ายค่าหวย โดยปกติแล้วผู้ซื้อหวยส่วนใหญ่จะซื้อตามจำนวนเงินที่ตนเองมีอยู่ แต่ผู้ซื้อบางคนหวังว่าจะถูกและจะได้รับเงินรางวัล หรือผู้ที่ซื้อเกินกำลังทรัพย์ของตนเองนั้น ก็จะเกิดความกลัดกลุ้ม เพราะกลัวว่าจะหาเงินมาจ่ายค่าหวยไม่ได้

(4) อารมณ์เสีย , อารมณ์หงุดหงิด เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้ซื้อบางคนเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับผู้ซื้อที่ซื้อหวยเป็นจำนวนมาก เพราะเกิดความผิดหวังที่ตนเองไม่ถูกหวย

(5) มีความรู้สึกจะไม่ซื้อในงวดต่อไป , แต่ถึงเวลาก็ซื้อ ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราวหลังจากที่ทราบว่าจะตนเองไม่ถูกหวย แต่เมื่อใกล้วันที่หวยออกในงวดต่อไปก็อยากที่จะซื้ออีกเช่นเดิม ผู้ซื้อหวยได้กล่าวว่า “เมื่อถึงเวลาก็อยากซื้อ เพราะชาวบ้านเค้าพาซื้อ เค้าพูดกัน เราก็ออยากซื้ออีก ยิ่งช่วงเข้าพรรษา มีเลขดังมาเยอะก็ยิ่งอยากซื้อ”

4.4.4.2 ผู้ขาย

เวลาถูกห่วย

ในกรณีความรู้สึกของผู้ขายนั้นจะมีความรู้สึกที่คล้ายคลึงกับผู้ซื้อ เพราะผู้ขายก็จะมีการซื้อห่วยได้คืนด้วย จึงทำให้เกิดความรู้สึกที่คล้ายคลึงกัน แต่ความรู้สึกที่แตกต่างกันกับผู้ซื้อก็จะเกิดขึ้นเช่นกัน คือ

(1) หลังจากที่เคยจ่ายเงินที่ผู้ซื้อซื้อห่วยถูกว่ามีจำนวนเงินเท่าใด และใครบ้างที่เป็นคนถูก บางครั้งผู้ขายจะรู้สึกก้ำกึ่งใจ เพราะถ้าหากว่ามีคนซื้อถูกห่วยจำนวนมาก ก็จะกลัวเจ้ามือไม่จ่ายเงินรางวัล และตนเองซึ่งเป็นคนกลางในการติดต่อก็จะเป็นคนลำบากใจ เพราะถ้าหากว่าไม่มีความมั่นคงทางการเงินก็จะทำให้เสียลูกค้า เพราะผู้ที่เคยซื้อห่วยด้วยอาจจะหยุดซื้อกับตนเองก็ได้ ก็จะทำให้ขาดรายได้ หรือรายได้ลดลง

(2) เป็นความรู้สึกที่เกิดความดีใจตามเพื่อนบ้านที่คนถูกห่วย เพราะตนเองจะได้ขายห่วยได้คล่องตัวและปริมาณเพิ่มมากขึ้นในงวดต่อไป

เวลาไม่ถูกห่วย

นอกจากผู้ขายจะมีความรู้สึกที่คล้ายกับผู้ซื้อที่เกิดขึ้นในฐานะที่ตนเองก็เป็นผู้ซื้อคนหนึ่งแล้วนั้น เมื่อพบว่าตนเองไม่ถูกห่วยนั้นผู้ขายก็จะรู้สึกก้ำกึ่งใจมากกว่าผู้ซื้อเป็นพิเศษ คือ จะรู้สึกกังวลว่าในงวดต่อไปจะขายห่วยไม่ได้ เพราะคนไม่ถูกห่วย จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายนั้นพบว่า ยอดหรือปริมาณการซื้อห่วยที่จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงนั้นต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยทางการถูกห่วยด้วย เพราะถ้าหากว่างวดใดที่มีผู้ซื้อห่วยถูกห่วยจำนวนมากนั้นในงวดต่อมา การขายห่วยก็จะคล่องตัวและมีผู้ซื้อซื้อจำนวนมากยิ่งขึ้น แต่ถ้าหากพบว่างวดใดไม่มีผู้ถูกห่วย หรือมีผู้ถูกห่วยน้อย ในงวดต่อมาผู้ซื้อก็จะซื้อในจำนวนเงินที่ลดลง อาจจะเป็นเพราะว่าหาเงินที่จะนำมาซื้อห่วยนั้นไม่ได้ เลยไม่กล้าที่จะเสี่ยงต่อการเป็นหนี้สินเพื่อมาซื้อห่วย แต่จากการสอบถามเจ้ามือห่วยก็จะพบว่า ปริมาณการซื้อที่มากน้อยนั้นส่วนใหญ่มักจะไม่แตกต่างกันมากเพราะยอดการขายส่วนใหญ่มักจะคงเดิม หรือถ้าแตกต่างกันก็จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงไม่เกินงวดละ 20,000-30,000 บาท เท่านั้น

4.4.4.3 เจ้ามือ

ความรู้สึกของเจ้ามือจะมีหลากหลายอารมณ์ เพราะการเป็นเจ้ามือหนึ่งจะต้องเป็นทั้งผู้เล่น ผู้ขาย และผู้บริหารจัดการในฐานะผู้ลงทุน ซึ่งความรู้สึกที่เกิดขึ้นในแต่ละงวดนั้นจะไม่เหมือนกัน เพราะจะขึ้นอยู่กับระบบบริหารจัดการของแต่ละงวดด้วย ถ้าหากพบว่างวดใดบริหารจัดการดี ในความรู้สึกก่อนห่วยจะออกก็มีความตื่นเต้นน้อย แต่ถ้าหากว่างวดใดบริหารจัดการได้ไม่ดี เช่น ไม่สามารถหาซื้อเลขที่มียอดซื้อจำนวนมากให้แบ่งเบาไปได้ ก็จะมีความรู้สึกตื่นเต้นมาก รู้สึกลุ้นไม่อยากจะให้ออกตัวเลขดังกล่าว เพราะกลัวว่าจะขาดทุน

ในการนี้ได้แบ่งความรู้สึกของเจ้ามือออกไว้ใน 2 กรณี คือ กรณีที่เจ้ามือเป็นผู้ซื้อ และกรณีที่เจ้ามือเป็นผู้บริหารจัดการ

เวลาถูกห่วย(กรณีที่เจ้ามือซื้อเองจากผู้ขายที่ส่งให้กับเจ้ามือรายอื่น)

(1) จะรู้สึกดีใจ แต่จะไม่แสดงอาการปฏิกิริยาของการดีใจจนออกนอกหน้า ซึ่งกรณีที่เจ้ามือถูกหุ้ยนั้นก็หมายความว่า เจ้ามือสามารถที่จะซื้อตัวเลขที่มีผู้ซื้อจำนวนมากได้ ทำให้รู้สึกดีใจและโล่งใจที่ตนไม่ขาดทุน

(2) รู้สึกว่าตนเองดวงดี จะเป็นความรู้สึกที่เชื่อมโยงกับความเชื่อว่า ตนเองนั้นดวงดี สามารถบริหารจัดการ หรือซื้อห่วยได้ถูก ซึ่งโดยส่วนใหญ่ ความรู้สึกนี้จะเกิดขึ้นเป็นประจำในเวลาที่ตนเองสามารถบริหารจัดการกับธุรกิจได้โดยไม่ขาดทุน เพราะถ้าหากว่าดวงใดมีผู้ถูกจำนวนมาก แต่พบว่าตนเองไม่ขาดทุนนั้น แสดงว่าตนจะยังมีดวงที่ดีอยู่ ยิ่งถ้าเจ้ามือพบว่า มีเพียงตนเองผู้เดียวเท่านั้นที่ไม่ขาดทุน ยิ่งทำให้รู้สึกว่าโชคเข้าข้างตนเองมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

(3) อยากเลี้ยงฉลอง ส่วนใหญ่ความรู้สึกนี้จะเกิดขึ้นในครั้งที่เจ้ามือมีการซื้อห่วยที่ถูกของตนเอง โดยที่มีการถูกในปริมาณที่มาก จึงอยากเลี้ยงฉลองร่วมกับลูกน้อง หรือครอบครัว

เวลาไม่ถูกห่วย(กรณีที่เจ้ามือซื้อเองจากผู้ขายที่ส่งให้กับเจ้ามือรายอื่น)

หลังจากที่ทราบว่าตนเองไม่ถูกห่วยแล้ว ก็ความรู้สึกเสียใจ แต่ก็ไม่ได้ถึงกับต้องร้องไห้ หรือรู้สึกผิดหวังมาก ในครั้งที่ซื้อห่วยแล้วพบว่าตนเองไม่ถูกหุ้ยนั้นเจ้ามือก็จะมี ความรู้สึกเสียใจอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ได้เป็นการเสียใจที่มากเท่าใดนัก เพราะว่าตนยังคงมีเงินที่เกิดจากการบริหารธุรกิจห่วยได้คืนอยู่ เจ้ามือรายหนึ่งได้เล่าว่า “ บางครั้งก็รู้สึกเสียใจปะปนกับความดีใจ เสียด้วยซ้ำ เพราะที่ซื้อนั้นก็ซื้อกันไว้ไม่อยากให้มันออกตัวนี้เลยๆ” และเมื่อทราบว่าตนเองไม่ถูกหุ้ยนั้นก็ต้องรีบเตรียมเงินไว้จ่ายให้กับเจ้ามือทั้งหมด เพื่อที่จะได้ไม่ให้เสียความน่าเชื่อถือ และเจ้ามือจะได้ไว้วางใจเราด้วย

เวลามีคนถูกห่วยมาก (จ่ายรางวัลเกิน 50 %ขึ้นไปจากจำนวนเงินที่ขายได้)

รู้สึกกังวลใจบ้างในช่วงแรกๆเพราะยังไม่ได้เช็คจำนวนเงินที่ตนซื้อถูกว่ามีจำนวนมากน้อยเท่าใด หลังจากทราบว่าห่วยออกเลขใดนั้น เจ้ามือก็จะมีความรู้สึกกังวลใจ ยิ่งเป็นตัวเลขที่อยู่ในกลุ่มที่จะมีคนถูกมากก็ยิ่งจะกังวลใจมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามเจ้ามือก็ต้องรีบเช็คว่ามีผู้ถูกห่วยจำนวนกี่บาท จะต้องจ่ายไปที่บาท ซึ่งเจ้ามือจะรีบตรวจสอบดูในคอมพิวเตอร์ทันที เพราะก่อนหน้านี้ได้ให้ลูกน้องบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์จนสามารถคำนวณยอดการถูกออกมาได้เรียบร้อยแล้ว จากนั้นค่อยจะมาเช็คว่ามีใครได้ถูกเท่าใดบ้าง จะเก็บเงินเพิ่มหรือต้องจ่ายเพิ่มเท่าใด แต่ถ้าหากพบว่าตนเองจะต้องจ่ายเงินรางวัลเป็นจำนวนเงินที่เกินกว่ายอดการขายได้

(ขาดทุน)ก็จะต้องคว่าเกินไปเท่าใด เพราะถ้าหากว่าเกินไปประมาณ 1-50,000 บาท เจ้ามือก็จะไม่ค่อยรู้สึกเสียใจมากนัก เพราะในครั้งต่อไปจะสามารถได้กำไรคืนมาได้ภายในงวดเดียว แต่ถ้าหากว่าต้องจ่ายเพิ่มเกินกว่า 50,000 บาทขึ้นไปก็จะมีความกังวลใจมากเป็นพิเศษ เพราะกลัวว่าจะหาเงินมาเพิ่มในจำนวนเงินที่หายไปไม่ทัน

เวลาไม่มีคนถูกหวย หรือมีคนถูกหวยจำนวนน้อย (จ่ายรางวัลจากเงินรายได้ไม่เกิน 50 %ของจำนวนเงินที่ขายได้)

เมื่อเจ้ามือพบว่า มีผู้ถูกรับเงินรางวัลน้อย เจ้ามือก็จะรู้สึกดีใจ เพราะจะเปรียบเสมือนว่าตนเองนั้นดวงดี และก็บริหารจัดการดี ทำให้ได้กำไรเป็นจำนวนมาก

4.5 เครือข่ายความสัมพันธ์ของคนที่เล่นหวยใต้ดินในชุมชน

4.5.1 ความสัมพันธ์ทางสังคมของคนที่เล่นหวยใต้ดินในชุมชน

4.5.1.1 วันก่อนหวยออก

ผู้ซื้อ

(1) พูดคุยกับเพื่อนผู้ซื้อด้วยกัน เรื่องเลขดัง เลขที่ฝัน ซึ่งในการพูดคุยนั้นจะเป็นการรวมกลุ่มพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ หรือบางครั้งอาจจะเป็นการพบปะกัน ตามข่าวคราวชีวิตประจำวัน และก็ถามเรื่องการฝันเกี่ยวกับหวย หรือเรื่องเลขเด็ด เลขดังในแต่ละงวด ซึ่งลักษณะของการพบปะพูดคุยนั้น อาจจะมีลักษณะที่แตกต่างจากวันอื่นๆคือ มีการพูดเรื่องหวยมากเป็นพิเศษ ลักษณะของคนที่มาพูดคุยนั้นส่วนใหญ่จะเป็นผู้ซื้อหวยใต้ดินด้วยกันและรู้จักมักคุ้นกัน เพื่อที่จะได้หาตัวเลขที่จะนำไปเสี่ยงโชค

(2) พูดคุยกับคนที่เล่นในครอบครัว เรื่องเลขที่ฝัน และคุยกันว่าจะให้ซื้อ/ไม่ซื้อ จะซื้อตัวเลขใดบ้าง แบ่งกันซื้อ ลักษณะการพูดคุยกับคนในครอบครัวนั้นก็จะเป็นการพูดคุยระหว่างผู้ที่ซื้อหวยใต้ดินด้วยกันภายในครอบครัว เพื่อที่จะบอกว่าตนจะซื้อตัวเลขตัวใด และจะซื้อในจำนวนเงินเท่าใด และเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนว่าตัวเลขที่ได้ยินมาจากภายนอกชุมชนนั้นเป็นเลขอะไร มีการฝันว่าอย่างไรบ้าง หรือการพูดคุยกับคนในครอบครัวในลักษณะที่ไม่ได้ซื้อหวยใต้ดินนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการพูดเพื่อยืนยันจิตใจไม่ให้ซื้อในจำนวนเงินที่มาก เพราะการพูดคุยนั่น คนที่ไม่ซื้อหวยใต้ดินในครอบครัวจะไม่สนับสนุนให้ซื้อเท่าใดนัก ดังนั้นผู้ซื้อบางคนจึงหลีกเลี่ยงการพูดคุยในช่วงเวลาที่อยู่รวมกันทั้งหมด อาจจะมีการแอบไปคุยกันเฉพาะคนที่ซื้อเท่านั้น เพื่อที่จะได้ไม่เกิดการห้ามให้ซื้อหวยใต้ดิน ผู้ซื้อบางคนถึงกับพูดว่าคนในครอบครัวในครั้งที่ตนเองนั้นจะซื้อหวยในตั๋วที่ออกนั้นในจำนวนเงินที่มากกว่าที่ได้มา ว่า “เป็นตัวขัดโชคลากทำให้ไม่ได้เงิน” อีกด้วย

(3) ถามลูกหลานตัวเล็กๆที่กำลังหัดพูด เพื่อที่จะให้ลูกหลานนั้นบอกใบ้ตัวเลข เพื่อที่จะนำมาซื้อหอย ลักษณะการถามลูกหลานนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นลูกหลานที่กำลังหัดพูด เพราะผู้ซื้อคาดว่าเด็กตัวเล็กๆที่กำลังหัดพูดนั้นมักจะบอกใบ้หอยแม่น ตรง ถูต้อง ซึ่งในบางครั้งก็อาจจะมีการบอกลูกหลานด้วยว่า “บอกแม่หน่อยสิลูก ถ้าแม่ถูกหอยจะให้กินขนม หรือ งวดนี้แม่จะถูกหอยไม้ลูก?” ถ้าหากครั้งใดที่พบว่าเด็กพูดออกเสียงเหมือนบอกตัวเลข ก็จะรีบนำไปเสี่ยงโชคทันที ดังนั้นการพูดคุยกับลูกหลานในช่วงก่อนวันหอยออกจึงกลายเป็นการแสวงหาตัวเลขที่จะนำมาซื้อหอย

ผู้ขาย

(1) พูดคุยกับเจ้ามือ เรื่องโควตาการขายหอยของแต่ละงวด สิ่งสำคัญของผู้ขายที่ก่อนจะทำการขายนั้นคือ จะต้องพูดคุยกับเจ้ามือ เพื่อให้ทราบว่ามีโควตาให้ขายในโควตาใด อย่างไรบ้าง มีการเปลี่ยนแปลงเงินรางวัลหรือไม่ ไม่ให้ขายตัวใด หรือขายได้ในวงเงินเท่าใด เป็นต้น ผู้ขายจะต้องพูดคุยกับเจ้ามือให้เข้าใจ เพื่อที่จะไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการขาย เพราะถ้าหากขายผิดพลาดนั้นจะกลายเป็นปัญหาสำหรับตัวผู้ขายเองเพราะเจ้ามือจะไม่รับผิดชอบ ในบางงวดเจ้ามืออาจจะแจ้งก่อนการขายประมาณ 2-3 วัน หรือบางงวดอาจจะแจ้งล่วงหน้า 1 วัน ซึ่งผู้ขายก็ต้องปฏิบัติตามไม่ว่ากรณีใดๆ เช่น แจ้งว่างวดนี้ห้ามขายเลข 11 และ 44 ทั้งเลข 2 ตัวบนและ 2 ตัวล่าง หรืออาจจะมีการแจ้งว่า งวดนี้เลข 54 และ 94 ถ้าหาพบว่าออกรางวัลจะจ่ายเพียงแค่อ้อยละ 5,000 บาท เท่านั้น ซึ่งปกติจะได้ร้อยละ 7,000 บาท

ในการนี้บางครั้งเจ้ามือจะทำการบอกกับผู้ขายด้วยว่าตนเองให้ความปลอดภัยในการดูแลเรื่องการขายได้เท่าใดบ้าง ซึ่งหมายความว่า ในบางครั้ง/บางงวดนั้น อาจจะมีตำรวจออกมาตรวจ ซึ่งถ้าเป็นตำรวจของระดับอำเภอ ก็ให้ผู้ขายสามารถแสดงบัตรสมาชิกของการขายหอยได้คืน ซึ่งจะมีการจ่ายส่วยให้เรียบร้อยแล้ว และมีลายมือชื่อของเจ้าหน้าที่ตำรวจกำกับไว้ และมีการเคลือบให้กับผู้ขายคนนั้นไว้เป็นหลักฐานที่สามารถจำหน่ายได้อย่างเปิดเผย แต่ถ้าหากว่างวดใด ครั้งใดที่มีตำรวจจากกองปราบปรามหรือจากตัวจังหวัดลงมาตรวจเอง ทางตำรวจในท้องที่ระดับอำเภอก็จะรีบแจ้งให้กับเจ้ามือทราบทันที เพื่อให้เพิ่มความระมัดระวังตัว และบอกกับผู้ขายที่สังกัดอยู่ในกลุ่มของตนเองว่าให้ขายด้วยความระมัดระวังตัว หรือในบางครั้งอาจจะไม่ให้ดำเนินการขายเลขก็ได้ เพราะจะมีความเสี่ยงต่อการถูกจับดำเนินคดีเป็นอย่างมาก ซึ่งในการถูกจับนั้นจะเป็นการทำให้เสียความน่าเชื่อถือของเจ้ามือหอยได้คืนเป็นอย่างมากในสังคมของคนเล่นหอย เพราะเป็นเรื่องที่ไม่ควรให้เกิดขึ้นในธุรกิจของหอยได้คืน

(2) พูดคุยกับผู้ซื้อหอย เพื่อนบ้าน และคนในครอบครัว ถึงตัวเลขที่จะนำมาซื้อหอย เช่น เลขดัง เลขล๊อค เลขที่ได้จากการฝัน เป็นต้น ลักษณะการพูดกับผู้ซื้อหอยหรือเพื่อนบ้าน คนในครอบครัวเกี่ยวกับตัวเลขที่นำมาซื้อหอยนั้น จะเป็นการพูดคุยในลักษณะการหาตัวเลขที่ผู้ขายเองก็จะซื้อเช่นเดียวกัน และเป็นการพูดเพื่อที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลว่าผู้ที่จะซื้อหอยนั้น

จะซื้อเลขใดบ้าง เลขตัวไหนเป็นเลขดังบ้าง เพื่อที่คนนั้นจะได้นำไปบอกต่อ หรือนำไปเล่าให้กับผู้ซื้อคนอื่นๆ ฟัง เพื่อเป็นการโน้มน้าวใจผู้ซื้ออีกวิธีหนึ่ง

(3) พูดคุยกับคนขายหวยที่ขายให้กับเจ้ามือคนเดียวกันและเจ้ามือคนอื่นๆ เรื่องโคตการขายหวย ลักษณะการพูดเช่นนี้จะเป็นการพูดเพื่อสร้างความสัมพันธ์กันกับผู้ขายที่อยู่ในเครือข่ายเดียวกัน เพื่อที่จะได้ทราบว่าแต่ละเจ้ามือนั้นมีการให้โคตการขายที่เหมือนหรือต่างกันอย่างไร และเป็นการพูดเพื่อที่จะได้ทราบว่าตัวเลขใดบ้างเป็นเลขที่เจ้ามือห้ามขาย หรือให้ขายในโคตการที่มีจำนวนวงเงินซื้อที่น้อย และในบางครั้งการพูดเช่นนี้ก็นำไปสู่การซื้อหวยของผู้ขายหวยได้เช่นกัน เพราะผู้ขายหวยส่วนใหญ่จะมีความเชื่อที่ว่าตนเองซื้อกับโพลีของตนเองนั้นจะไม่ถูกร หรือบางครั้งการพูดเช่นนี้ก็อาจจะเชื่อมโยงไปสู่การซื้อหวยของผู้ขายที่ตนเองได้ขายมาเกินกว่าโคตการ และจะต้องหาผู้ขายคนอื่นๆ มาช่วยรับซื้ออีกต่อไป

เจ้ามือ

(1) พูดคุยกับคนขายหวยที่อยู่ในกลุ่มของตนเอง ลักษณะการพูดเช่นนี้จะเป็นการพูดเพื่อที่จะชี้แจงว่าในงวดนั้นๆ ตนจะให้โคตการขายเท่าใด มีเลขใดบ้างที่มีการเปลี่ยนแปลงการขาย หรือมีข้อตกลงในการรับส่งโพลีในทีใด เวลาเท่าใด อีกทั้งยังมีการพูดคุยเพื่อบอกเรื่องการคุ้มครองผู้ขาย เผื่อว่าในบางงวดอาจจะมีการออกตรวจ หรือออกปราบปรามการขายหวยใต้ดินในพื้นที่ที่มีผู้ขายสังกัดอยู่ในกลุ่มของตนเองอยู่ ซึ่งก็อาจจะมีการห้ามให้ขายหรือให้ขายอย่างระมัดระวัง เป็นต้น

(2) พูดคุยกับเจ้ามือใหญ่รายอื่นๆ เกี่ยวกับเรื่องตัวเลข เช่น เลขเด็ด เลขลือ เพื่อที่จะหาทางป้องกันการขาดทุนของตนเอง ลักษณะการพูดคุยกับเจ้ามือรายใหญ่ในเขตพื้นที่อื่นๆ นั้น จะเป็นการพูดเพื่อที่จะได้ทราบถึงเลขดัง หรือเลขลือ เพื่อที่จะได้ระวังตัว ไม่ให้ผู้ขายของตนเองนั้นขาย เพราะเกรงว่าจะขาดทุน หรือบางครั้งอาจจะเป็นการตรวจสอบว่า เลขดังของแต่ละพื้นที่เป็นเลขอะไรบ้าง เพื่อที่ตนจะได้นำมาซื้อด้วยเช่นกัน

(3) พูดคุยกับเพื่อนบ้าน คนในครอบครัว หรือคนรู้จักเกี่ยวกับเรื่องเลขดัง และสถานการณ์ที่เกี่ยวกับการซื้อ-ขายหวยของคนอื่นๆ ซึ่งการพูดคุยกับเพื่อนบ้านหรือคนในครอบครัวนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการพูดเพื่อที่จะทราบสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน เพราะจะได้ทราบว่าคนในชุมชนนั้นต้องการที่จะซื้อตัวเลขใดบ้าง แต่ละเลขมีแหล่งที่มาจากไหนบ้าง เพื่อที่จะได้ประเมินทิศทางการขายด้วยว่า ตัวเลขใดเป็นตัวเลขเด็ดบ้าง

(4) พูดคุยกับตำรวจที่รับผิดชอบในพื้นที่ระดับอำเภอ เกี่ยวกับการขายหวย หรือสถานการณ์การออกตรวจการขายหวยใต้ดิน เพื่อหาทางป้องกันและจ่ายค่าส่วย การพูดคุยเช่นนี้จะเป็นการพูดคุยเพื่อที่จะหาทางให้ตนเองและผู้ขายหวยนั้นทำงานได้สะดวกยิ่งขึ้น

เนื่องจากกว่าหอยไต้ดินเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย และมีการปราบปรามจำนวนมากในสังคม ดังนั้นเจ้ามือหอยจะหาทางป้องกันด้วยการพูดคุยกับตำรวจว่าจะต้องส่งค่าส่วยเท่าใด และจะเรียกเก็บเป็นแบบใด อีกทั้งยังมีข้อตกลงกันด้วย เพื่อที่จะไม่ให้เกิดความเสียหายทั้ง 2 ฝ่าย

โดยส่วนใหญ่แล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่มักจะเป็นผู้เก็บส่วยกับเจ้ามือเอง ซึ่งจะคิดในอัตรา 500 บาท/ผู้ขายหอยไต้ดิน 1 คน/1 งวด ถ้าหากว่ามีผู้ขายหอยไต้ดินให้กับเจ้ามือ 20 คน เจ้ามือก็ต้องจ่ายงวดละ 10,000 บาท โดยส่วนใหญ่เจ้ามือจะเรียกเก็บจากเจ้ามือเป็นรายเดือน คือรวมยอด 2 งวดเก็บ 1 ครั้ง เพื่อความสะดวกของเจ้ามือและตำรวจในการปฏิบัติการด้วย และหลังจากแจ้งจำนวนผู้ขายให้กับตำรวจทราบแล้ว ตำรวจผู้นั้นก็จะทำการออกบัตรสมาชิก “ชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย” ซึ่งจะมีการเขียนลายมือชื่อของตำรวจผู้นั้นไว้อย่างชัดเจน มีการเขียนหมายเลขสมาชิก ที่จะขึ้นต้นด้วยรหัสของเจ้ามือ 1 ตัวและตามด้วยรหัสจำนวนผู้ขาย เช่น เจ้ามือมีรหัสเป็น 1 และผู้ขายคนที่ 1 ก็จะกลายเป็นรหัสสมาชิกที่ 101 แล้วเรียงลำดับเลขไปจนครบจำนวนผู้ขาย และบัตรสมาชิกนั้นตำรวจจะให้มาตรงกับจำนวนผู้ขายหอยให้กับเจ้ามือคนนั้นๆ อีกทั้งยังมีการเลือกสีของแต่ละเจ้ามือที่ไม่ซ้ำกันอีกด้วย เพื่อที่จะได้ทำการตรวจสอบได้ง่าย หลังจากที่ได้บัตรสมาชิกชมรมมาเรียบร้อยแล้วก็จะมาทำการเคลือบพลาสติกใสด้วยความร้อน เพื่อให้เกิดความแข็งแรงทนทานมากยิ่งขึ้น แล้วก็ทำการแจกจ่ายให้กับผู้ที่ทำการขายหอยไต้ดินให้กับตนเอง ซึ่งบัตรสมาชิกนี้ เจ้ามือสามารถเรียกเก็บคืนได้ทุกเวลาที่ให้ผู้ขายคนนั้นๆ เลิกขาย เพื่อป้องกันการแอบแฝงการทำธุรกิจจากเจ้ามือรายอื่นๆ และอีกทั้งเจ้ามือจำเป็นที่จะต้องนำไปให้ผู้ขายคนอื่นๆ ที่มาขายแทนคนเดิมอีกด้วย

4.5.1.2 วันหอยออก

ผู้ซื้อ

(1) พูดคุยกับเพื่อนผู้ซื้อหอยด้วยกัน เพื่อที่จะได้ทำการซื้อหอยเช่นกัน และเป็นการแลกเปลี่ยนว่ามีการซื้อตัวเลขใดบ้าง ตรงกับเลขเด็ด เลขดัง หรือเลขที่ตนเองจะทำการซื้อหรือไม่ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ซื้อมักจะถาม และพูดคุยกันตั้งแต่เวลาประมาณ 05.00 น. จนกว่าจะมีการซื้อ-ขาย ซึ่งจะเริ่มคึกคักตั้งแต่เวลา 08.00-11.00 น. ยิ่งเวลาใกล้จะหมดลงเมื่อใด ยิ่งจะทำการพูดคุยกันมากยิ่งขึ้น และก็จะหาซื้อหอยไต้ดินนั้นมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นช่วงที่มีคนพูดมาเยอะและจะเป็นช่วงที่มีแรงผลักดันว่าจะเป็นเลขที่จะถูกรางวัล จึงทำให้ผู้ซื้อมีความมั่นใจมากยิ่งขึ้น และอยากจะซื้อมากยิ่งขึ้น

(2) พูดคุยกับคนขายหอย หรือ เจ้ามือ (ในกรณีที่ไปซื้อเองกับเจ้ามือ) ผู้ซื้อบางคน เลือกที่จะซื้อกับเจ้ามือเองเพราะจะมีความมั่นใจมากกว่าซื้อผ่านตัวแทนจำหน่ายหรือผู้ขาย เพราะการที่ได้พูดคุยกับเจ้ามือ ก็เหมือนเป็นการพูดคุยว่ามีการจ่ายเงินรางวัลที่มีความ

แน่นอน หรือมีตัวเลขเด็ดที่เจ้ามือบอกมา ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ซื้อที่มักจะไปซื้อกับเจ้ามือเองนั้นจะมีจำนวนเงินในการซื้อที่มีปริมาณมาก แต่ผู้ที่มีการซื้อที่มีจำนวนน้อย ก็มักจะเลือกซื้อกับผู้ขายที่เป็นตัวแทนของเจ้ามือที่ดี และจ่ายเงินง่าย ตรงเวลาในชุมชน เพราะต้องการความสะดวก เนื่องจากการซื้อกับเจ้ามือโดยตรงนั้น บางครั้งอาจจะต้องรอทำการซื้อนาน(คนเยอะ) หรือเมื่อถูกรางวัลแล้ว เจ้ามือจะไม่ได้นำเงินมาส่งให้ถึงที่บ้าน ก็เลยเลือกที่จะซื้อกับผู้ขายที่เป็นตัวแทนของเจ้ามือนั้นๆ เพราะถือว่าเป็นการส่งให้กับเจ้ามือคนเดียวกันเช่นกัน

(3) พุดคุยกับเครือญาติหรือคนในครอบครัวที่เล่นหวย ในบางครั้งอาจจะอยู่ต่างพื้นที่ ซึ่งจะใช้วิธีการโทรศัพท์ถามถึงตัวเลขที่จะนำมาซื้อ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในตัวเลขที่ซื้อมากยิ่งขึ้น การพุดคุยลักษณะนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นการพุดคุยเพื่อสอบถามตัวเลขที่จะนำมาซื้อ หวยได้ดิน เพื่อที่จะได้เกิดการพุดคุยกัน ซึ่งส่วนใหญ่ญาติๆมักจะโทรมาถามผู้ซื้อที่มักจะถูกหวยอยู่เป็นประจำ เพราะเชื่อว่ามีดวงในการเสี่ยงโชคหรือซื้อหวย และมีเลขเด็ดอยู่เป็นประจำ โดยส่วนใหญ่การพุดคุยกันในวันหวยออกนั้น จะใช้วิธีการโทรศัพท์พุดคุย เพราะผู้ที่โทรศัพท์ถามนั้นจะอยู่ไกล และจะไม่สามารถเดินทางมาหากันได้

นอกจากนั้นเมื่อมีการพุดคุยในช่วงของการซื้อหวย เพื่อหาตัวเลขที่จะซื้อ แล้วนั้น หลังจากที่มีการออกสลากรางวัลกินแบ่งรัฐบาลเรียบร้อยแล้ว และพบว่าตนเองถูกหวย ได้รับเงินรางวัล ผู้ซื้อก็จะรีบบอกคนในครอบครัวหรือเครือญาตินั้นทันที

(4) พุดคุยกับพระสงฆ์ หรือหมอดู ที่มีการบอกใบ้หวยอยู่เป็นประจำ การพุดคุยกับพระสงฆ์ หรือหมอดูที่มีการบอกใบ้ตัวเลขที่เคยถูกมาก่อนนั้น จะเป็นการพุดคุยที่มีจุดประสงค์เพื่อที่จะหาตัวเลขที่จะนำมาซื้อหวยได้ดิน

ผู้ขาย

(1) พุดคุยกับผู้ซื้อหวย เพื่อทำการขายหวย ในการพุดคุยกับผู้ซื้อหวย นั้นจะเป็นการพุดคุยเพื่อทำการขายหวยให้กับผู้ซื้อหวย จะพุดคุยในขณะที่เป็นช่วงเวลาของการขาย หวย(ประมาณ 07.00-11.00น.) ซึ่งในบางครั้งผู้ขายอาจจะมีการถามถึงที่มาของตัวเลขที่นำมาซื้ออีกด้วย เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลด้านตัวเลขเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการทำให้ทราบว่าเลขแต่ละตัวที่ผู้ซื้อหวยนำมาซื้อนั้นมีที่มาอย่างไร เมื่อพบว่าหวยออกเป็นตัวเลขที่ตรงกับที่ผู้ซื้อหวยซื้อนั้น ตนก็จะสามารถนำไปพุดหรือนำไปบอกต่อได้อีกด้วย

(2) พุดคุยกับเจ้ามือหวยถึงเรื่อง การสำรองเงินตัวเองจ่ายล่วงหน้าให้กับเจ้ามือ กรณีมีการซื้อแบบเครดิตเงินเชื่อ และการสำรองเงินจ่ายให้กับผู้ซื้อในกรณีที่มีผู้ถูกหวยได้รับเงินรางวัล ในการพุดคุยเกี่ยวกับการสำรองเงินจ่ายนี้จะพุดคุยในช่วงที่มีการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลเรียบร้อยแล้ว และผู้ขายทำการตรวจสอบแล้วว่า มีผู้ซื้อที่ซื้อกับตนเองนั้นถูกเป็นจำนวนเงิน

เท่าใด เพื่อที่จะแจ้งข้อมูลให้กับเจ้ามือให้ทราบล่วงหน้า และจากนั้นผู้ขายก็จะพูดคุยกับเจ้ามือถึงเรื่องเงินรางวัลว่ามีผู้ถูกห่วยได้รับเงินรางวัลจำนวนเท่าใด เจ้ามือจะสามารถนำเงินรางวัลมาจ่ายให้กับผู้ที่ถูกรางวัลเมื่อใด ถ้าหากพบว่าเจ้ามือจะนำเงินรางวัลมาจ่ายให้กับผู้ที่ถูกรางวัลในเวลาอันใกล้ (ภายใน 2 วัน) ผู้ขายก็จะทำการสำรองเงินที่ตนเองขายมาได้นั้นให้กับผู้ที่ถูกห่วยทันที เพื่อให้ผู้ซื้อที่ถูกห่วยนั้นเกิดความสบายใจ และเห็นว่าผู้ขายคนนี้มี การจ่ายเงินที่รวดเร็ว ตรงกับคุณสมบัติที่ผู้ซื้อต้องการ แต่ถ้าหากผู้ขายพูดคุยกับเจ้ามือแล้วพบว่า เจ้ามือต้องใช้เวลาในการจ่ายเงินรางวัลเป็นเวลานานกว่า 2 วัน ผู้ขายก็จะไม่สำรองเงินออกก่อน และจะทำการแจ้งให้ผู้ซื้อทราบด้วย

(3) พูดคุยกับผู้ขายรายคนอื่น ๆ เพื่อทำการซื้อห่วยของตนเอง หรือทำการซื้อห่วยในตัวเลขที่ตนเองได้ขายมาเกินโควตา ในการพูดคุยลักษณะนี้จะเริ่มมีการพูดคุยกันในช่วงเวลาประมาณ 10.00 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผู้ขายห่วยได้ดินนั้นทำการเช็คตัวเลขที่มีการซื้อห่วยได้ดิน และทำการเขียนตัวเลขและจำนวนเงินซื้อนั้นลงในโพล ซึ่งถ้าหากผู้ขายคนใดพบว่าตนเองต้องการซื้อเลขตัวใด และยอดการขายของตนเต็มตามจำนวนโควตาแล้ว ก็จะรีบโทรศัพท์ หรือเดินไปพูดคุยกับผู้ขายรายอื่น ๆ ในชุมชนทันที เพื่อที่จะทำการซื้อห่วยของตนเอง จากนั้นเมื่อได้ซื้อตัวเลขที่ตนเองต้องการแล้วผู้ขายก็จะทำการถามผู้ขายฝ่ายตรงข้ามว่า มีผู้ซื้อห่วยในตัวเลขใดบ้าง มีตัวเลขใดที่นำซื้อ มีที่มาที่มีความน่าเชื่อถือ แล้วก็ทำการซื้ออีกครั้ง หรือในบางครั้งที่มีการขายเต็มโควตาทั้ง 2 ฝ่ายแล้วผู้ขายก็จะมีการหาเครือข่ายการซื้อ-ขายห่วยที่ตนทราบ เพื่อทำการซื้อห่วยในตัวเลขที่มีการจำหน่ายเกินโควตานั้นทันที เพราะเช่นนั้นผู้ขายห่วยจะต้องรับผิดชอบจำนวนยอดที่ตนเองขายมาเกินโควตาทั้งสิ้น

เจ้ามือ

(1) พูดคุยกับผู้ขาย ถึงเรื่องตัวเลขที่มีผู้ซื้อจำนวนมาก และการส่งโพลห่วย การพูดคุยลักษณะนี้จะเป็นการพูดคุยเพื่อที่จะเช็คยอดจำนวนเงินซื้อโดยประมาณ และจะดูว่าผู้ซื้อ มีการซื้อตัวเลขใดบ้างที่มีปริมาณเงินซื้อจำนวนมาก อีกทั้งยังมีการถามถึงเลขเด็ดที่ผู้ขายแต่ละพื้นที่ได้ยื่นมา เพื่อที่ตนจะได้นำไปซื้อเช่นกัน ในการพูดคุยเช่นนี้เจ้ามือจะมีการหาข้อมูลก่อนเวลา 14.00 น. เพื่อที่จะทำการซื้อตัวเลขที่มีผู้ซื้อเป็นจำนวนมาก เพราะถ้าหากซื้อไม่ทันนั้นและเกิดการออกรางวัลมีตัวเลขที่ตรงกับห่วยที่มีผู้ซื้อซื้อในจำนวนมาก เจ้ามืออาจจะขาดทุนในปริมาณมากได้

(2) พูดคุยกับเจ้ามือรายใหญ่ในจังหวัดอื่นๆ หรือเว็บมาสเตอร์ เพื่อทำการซื้อห่วยกับเจ้ามือนั้นๆ หลังจากที่ได้เจ้ามือทำการพูดคุยกับผู้ขายแล้วพบว่า มีตัวเลขใดบ้างที่ตนจะทำการซื้อนั้น เจ้ามือก็จะเริ่มทำการติดต่อพูดคุยกับเจ้ามือรายใหญ่ในจังหวัดอื่นๆ หรือในบางครั้งอาจจะมีการติดต่อกันทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งเมื่อทำการซื้อในอินเทอร์เน็ตเรียบร้อยแล้ว เจ้ามือก็จะทำการโทรศัพท์ไปคุยกับเว็บมาสเตอร์ ซึ่งเป็นเจ้ามือรายใหญ่ในจังหวัดอื่นอีก เพื่อสร้างความมั่นใจ

ให้กับเว็บมาสเตอร์ และสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง ในการพูดคุยเช่นนี้จะเป็นการพูดคุย เพื่อที่จะทำการซื้อตัวเลขที่เจ้ามือมีการคำนวณว่า ถ้าหากมีการออกสลากกินแบ่งรัฐบาลที่ตรงกับ เลขที่ผู้ซื้อซื้อในจำนวนมากนั้น ตนเองจะต้องเกิดการขาดทุน ดังนั้นจึงจะต้องรีบทำการซื้อห่วยตัว นั้นๆออกไปก่อน และในการติดต่อกับเว็บมาสเตอร์หรือเจ้ามือรายใหญ่ในจังหวัดอื่นๆนั้น เจ้ามือ ผู้ติดต่อจะต้องรู้จักกับเจ้ามืออื่นๆเป็นการส่วนตัว เช่น รู้จักที่อยู่ รู้จักภูมิหลังของเจ้ามือรายอื่นๆ ด้วย และในการถูกห่วยบางครั้งเจ้ามืออาจจะมีการเดินทางมาพบซึ่งกันและกันอีกด้วย เพื่อที่จะได้ ความมั่นคงและมีการสร้างความสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

(3) คูแลลูกน้องที่มาทำหน้าที่เช็คจำนวนยอดเงินของตัวเลขที่ผู้ซื้อห่วยซื้อ มา การพูดคุยหรือคูแลลูกน้องของเจ้ามือที่มาทำหน้าที่เช็คยอดการซื้อ และทำการบันทึกลงใน ระบบคอมพิวเตอร์นั้น เจ้ามือมีความจำเป็นที่จะต้องพูดคุยกับลูกน้องอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะได้ ทราบข้อมูลและยอดในการซื้อห่วย โดยจะทำการนำตัวเลขที่ลูกน้องบอกนั้นไปซื้อต่อกับเจ้ามือราย อื่นๆอีกต่อไป เจ้ามือห่วยได้ดินยังกล่าวถึงความจำเป็นในการจ้างลูกน้องอีกว่า จะต้องเลิกลูกน้อง ที่มีความไวเนื้อเชื่อใจได้ ทำงานได้อย่างเต็มที่ มีความซื่อสัตย์ เพราะลูกน้องจะต้องมีความรู้สึกว่า ธุรกิจที่ตนทำอยู่นั้น เป็นธุรกิจของตนเองด้วย อีกทั้งการให้สวัสดิการกับลูกน้องที่มาทำหน้าที่ ให้กับธุรกิจนั้นๆ จะต้องมีส่วนที่ดี เมื่อลูกน้องมีปัญหาอะไรตนก็จะต้องดูแลอย่างทั่วถึง เพราะธุรกิจห่วยได้ดินนั้น ถ้าหากว่าไม่ทำให้เป็นระบบ ก็จะทำให้เกิดการล้มละลาย เหมือนเป็น การละลายทรัพย์เพราะถ้าหากว่าเจ้ามือมีแต่รับซื้อตัวเลขทุกตัวเลข โดยที่ตนเองไม่ทราบว่ามีการซื้อ การซื้อแต่ละตัวเลขเท่าใด ก็ไม่สามารถที่จะนำตัวเลขที่มียอดซื้อที่มากไปซื้อต่อได้ ก็จะทำให้ ขาดทุนในที่สุด

4.5.1.3 หลังวันห่วยออก

ผู้ซื้อ

(1) มีการพูดคุยกับคนในครอบครัว การพูดคุยกับคนในครอบครัวนั้นจะ เป็นการพูดคุยกันในเรื่องการถามไถ่ถึงการได้รับเงินรางวัล เพราะในบางเจ้ามือมีผู้ถูกห่วยจำนวน มาก เจ้ามืออาจจะมีการจ่ายเงินช้า หรือบางครั้งอาจจะมีการจ่ายมาก่อนแล้วยังไม่ครบ ซึ่งผู้ซื้อ ก็จะมีการพูดคุยกันในครอบครัว หรือกรณีที่เกิดการโกงเงินรางวัล ผู้ซื้อก็จะบอกกล่าวกับคนใน ครอบครัวก่อน เพราะในบางครั้งอาจจะมีการให้คนในครอบครัวไปช่วยพูดคุยกับผู้ขายได้

(2) มีการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน คนในชุมชน คนที่เล่นห่วยได้ดินในชุมชน ด้วยกัน ในการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน คนในชุมชน คนที่เล่นห่วยด้วยกันนั้นจะมีวันหลังในการ พุดคุยเรื่องห่วยได้ดินนี้ประมาณ 2-3 วันหลังจากวันห่วยออก เพราะเป็นช่วงที่ผู้ซื้อจะได้รับเงิน รางวัลจากการถูกห่วย และจะเป็นการพูดคุยเพื่อถามสถานการณบ้านเมือง หรือความเป็นอยู่ของ

คนในชุมชนด้วย และถ้าหากพบว่าผู้ซื้อห่วยคนใดยังไม่ได้รับเงินรางวัล ผู้ที่ทำการพูดคุยนั้นก็จะนำไปพูดคุยบอกต่อคนที่ถึงเรื่องการไม่จ่ายเงินรางวัล หรือการจ่ายเงินช้า หรือบางครั้งอาจจะมีการล่ำลือไปว่า เจ้ามือคนนั้นๆ โกงเงินรางวัลอีกด้วย

ผู้ขาย

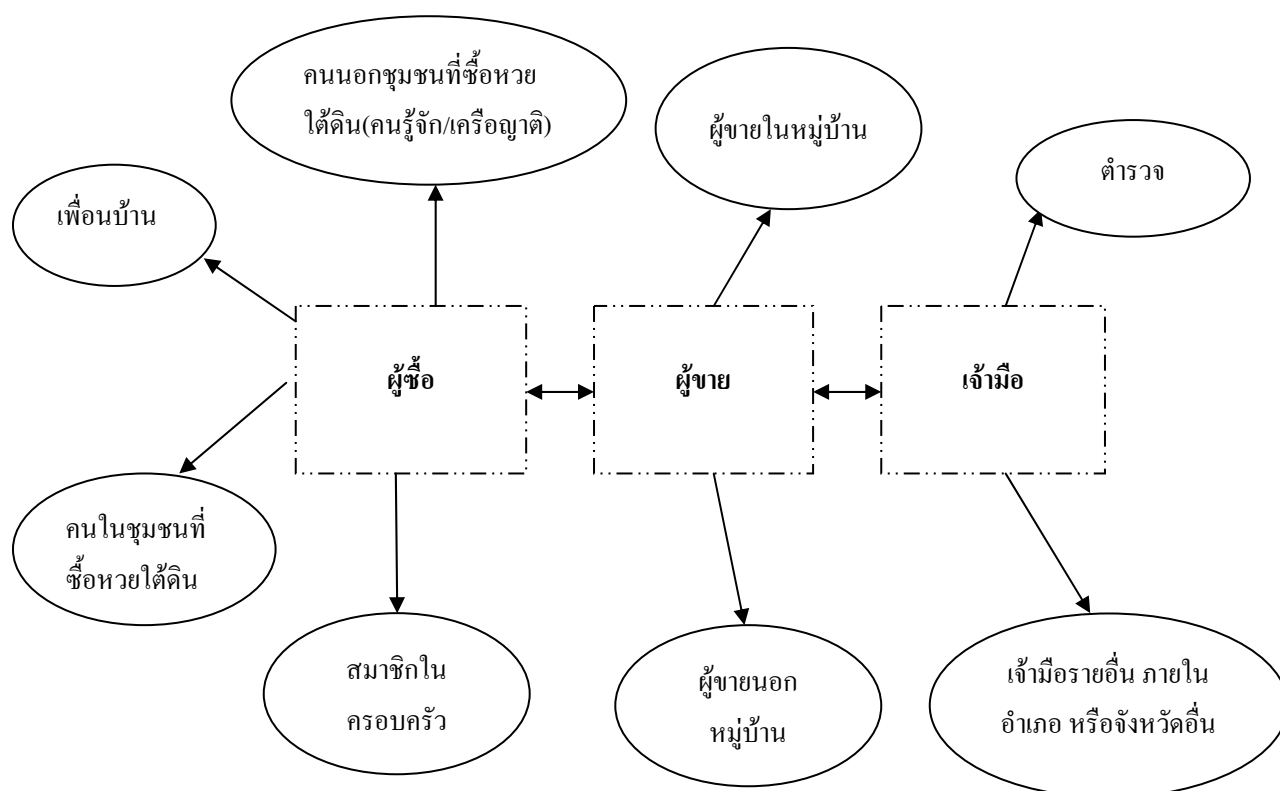
(1) พูดคุยกับผู้ซื้อห่วยในชุมชน ในการพูดคุยกับผู้ซื้อห่วยนั้น จะแบ่งการพูดคุยออกเป็น 2 อย่าง คือ

- 1) พูดคุยกับผู้ซื้อที่ยังไม่ได้จ่ายเงินค่าห่วยที่ผู้ซื้อหรือคนในครอบครัวของผู้ซื้อได้ซื้อไว้ ซึ่งเปรียบเสมือนว่าเป็นการทวงเงิน เพื่อให้ผู้ขายจะได้เก็บเงินที่ตนต้องสำรองจ่ายให้กับเจ้ามือไปก่อนหน้านั้นให้ได้
- 2) พูดคุยกับผู้ซื้อห่วยที่ถูกห่วย ซึ่งอาจจะมีทั้งผู้ที่ได้รับเงินรางวัลครบแล้ว ยังได้รับเงินรางวัล และได้รับเงินรางวัลยังไม่ครบ ซึ่งจะเป็นการพูดคุยเพื่อที่จะบอกความเคลื่อนไหวว่าเจ้ามือจะมาจ่ายเงินรางวัลให้ในวันใด หรือแนวโน้มที่จะได้รับเงินรางวัลนั้นมีหรือไม่ เพราะเจ้ามือจะติดต่อผ่านทางผู้ขายเท่านั้น

(2) พูดคุยกับเจ้ามือ ในการพูดคุยกับเจ้ามือนั้นส่วนใหญ่ผู้ขายจะพูดคุยกับเจ้ามือเพื่อที่จะนัดแนะการให้เงินรางวัล หรือการเจรจาตกลงเรื่องการจ่ายเงินที่มีการซื้อ-ขายห่วย ในบางครั้งผู้ขายอาจจะไม่สามารถติดต่อกับเจ้ามือได้ เช่น กรณีที่มีผู้ถูกห่วยจำนวนมาก เจ้ามืออาจจะมีการหนีไม่จ่ายเงินรางวัล หรือ เปลี่ยนเบอร์ไม่สามารถติดต่อได้ แต่อย่างไรก็ตามการที่เจ้ามือไม่จ่ายเงินรางวัลนั้น ผู้ซื้อ ผู้ขายก็ไม่สามารถที่จะดำเนินคดีใดๆ ได้ทั้งสิ้น เพราะห่วยได้ดินเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ไม่สามารถนำเรื่องนี้ไปแจ้งความได้ และอีกทั้งการไม่จ่ายเงินรางวัลก็ไม่มีหลักฐานที่จะสามารถนำไปฟ้องร้องได้ แต่ส่วนใหญ่ผู้ซื้อมักจะพิจารณาการเลือกซื้อห่วยได้ดินกับเจ้ามือที่มีความมั่นคงทางการเงิน มีประวัติการจ่ายเงินรางวัลที่ดี ไม่มีการโกงเงินรางวัล และก็จะได้รับเงินรางวัลครบ ไม่ว่าผู้ซื้อจะถูกห่วยในจำนวนเงินที่มากเพียงใดก็ตาม

(3) พูดคุยกับคนในครอบครัว คนในชุมชน จะเป็นการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องตัวเลขที่ออกมานั้นว่ามีที่มาอย่างไร หรือเลขนั้นมีใครถูกบ้าง ซึ่งถ้าหากว่าเป็นงวดที่มีผู้ถูกห่วยได้รับเงินรางวัลจำนวนมากก็จะเป็นการพูดคุยที่มีความสนุกสนาน แต่ถ้าหากว่าเป็นการพูดคุยที่ผู้ถูกห่วยไม่ได้รับเงินรางวัลจะเป็นการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องเงินรางวัลที่จะได้รับซึ่งถ้าหากว่างวดใดมีผู้ถูกมากก็ยิ่งมีความเสี่ยงที่จะได้รับเงินรางวัลนั้นสูง แต่ถ้าหากว่างวดใดมีผู้ถูกจำนวนน้อยโอกาสเสี่ยงที่จะได้รับเงินรางวัลนั้นก็ยิ่งน้อย

จากข้อมูลด้านความสัมพันธ์ของคนเล่นหอยไต้ดินในชุมชน สามารถสรุปได้ดังภาพประกอบด้านล่าง

แผนภาพที่ 6 แสดงระบบความสัมพันธ์ของคนเล่นหอยไต้ดินในชุมชน

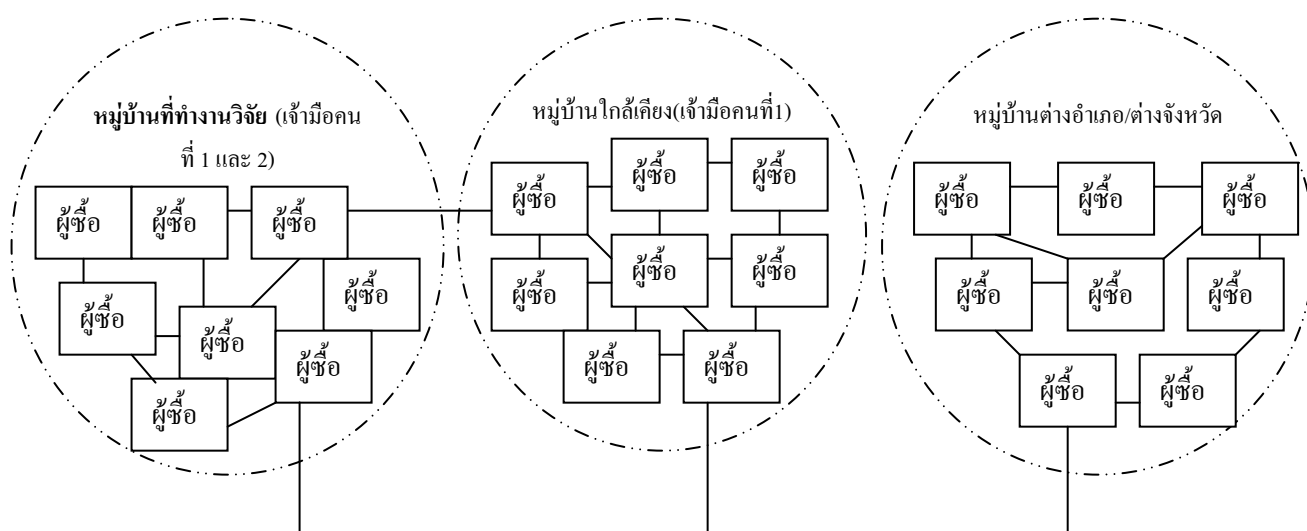
4.5.2 เครือข่ายของการซื้อ-ขายหอยไต้ดิน

4.5.2.1 เครือข่ายของผู้ซื้อหอยไต้ดินในชุมชน จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมจะพบว่า ในการซื้อหอยไต้ดินของคนเล่นหอยนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการซื้อขายในการเล่นหอยไต้ดิน สำหรับผู้ซื้อหอยไต้ดินนั้น ถือว่าเป็นกลุ่มลูกค้าคนสำคัญของเจ้ามือหอยไต้ดินและผู้ขายหอยไต้ดิน ถึงแม้ว่าในหมู่บ้านจะมีผู้ขายหอยไต้ดินเป็นจำนวนมากถึง 9 คน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้ซื้อนั้นจะสามารถซื้อกับผู้ขายได้ทุกคน เพราะในบางครั้งผู้ซื้อบางคนมีการขายที่มีข้อจำกัดทั้งด้านโควตา ระยะเวลา เป็นต้น ทำให้ผู้ซื้อจำเป็นต้องมีเครือข่ายในการซื้อหอยเพื่อที่จะเอาไว้ซื้อหอยได้ในกรณีที่ตนเองไม่สามารถซื้อกับผู้ขายที่เป็นเจ้าประจำได้

ในการซื้อลักษณะที่เป็นเครือข่ายนั้น ผู้ซื้อบางคนอาจจะมีเครือข่ายที่เหนียวแน่น มีลักษณะของการเป็นเครือข่าย หรือความสนิทสนมกันเป็นการส่วนตัว เพื่อที่จะได้ติดต่อกันได้ง่ายขึ้น เช่น นาง ก ซื้อกับผู้ขายในหมู่บ้านไม่ได้ จึงได้โทรศัพท์ไปหา นาย ข ซึ่งอยู่อีกอำเภอหนึ่งหรืออีกจังหวัดหนึ่ง เพื่อที่จะได้สามารถซื้อเลขที่ต้องการอยากจะซื้อได้ ในการนี้จะเห็นว่า

ลักษณะเครือข่ายของการซื้อหวยของผู้ซื้อหวยนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง เพราะต้องอาศัยความไว้วางใจในการซื้อ – ขายหวยใต้ดินเป็นอย่างมาก เพราะจะมีความเสี่ยงในการซื้อที่สูงกว่าการซื้อในหมู่บ้าน เนื่องจากว่า ถ้าหากว่าผู้ซื้อ หรือผู้ขาย เกิดการถูก หรือ ไม่ถูกหวย ขึ้นมานั้น โอกาสเสี่ยงในการชำระเงินทั้งค่าซื้อและเงินรางวัลก็มีสูงมาก

ดังนั้น จึงจะเห็นว่า ผู้ซื้อหวยใต้ดินมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้เครือข่ายของผู้ขาย หวยและผู้ซื้อหวยใต้ดินด้วยตนเอง เพื่อที่จะได้ให้มีแหล่งซื้อหวยใต้ดินในวงกว้าง และซื้อได้ ตัวเลขที่ตนต้องการและตามจำนวนที่ตนต้องการได้อีกด้วย ในการนี้สามารถดูลักษณะเครือข่าย ของผู้ซื้อหวยใต้ดินในชุมชนได้ดังภาพประกอบด้านล่าง

แผนภาพที่ 7 แสดงเครือข่ายการซื้อ – ขายหวยใต้ดิน ของผู้ซื้อหวยใต้ดินในชุมชน

4.5.2.2 เครือข่ายของผู้ขายหวยใต้ดินในชุมชน การขายหวยในชุมชนนั้นจะมีผู้ขาย ประมาณ 9 คน ซึ่งในจำนวนผู้ขายทั้งหมดนี้จะมีการขายให้กับเจ้ามือที่มีทั้งในและนอกหมู่บ้าน และเป็นเจ้ามือทั้งรายใหญ่ (รับซื้อประมาณ 300,000 บาทขึ้นไป/งวด) เจ้ามือรายกลาง (รับซื้อไม่เกิน 300,000 บาท/งวด) และเจ้ามือรายเล็ก (รับซื้อไม่เกิน 100,000 บาท/งวด) ในการขายเช่นนี้จึงทำให้ผู้ขายเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก และสาเหตุที่เกิดผู้ขายจำนวนมากนั้นอาจจะเป็นเพราะจำนวนผู้ เล่นหวยใต้ดินในชุมชนมีจำนวนมากขึ้นและมีจำนวนเงินในการเล่นที่สูงขึ้น เนื่องจากเกิดมหรหกรรม การเล่นหวยใต้ดินในชุมชนที่มากขึ้นอีกด้วย ซึ่งการขายหวยใต้ดินในชุมชนนั้นจะมีผู้ขายหวยใต้ ดินในชุมชนอยู่ 3 ลักษณะ คือ

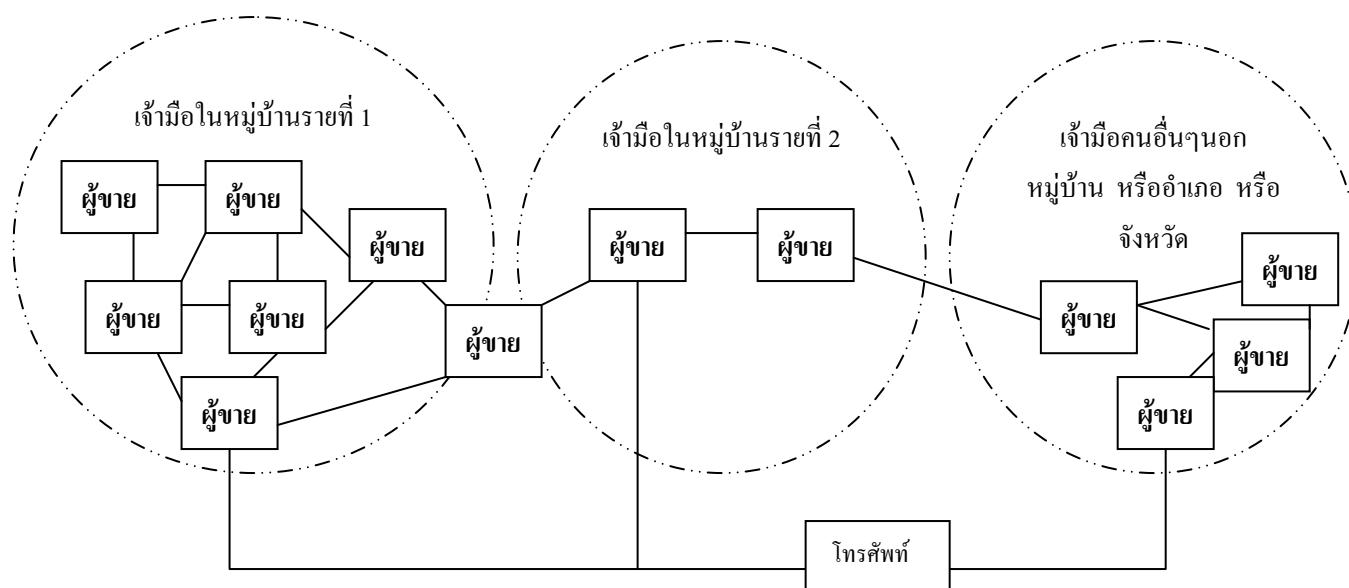
- (1) เจ้ามือทำการขายเอง มี 1 คน
- (2) ผู้ขายหวยขายส่งให้เจ้ามือคนเดียว มี 7 คน

(3) ผู้ขายห่วยขายส่งให้เจ้ามือ 2 เจ้า มี 1 คน

ในการนี้ผู้ขายห่วยในหมู่บ้านจะรู้จักกันทั้งหมดและจะทำการขายห่วยในลักษณะที่เป็นเครือข่ายกันทั้งหมด แต่ความสัมพันธ์ของผู้ขายห่วยบางรายอาจมีความแตกต่างกัน เช่น ผู้ขายห่วยที่ส่งให้เจ้ามือคนเดียวกันจะมีความสนิทสนมและสามารถซื้อหรือช่วยเหลือกันได้มากกว่าผู้ขายห่วยที่ไม่ได้ส่งให้กับเจ้ามือคนเดียวกัน เป็นต้น แต่เมื่อถึงเวลาที่มีการขอความช่วยเหลือผู้ขายห่วยรายอื่นๆที่สามารถช่วยเหลือกันได้ก็จะทำการช่วยเหลือ สิ่งที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างเช่น เมื่อผู้ขายคนหนึ่งขายเกินโควตาที่กำหนดไว้ก็จะทำการซื้อกับผู้ขายห่วยผู้อื่นที่ยังไม่เต็มโควตา หรือบางรายอาจมีความจำเป็นที่จะซื้อกับเจ้ามือรายอื่นด้วย เพื่อไม่ให้ตนเองไม่ได้รับผิดชอบต่อจำนวนโควตาที่ขายเกินมานั้น ในกรณีที่ผู้ขายห่วยได้ดินด้วยตนเองไปซื้อกับผู้ขายห่วยได้ดินด้วยกันนั้น ผู้ขายก็จะมีการแบ่งค่าตอบแทนให้กันครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นการแสดงน้ำใจให้กัน โดยส่วนใหญ่ผู้ขายห่วยมักจะมีการติดต่อกัน พูดคุยกันทุกงวด เพื่อที่จะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับโควตาการขายอยู่เป็นประจำ และจะได้แนะนำลูกค้าผู้ซื้อห่วยได้ดินได้อย่างถูกต้องอีกด้วย

ผู้ขายห่วยบางรายอาจจะมีการขายให้กับเจ้ามือใหญ่ในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน ซึ่งในส่วนใหญ่ถ้าหากว่าเจ้ามือทราบการขายในลักษณะเช่นนี้จะสั่งไม่ให้ผู้ขายนั้นขายให้กับตนเองทันที เพราะว่าการเสียค่าส่วนนั้นจะมีเพียงเจ้ามือ 1 คนที่เป็นคนรับการขายห่วยของผู้ขายคนนั้น คนแรกเป็นผู้เสียให้ ดังนั้นเจ้ามือคนที่ 2 ที่มารับกับผู้ขายห่วยคนนี้จึงไม่ต้องเสียส่วนให้กับตำรวจอีกครั้ง จึงหมายความว่า เจ้ามือคนแรกนั้นรับรายได้ไม่เต็มกำลัง และถ้าหากเกิดปัญหาในด้านการคุ้มครองการขายขึ้นมา เจ้ามือจะไม่รับผิดชอบทันที จึงทำให้ผู้ขายห่วยเลือกที่จะมีเจ้ามือเพียงผู้เดียว เพราะรายได้จากการขายในแต่ละงวดของผู้ขายห่วยได้ดินนั้นจะเพียงพออยู่แล้ว อีกทั้งผู้ขายห่วยคิดว่าการขายในลักษณะที่มีการซื้อกับผู้ขายเจ้าอื่นเมื่อเกินโควตาจะทำให้มีความสัมพันธ์อันดีกว่าที่จะขายให้กับเจ้ามือ 2 เจ้าอีกด้วย

ดังนั้น ผู้ขายห่วยจึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเครือข่ายของผู้ขายห่วยด้วยกันในหลายๆคน ไม่ว่าจะเป็นคนที่สังกัดอยู่ในกลุ่มเจ้ามือคนเดียวกันหรือคนละเจ้ามือก็ตาม เพื่อที่จะได้สามารถซื้อห่วยในจำนวนที่เกินโควตาการขายได้ และสามารถให้ตนเองซื้อห่วยได้ ในกรณีที่ตนคิดว่าซื้อกับตนเองแล้วไม่มีโอกาสถูก และเป็นการแก้เคล็ดอีกด้วย ซึ่งเครื่องมือที่ช่วยเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายคือ โทรศัพท์ และการไปติดต่อด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว แม่นยำ ในการนี้สามารถดูลักษณะเครือข่ายของผู้ขายห่วยในชุมชนได้ดังภาพประกอบในหน้าถัดไป

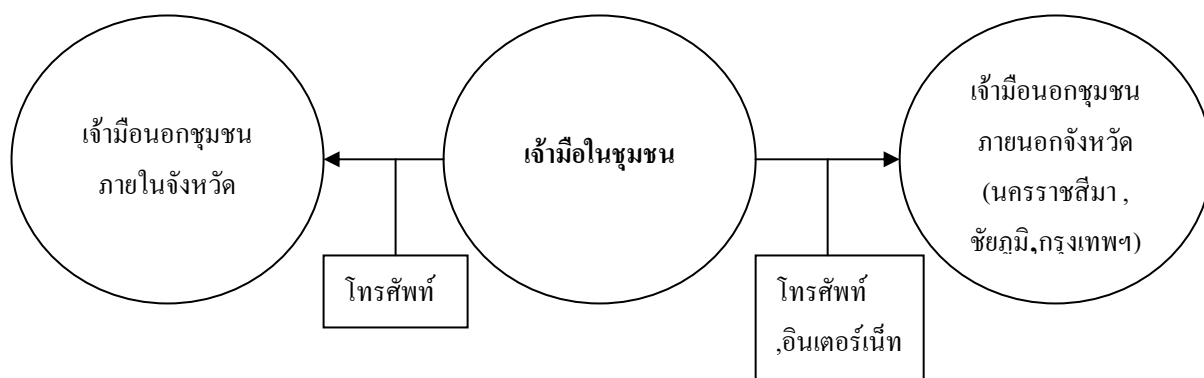

แผนภาพที่ 8 แสดงเครือข่ายการซื้อขาย – ขายหวยใต้ดิน ของผู้ขายหวยใต้ดินในชุมชน

4.5.2.3 เครือข่ายของเจ้ามือ เนื่องจากว่าจำนวนผู้เป็นเจ้ามือหวยใต้ดินในชุมชนนั้นมีจำนวน 2 คน แต่มีผู้เป็นผู้ขายและผู้ซื้อจำนวนมาก ดังนั้นเจ้ามือจึงจำเป็นต้องมีเครือข่าย เพื่อเอาไว้ซื้อหวยในตัวที่มีผู้ซื้อจำนวนมาก และเจ้ามือเห็นว่าจะรับไม่ไหว หรือกรณีที่เจ้ามือซื้อเองเพื่อให้ได้เงิน เป็นต้น ซึ่งเจ้ามือถือว่าเป็นผู้ที่ควรจะมีเครือข่ายในการซื้อ-ขายหวยมากที่สุด เนื่องจากเป็นผู้ที่แบกรับความเสี่ยงในการรับซื้อ-ขาย มากที่สุด เพราะต้องใช้การลงทุนในการซื้อ-ขายเป็นจำนวนเงินที่สูงมาก เจ้ามือรายใหญ่รายหนึ่งในหมู่บ้าน ได้อธิบายการมีเครือข่ายให้กับผู้วิจัยฟังว่า “เราจำเป็นต้องมีเครือข่าย เพราะถ้าหากว่ามีเลขที่มีคนซื้อเข้ามาเยอะและเรากำหนดแล้วว่าขาดทุนแน่ๆ เราก็จำเป็นต้องหาซื้อเลขตัวนั้น เพื่อที่จะปล่อยภาระการรับผิดชอบออกไปบ้าง ไม่เช่นนั้นเราจะขาดทุน ไม่มีเงินไปจ่ายให้กับคนที่ถูก หรือบางครั้งเราคิดว่าเลขตัวนี้ต้องออกแน่ๆ เราก็ต้องหาเจ้ามือที่จะรับซื้อเลขจากเราได้อีกเช่นกัน ในการเป็นเครือข่ายนั้นส่วนใหญ่จะเป็นกับเจ้ามือรายใหญ่ในจังหวัดอื่น เพราะในแถบนี้เราถือว่าเราอยู่ตัวแล้ว ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการโทรศัพท์ และซื้อทางอินเทอร์เน็ต จากนั้นก็จะทำการโอนเงิน ทุกอย่างต้องมีระบบ ไม่เช่นนั้นเราอาจจะขาดทุนและล้มละลายได้ เจ้ามือเล็กๆบางรายทำไม่เป็น ไม่มีระบบ ก็โดนโกงบ้าง หาทางซื้อไม่ได้บ้างก็เจ๊ง ขาดทุน เพราะฉะนั้นจะต้องมีที่ซื้อให้ได้ ถ้างวดไหนซื้อไม่ได้ก็ต้องวัดดวง เสี่ยงเลย ลุ้นสุดๆ ถ้าถูกมาตามนั้นก็ขาดทุน ชวยไป”

จากข้อมูลในการสัมภาษณ์จะทำให้พบว่า เครือข่ายของเจ้ามือ นั้น ไม่ใช่จะต้องมีเฉพาะในจังหวัดเดียวกัน เพราะจะเป็นเครือข่ายที่จะต้องเป็นเจ้ามือรายใหญ่ที่สามารถรองรับการซื้อในจำนวนเงินหลักหมื่นได้ เพราะเจ้ามือจำเป็นต้องซื้อเยอะ ในบางครั้งอาจจะต้องหาซื้อตามเจ้ามือรายย่อยในอำเภอ เพื่อทำการแบ่งเบาภาระที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ให้ได้ อีกทั้ง

ยังจำเป็นที่จะต้องมีการซื้อขายระบบอินเทอร์เน็ตอีกด้วย เพราะจะเป็นวิธีที่สามารถซื้อได้ง่าย รวดเร็วและสะดวกที่สุดในวันที่หอยออก ซึ่งเจ้ามือจะมีการจ้างพนักงานประมาณ 10 คน เพื่อมาทำการเช็คจำนวนยอดเงินในการซื้อในตัวเลขแต่ละตัว แล้วทำการบันทึกลงในระบบคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรม Excel เป็นระบบกิดคำนวณและบันทึกข้อมูลทั้งหมด จากนั้นถ้าหากพบว่าตัวเลขตัวใดที่มีการซื้อในจำนวนมาก เจ้ามือก็จะรีบซื้อทางอินเทอร์เน็ตหรือโทรซื้อกับเจ้ามือรายอื่นๆทันที เพื่อที่จะให้ได้ทันเวลา และต้องใช้วิธีการโอนเงินเข้าบัญชีครั้งหนึ่งของจำนวนเงินที่ซื้อเพื่อเป็นเครื่องยืนยันการซื้ออีกด้วย ในการนี้จะเห็นว่าระบบเครือข่ายของเจ้ามือในการทำธุรกิจหอยได้ดินนั้น มีการติดต่อกับเจ้ามือหลายรูปแบบ มีทั้งรายเล็กรายใหญ่ทั้งในและนอกชุมชน ซึ่งสามารถดูลักษณะเครือข่ายของเจ้ามือหอยได้ดินในชุมชนที่ทำการซื้อ-ขายได้ดังภาพประกอบ

แผนภาพที่ 9 แสดงเครือข่ายการซื้อ – ขายหอยได้ดิน ของเจ้ามือหอยได้ดินในชุมชน

4.5.3 การพิจารณาเลือกซื้อหอยกับผู้ขายหอย

4.5.3.1 สามารถให้เครดิตเงินเชื่อในการซื้อ-ขายหอยได้ดินได้ จากการสัมภาษณ์ผู้ซื้อหอยได้ดิน ทำให้ทราบว่า ปัจจัยสำคัญในการเล่นและการดำรงอยู่ของหอยได้ดินนั้นมีปัจจัยในการซื้อ – ขายหอยได้ดินแบบเงินเครดิตเงินเชื่อ เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้หอยได้ดินดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน ด้วยสาเหตุสำคัญนี้จึงทำให้ผู้ขายหอยได้ดินส่วนใหญ่ทำการขายหอยได้ดินด้วยวิธีการขายหอยแบบเครดิตเงินเชื่อ เพื่อให้ตนนั้นสามารถขายหอยได้ในปริมาณที่มาก

การขายหอยได้ดินแบบเครดิตเงินเชื่อ นั้น ผู้ขายจะให้ผู้ซื้อซื้อในปริมาณเท่าใดก็ได้ แต่จะมีข้อตกลงกันว่า ผู้ที่ซื้อแบบเครดิตเงินเชื่อ นั้นจะไม่ได้รับส่วนลดในการซื้อ (ร้อยละ 10 บาท) และจะต้องชำระเงินหลังจากที่หอยออกแล้วไม่เกิน 10 วัน เพราะผู้ขายจะต้องชำระเงินต่อให้กับเจ้ามือให้เรียบร้อยก่อนวันหอยออกในงวดต่อไป ไมเช่นนั้นจะไม่ได้รับสิทธิในการขาย ถ้าหากว่า

ผู้ซื้อคนนั้นไม่ชำระเงินที่ซื้อแบบเครดิตเงินเชื่อไว้ ผู้ขายบางคนอาจจะเป็นผู้ที่ชำระเงินจำนวนนั้นให้เอง เพื่อที่ตนจะได้รับสิทธิในการขายจากเจ้ามืออีกต่อไป

4.5.3.2 เวลาที่มีผู้ถูกห่วยด้วยสามารถจ่ายเงินรางวัลได้เต็มจำนวน ร้อยละ 7,000 บาท ในการเลือกซื้อห่วยกับผู้ขายห่วยนั้น ผู้ซื้อห่วยจะคำนึงถึงเรื่องการจ่ายเงินรางวัลในการถูกห่วยด้วย ถ้าหากผู้ขายห่วยคนใดสามารถจ่ายเงินรางวัลได้ทันทีหลังจากที่ทราบว่าจะห่วยออกตัวใด ผู้ซื้อห่วยคนนั้นก็จะพิจารณาเลือกซื้อห่วยกับผู้ขายห่วยในรายนั้นๆเสียก่อน เพราะเงินรางวัลเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการซื้อห่วย อีกทั้งการจ่ายเงินรางวัลให้กับผู้ซื้อนั้น เจ้ามือ หรือผู้ขายห่วยได้คืนบางรายมีความล่าช้า มีอัตราเสี่ยงในการไม่จ่ายเงินรางวัลนั้นสูง เพราะฉะนั้นถ้าหากผู้ขายคนใดสามารถสำรองเงินของตนเองนั้นจ่ายให้กับผู้ซื้อก่อน รวดเร็ว บริการส่งถึงบ้าน ผู้ซื้อก็จะพิจารณาเลือกซื้อกับผู้นั้นก่อน

4.5.3.3 มีความสนิทสนมกัน รู้จักกันเป็นการส่วนตัว สามารถเชื่อใจได้ ในการเลือกซื้อห่วยกับผู้ขายนั้น ส่วนใหญ่ผู้ซื้อและผู้ขายห่วยได้คืนจะมีการพิจารณาถึงความสนิทสนมกัน สามารถเชื่อใจหรือไว้ใจกันได้ เพราะนอกจากจะขายเป็นแบบเครดิตเงินเชื่อที่จะต้องมีความไว้วางใจกับการซื้อ-ขายกันแล้ว ยังจะต้องมีความไว้วางใจในเรื่องการจ่ายเงินรางวัลอีกด้วย เพราะในบางครั้งเจ้ามือได้จ่ายเงินรางวัลให้กับผู้ขายแล้ว แต่ผู้ขายไม่ยอมนำมาจ่ายต่อให้กับผู้ซื้อก็เป็นได้ และในการซื้อที่เป็นกรณีการโทรศัพท์มาซื้อกับผู้ขาย ยังเป็นสิ่งสำคัญที่ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายเองต้องพิจารณาเลือกซื้อ เพราะการโทรศัพท์ซื้อนั้นผู้ซื้อเองจะไม่ได้รับหลักฐานในการซื้อใดๆเลย อีกทั้งถ้าหากผู้ซื้อพบว่าตนเองได้ซื้อตัวเลขที่ตรงกับการออกสลากรางวัลนั้น แต่ผู้ขายบอกว่าตนไม่ได้ซื้อตัวเลขนั้นๆ ก็อาจจะทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน หรือเกิดความบาดหมางกันได้ ดังนั้นในการพิจารณาเลือกซื้อห่วยกับผู้ขายห่วยนั้น จึงต้องเลือกซื้อกับผู้ที่มีความสนิทสนม หรือรู้จักกันเป็นอย่างดีอีกด้วย

4.5.3.4 ให้บริการได้สะดวก เช่น สามารถเดินทางมาขายห่วยได้คืนให้ได้ถึงที่บ้าน นำเงินรางวัลที่ถูกมาส่งถึงบ้าน เรื่องการให้บริการในการขายและการให้บริการหลังการขายก็เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ซื้อห่วยพิจารณาในการเลือกซื้อเช่นกัน เพราะผู้ซื้อห่วยบางคนจะไม่สามารถเดินทางมาซื้อห่วยได้ด้วยตนเอง เมื่อผู้ขายห่วยคนใดสามารถเดินทางไปขายห่วยให้ได้ถึงที่บ้าน ที่ทำงาน และมีการส่งเงินรางวัลได้ถึงที่นั้นผู้ซื้อก็จะเลือกซื้อกับผู้ขายห่วยคนนั้นๆ

4.5.3.5 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จากการสัมภาษณ์พบว่า การมีมนุษยสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ขายควรมี เพราะถ้าหากว่าผู้ขายสามารถพูดคุยกับผู้ซื้อหรือคนในสังคม เข้ากับคนในสังคมได้ดี ก็จะทำให้มีลูกค้าที่มาก การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีของผู้ขายนั้นไม่เพียงแต่การพูดคุยเฉพาะเรื่องตัวเลขที่จะนำมาซื้อห่วยเท่านั้น แต่รวมไปถึงการพูดคุยเรื่องอื่นๆในสังคมด้วย เช่น การ

ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเมื่อเกิดเรื่องไม่สบายใจ การพูดคุยถามข่าวคราวกัน เป็นต้น ซึ่งการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีนี้จะนำไปสู่การมีเพื่อนบ้าน มีสังคมที่ดี เกิดสัมพันธภาพที่ดีในสังคม

4.5.3.6 จ่ายเงินรางวัลรวดเร็ว ไม่โกง ในบางงวดที่มีผู้ซื้อห่วยแล้วถูกได้รับเงินรางวัล แต่เจ้ามือบางคนอาจจะจ่ายเงินรางวัลช้า หรือเร็ว แต่ผู้ขายนั้นไม่ยอมนำมาจ่ายให้กับผู้ซื้อ จึงทำให้เกิดการจ่ายเงินที่ล่าช้าตามไปด้วย การจ่ายเงินรางวัลนั้นเป็นสิ่งที่ผู้ซื้อคำนึงมากที่สุด ถ้าหากพบว่าผู้ขายคนใดจ่ายเงินล่าช้า หรือมีการโกงเงินรางวัลผู้ซื้อก็จะไม่พิจารณาเลือกซื้อด้วย เพราะเจ้ามือบางคนจ่ายเงินรางวัลให้กับผู้ขายมาเรียบร้อยแล้ว แต่ผู้ขายไม่ยอมนำเงินรางวัลนั้นมาจ่ายต่อเองซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้ แม้ว่าผู้ซื้อจะรู้จักกับเจ้ามืออย่างไรก็ตาม เจ้ามือก็จะไม่รับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น การจ่ายเงินรางวัลรวดเร็วนั้นถ้าหากผู้ขายคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการของผู้ซื้อ ผู้ขายบางคนจะสำรองเงินที่ตนเองขายห่วยได้นั้น จ่ายเงินรางวัลให้กับผู้ซื้อก่อน ซึ่งการจ่ายนั้นอาจจะจ่ายเต็มจำนวนหรือจ่ายก่อนเล็กน้อยก็ตาม แต่ก็จ่ายเพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการจ่ายรางวัล และตรึงใจผู้ซื้อให้มากที่สุด

4.5.3.7 ระยะเวลาในการขายห่วย และประวัติของผู้ขาย ประวัติการขายห่วยถือเป็นสิ่งหนึ่งที่ผู้ซื้อห่วยจะนำมาประกอบการพิจารณาเลือกซื้อห่วย เพราะถ้าหากผู้ขายคนใดมีประวัติการขายห่วยที่ดี และขายมาเป็นเวลานาน ผู้ซื้อก็จะเลือกซื้อกับผู้ขายคนนั้น เพราะจะมีความไว้วางใจในการขายที่สร้างความมั่นใจได้ดี

4.5.3.8 มีดวงชะตาสมพงศ์กัน การมีดวงชะตาสมพงศ์กันนั้นเป็นสิ่งที่ผู้ซื้อนั้นพิจารณาจากความรู้สึก และสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับตนเองและไปเชื่อมโยงกับความเชื่อที่ตนเองมีประสบการณ์มา ยกตัวอย่างเช่น ผู้ซื้อที่เคยซื้อห่วยได้ติดกับผู้ขายคนใดแล้วถูกห่วยได้รับเงินรางวัลนั้นก็คิดว่าตนเองมีดวงที่สมพงศ์กัน และก็จะรอซื้อกับผู้ขายคนนั้นๆ อยู่เรื่อยไป เพราะมีความหวังว่าจะถูกห่วยกับผู้ขายคนนั้นอีก

4.5.3.9 เป็นผู้ที่สามารถพูดคุย แลกเปลี่ยนเรื่องตัวเลขที่ตนเองเล่นห่วยซื้อกันได้อย่างเปิดเผย นอกจากการเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีแล้ว การเป็นคนเปิดเผย กล้าพูด กล้าคุยเกี่ยวกับตัวเลขที่นำมาซื้อห่วยก็เป็นเรื่องสำคัญ ผู้ซื้อบางคนที่ไม่ได้เลขเด็ดที่ตนเองต้องการซื้อ ก็จะรอฟังจากผู้ขาย ซึ่งผู้ขายจะต้องมีการพูดคุยเกี่ยวกับตัวเลขเด็ด เลขดัง หรือเลขที่ได้จากการฝัน เพื่อเป็นการจูงใจให้ผู้ซื้อห่วยเกิดความอยากซื้ออีกด้วย สิ่งสำคัญในการพูดคุย คือ ผู้ขายจะต้องไม่โกหกปิดบังเกี่ยวกับตัวเลขที่ตนเองซื้อ เพราะไม่เช่นนั้นจะทำให้ผู้ซื้อเกิดความไม่พอใจและอาจจะไม่เลือกซื้อก็ได้

4.6 กระบวนการก้าวเข้าสู่การเป็นคนเล่นหอยไต้ดินในชุมชน

กระบวนการก้าวเข้าสู่การเป็นคนเล่นหอยไต้ดินในชุมชนนี้จะเป็นการกล่าวถึงพฤติกรรมเชิงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับคนเล่นหอยในชุมชน นั่นคือ การจะกลายเป็นคนเล่นหอยไต้ดินนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นมาตั้งแต่แรกเกิด หากแต่มีกระบวนการในการปรับตัว เรียนรู้ที่จะเป็นคนเล่นหอยไต้ดิน ในบางคนอาจจะมีแรงจูงใจ แรงผลักดันหรือสาเหตุในการเล่นหอยไต้ดินที่แตกต่างกัน ซึ่งจากการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลนั้นสามารถนำมาวิเคราะห์และมีรายละเอียดดังนี้

4.6.1 ขั้นแรก “การผันตัวเป็นคนเล่นหอย”

เป็นขั้นของการตัดสินใจซื้อหอยในครั้งแรก ซึ่งมีเงื่อนไขในการซื้อหอยที่มีแรงผลักดันมากมาย เช่น การอยากลอง ด้วยความอยากรู้ อยากสนุก บ้านเมืองพาเล่น เป็นต้น

ในขั้นแรกนี้ เป็นขั้นที่เกิดขึ้นกับคนเล่นหอยทุกคน จากการสัมภาษณ์และสอบถามนั้น พบว่า การที่จะก้าวเข้าสู่การเป็นคนเล่นหอยนั้น เกิดขึ้นตามสิ่งแวดล้อมทางสังคมเป็นอันดับ 1 สิ่งแวดล้อมทางสังคมในที่นี้ คือ สิ่งแวดล้อมทั่วไปทางสังคม เช่น ลักษณะของชุมชน ระบบเศรษฐกิจ ระบบการปกครอง อาชีพ เป็นต้น ในหลายๆสาเหตุเหล่านี้ล้วนเป็นแรงผลักดันที่ทำให้คนในชุมชนหันมาเริ่มซื้อหอยในครั้งแรก โดยที่มีความหวังภายในลึกๆอยู่ 2 กลุ่มคือ

4.6.1.1 กลุ่มที่หวังในทรัพย์สิน เงินทอง จะเป็นกลุ่มที่ตัดสินใจซื้อในครั้งแรก เนื่องจากเห็นว่า เงินในครอบครัวยังไม่พอใช้จ่าย จำเป็นต้องหามาเพิ่ม เพื่อที่จะได้มีเงินใช้จ่ายในครัวเรือนอีกต่อไป แต่ด้วยสภาพแวดล้อมทางสังคมที่กดขี่ ไม่สามารถหางานทำหรือหาอาชีพเสริมได้ ประกอบกับเงินในกระเป๋ามีจำนวนน้อย ก็ทำให้เกิดความอยากที่จะลองเสี่ยงโชคดู เพราะเห็นว่าคนที่ซื้อในสังคมส่วนใหญ่ก็มีโชค และถูกหอยได้รับเงินรางวัลกัน อีกทั้งแรงจูงใจในด้านเงินรางวัลที่มีจำนวนมากถึง บาทละ 70 บาทนั้นก็สาเหตุหนึ่งที่เป็นแรงผลักดันในการอยากลองซื้ออีกด้วย จึงทำให้ชาวบ้านก้าวเข้าสู่การซื้อหอยในครั้งแรก ถ้าหากใครดวงดีก็ทำให้มีเงินในกระเป๋าเพิ่มขึ้น และก็จะเริ่มเกิดการขำใจ หรือคิดใจในการลิ้มรสของการลองเล่นหอยจนได้กลายเป็นนักเล่นหอยมือสมัครเล่นต่อไป

4.6.1.2 กลุ่มที่หวังเล่นเพื่อความสนุกสนาน ลองเสี่ยงดวง หรือลองเสี่ยงโชค กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่เรียกว่าไม่ค่อยมีความขัดสนในด้านเงินทองเสียเท่าใดนัก เพราะเป็นกลุ่มที่เรียกว่ามีเงินในกระเป๋าพอกินพอใช้ ไม่ได้อยากเล่นเพื่อวัตถุประสงค์ของหรืออยากได้เงิน คนที่ก้าวเข้าสู่การเป็นคนเล่นหอยในกลุ่มนี้ โดยส่วนใหญ่จะมีแรงผลักดันทางสังคมในด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมเป็นแรงผลักดันค่อนข้างสูง กล่าวคือ เป็นกลุ่มคนที่ผู้วิจัยได้รับคำตอบจากการสอบถามเกี่ยวกับการเล่นหอยในครั้งแรกว่า “บ้านเมืองเขาพาเล่น ก็เลยอยากเล่น อยากสนุกสนาน ได้เสี่ยงเฮ หรือ

ได้พูดคุยกับเค้า” ซึ่งในคำตอบก็ประจักษ์ชัดเจนแล้วว่า ในการเล่นของคนกลุ่มนี้นั้นเป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนาน และมีโอกาสในการเล่นและเลิกในครั้งต่อไปได้อีก

จากข้อมูลข้างต้นนั้น ในขั้นแรกของการก้าวเข้าสู่การเป็นคนเล่นหอยนั้น ผู้ซื้อหอยส่วนใหญ่ให้ข้อมูลกับนักวิจัยว่า “ในการซื้อช่วงแรกๆ หรือครั้งแรกๆ นั้น ส่วนใหญ่จะฝากกลุ่มที่มีการเล่นหอยเป็นประจำ หรือเซียนหอยซื้อ เพราะไม่รู้ว่าซื้อเลขอะไรเหมือนกัน ซื้อตามๆ เค้าๆ ไป เพราะเค้าชอบถูกหอย” ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในการซื้อหอยของคนกลุ่มนี้เป็นการซื้อหอยที่เกิดจากการซื้อแบบที่เรียกว่าเป็น “มือใหม่” และในการเป็นมือใหม่นี้จะทำให้ผู้ซื้อหอยโดยส่วนใหญ่สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการเล่นหอยได้เป็น 2 อย่างคือ

- (1) การมีทัศนคติเชิงบวกกับหอยใต้ดิน ซึ่งสามารถผันให้ไปสู่การเล่นหอยในครั้งต่อไปได้ เกือบ 100%
- (2) การมีอคติกับหอย หรือทัศนคติกับหอยใต้ดิน ในการนี้เป็กรณิของผู้ซื้อหอยที่เป็นการลองซื้อครั้งแรกแล้วไม่ถูกหอย โอกาสในการลองซื้อหอยในครั้งต่อไปจะเป็น 50:50 % ในการที่จะซื้อและไม่ซื้อ

4.6.2 ขั้นที่สอง “การก้าวสู่ผู้เล่นหอย”

ขั้นที่สองนี้ เป็นขั้นที่คนเล่นหอยส่วนใหญ่ก้าวเข้าสู่การเป็นผู้ที่เล่นไม่เป็นประจำ หรือเรียกว่าเป็นนักเล่นหอยมือสมัครเล่น คือ เป็นคนที่ไม่ได้มุ่งที่จะซื้อหอยทุกงวด แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยในหลายๆ ด้านของตนเองว่าจะซื้อในงวดใด ในการนี้ผู้เล่นหอยแต่ละคนจะตัดสินใจซื้อตัวเลขที่จะนำมาซื้อหอยได้เองแล้ว ว่าตนจะซื้อในเลขใด จะซื้อหรือไม่ซื้อ ซึ่งจะมีผู้ใดบังคับ แต่สิ่งสำคัญที่มากระตุ้นให้คนกลุ่มนี้ซื้อก็คือ การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม เพราะการอยู่ในสังคมของคนเล่นหอยที่มีการเล่นหอยกันอย่างเอิกเกริก เปิดเผย มีลักษณะเหมือนนมกรรม ทำให้คนในสังคมต่างได้พูดคุยกัน ได้ลุ้นหอยด้วยกัน ได้เลียงสังสรรค์กันจากเงินที่ถูกหอย เกิดการมีปฏิสัมพันธ์กัน จึงเป็นแรงจูงใจปลະแรงผลักดันให้คนเกิดการอยากได้ อยากลอง อยากเล่นอีก ยิ่งเป็นกลุ่มที่เล่นในครั้งแรกแล้วถูกหอยได้รับเงินรางวัลนั้นก็ยิ่งจะมีอำนาจในการจูงใจเพิ่มมากขึ้น ส่วนคนที่ไม่ถูกในครั้งแรกนั้นก็เลยกลายเป็นอำนาจที่มากระตุ้นให้อยากจะเอาชนะการเล่นหอยให้ได้ คืออยากได้เงินคืน ก็เลยเกิดการเล่นขึ้นอีกครั้งในฐานะที่ยังไม่ได้เป็นนักเล่นหอยมืออาชีพ เป็นแค่มือสมัครเล่นไปก่อน

4.6.3 ขั้นที่สาม “การก้าวเป็นเซียนหอย”

ในขั้นนี้ จะเป็นขั้นที่เกิดนักเล่นหอยมืออาชีพเกิดขึ้นในสังคมเพิ่มขึ้น การเป็นเซียนหอยนั้น ไม่ได้หมายความว่า เป็นคนที่ซื้อหอยได้ดินในจำนวนมากเพียงอย่างเดียว หากแต่จะมีการเล่นที่มีการถูกรางวัลมาก และมีการซื้อที่ติดต่อกันทุกงวด จนเรียกได้ว่า หอยกลายเป็นชีวิตประจำวันของเขาไปแล้ว หรือ ถ้าหากถามถึงเรื่องหอยจะต้องมาคุยกับคนกลุ่มนี้ ในการเป็นเซียนหอยนี้ ไม่ได้หมายความว่า เขาจะถูกหอยหรือได้รับเงินรางวัลเป็นประจำจนได้กำไรในการเล่นหอย เพราะจากข้อมูลสถิติในการเล่นหอยนั้น ก็พบว่าการซื้อหอยส่วนใหญ่จะเสียมากกว่าได้ แม้ว่าจะถูกหอยได้รับเงินรางวัลก็ตามแต่ แต่เมื่อหักลบกับการซื้อในครั้งก่อนหน้าหรือครั้งถัดไปก็ไม่ได้กำไร

แต่การเป็นเซียนหอยนี้จะมีความหมายในเชิงที่เกี่ยวกับคุณค่าทางสังคม คุณค่าทางอารมณ์/จิตใจ (social esteem และ self esteem) เสียมากกว่า เพราะ เมื่อใดที่ผู้ซื้อหอยถูกหอยบ่อยๆ นั้น ก็จะมีคนกล่าวขานล้อกันเป็นประจำ อีกทั้งในการเล่นเซียนหอยนั้นถ้าหากว่าสังเกตการณ์ดูลึกๆ แล้ว โดยส่วนใหญ่ความภูมิใจของการถูกหอยนั้นจะไม่ได้มาจากตัวเงินรางวัลเพียงอย่างเดียว เพราะในกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกศึกษานั้นก็พบในหลายครั้งว่ากลุ่มที่เป็นเซียนหอยนี้เงินรางวัลที่ได้รับนั้นไม่พอในการจ่ายเงินที่ซื้อหอยไปเสียด้วยซ้ำไป แต่กลับมีการแสดงความดีใจอย่างที่สุดเมื่อพบว่าตนถูกหอยและได้รับเงินรางวัล

4.7 ข้อมูลสถิติบัญชีครัวเรือน (รายจ่ายในการซื้อหอย)

จากการเก็บข้อมูล โดยใช้เครื่องมือ คือ สมุดบัญชีครัวเรือน และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ทำให้ทราบข้อมูลลักษณะ ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 15 ครัวเรือน และสถิติในการซื้อหอยแต่ละงวด ตั้งแต่วันที่ 16 กรกฎาคม – 16 กันยายน 2552 รวม 5 งวด ซึ่งแสดงผลใน “ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยได้ดินและการเปลี่ยนแปลงอัตราการซื้อหอยได้ดินของกลุ่มตัวอย่างที่จัดทำบัญชีครัวเรือน 15 ครัวเรือน” ในหน้าถัดไป

4.7.1 รายชื่อกลุ่มตัวอย่าง

ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาและการจัดทำบัญชีครัวเรือนนั้น ผู้วิจัยได้ใช้ความสนใจในการที่ให้ทีมวิจัยชุมชนลงไปหากกลุ่มตัวอย่างที่จะนำมาศึกษา ในที่นี้กลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาและมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนนั้น เกิดขึ้นด้วยความสนใจทั้งสิ้น ซึ่งมีทั้งหมด 15 ครัวเรือน คือ

4.7.1.1 ป้าเสาร์*

4.7.1.2 พ่อฮวย*

*
นามสมมติ

- 4.7.1.3 พ่อใบ*
- 4.7.1.4 น้ำปี*
- 4.7.1.5 น้ำฝน*
- 4.7.1.6 ยายไมย*
- 4.7.1.7 แม่เกา*
- 4.7.1.8 น้ำหล้า*
- 4.7.1.9 ยายหงวน*
- 4.7.1.10 ยายโย*
- 4.7.1.11 เหมย*
- 4.7.1.12 เป้า*
- 4.7.1.13 ยายเล็ก*
- 4.7.1.14 พี่ป้อม*
- 4.7.1.15 พ่อกำนัน*

4.7.2 ลักษณะและภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลลักษณะและภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ในกรณีของกลุ่มตัวอย่างเปิดเผยข้อมูลเท่านั้น ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่มีลักษณะพอสังเขป เพื่อนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ในส่วนของการเล่นหวยได้ดินเพิ่มเติม

4.7.2.1 ป้าเสาร์* อายุ 49 ปี มีอาชีพเป็นแม่บ้าน คอยเลี้ยงหลานให้กับลูกสาวและน้องสาว รายได้ส่วนใหญ่จะมาจากน้องสาวและลูกสาวให้ ซึ่งเฉลี่ยเดือนละ 4,000 – 5,000 บาท โดยมีการใช้จ่ายในครัวเรือนร่วมกับสามี ตอนแรกๆเคยไปทำงานที่กรุงเทพฯ เป็นงานรับจ้างเย็บผ้า แต่ตอนหลังอายุมากแล้วจึงได้ออกมาเลี้ยงหลานซึ่งเป็นลูกของน้องสาว และลูกของลูกสาวของตนเอง ในครอบครัวจะไม่มีภาระหนี้สินใดๆเลย ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นค่าใช้จ่ายในการอุปโภค-บริโภคในชีวิตประจำวัน และการซื้อหวยเท่านั้น ถ้าหากเฉลี่ยแล้ว ในจำนวนเงินที่ได้มานั้นจะเพียงพอต่อการใช้จ่าย บางครั้งก็เหลือ (ถ้าหากถูกหวย) รู้จักหวยได้ดินตั้งแต่เกิดและลองเล่นเมื่อตอนไปทำงานกรุงเทพฯ (อายุประมาณ 20 ปี) และเล่นเรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน

4.7.2.2 พ่อฮวย* อายุ 59 ปี มีอาชีพหลัก คือ ทำนา อาชีพเสริม คือ เลี้ยงควาย รายได้ส่วนใหญ่จะมาจากลูก ประมาณเดือนละ 3,000 บาท เพราะมีหลานด้วย 1 คน ส่วนการขายควายนั่นส่วนใหญ่จะนำไปขายใช้หนี้เงินกู้ที่กู้จาก ธกส.และกองทุนเงินล้าน จะไม่ค่อยได้นำมาใช้จ่ายในครัวเรือนเท่าใดนัก จากการสัมภาษณ์ พ่อเล่าว่า “เคยเป็นคนขายหวยมาก่อน ขาย

*
นามสมมติ

มาประมาณ 30 ปีก็เลิก เพราะเขียนหนังสือไม่ค่อยได้ ตาไม่ค่อยดี แต่ก็ซื้อเหมือนเดิม ตั้งแต่ซื้อมาก็ไม่ค่อยถูก แต่ก็เลิกไม่ได้ มันอยากซื้อ ชอบสนุก ซื้อทุกงวด 2 ปีหลังมานี้ไม่ถูกซักงวด ”

4.7.2.3 พ่อใบ* อายุ 63 ปี อาชีพ ทำนา และรับจ้างทั่วไป รายได้ส่วนใหญ่มาจากลูก และการรับจ้าง ซึ่งเฉลี่ยเดือนละ 3,000 – 4,000 บาท เคยได้ยื่นการเล่นหวยมาตั้งแต่เกิด เริ่มซื้อมานานแล้ว แต่จำไม่ได้ว่าปีใด น่าจะประมาณ 30-40 ปีมาแล้ว แต่การเล่นจะไม่ได้เล่นในลักษณะที่เป็นประจำ เพราะจะซื้อในงวดที่ฝันดี และมีเลขดังเท่านั้น ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนส่วนใหญ่ จะเป็นการซื้อของอุปโภค-บริโภค และซื้อหวย(บางเดือน)

4.7.2.4 น้ำปี* อายุ 42 ปี อาชีพ ทำนา ทำสวน รับจ้างทั่วไป รายได้ส่วนใหญ่มาจากการรับจ้างทั่วไป และการเป็นอสม. ประมาณ 3,000 – 4,000 บาท มีสมาชิกในครัวเรือน 6 คน มีภาระหนี้สินในครัวเรือน ซื้อหวยเป็นประจำ

4.7.2.5 น้ำฝน* อายุ 42 ปี อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริมคือ เลี้ยงวัวและเป็นอสม. รายได้ส่วนใหญ่มาจากการรับจ้างของสามีและเป็น อสม. ประมาณเดือนละ 3,000 – 4,000 บาท ส่วนการเลี้ยงวัวนั้นส่วนใหญ่จะไม่ได้ขายทุกปี มีสมาชิกในครัวเรือน 4 คน มีภาระหนี้สินของ ธกส.(กู้ยืมมาซื้อรถมอเตอร์ไซด์) และ กองทุนเงินล้าน ซื้อหวยไม่ประจำ จะซื้อเฉพาะงวดที่มีเงินหรือฝันดีเท่านั้น ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นการส่งลูกเรียนในระดับ ปวช. และการซื้อของอุปโภค เพราะส่วนใหญ่จะไปหาของตามท้องไร่ท้องนามากิน

4.7.2.6 ยายไมย* อายุ 62 ปี อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม คือเลี้ยงวัว และเป็น อสม. รายได้ส่วนใหญ่มาจากลูก และเงินสวัสดิการผู้สูงอายุ ประมาณเดือนละ 4,000 – 5,000 บาท มีสมาชิกในครัวเรือน 5 คน มีภาระหนี้สินของ ธกส.และกองทุนเงินล้าน พ่อของยายเคยขายหวยมาก่อน ทำให้ยายรู้จักหวยได้ดินมานาน และเริ่มซื้อหวยมาเรื่อยๆตั้งแต่ อายุประมาณ 30 ปี จนถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่ยายจะไม่ค่อยซื้อ นานๆจึงจะซื้อ มีแต่สามีที่ซื้อเป็นประจำ แต่ปีนี้ยายซื้อค่อนข้างบ่อย ไม่ค่อยถูกเลย ปีนี้ถูกประมาณ 2 ครั้ง

4.7.2.7 แม่เกา* อายุ 48 ปี อาชีพหลักทำนา อาชีพเสริม เป็น อสม. รายได้ส่วนใหญ่มาจากสามี ซึ่งทำงานอยู่ต่างประเทศ ส่งเงินมาให้ใช้เดือนละประมาณ 15,000 – 20,000 บาท มีสมาชิกในครัวเรือน 4 คน มีภาระหนี้สินของสามีในการไปทำงานต่างประเทศเล็กน้อย รายจ่ายส่วนใหญ่จะเป็นค่าใช้จ่ายในการอุปโภค – บริโภค และการให้ลูกไปเรียนหนังสือ ส่วนใหญ่แล้วจะซื้อหวยเป็นประจำ เพราะบางครั้งสามีโทรมาบอกให้ซื้อให้ด้วย

4.7.2.8 น้ำหล้า* อายุ 36 ปี อาชีพหลักทำนา อาชีพเสริม เป็น อสม.และกรรมการหมู่บ้าน มีสามีเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน รายได้ส่วนใหญ่มาจากเงินเดือนในการเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และเงินจากน้องชายสามีที่ไปทำงานต่างประเทศซึ่งจะส่งมาให้เลี้ยงดูพ่อ – แม่ และลูก

ของน้องชาย ประมาณเดือนละ 6,000 – 8,000 บาท มีสมาชิกในครัวเรือน 6 คน รายจ่ายส่วนใหญ่จะหมดกับค่ารักษาพยาบาลสามีและพ่อตา นอกจากนั้นยังมีค่าใช้จ่ายในด้านอุปโภค – บริโภค อีกด้วย

4.7.2.9 ยายหงวน* อายุ 69 ปี อาชีพหลัก ทำนา ทำสวน อาชีพเสริม เลี้ยงควาย รายได้ส่วนใหญ่มาจากเงินสวัสดิการผู้สูงอายุ และการขายข้าว ส่วนรายได้เสริมมาจากลูกหลาน(เป็นลูกน้องสาว) ไม่มีสามี มีสมาชิกในครัวเรือน 2 คน คือยายหงวนและน้องสาว(ไม่มีสามีเช่นกัน) รายจ่ายส่วนใหญ่จะเป็นการซื้อของอุปโภค – บริโภค และทำบุญ ยายเคยได้ยืมการเล่นหอยในชุมชนมาตั้งแต่เกิด เพราะพ่อยายเคยขาย อีกทั้งเคยเห็นคนในชุมชนเล่นกันมานาน ส่วนยายก็เล่นบ้างเล็กน้อย และไม่ได้เล่นเป็นประจำ

4.7.2.10 ยายไย* อายุ 60 ปี อาชีพหลักทำนา ทำสวน อาชีพเสริม เป็น อสม. รายได้ส่วนใหญ่มาจากลูกที่ไปทำงานที่กรุงเทพฯ ทั้ง 2 คน เฉลี่ยเดือนละ 3,000 – 4,000 บาท สามีเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มีสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด 2 คน ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายด้านอุปโภค – บริโภค

4.7.2.11 เหมย* อายุ 18 ปี เป็นนักเรียน ส่วนใหญ่ตนจะเป็นผู้ซื้อหอยตามที่ย่าบอก รายได้ที่นำมาซื้อหอยจะมาจากแม่และย่าให้ในบางครั้ง ในครัวเรือนมีอาชีพหลัก คือ ทำนา และเลี้ยงวัว และมีแม่ไปทำงานที่กรุงเทพฯ ส่วนพี่สาวกำลังเรียนระดับมหาวิทยาลัย เริ่มซื้อหอยเมื่อปีก่อน (พ.ศ. 2551) แรงจูงใจในการซื้อครั้งแรก คือ ย่าบอกให้ซื้อและเห็นคนในชุมชนซื้อเป็นจำนวนมาก ก็เลยตัดสินใจลองซื้อดู ปรากฏว่าลูกก็เลยอยากซื้ออีก แต่ก็ไม่ได้ซื้อประจำ

4.7.2.12 เป้า* อายุ 18 ปี เป็นนักเรียน คนในครอบครัวซื้อหอยทุกคน เพราะปู่เป็นคนขาย เคยได้ยืมการเล่นหอยมาตั้งแต่เด็ก แรงจูงใจในการซื้อคือ เห็นคนในครอบครัวซื้อแล้วลูกก็จะได้เงินรางวัลมากก็เลยอยากได้บ้าง พ่อ-แม่ มีอาชีพค้าขาย ทำนา และเลี้ยงวัว

4.7.2.13 ยายเล็ก* อายุ 55 ปี อาชีพ เป็นแม่บ้านและทำขนมขายในบางช่วง (ช่วงเทศกาลต่างๆ) รายได้ส่วนใหญ่มาจากลูก มีลูก 3 คน ทำงานรับราชการ 1 คน ทำงานที่กรุงเทพฯ 2 คน รายได้โดยเฉลี่ยเดือนละ 8,000 บาท ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะซื้อของอุปโภค – บริโภค และซื้อหอย มีภาระหนี้สินของ ธกส. และเป็นหนี้ที่เกิดจากการส่งลูกเรียนตอนลูกเรียนปริญญา รู้จักหอยได้ดินมาตั้งแต่ยังเด็ก และเคยเป็นคนขายมาตั้งแต่ 10-20 ปีที่แล้ว และเลิกเป็นไปประมาณ 20 ปี เพราะมีงานอย่างอื่นให้ทำไม่มีเวลาขาย แต่ซื้อเป็นประจำ และมาซื้อหนักในช่วงที่สามีเสียชีวิต ประมาณ 20 ปีที่แล้ว เพราะเคยซื้อลูกแล้วได้เงินเยอะ เคยได้เป็นแสนก็เลยทำให้มีความหวังและซื้อเรื่อยๆมา

* นามสมมติ

4.7.2.14 พี่ป๋ม* อายุ 36 ปี อาชีพรับราชการ อาชีพเสริม สอนพิเศษนอกเวลา เรียน รายได้เฉลี่ยเดือนละ 15,000 บาท มีสมาชิกในครอบครัว 3 คน รายจ่ายส่วนใหญ่จะเป็น การซื้อของอุปโภค – บริโภค และการซื้อนมให้ลูก เริ่มเล่นหอยเมื่อ 6 ปีที่ผ่านมา และเริ่มเล่น เป็นประจำทุกงวด เพราะเห็นคนในครอบครัวซื้อจึงเกิดความอยากซื้อ อีกทั้งเคยซื้อและถูกหอย ได้รับเงินรางวัลเป็นจำนวนมาก ก็เลยซื้อมาเรื่อยๆ

4.7.2.15 พ่อก้านัน* อายุ 56 ปี อาชีพเป็นกำนัน อาชีพเสริมคือ เลี้ยงวัว ทำนา รายได้เฉลี่ยเดือนละ 10,000 – 15,000 บาท มีสมาชิกในครอบครัว 4 คน รายจ่ายส่วนใหญ่จะเป็นค่าทำบุญ และค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

จากข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปเป็นตารางได้ในหน้าถัดไป

*

นามสมมติ

ตารางที่ 2 ตารางแสดงลักษณะและภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน

ชื่อ (นามสมมติ)	อายุ (ปี)	ระยะเวลาในการ เล่นหอย (ปี)	อาชีพ	การศึกษา	แหล่งรายได้	จำนวนรายได้ เฉลี่ย: เดือน (บาท)	ค่าใช้จ่ายในการเล่น หอยเฉลี่ย: เดือน (บาท)	หนี้สิน
ป้าसार	49	29	แม่บ้าน	ป.4	จากลูกและ น้องสาว	4,000-5,000	1,000-2,000	ไม่มี
พ่อฮวย	59	40	ทำนา/เลี้ยงควาย	ป.4	จากลูก	3,000	800-1,000	มี (รถส., กองทุนเงินล้าน)
พ่อใบ	63	30-40	ทำนา/รับจ้าง	ป.4	ตนเองและลูก	3,000-4,000	400-500	มี (รถส., กองทุนเงินล้าน)
น้าปี	42	15-20	ทำนา/ทำสวน/อสม.	ม.3	ตนเองและสามี	3,000-4,000	400-1,000	มี (รถส., กองทุนเงินล้าน)
น้าต้น	42	15	ทำนา/อสม.	ม.3	ตนเองและสามี	3,000-4,000	400-1,000	มี (รถส., กองทุนเงินล้าน)
ยายไมย	62	20-25	ทำนา/อสม.	ป.4	ตนเองและลูก	4,000-5,000	400-500	มี (รถส., กองทุนเงินล้าน)
แม่เภา	48	20	ทำนา/อสม.	ม.3	ตนเองและสามี	15,000-20,000	400-1,000	มี (นายทุน, รถส., กองทุน เงินล้าน)
น้าหล้า	36	10-15	ทำนา/อสม./รับจ้าง	ม.6	ตนเอง, สามี และ น้องสามี	6,000-8,000	500-1,000	มี (นายทุน, รถส., กองทุน เงินล้าน)
ยายหงวน	69	20-25	ทำนา/เลี้ยงควาย	ป.4	ตนเองและหลาน	1,000-2,000	100-200	มี (รถส., กองทุนเงินล้าน)
ยายไย	60	20-25	ทำนา/อสม.	ป.4	ตนเองและลูก	3,000-4,000	100-500	มี (รถส., กองทุนเงินล้าน)
เหมย	18	2	นักเรียน	กำลังศึกษาอยู่ชั้น ม.6	พ่อ-แม่	2,000	100-300	ไม่มี
เป้า	18	3	นักเรียน	กำลังศึกษาอยู่ชั้น ปวช.	พ่อ-แม่	1,500-2,000	100-400	ไม่มี
ยายเล็ก	55	30-35	แม่บ้าน/ค้าขาย	ป.4	ตนเองและลูก	8,000	2,000-10,000	มี (รถส.)
พี่มุ่ม	36	6	รับราชการ	ปริญญาตรี	ตนเอง	15,000	4,000-7,000	มี (สหกรณ์ฯ)
พ่อก้านัน	56	20-25	ก้านัน/ทำนา/เลี้ยงวัว	ป.4	ตนเอง	10,000-15,000	1,000	มี (รถส., กองทุนเงินล้าน)

จากข้อมูลในตารางที่ 4 ซึ่งเป็นยอดการเปรียบเทียบอัตราการซื้อหอยกับภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างที่จัดทำบัญชีครัวเรือนนั้น พบว่าอัตราการซื้อหอยในช่วงก่อนการหาแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่าย (งวด 1-2) นั้น **ผู้ซื้อจะมีอัตราการซื้อหอยได้ดินตั้งแต่ร้อยละ 6.12 - 86.63** ซึ่งในจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนค่าใช้จ่าย (อัตราร้อยละ 6.12 - 49.99) มีจำนวนโดยประมาณ 13 คน : งวด ส่วนอัตราสูงกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนค่าใช้จ่ายทั้งหมด (อัตราร้อยละ 50 - 86.63) มีจำนวน 2 คน

ในการนี้หลังจากที่ทีมวิจัยช่วยกันวิเคราะห์อัตราการซื้อหอยของแต่ละครัวเรือนพร้อมกับเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายต่างๆในการอุปโภค – บริโภค (อาทิเช่น ค่าของใช้ส่วนตัว ค่าอาหาร ค่าขนมสำหรับลูก เป็นต้น) ก็ได้ร่วมกันหาแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดยได้สร้างข้อตกลงร่วมกันอย่างง่าย ซึ่งได้เริ่มใช้ในงวดที่ 3 จะพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่จัดทำบัญชีครัวเรือนมีอัตราการซื้อหอยในอัตราที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีเพียงแค่ 7 คน เท่านั้นที่มีการซื้อหอยในอัตราที่เพิ่มขึ้น มีจำนวน 8 คน ซื้อหอยในอัตราลดลง เมื่องวดที่ 4 จึงเกิดอัตราการซื้อหอยได้ดินที่ลดลงจากงวดที่ 3 จำนวน 14 คน คงที่(ไม่ซื้อ) 1 คน และเมื่องวดที่ 5 จึงเกิดอัตราการซื้อหอยได้ดินที่เพิ่มขึ้นและลดลงจากงวดที่ 4 คือ เพิ่มขึ้น 2 คน ลดลง 6 คน คงที่ โดยการไม่ซื้อเลย 6 คน ซื้อเท่าเดิม 1 คน รวม 7 คน

จากข้อมูลข้างต้นจึงชี้ให้เห็นว่า จำนวนผู้ซื้อ 2 คน ที่มีการซื้อหอยอย่างสุดโต่ง และมีปัญหาภาระหนี้สินที่ตามมาจากการใช้จ่ายเกินตัวในเรื่องของหอย เนื่องจากเมื่อวิเคราะห์กับค่าใช้จ่ายส่วนอื่นๆแล้ว กรณีในการซื้อของผู้ซื้ออย่างสุดโต่งผู้นี้จะมีค่าใช้จ่ายส่วนอื่นๆที่น้อยกว่าการซื้อหอยได้ดิน จึงเกิดภาระหนี้สิน และหลังจากทำข้อตกลงร่วมกันและทดลองใช้ก็จะพบว่า ผู้ซื้อได้มีการลดอัตราการซื้อหอยที่ลดลงอย่างต่อเนื่องจนถึงขั้นที่ไม่ได้ซื้อ ซึ่งจากการสอบถามของการไม่ซื้อหอยก็มีสาเหตุมาจาก “การทำงานจนลืมนซื้อ เนื่องจากไม่ได้พบปะกับผู้คนรอบข้าง” ในกรณีนี้จะชี้ให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่มีการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น จึงทำให้ไม่เกิดการพูดคุยหรือกระตุ้นให้เกิดความอยากซื้อ และทำให้ลืมในที่สุด ดังนั้น ทีมวิจัยจึงค้นพบข้อมูลในเรื่องของแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายที่มีความเป็นไปได้ในการเลิกเล่นหอย คือ การไม่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องหอย จะเป็นสิ่งที่ไม่กระตุ้นให้ผู้คนในสังคมอยากซื้อหอยได้

อีกทั้งการสร้างข้อตกลงร่วมกันในสังคมก็เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างแรงจูงใจในการลดอัตราการซื้อหอยได้ เพราะในช่วงระยะเวลาในการทำวิจัย ทีมวิจัยได้มีการจัดเวทีประชุมตรวจสอบข้อมูลอยู่เป็นประจำ ทำให้เป็นการสร้างแรงจูงใจในการลดภาระค่าใช้จ่ายลงอย่างต่อเนื่องจะสังเกตได้จาก ตารางที่ 5 (ในหน้าถัดไป) ที่แสดงถึงอัตราการลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหอย

4.7.4 ตารางที่ 4 ตารางแสดงจำนวนเงินการซื้อหน่วยได้คืนและการเปลี่ยนแปลงอัตราการซื้อหน่วยได้คืนของกองทุนตัวอย่างที่จัดทำบัญชีครัวเรือน 15

ครัวเรือน

ชื่อผู้ซื้อ (นามสมมติ)	จำนวนเงิน (บาท)															
	งวดที่ 1 (16 ก.ย.52)				งวดที่ 2 (1 ธ.ค.52)				งวดที่ 3 (16 ธ.ค.52)				งวดที่ 4 (1 ก.ย.52)			
	ซื้อ	เพิ่ม/ลด	ถูก	เพิ่ม/ลด	ซื้อ	เพิ่ม/ลด	ถูก	เพิ่ม/ลด	ซื้อ	เพิ่ม/ลด	ถูก	เพิ่ม/ลด	ซื้อ	เพิ่ม/ลด	ถูก	เพิ่ม/ลด
ป้าเสาร์	250	-	-	➡	720	➡	1,400	➡	3,300	-	-	➡	700	➡	-	➡
พ่อฮวย	250	-	-	➡	280	➡	-	➡	900	-	-	➡	500	➡	-	➡
พ่อใบ	ไม่ซื้อ	-	-	➡	200	➡	-	➡	ไม่ซื้อ	-	-	➡	ไม่ซื้อ	➡	-	➡
น้าปี	200	-	700	➡	360	➡	-	➡	400	-	-	➡	300	➡	-	➡
น้าฝน	130	-	-	➡	300	➡	-	➡	140	-	-	➡	ไม่ซื้อ	➡	-	➡
ยายไมย	350	-	-	➡	300	➡	-	➡	40	-	-	➡	ไม่ซื้อ	➡	-	➡
แม่เภา	400	-	700	➡	450	➡	-	➡	300	-	-	➡	200	➡	700	➡
น้าห่อ	400	-	700	➡	480	➡	-	➡	560	-	-	➡	ไม่ซื้อ	➡	-	➡
ยายหงวน	150	-	700	➡	40	➡	-	➡	100	-	-	➡	ไม่ซื้อ	➡	-	➡
ยายใบ	40	-	-	➡	220	➡	-	➡	400	-	-	➡	ไม่ซื้อ	➡	-	➡
เหมย	ไม่ซื้อ	-	-	➡	ไม่ซื้อ	➡	-	➡	320	700	700	➡	ไม่ซื้อ	➡	-	➡
เฝ้า	ไม่ซื้อ	-	-	➡	300	➡	3,500	➡	210	-	-	➡	ไม่ซื้อ	➡	-	➡
ยายเล็ก	5,600	-	-	➡	7,000	➡	3,500	➡	4,000	-	-	➡	480	➡	-	➡
พี่ม	2,200	-	-	➡	3,000	➡	-	➡	2,800	-	-	➡	2,000	➡	-	➡
พ่อกำนัน	500	-	-	➡	500	➡	1,400	➡	400	-	-	➡	350	➡	-	➡
รวม	10,470	2,800	ขาดทุน	ขาดทุน	14,150	ขาดทุน	9,800	ขาดทุน	13,870	700	ขาดทุน	ขาดทุน	4,530	3,500	ขาดทุน	ขาดทุน

หมายเหตุ ➡ หมายถึง อัตราการซื้อหน่วยได้คืนเปลี่ยนแปลงไปในทาง **เพิ่มขึ้น** จากการเปรียบเทียบกับอัตราการซื้อหน่วยได้คืนในงวดก่อนหน้า

สัญลักษณ์ ➡ หมายถึง อัตราการซื้อหน่วยได้คืนเปลี่ยนแปลงไปในทาง **ลดลง** จากการเปรียบเทียบกับอัตราการซื้อหน่วยได้คืนในงวดก่อนหน้า

สัญลักษณ์ ≠ หมายถึง อัตราการซื้อ **คงที่** ไม่เปลี่ยนแปลงจากการเปรียบเทียบกับงวดก่อนหน้า

จากข้อมูลในตารางที่ 5 และแผนภูมิที่ 1 นั้น ชี้ให้เห็นถึงอัตราการซื้อ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากการทำสมมุติฐานคร่าวๆ คือ ในงวดที่ 2 มีผู้ที่ซื้อหอยได้ดินในอัตราที่เพิ่มขึ้นและลดลงจากงวดที่ 1 คือ จำนวนเพิ่มขึ้น ทั้งหมด 11 คน ลดลง 2 คน คงที่ไม่ซื้อ 1 คน ซื้อเท่าเดิม 1 คน รวม 2 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้เปิดการประชุมในการจัดทำตัวชี้วัดในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยได้ดิน และหาแนวทางในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยได้ดิน โดยได้ตัวชี้วัดว่า ผู้ซื้อจะต้องซื้อลดลง 10 % ของจำนวนเงินในการซื้องวดก่อนหน้า และจะต้องมีข้อตกลงว่าจะต้องซื้อตามเงินที่มีอยู่ในกระเป๋า และไม่ซื้อแบบเครดิตเงินเชื่อ เมื่อถึงงวดที่ 3 จึงเกิดอัตราการซื้อหอยได้ดินที่เพิ่มขึ้นและลดลงจากงวดที่ 2 คือ จำนวนเพิ่มขึ้น ทั้งหมด 7 คน ลดลง 8 คน เมื่อถึงงวดที่ 4 จึงเกิดอัตราการซื้อหอยได้ดินที่ลดลงจากงวดที่ 3 จำนวน 14 คน คงที่ไม่ซื้อ 1 คน และเมื่อถึงงวดที่ 5 จึงเกิดอัตราการซื้อหอยได้ดินที่เพิ่มขึ้นและลดลงจากงวดที่ 4 คือ เพิ่มขึ้น 2 คน ลดลง 6 คน คงที่ไม่ซื้อเลย 6 คน ซื้อเท่าเดิม 1 คน รวม 7 คน

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า เมื่อผู้ซื้อถูกการกระตุ้นให้ตระหนักถึงภาระค่าใช้จ่ายที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากการซื้อหอย และไม่มีการถูกหอย ทำให้ผู้ซื้อขาดทุน ผู้ซื้อก็จะทำการลดลงในงวดต่อมา ซึ่งจากตารางจะเห็นว่าในงวดที่ 4 จะพบว่ามีผู้ลดลงทุกคน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ในเรื่องสาเหตุของการลดลง ได้พบว่ามีสาเหตุดังนี้

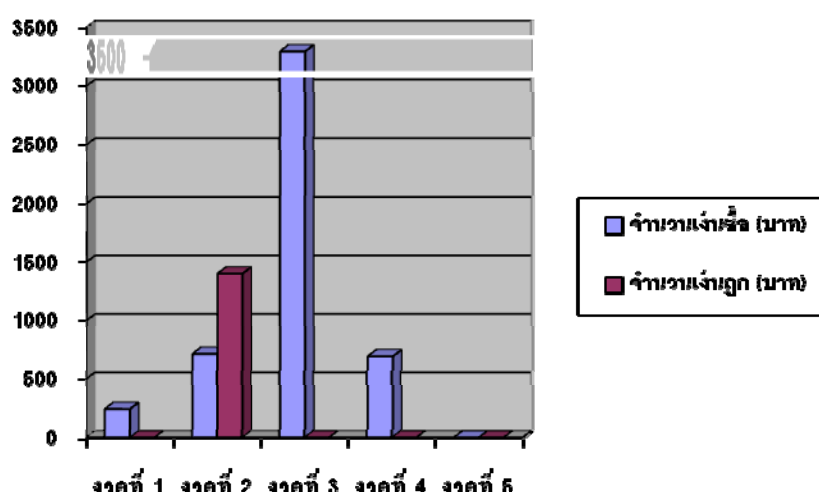
- 1) ไม่มีคนขายเลขที่ต้องการซื้อ
- 2) ไปทำงาน ไปโรงเรียน ลืมซื้อ
- 3) ไม่อยากซื้อ
- 4) ไม่มีเงิน
- 5) คิดว่าจะไม่ถูก
- 6) มีค่าใช้จ่ายสิ่งอื่นเพิ่มขึ้นที่จำเป็นกว่า
- 7) ไม่ถูกมาหลายงวดแล้ว

4.7.6 ตารางแสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินรายครัวเรือน 15 ครัวเรือน และแผนภูมิเพื่อแสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดิน ดังนี้

4.7.6.1 ตารางที่ 5 แสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินรายครัวเรือนของ ป่าเสาร^{๕*}

งวดที่	วัน เดือน ปี	จำนวนเงินซื้อ (บาท)	จำนวนเงินถูก (บาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง การซื้อหอยฯ	หมายเหตุ
1	16 กรกฎาคม 52	250	ไม่ถูก	-	ขาดทุน
2	1 สิงหาคม 52	720	1,400	เพิ่มขึ้น	ได้กำไร
3	16 สิงหาคม 52	3,300	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน
4	1 กันยายน 52	700	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
5	16 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน

4.7.6.2 แผนภูมิที่ 2 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินของ ป่าเสาร^{๕*}

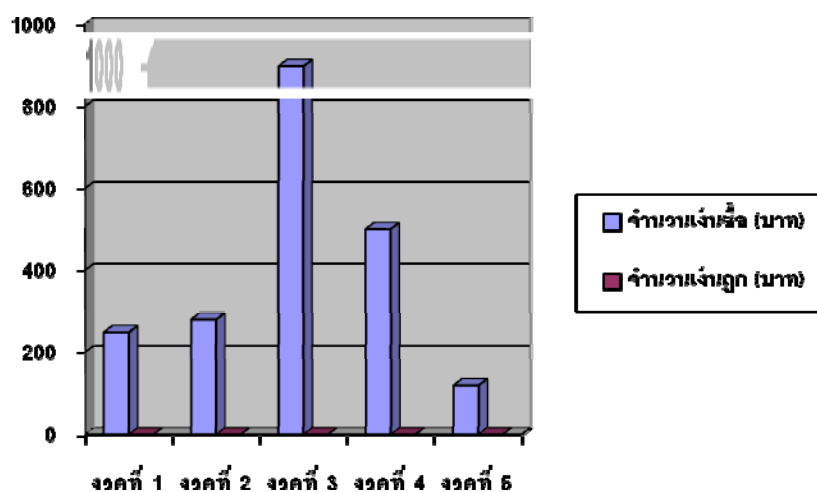

*
นามสมมติ

4.7.6.3 ตารางที่ 6 แสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินรายครัวเรือนของ พ่อฮวย*

งวดที่	วัน เดือน ปี	จำนวนเงินซื้อ (บาท)	จำนวนเงินถูก (บาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง การซื้อหอยฯ	หมายเหตุ
1	16 กรกฎาคม 52	250	ไม่ถูก	-	ขาดทุน
2	1 สิงหาคม 52	280	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน
3	16 สิงหาคม 52	900	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน
4	1 กันยายน 52	500	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
5	16 กันยายน 52	120	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน

4.7.6.4 แผนภูมิที่ 3 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินของ พ่อฮวย*

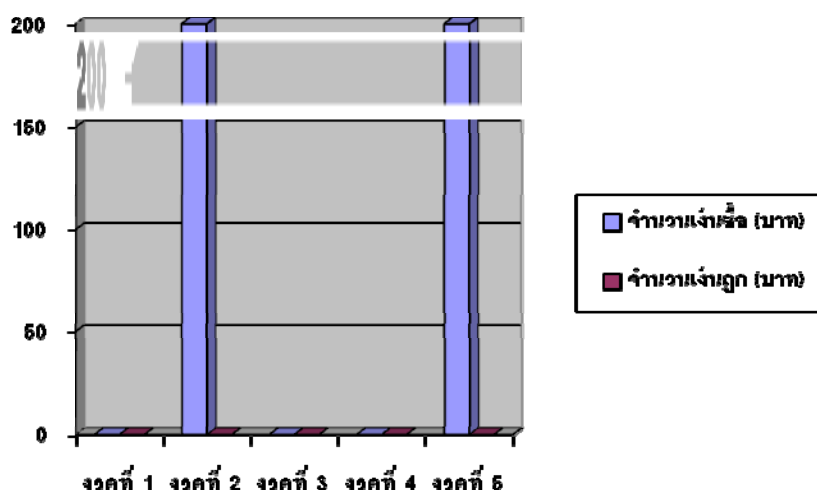

*
นามสมมติ

4.7.6.5 ตารางที่ 7 แสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ พ่อไป*

งวดที่	วัน เดือน ปี	จำนวนเงินซื้อ (บาท)	จำนวนเงินถูก (บาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง การซื้อหอยฯ	หมายเหตุ
1	16 กรกฎาคม 52	ไม่ซื้อ	ไม่ถูก	-	ขาดทุน
2	1 สิงหาคม 52	200	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน
3	16 สิงหาคม 52	ไม่ซื้อ	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
4	1 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	ไม่ถูก	คงที่	ขาดทุน
5	16 กันยายน 52	200	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน

4.7.6.6 แผนภูมิที่ 4 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ พ่อไป*

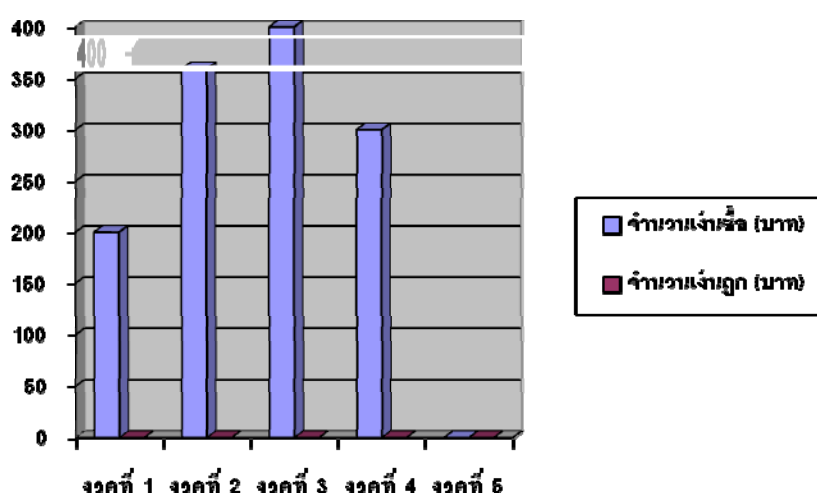

*
นามสมมติ

4.7.6.7 ตารางที่ 8 แสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินรายครัวเรือนของ น้ำปี*

งวดที่	วัน เดือน ปี	จำนวนเงินซื้อ (บาท)	จำนวนเงินถูก (บาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง การซื้อหอยฯ	หมายเหตุ
1	16 กรกฎาคม 52	200	700	-	ได้กำไร
2	1 สิงหาคม 52	360	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน
3	16 สิงหาคม 52	400	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน
4	1 กันยายน 52	300	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
5	16 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน

4.7.6.8 แผนภูมิที่ 5 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินของ น้ำปี*

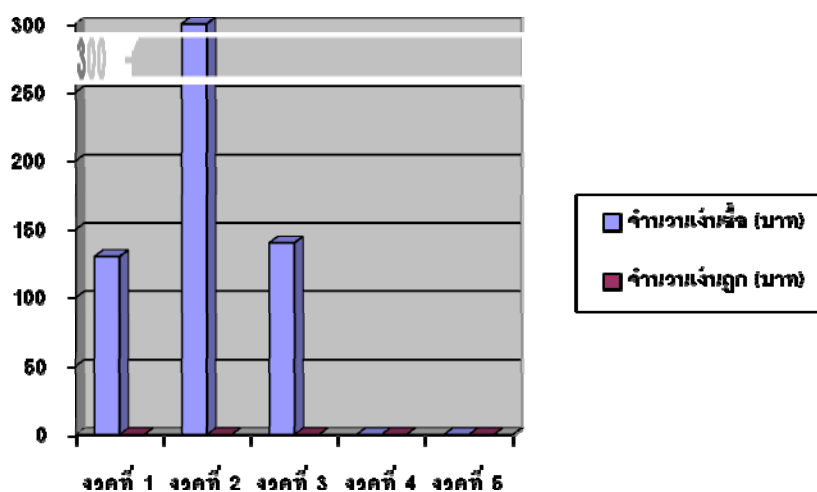

*
นามสมมติ

4.7.6.9 ตารางที่ 9 แสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินรายครัวเรือนของ น้ำฝั้น*

งวดที่	วัน เดือน ปี	จำนวนเงินซื้อ (บาท)	จำนวนเงินถูก (บาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง การซื้อหอยฯ	หมายเหตุ
1	16 กรกฎาคม 52	130	ไม่ถูก	-	ขาดทุน
2	1 สิงหาคม 52	300	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน
3	16 สิงหาคม 52	140	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
4	1 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
5	16 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	ไม่ถูก	คงที่	ขาดทุน

4.7.6.10 แผนภูมิที่ 6 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินของ น้ำฝั้น*

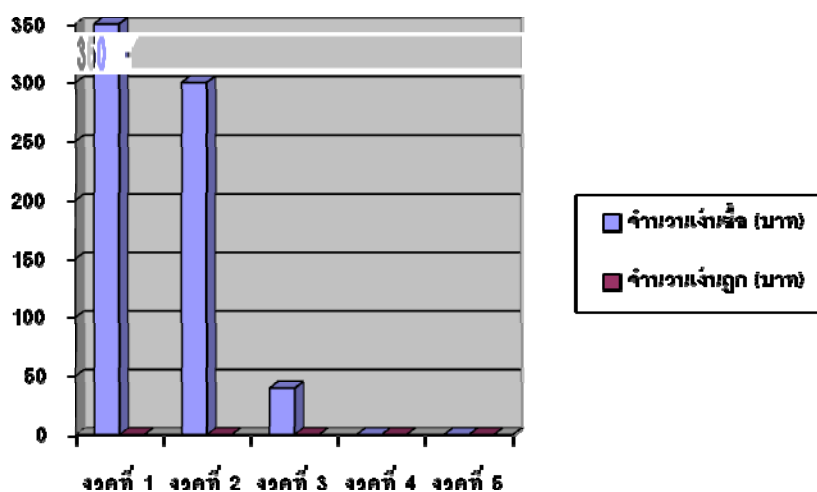

*
นามสมมติ

4.7.6.11 ตารางที่ 10 แสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินรายครัวเรือนของ ยายไมย *

งวดที่	วัน เดือน ปี	จำนวนเงินซื้อ (บาท)	จำนวนเงินถูก (บาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง การซื้อหอยฯ	หมายเหตุ
1	16 กรกฎาคม 52	350	ไม่ถูก	-	ขาดทุน
2	1 สิงหาคม 52	300	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
3	16 สิงหาคม 52	40	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
4	1 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
5	16 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	ไม่ถูก	คงที่	ขาดทุน

4.7.6.12 แผนภูมิที่ 7 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินของ ยายไมย *

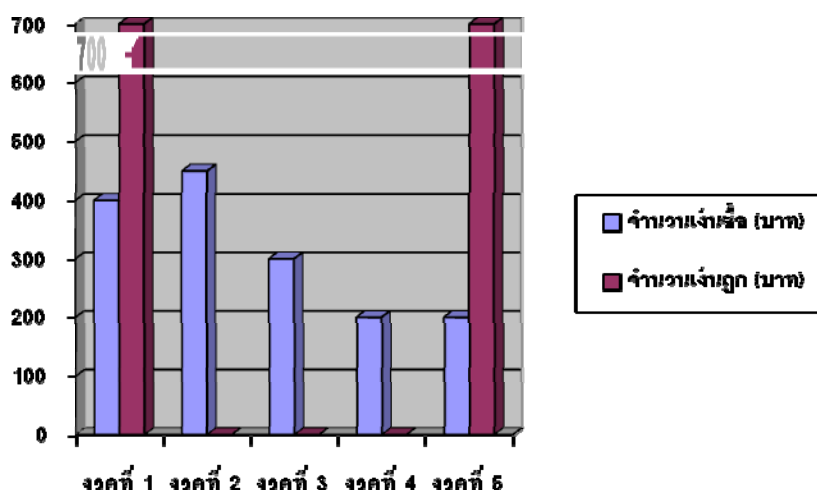

*
นามสมมติ

4.7.6.13 ตารางที่ 11 แสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ แม่เกา *

งวดที่	วัน เดือน ปี	จำนวนเงินซื้อ (บาท)	จำนวนเงินถูก (บาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง การซื้อหอยฯ	หมายเหตุ
1	16 กรกฎาคม 52	400	700	-	ได้กำไร
2	1 สิงหาคม 52	450	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน
3	16 สิงหาคม 52	300	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
4	1 กันยายน 52	200	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
5	16 กันยายน 52	200	700	คงที่	ได้กำไร

4.7.6.14 แผนภูมิที่ 8 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ แม่เกา *

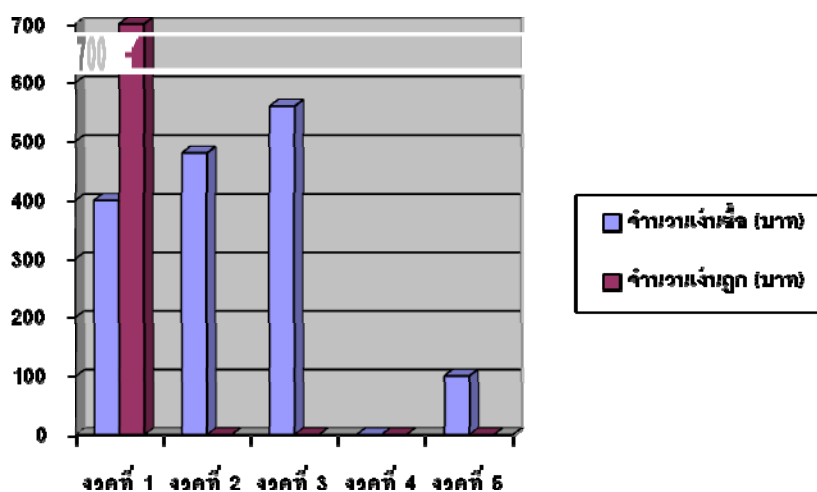

*
นามสมมติ

4.7.6.15 ตารางที่ 12 แสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินรายครัวเรือนของ น้ำหล้า*

งวดที่	วัน เดือน ปี	จำนวนเงินซื้อ (บาท)	จำนวนเงินถูก (บาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง การซื้อหอยฯ	หมายเหตุ
1	16 กรกฎาคม 52	400	700	-	ได้กำไร
2	1 สิงหาคม 52	480	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน
3	16 สิงหาคม 52	560	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน
4	1 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
5	16 กันยายน 52	100	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน

4.7.6.16 แผนภูมิที่ 9 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินของ น้ำหล้า*

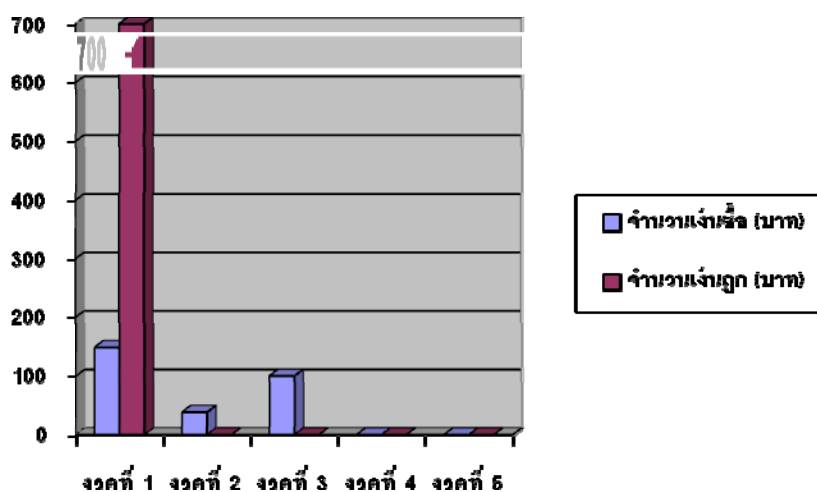

*
นามสมมติ

4.7.6.17 ตารางที่ 13 แสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินรายครัวเรือนของ ยายหงวน*

งวดที่	วัน เดือน ปี	จำนวนเงินซื้อ (บาท)	จำนวนเงินถูก (บาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง การซื้อหอยฯ	หมายเหตุ
1	16 กรกฎาคม 52	150	700	-	ได้กำไร
2	1 สิงหาคม 52	40	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
3	16 สิงหาคม 52	100	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน
4	1 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
5	16 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	ไม่ถูก	คงที่	ขาดทุน

4.7.6.18 แผนภูมิที่ 10 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินของ ยายหงวน*

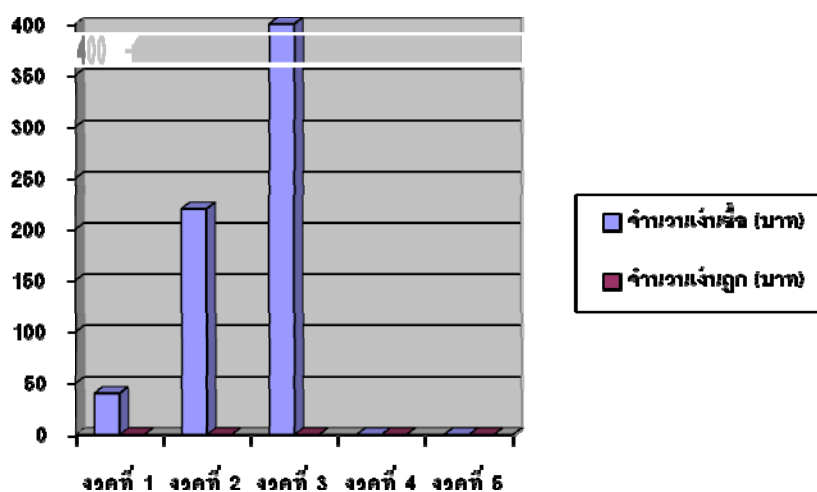

*
นามสมมติ

4.7.6.19 ตารางที่ 14 แสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินรายครัวเรือนของ ยายไย*

งวดที่	วัน เดือน ปี	จำนวนเงินซื้อ (บาท)	จำนวนเงินถูก (บาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง การซื้อหอยฯ	หมายเหตุ
1	16 กรกฎาคม 52	40	ไม่ถูก	-	ขาดทุน
2	1 สิงหาคม 52	220	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน
3	16 สิงหาคม 52	400	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน
4	1 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	-	ลดลง	
5	16 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	-	คงที่	

4.7.6.20 แผนภูมิที่ 11 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินของ ยายไย*

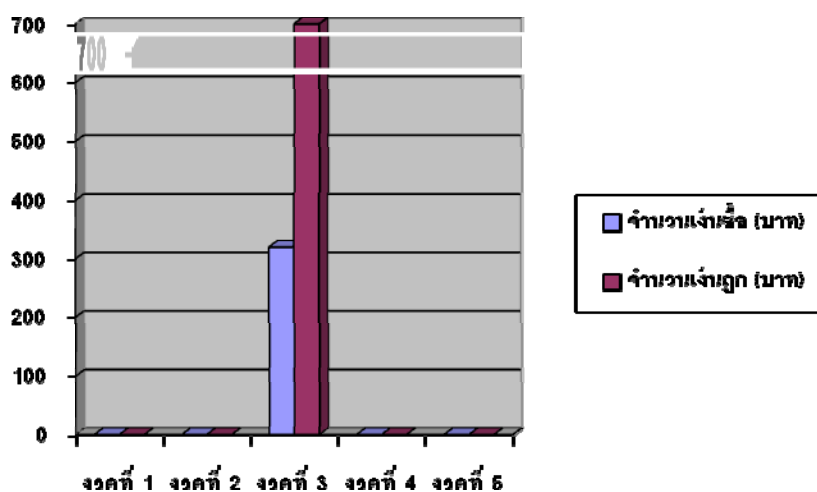

*
นามสมมติ

4.7.6.21 ตารางที่ 15 แสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินรายครัวเรือนของ เหมย*

งวดที่	วัน เดือน ปี	จำนวนเงินซื้อ (บาท)	จำนวนเงินถูก (บาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง การซื้อหอยฯ	หมายเหตุ
1	16 กรกฎาคม 52	ไม่ซื้อ	-	-	-
2	1 สิงหาคม 52	ไม่ซื้อ	-	คงที่	-
3	16 สิงหาคม 52	320	700	เพิ่มขึ้น	ได้กำไร
4	1 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	-	ลดลง	-
5	16 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	-	คงที่	-

4.7.6.22 แผนภูมิที่ 12 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินของ
เหมย*

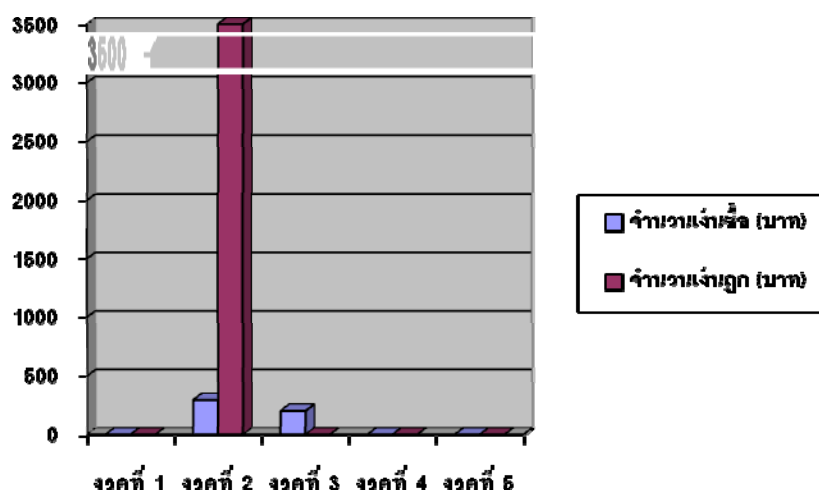

*
นามสมมติ

4.7.6.23 ตารางที่ 16 แสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินรายครัวเรือนของ เป้า*

งวดที่	วัน เดือน ปี	จำนวนเงินซื้อ (บาท)	จำนวนเงินถูก (บาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง การซื้อหอยฯ	หมายเหตุ
1	16 กรกฎาคม 52	ไม่ซื้อ	-	-	-
2	1 สิงหาคม 52	300	3,500	เพิ่มขึ้น	ได้กำไร
3	16 สิงหาคม 52	210	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
4	1 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	-	ลดลง	-
5	16 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	-	คงที่	-

4.7.6.24 แผนภูมิที่ 13 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินของ เป้า*

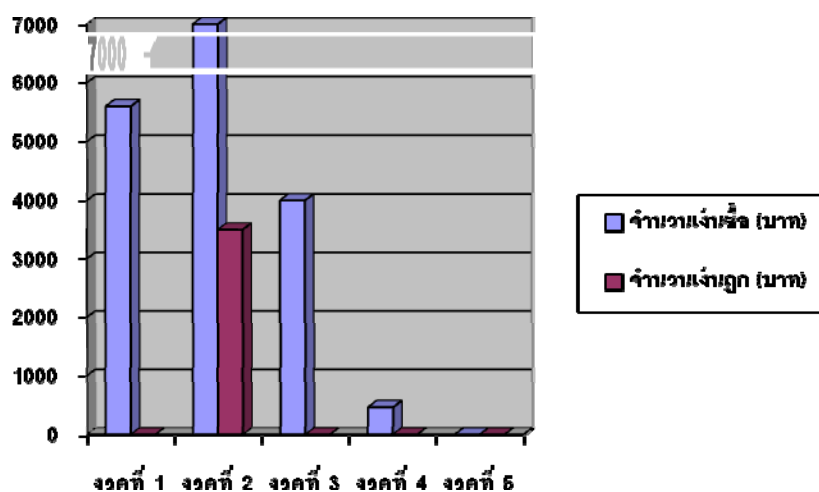

*
นามสมมติ

4.7.6.25 ตารางที่ 17 แสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินรายครัวเรือนของ ยายเล็ก*

งวดที่	วัน เดือน ปี	จำนวนเงินซื้อ (บาท)	จำนวนเงินถูก (บาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง การซื้อหอยฯ	หมายเหตุ
1	16 กรกฎาคม 52	5,600	ไม่ถูก	-	ขาดทุน
2	1 สิงหาคม 52	7,000	3,500	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน
3	16 สิงหาคม 52	4,000	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
4	1 กันยายน 52	480	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
5	16 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	-	ลดลง	-

4.7.6.26 แผนภูมิที่ 14 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินของ ยายเล็ก*

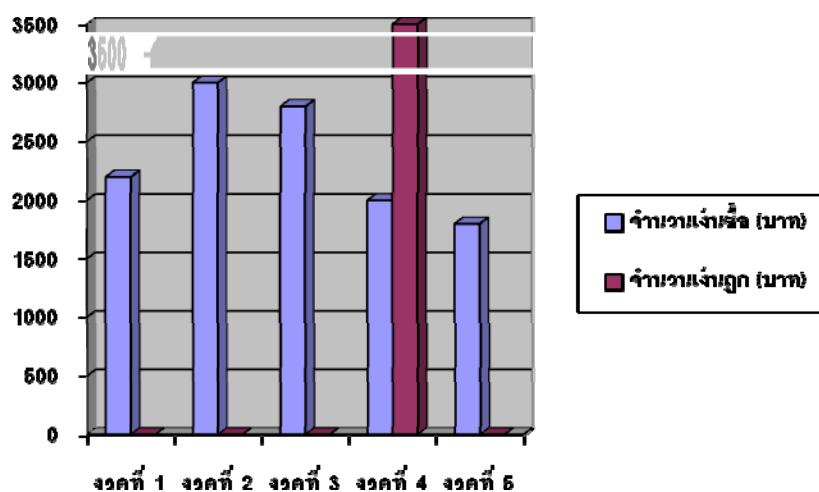

*
นามสมมติ

4.7.6.27 ตารางที่ 18 แสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินรายครัวเรือนของ พี่ป๋ม*

งวดที่	วัน เดือน ปี	จำนวนเงินซื้อ (บาท)	จำนวนเงินถูก (บาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง การซื้อหอยฯ	หมายเหตุ
1	16 กรกฎาคม 52	2,200	ไม่ถูก	-	ขาดทุน
2	1 สิงหาคม 52	3,000	ไม่ถูก	เพิ่มขึ้น	ขาดทุน
3	16 สิงหาคม 52	2,800	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
4	1 กันยายน 52	2,000	3,500	ลดลง	ได้กำไร
5	16 กันยายน 52	1,800	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน

4.7.6.28 แผนภูมิที่ 15 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยไต้ดินของ พี่ป๋ม*

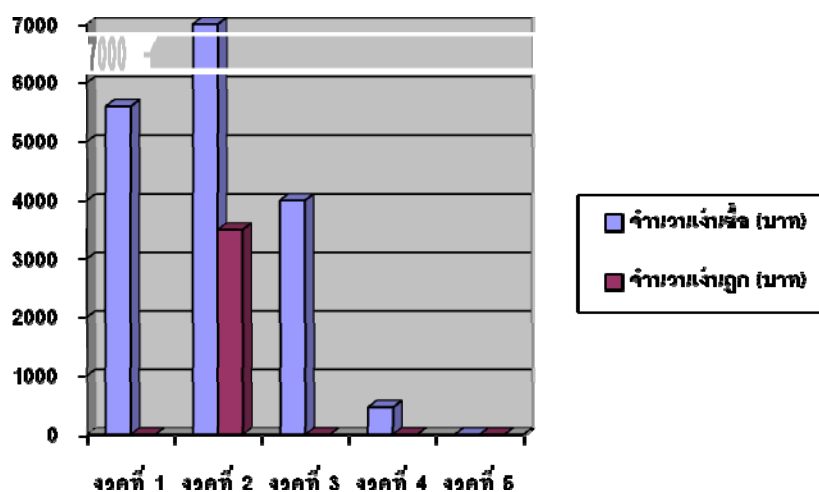

*
นามสมมติ

4.7.6.29 ตารางที่ 19 แสดงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินรายครัวเรือนของ พ่อก้านัน*

งวดที่	วัน เดือน ปี	จำนวนเงินซื้อ (บาท)	จำนวนเงินถูก (บาท)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง การซื้อหอยฯ	หมายเหตุ
1	16 กรกฎาคม 52	500	ไม่ถูก	-	ขาดทุน
2	1 สิงหาคม 52	500	1,400	คงที่	ได้กำไร
3	16 สิงหาคม 52	400	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
4	1 กันยายน 52	350	ไม่ถูก	ลดลง	ขาดทุน
5	16 กันยายน 52	ไม่ซื้อ	-	ลดลง	-

4.7.6.30 แผนภูมิที่ 16 แสดงอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในการซื้อหอยใต้ดินของ พ่อก้านัน*

*
นามสมมติ

4.8 แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอย

จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่และทำการทดลองปฏิบัติการนั้น พบว่าปัจจัยและที่มาของการซื้อหอยได้ดินในนั้นมีอยู่อย่างหลากหลาย ซึ่งในส่วนของปัจจัยก็มักจะเป็นเรื่องของแรงจูงใจ และแรงผลักดันทางสังคม และในความรู้สึกทางด้านคุณค่าทางสังคมและคุณค่าทางจิตใจ จึงทำให้เกิดรูปแบบของการลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ซื้อหอยได้ดินเป็น 2 รูปแบบ คือ

4.8.1 จากการร่วมกันหาข้อมูลเกี่ยวกับหอยได้ดิน และมีการจัดเวทีตรวจสอบข้อมูลต่างๆ ในการทำวิจัย ทีมวิจัยได้ร่วมพูดคุยถึงสาเหตุ ปัจจัยในการเล่นหอยได้ดิน พบว่าผู้ซื้อหอยได้ดินส่วนใหญ่นั้นมีการซื้อหอยได้ดินด้วยปัจจัยและเหตุผลที่แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) ประเภทที่มีความคาดหวังว่าจะได้เงิน ทรัพย์สิน อยากจะรวยเร็วๆ

2) ประเภทที่ซื้อเพราะความสนุกสนาน ลองเสี่ยงดวง

3) ประเภทที่ซื้อเพราะมีแรงกระตุ้นจากการอยากได้ทรัพย์สินและอยากได้ความสนุกสนาน ซึ่งจากข้อมูลและการประชุม ทีมวิจัยมีความเห็นว่าในการที่จะให้ผู้ซื้อหอยหันมาให้ความร่วมมือในการเลิกเล่นหอยนั้นมีความเป็นไปได้ยาก เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การกล่อมเกลา การหล่อหลอมทางสังคม ที่ผู้คนในสังคมมีปฏิสัมพันธ์กันอยู่อย่างสม่ำเสมอ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่คอยกระตุ้นให้คนในสังคมอยากที่จะได้จะมี และหันมาฝากความหวังในการรวยทางลัดไว้กับหอยได้ดิน

ดังนั้น การเลิกเล่นหอยได้ดินจึงเป็นไปได้ยาก อาจจะต้องมีการใช้เวลานานในการกล่อมเกลาและสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ที่ซื้อหอยให้หันมาเลิกเล่น ทีมวิจัยจึงหาทางออกด้วยวิธีการสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยได้ดิน ซึ่งถือได้ว่าเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ซื้อได้เริ่มต้นที่จะเห็นภาระค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และเป็นแรงจูงใจที่นำไปสู่การเลิกเล่นหอยได้ดินต่อไป จึงได้ข้อสรุปในการหาแนวทางการลดภาระโดยการสร้างข้อตกลงร่วมกันซึ่งมีชื่อว่า “แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยอย่างง่าย” โดยมีเงื่อนไขว่า ทีมวิจัยจะต้องร่วมปฏิบัติในข้อตกลงร่วมกันดังนี้

4.8.1.1 ซื้อหอยตามจำนวนเงินที่มีอยู่จริง (ซื้อตามเงินที่มีอยู่ในกระเป๋า) ไม่ซื้อแบบเครดิตเงินเชื่อ

4.8.1.2 ให้ซื้อหอยในจำนวนเงินที่ลดลง 10 % จากวงเงินการซื้อแต่ละงวด

4.8.1.3 ขอความร่วมมือกับผู้ขายที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่างให้ขายแบบเงินสดเท่านั้น

4.8.1.4 ผู้ซื้อทุกคนจะต้องสามารถตอบสาเหตุในการซื้อหอยแต่ละงวดได้ว่า เป็นเพราะเหตุใดจึงซื้อหอยอยู่

นอกจากนั้น ทีมวิจัยยังพบว่า หัวใจสำคัญในการใช้แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต่ดินคือ “การเตรียมใจให้พร้อมที่จะลด” เพราะถ้าหากว่าตนเองมีจิตใจที่ไม่เข้มแข็งและไม่พร้อมที่จะลด ก็จะไม่สามารถที่จะลดได้ อีกทั้งบุคคลอื่นๆที่อยู่ร่วมในสังคมนั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างแรงจูงใจในการลดอีกด้วย เช่น ผู้ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ (พระภิกษุสงฆ์ ครู อาจารย์ กำนัน เป็นต้น) ก็มีสวนในการสร้างแรงจูงใจในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต่ดินอีกด้วย

จากแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายข้างต้น มีผลปรากฏว่าสามารถปฏิบัติได้ดังนี้ จำนวน**เพิ่มขึ้น ทั้งหมด 7 คน ลดลง 8 คน เมืองวัดที่ 4** จึงเกิดอัตราการซื้อหอยไต่ดินที่**ลดลง** จากงวดที่ 3 จำนวน **14 คน คงที่(ไม่ซื้อ)1 คน** และเมืองวัดที่ 5 จึงเกิดอัตราการซื้อหอยไต่ดินที่เพิ่มขึ้นและลดลงจากงวดที่ 4 คือ **เพิ่มขึ้น 2 คน ลดลง 6 คน คงที่ โดยการไม่ซื้อเลย 6 คน ซื้อเท่าเดิม 1 คน รวม 7 คน** (สามารถดูข้อมูลสถิติได้ในแผนภูมิที่ 1 หน้า 100 ตั้งแต่งวดที่ 3 – 5)

จากการทดลองใช้แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต่ดินนั้น ทีมวิจัยได้ประชุมสรุปร่วมกันว่า การสร้างข้อตกลงอย่างง่ายในการสร้างแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต่ดินนั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย คือ

ข้อดี

1) เป็นการเริ่มต้นอย่างง่ายในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต่ดิน โดยมีการสร้างการมีส่วนร่วมในการหาวิธีปฏิบัติ แนวทางร่วมกันโดยคนในชุมชนหรือคนที่เล่นหอยในชุมชน ซึ่งทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมนั้นปฏิบัติได้เป็นแบบอย่าง

2) เป็นการสร้างแรงจูงใจในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต่ดิน ซึ่งจะนำไปสู่การเลิกเล่นหอยไต่ดินได้ในอนาคต

ข้อเสีย

การร่วมสร้างข้อตกลงในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต่ดินอย่างง่ายนี้ ถ้าหากไม่มีการพัฒนาที่จะนำไปสู่การเลิก หรือการขาดการกระตุ้นให้เห็นถึงภาระค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น อาจจะไม่สามารถลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต่ดินได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น ทีมวิจัยจึงขอเสนอแนะการใช้แนวทางในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต่ดิน ด้วยวิธีการสร้างข้อตกลงร่วมกันเอาไว้ว่า ทีมวิจัยจะต้องสร้างแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจในการอยากเลิก อยากลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต่ดิน โดยการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญในการใช้จ่ายทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความพร้อมทางด้านจิตใจที่มีความตั้งใจจริง และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างยั่งยืนต่อไป

4.8.2 จากแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหวยใต้ดินแบบที่ 1 นั้นทีมวิจัยสามารถทำได้ในกลุ่มทีมวิจัยที่เข้าร่วมในโครงการและผู้ที่สนใจบางส่วน ซึ่งมีผลการทดลองใช้ที่สามารถสรุปได้ว่า ในการลดภาระค่าใช้จ่ายตามแนวทางการสร้างข้อตกลงร่วมกันในการลดภาระค่าใช้จ่ายนั้นมีผลไม่เต็ม 100 เปอร์เซ็นต์ สามารถลดได้เป็นบางงวดหรือบางคนเท่านั้น ทีมวิจัยจึงมีการจัดประชุมร่วมกันค้นหาสาเหตุและคำตอบในการทดลองใช้แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในรูปแบบที่ 1 เพื่อหาทางออกร่วมกันว่าจะมีทางออกเช่นไร ดังนั้นแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหวยใต้ดินรูปแบบที่ 2 ที่อาศัยความร่วมมือหลายฝ่าย ทั้งคนนอกชุมชนและคนในชุมชน ซึ่งรูปแบบในการลดภาระค่าใช้จ่ายนี้ เป็นรูปแบบที่ยังไม่มีการทดลองใช้ในช่วงการวิจัย แต่เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยร่วมกันวิเคราะห์ สังเคราะห์และนำเสนอในงานวิจัย ที่จะนำไปสู่การลดภาระค่าใช้จ่ายที่จะสามารถช่วยให้เกิดความยั่งยืน และเป็นจริงได้ คือ **“การกลับคืนสู่โลกของคนเลิกเล่นหวยใต้ดิน”** มีดังนี้

4.8.2.1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร คนส่วนใหญ่ที่เล่นหวยใต้ดิน ได้ให้สาเหตุและปัจจัยของการเล่นหวยใต้ดิน ว่า สิ่งแวดล้อมทางสังคมและชุมชนเป็นสาเหตุหนึ่งที่กระตุ้นให้เกิดการเล่นหวยใต้ดิน ดังนั้น คนที่จะเลิกเล่นหวยใต้ดินก็ควรที่จะหยุดรับรู้ข่าวสารที่นำไปสู่การคิดเชื่อมโยงกับตัวเลข หรือหวย เพื่อที่จะไม่ให้เกิดแรงกระตุ้นในการเล่นหวยใต้ดิน แต่การหยุดรับรู้ข้อมูลข่าวสารนี้ จะต้องเป็นลดการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งอาจจะทำให้เกิดข้อดีและข้อเสียทางสังคมก็เป็นได้ ข้อดีคือ สามารถลดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในด้านของการเสี่ยงโชคหรือการนำไปสู่การคิดเชื่อมโยงถึงตัวเลขในการซื้อหวย แต่ข้อเสีย คือ ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนจะน้อยลงอาจจะทำให้เกิดความไม่สมดุลทางสังคม

4.8.2.2 การตระหนักถึงภาระค่าใช้จ่าย ซึ่งวิธีการนี้อาจจะทำได้โดยง่ายด้วยวิธีการเขียนสมุดบัญชีครัวเรือน แล้วทำสถิติในการซื้อหวยพร้อมกับสถิติเงินรางวัลเอาไว้ เพื่อให้ผู้ซื้อหวยเห็นสถิติในการซื้อหวยและจำนวนเงินรางวัลที่ได้จากการถูกรางวัลว่า มีจำนวนเท่าใดคุ้มค่ากับจำนวนเงินที่ตนเองลงทุนหรือไม่ โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ซื้อหวยมักจะมองว่าตนเองนั้นถูกรางวัลมากแต่ไม่ยอมที่จะหักล้างกับต้นทุนที่ตนได้ลงทุนไปในงวดนั้นๆหรืองวดก่อน จึงทำให้คิดว่าตนเองได้เงินกับการซื้อหวยแล้วถูกได้รับเงินรางวัลจำนวนมาก

4.8.2.3 ตระหนักถึงภาระค่าใช้จ่ายในอนาคต อาจจะทำได้โดยการวางแผนการใช้เงินในครัวเรือนว่าแต่ละเดือนมีค่าใช้จ่ายใดเกิดขึ้นบ้าง และมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินอันใดที่คาดว่าจะตามมา ซึ่งถ้าหากว่ามีการวางแผนการใช้เงินในลักษณะนี้เกิดขึ้น ก็อาจจะช่วยเป็นตัวหักห้ามใจของผู้ซื้อหวยว่าตนจะต้องเตรียมเงินไว้ใช้จ่ายจำนวนเท่าใดในช่วงใด ซึ่งก็อาจจะทำให้ตัดการซื้อหวยออกไปได้

จากข้อมูลที่ทีมวิจัยนำเสนอในข้างต้นนั้น เป็นข้อมูลที่เกิดจากการวิเคราะห์ในส่วน ข้อมูลในด้านปัจจัยการเล่นและการดำรงอยู่ของหอยไต้ดินในชุมชน ร่วมกับข้อมูลด้านที่มาของตัว เลขที่นำมาซื้อหอย และข้อมูลในส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามที่ทีมวิจัยได้ตระหนักถึงความ เป็นไปได้ในการใช้รูปแบบของการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต้ดิน ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นจะมี สภาพแวดล้อมทางสังคมที่ต่างกัน อีกทั้งการที่จะลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหอยไต้ดินได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ซื้อจะต้องเอาชนะใจตนเอง หรือเห็นคุณค่าของตนเองในการดำรงชีวิตอยู่ด้วย ตนเอง ไม่คิดที่จะรวยทางลัด หรือ ลงทุนน้อยแต่อยากได้ผลตอบแทนที่รวดเร็วและมีปริมาณมาก

4.9 การวิเคราะห์ เชื่อมโยง อภิปรายผลข้อมูลร่วมกับทฤษฎี

จากข้อมูลทั้งหมดนั้น สามารถนำมาวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎี “โครงสร้าง – ผู้กระทำการ” ของกิดเดนส์ ได้ดังนี้

จากข้อมูลปัจจัยสำคัญในการเล่นหอยไต้ดินของคนในชุมชน จะพบว่าข้อมูลด้านปัจจัย สำคัญในการเล่นหอยไต้ดินของคนในชุมชนนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความคาดหวังที่มีแรงจูงใจ หรือแรงผลักดันจาก ภายในของตัวผู้เล่นเอง เช่น ความคาดหวังว่าตนเองจะถูกหอยและได้รับเงินรางวัล โดยที่เงิน รางวัลนั้นหวังจะนำไปใช้ใน ด้านต่างๆ อาทิเช่น ซื้อวัตถุดิบของ ทำบุญ ซ่อมแซมบ้าน เป็นต้น จึงทำให้เกิดความหวังในการซื้อซึ่งมีแรงจูงใจเป็นเงินรางวัลเป็นตัวสำคัญ

(2) เป็นข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องของแรงผลักดันจากชุมชน และการซื้อเพื่อความ สนุกสนาน อยากลองเสี่ยงโชค ซึ่งผู้ซื้อก็มีความหวังจากภายในลึกๆว่าตนจะถูกหอย และสิ่งที่ ทำให้อยากซื้อคือคนในชุมชน เพราะคนในชุมชนมีการเล่นหอยไต้ดินจำนวนมาก ทำให้มีการ พุดคุยกันจำนวนมาก อีกทั้งในการซื้อหอยนั้นถ้าหากว่ามีการซื้อผู้ซื้อเองก็จะได้มีความรู้สึก ร่วมในสังคม คือรู้สึกว่าตนเองได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ได้พุดคุยในเรื่องที่คนในสังคมคุยกัน แต่การซื้อหอยเช่นนี้นั้น ผู้ซื้อจะไม่ได้มุ่งที่จะให้ได้เงินรางวัลอย่างเดียวเท่านั้น เพราะผู้ซื้อยังม ีความคิดว่าตนเองจะไม่ถูก แต่ก็ซื้อเพื่อการเสี่ยงโชค และผู้ซื้อไม่ได้มีความรู้สึกเสียใจหรือเป็นทุกข์ ใจในการเล่นหอย เพราะถ้าหากว่าตนเองซื้อไม่ถูกก็ไม่ได้ร้องไห้ หรือเสียใจใดๆ

จากข้อมูลข้างต้น จึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การเล่นหอยของคนในชุมชน คนในชุมชนจะ ทราบดีว่าเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย แต่ด้วยการเล่นที่มีมายาวนาน และมีการเล่นกันอย่างแพร่หลาย จึง ทำให้ผู้ซื้อ ผู้ขาย และเจ้ามือ ไม่ได้เกรงกลัวต่อกฎหมาย หรืออำนาจของตำรวจ เพราะมีการส่ง ส่วยอยู่เป็นประจำ ซึ่งในข้อมูลส่วนนี้สามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงกับทฤษฎีของกิดเดนส์ในแง่มุม ดังนี้ ระบบสังคมและสถาบันของกิดเดนส์ ซึ่งกิดเดนส์มองว่า เป็นแบบแผนที่มองเห็นได้ของ

ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ได้กลายเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นเป็นประจำในสังคม จากการที่มีการผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ ระบบสังคมจึงจะเป็นการผลิตซ้ำ ซึ่งในการเล่นหอยได้ดินของคนในสังคมนั้นๆ มีการเล่นมาอย่างยาวนาน มีการเล่นที่ไม่มีวันหยุดต่อเนื่องมายาวนาน กว่า 70 ปี และคนในสังคมก็มีความรู้สึกว่าการเล่นหอยได้ดินนี้ไม่ได้เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ไม่มีการเกรงกลัวต่ออำนาจทางกฎหมาย ก็หมายความว่า คนที่เล่นหอยได้ดินในชุมชนนั้นมีระบบการเล่นหอยได้ดินอยู่แล้ว แต่ผู้ใช้อำนาจทางกฎหมายต่างหากที่ไม่มีการดูแลที่เข้มงวด และปล่อยให้มีการเล่นหอยได้ดินมาอย่างยาวนาน จนคนในสังคมไม่ได้มองว่า หอยได้ดินเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย และการผลิตซ้ำของการเล่นหอยได้ดินมาอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้สังคมเกิดความสัมพันธ์หรือสัมพันธภาพที่เกิดความสมดุลทางสังคม เพราะการเล่นหอยก็ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนทางสังคมใด ปัญหาหนี้สินที่เกิดขึ้นใหญ่กลับกลายเป็นปัญหาที่มาจากการทำเกษตรกรรมเสียด้วยซ้ำ อีกทั้งปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และความไม่มั่นคงทางอาชีพก็เป็นสิ่งสำคัญที่เอื้อให้เกิดการเล่นหอยได้ดินที่เพิ่มขึ้นอีกด้วย เพราะการที่คนในชุมชนมองไม่เห็นหนทางแห่งความสำเร็จ หรือทางออกที่จะสามารถปลดปล่อยทุกข์ของตนเองได้แล้ว สิ่งเดียวที่สำคัญคือความหวังเท่านั้น ดังนั้น สิ่งหวังได้และมีความเป็นจริง ทั้งเรื่องของเงินรางวัล ก็คือการเสี่ยงโชค จึงเลือกที่จะเสี่ยงโชคด้วยการซื้อหอยได้ดิน

ในส่วนของปัจจัยการเล่นที่มีแรงผลักดันจากภายใน หรือโครงสร้างทางสังคม ที่เป็นตัวกระทำกับคนเล่นหอย เช่น ระบบเศรษฐกิจ โครงสร้างทางอาชีพ อำนาจของเงิน ระบบการศึกษา ศีลธรรม ศาสนาและความเชื่อนั้น ที่ทำให้เกิดการผลักดันจากภายในตัวของผู้เล่น และแรงจูงใจในการเล่นด้านเงินรางวัล จึงทำให้คนเล่นหอยไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายสุรี จุติกุล ที่ว่าด้วยแรงผลักดันที่ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดการเล่นการพนัน และเป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดผลร้ายหรือผลเสียใดๆต่อสังคม เพราะเป็นการเล่นที่สร้างสันตนาการในสังคม และการพนันก็จะไม่ได้เป็นสิ่งชั่วร้ายอยู่เสมอไป คณะผู้ศึกษาได้เปรียบเทียบการเล่นการพนันว่าเป็นเกมการเสี่ยงโชคชนิดหนึ่ง แต่สังคมมักจะมองผู้ที่เล่นการพนันว่าเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆขึ้น เพราะเป็นผู้ที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว เพราะความคาดหวังของสังคมมักจะเน้นไปทางด้านเศรษฐกิจที่ผลิตออกนอกผลเสียมากกว่า อีกทั้งการพนันไม่ได้เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลร้ายโดยตรงต่อสังคม หรือปัจเจกชน

ท้ายที่สุด การเล่นหอยก็ไม่ได้เป็นปัญหาของสังคม หรือไม่ได้สร้างผลกระทบต่อสังคม เพราะการเล่นหอยไม่ได้ใช้อย่างอิสระ ปราศจากแรงจูงใจ หรือความสัมพันธ์ทางสังคม แต่การเล่นหอยในบางสังคมอาจจะช่วยให้เกิดสัมพันธภาพ หรือความสัมพันธ์อันดีในสังคมอีกด้วย

กิดเคนส์มองว่า ผู้กระทำการคือผู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งในสังคมของคนเล่น หวายนั้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้กระทำการคือ คนเล่นหวายนั่นเอง ที่ถูกปรากฏการณ์ทางสังคม กำหนดให้เกิดการเล่นหวายขึ้นในสังคมของคนเล่นหวาย ที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนใน สังคมอย่างลงตัว

ส่วนในด้านของระบบ หรือโครงสร้างทางสังคมของกิดเคนส์ที่มองว่า ระบบของสังคมนั้นจะมีโครงสร้างทางสถาบันของสังคมที่ซ้อนทับกันอยู่ จึงเอื้อให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคม และเกิดลักษณะการรวมกลุ่มของสังคมที่มีการยึดหยุ่น มีการเคลื่อนย้ายอยู่ตลอดเวลา นั้น ก็จะตรงกับข้อมูลในชุดที่ว่า แรงผลักดันทางสังคมในแง่ของสถาบันที่เกิดขึ้นกับผู้กระทำการ(คนเล่นหวาย) คือ เศรษฐกิจ โครงสร้างทางอาชีพ การเมือง ศาสนา ศิลธรรม ระบบการศึกษา ความเชื่อ เป็นต้น ก็เป็นสิ่งที่เป็สถาบันทางสังคมที่เอื้อให้สังคมของคนเล่นหวายนั้นเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ต่อไป ในสังคมนั้นๆ

นอกจากนั้น ปัจจัยต่างๆที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากคนเล่นหวายได้ดินนั้น ยังสามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงกับแนวความคิดของกิดเคนส์ที่ว่าด้วยเรื่อง การทำความเข้าใจกับคุณภาพของชีวิตทางสังคม ซึ่งมีการอภิปรายเกี่ยวกับการเป็นผู้กระทำการของมนุษย์ ซึ่งการกระทำ หมายถึงการเคลื่อนไหวของ ปฏิบัติการทางสังคมของคนหมู่มาก กิดเคนส์ได้แบ่งลำดับขั้นในการจูงใจของมนุษย์ไว้เป็น 3 ลำดับ ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายวิเคราะห์ร่วมกับการจูงใจของคนเล่นหวาย ได้สอดคล้องอยู่ 2 ประเด็นคือ

(1) จิตสำนึกเชิงวาทการ ซึ่งกิดเคนส์มองว่า ผู้กระทำการนั้นรู้ตัวเองเสมอว่าตน กำลังทำอะไรอยู่ และรู้จักตนหรือระมัดระวังในตนนี้เป็สิ่งพิเศษ การกระทำของคนเล่นหวายนั้น โดยส่วนใหญ่คนเล่นหวายจะรู้ตัวเองดีว่าตนกำลังจะกระทำการอะไรลงไปในขณะที่ซื้อหวาย หรือ การพูดคุยเรื่องหวายนั่น คนเล่นหวายก็สามารถที่จะระมัดระวังใจของตนเองได้ เพราะจากสถิติในการเล่นหวายนั่นจะพบว่า ผู้ซื้อหวายบางคนมีอัตราที่ซื้อเพิ่มขึ้นและลดลง ซึ่งในอัตราการซื้อที่ เพิ่มขึ้นและลดลงนั้น สามารถชี้ให้เห็นถึงความระมัดระวัง และการซื้อที่เป็นการรู้ตัวว่าตนกำลังจะ กระทำการใดๆลงไปบ้าง

(2) จิตสำนึกเชิงปฏิบัติการจริง ซึ่งกิดเคนส์มองว่าผู้กระทำรู้ถึงการกระทำ ความเชื่อ และแรงจูงใจของตน ทว่าไม่อาจจะบอกกล่าวออกมาเป็นคำพูดโดยตรงได้ ซึ่งในข้อนี้ สามารถวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลในเรื่องของที่มาของตัวเลขที่นำมาซื้อหวายได้ เนื่องจากผู้ซื้อ หรือ ผู้กระทำการนั้น มีความเชื่อ และประสบการณ์ที่ตนเองสั่งสมมา เก็บมาเชื่อมโยงกับการกระทำใน เรื่องของการแสวงหาตัวเลข และในความเชื่อนั้นก็ไม่สามารถที่จะเรียงร้อยเป็นคำราหรือข้อมูลที่ ชัดเจนได้ เพราะข้อมูลต่างๆล้วนแต่เลื่อนไหลได้ตลอดเวลา ไม่มีความแน่นอนตายตัวที่จะสามารถ ถ่ายทอดออกมาได้ เช่น ผู้ซื้อหวายบอกว่า ตนได้ขอเลขจากผีบรรพบุรุษ จากนั้นได้ฝันว่า เห็นผี

บรรพบุรุษมาขึ้นอยู่ปลายที่นอน แต่ไม่ได้พูดอะไร เพียงแค่ส่งยิ้มให้ จึงนำมาเชื่อมโยงกับความเชื่อที่สั่งสมมาด้วยประสบการณ์ที่ว่า เมื่อฝันเห็นผีบรรพบุรุษผู้ใดแล้ว หวয়มักจะออกตัวเลขอายุของผีบรรพบุรุษนั้น คือ 103 แล้วจึงนำตัวเลขนี้ไปซื้อหวย ปรากฏว่าถูกต้องตรงตามการออกสลากรางวัลกินแบ่งรัฐบาล จึงทำให้เกิดความเชื่อที่มีอยู่แล้วเพิ่มขึ้น แต่ถ้าหากผู้วิจัยถามต่อว่า ทำไมคนเล่นหวยจึงมีความเชื่อเช่นนั้นเรื่อยมา คนเล่นหวยก็จะตอบว่า เป็นเพราะว่าตนเคยถูกแบบนี้มาก่อน เมื่อฝันลักษณะเช่นนี้ แต่ก็ไม่ใช่ทุกครั้งเสมอไป ซึ่งชี้ให้เห็นว่า คนเล่นหวยนั้นจะรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาว่าตนกำลังทำอะไรลงไปอยู่ และการกระทำนั้นก็จะมีการเชื่อมโยงกับความเชื่ออยู่เสมอ หรืออีกกรณีหนึ่งที่ว่า ผู้ซื้อมักจะไปของหวยตามต้นไม้ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ซึ่งยอมที่จะไปกราบไหว้บูชาสิ่งเหล่านั้น เพื่อให้ได้ตัวเลขที่จะนำมาซื้อหวย ในการไปกราบไหว้บูชานั้น ผู้ซื้อหวยก็ยังมีสติและรู้การกระทำของตนเองดี แต่ไม่ทราบว่ามีแรงผลักดันมาจากที่ใดที่ทำให้ตนกล้ากราบ และกล้าที่จะขอตัวเลขจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น

สาระสำคัญอีกอย่างหนึ่งในทฤษฎีของกิดเดนส์ คือ “สิ่งที่ปรากฏเป็นประจำทุกวัน” (routine) ซึ่งมีส่วนสำคัญในการวิเคราะห์แบบแผนที่เป็นการหล่อหลอมทางสังคม เพราะจากข้อมูลในเรื่องการก้าวเข้าสู่การเป็นคนเล่นหวยนั้น จะพบว่า คนเล่นหวยจะกล่าวว่า เพราะตนเองนั้นอยู่ในสังคมของการเล่นหวย เห็นบ้านเมือง สังคมเขาเล่นกัน ตนเองจึงอยากเล่นด้วย เพื่อที่จะได้มีการพูดคุยกับเขาได้บ้าง ซึ่งข้อมูลชุดนี้จะชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่ปรากฏอยู่เป็นประจำก็เป็นสิ่งที่หล่อหลอมให้เกิดคนเล่นหวยขึ้นเรื่อยๆ ในสังคม ซึ่งมันเป็นการหล่อหลอมทางสังคมที่เกิดขึ้น อีกทั้งการเล่นหวยในสังคมที่เกิดขึ้นอย่างยาวนาน และไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นก็เป็นสิ่งที่ทำให้คนเล่นหวยไม่ได้อยากจะเลิกเล่นหวย เพราะคนเล่นหวยไม่ได้มีความรู้สึกเกรงกลัวกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายไม่ได้เกิดการกระทำหรือการปราบปรามที่แท้จริงและมีความเป็นไปได้ ในการนี้ ผู้วิจัยจึงมองว่า สังคมที่มองการเล่นหวยว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมายที่ควรจะล้มเลิก หรือมองว่าคนจนชอบเล่นหวย การเล่นหวยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับคนบ้านนอก คนจน คนชั้นรากหญ้า นั้น คงต้องพิจารณาดูใหม่ เพราะคนเล่นหวยบางคนก็ถือว่าอยู่ในฐานะปานกลาง – รวย แต่สาเหตุของการเล่นที่แท้จริงนั้นมาจากสังคม ที่คอยหล่อหลอมให้เกิดคนเหล่านี้ขึ้นเองต่างหาก ดังนั้น กระบวนการในการแก้ไข หรือปราบปรามนั้น ไม่ควรที่จะมากระทำกับชาวบ้าน ควรจะพิจารณาในผู้รับผิดชอบเรื่องกฎหมายด้วย จากการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์คนในชุมชน เกี่ยวกับเรื่องของอนาคตในการเล่นหวยนั้น คนในชุมชนได้บอกว่า ในการเล่นหวยต่อไปนั้น เด็กก็จะซื้อเป็น และมีคนเล่นหวยที่เพิ่มมากขึ้น เพราะเด็กมันเห็นผู้ใหญ่ซื้ออยู่เป็นประจำ มันก็จะไม่รู้สึกลัว และยังมีความกระตือรือร้นเรื่องเงินรางวัลด้วยแล้ว ยิ่งจะทำให้เด็กและเยาวชนหันมาเล่นเพิ่มขึ้นอีก ซึ่งมีความเห็นที่ตรงกับงานวิจัยของ นภัสวรรณ จิรเจริญเวศน์ ที่มองว่าผลของการเล่นหวยได้คืนใน

สังคมนั้นจะเอื้อให้เด็กและเยาวชนมีแนวโน้มในการเล่นที่มีอายุเร็วขึ้น และจะมีผลกระทบต่อเงินออมของประชาชน

จากงานวิจัยของ พรชัย ตระกูลวรานนท์ ที่กล่าวว่าพฤติกรรมการซื้อขายของคนเล่นหวยนั้นจะมีพฤติกรรมที่ชอบเสี่ยงโชค มีการหวังผลทางด้านเงินรางวัลโดยตรงในการซื้อ และผู้ซื้อหวยส่วนใหญ่จะชอบการพนันประเภทนี้ เพราะหาซื้อง่าย และสะดวก นั้น สอดคล้องกับข้อมูลของผู้วิจัยในเรื่องของพฤติกรรม และบุคลิกภาพของผู้ซื้อหวยได้ดิน เพราะผู้ซื้อหวยได้ดินส่วนใหญ่แล้วจะมีพฤติกรรมที่เป็นคนชอบเสี่ยงโชค ชอบลุ้น แต่สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่พรชัย ตระกูลวรานนท์ว่าไว้ในด้านที่ว่า การซื้อเพราะหวังผลทางด้านเงินรางวัลโดยตรงนั้น อาจจะมีการขัดแย้งอยู่คือ ผู้ซื้อบางคนไม่ได้ซื้อเพราะหวังผลกำไรโดยตรงทุกคน ยังมีผู้ซื้อบางคนที่ยังติดอยู่ในประเภท ซื้อเพราะต้องการความสนุกสนาน อยากเสี่ยงโชค และอยากรู้ดวงชะตาของตนเองก็มี ซึ่งทำให้เห็นมุมมองทางสังคม หรือเห็นว่าคนเล่นหวยนั้นมีหลายประเภทด้วยกัน ส่วนข้อมูลที่ว่าด้วยเรื่องการชอบความสะดวก การหาซื้อที่ง่ายนั้นจะเป็นสิ่งที่ผู้ซื้อหวยได้ดินทุกคนต้องการ และเป็นสิ่งที่ตรงกันกับข้อมูลของผู้วิจัย ที่ว่าผู้ซื้อหวยได้ดิน มองว่า การพนันประเภทนี้เป็นการพนันที่เล่นง่ายที่สุด ดำรงไม่จับ หาซื้อได้ง่าย บางคนจะมีบริการถึงที่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้หวยได้ดินไม่หมดไปจากสังคม แม้ว่าจะมีการแก้ไขด้วยวิธีการ ขยายหวยบนดินก็ตาม เพราะผู้ซื้อมองว่า แม้มีหวยบนดินแล้ว และยังมีหวยได้ดินอยู่ก็จะซื้อหวยได้ดิน เพราะนอกจากจะได้เงินรางวัลที่สูงกว่าแล้ว ยังหาซื้อง่าย สะดวก ไม่ต้องทำขั้นตอนที่ยุ่งยาก สามารถซื้อแบบเครดิตเงินเชื่อได้ และยังมีเวลาในการซื้อที่นานกว่าด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้หวยบนดินไม่สามารถทำได้ ดังนั้นจึงอาจจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการนำหวยออนไลน์ หวยบนดินแทนที่หวยได้ดินให้หมดไปได้ ซึ่งจะมีความเห็นที่ตรงกับหนึ่งฤทัย ชัยวงศ์ ที่ว่า รัฐบาลควรล้มเลิกแนวคิดที่จะมาทำให้หวยบนดินและหวยออนไลน์ถูกกฎหมาย แต่ควรหันไปส่งเสริมและกระตุ้นเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติหน้าที่กวาดล้างปราบปรามหวยได้ดินอย่างจริงจัง จะได้ไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆเกิดขึ้นภายหลัง และมีความคิดที่สอดคล้องกับทรงศรี คำนพัฒนาภูมิ ที่ว่ารัฐบาลควรมีนโยบายควบคุมสื่อไม่ให้นำเสนอข่าวสารที่ให้ข้อมูลในรูปแบบต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจในการเล่นหวยของประชาชน อีกทั้งควรมีการล้มเลิกการพนันทุกประเภทไม่ว่ากรณีใดๆ เพื่อขจัดปัญหาผู้มีอิทธิพลและการทุจริตคอร์รัปชันอีกด้วย

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัจจัยการเล่นหอยไต่ดิน เพื่อหาแนวทางลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต่ดินอย่างมีส่วนร่วม” ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการเล่นและการดำรงอยู่ของหอยไต่ดิน พฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้เล่นหอย รวมทั้งแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ผู้ศึกษายังมีความสนใจที่จะศึกษาเครือข่ายของหอยไต่ดินอีกด้วย

การวิจัยนี้เป็นเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ระหว่างกลุ่มตัวอย่างกับผู้ศึกษา มีวิธดำเนินการศึกษา คือ การศึกษาเอกสาร การศึกษาภาคสนาม เก็บข้อมูลด้วยสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยใช้ทฤษฎีโครงสร้าง – ผู้กระทำการ ในการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการเล่นหอยไต่ดินและการดำรงอยู่ของหอยไต่ดิน

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเล่นและการดำรงอยู่ของหอยไต่ดินนั้นสามารถแยกเป็น 3 ประเภท และนำมาวิเคราะห์กับทฤษฎีโครงสร้าง – ผู้กระทำการ ได้ดังนี้

5.1.1.1 ประเภทที่มีความคาดหวังว่าจะได้เงิน ทรัพย์สิน อยากจะรวยเร็วๆ ซึ่งคนเล่นหอยที่มีความคาดหวังประเภทนี้มักจะแสวงหาตัวเลขที่จะนำมาให้เสี่ยงซื้อ ซึ่งจำนวนเงินในการซื้อก็จะมีจำนวนมาก เพื่อที่จะให้ได้เงินรางวัลจำนวนมากตามที่ตนเองคาดหวังไว้ที่จะให้ได้ทรัพย์สิน สิ่งของ และในการซื้อจำนวนเงินที่มากนั้นก็นำไปสู่การเกิดหนี้สิน เพื่อที่จะนำเงินมาใช้หนี้ทั้งค่าหอย และการใช้จ่ายหมุนเวียนในครัวเรือน ถ้าหากว่าคนเล่นหอยคนใดเล่นเกินกำลังทรัพย์สินของตนนั้นก็จะเป็นการเป็นหนี้สะสม กลายเป็นหนี้ล้นฟ้าขาม่าที่ไม่มีที่สิ้นสุดเลยทีเดียว

5.1.1.2 ประเภทที่ซื้อเพราะความสนุกสนาน ลองเสี่ยงดวง คนเล่นหอยประเภทนี้ จะมีความคาดหวังที่จะถูกหอยและได้เงินรางวัลอยู่ลึกๆซึ่งความคาดหวังในเงินรางวัลส่วนใหญ่นั้นไม่ได้มุ่งหวังที่จะให้ได้ทรัพย์สิน เงินทอง หรือของใช้ต่างๆอย่างเป็นชิ้นเป็นอัน หรือในปริมาณที่มาก เพราะในการซื้อหอยของคนเล่นหอยกลุ่มนี้จะเป็นการซื้อเพื่อดูโชควาสนา ลองเสี่ยงโชคและเล่นเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น โดยจำนวนเงินในการซื้อนั้น ส่วนใหญ่จะมีจำนวนไม่มาก จะซื้อ

ตามกำลังทรัพย์ของคนที่มีอยู่เท่านั้น คนเล่นหวยประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเล่นเพื่อทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อให้ได้พูดคุย สามารถเข้ากับสังคมได้

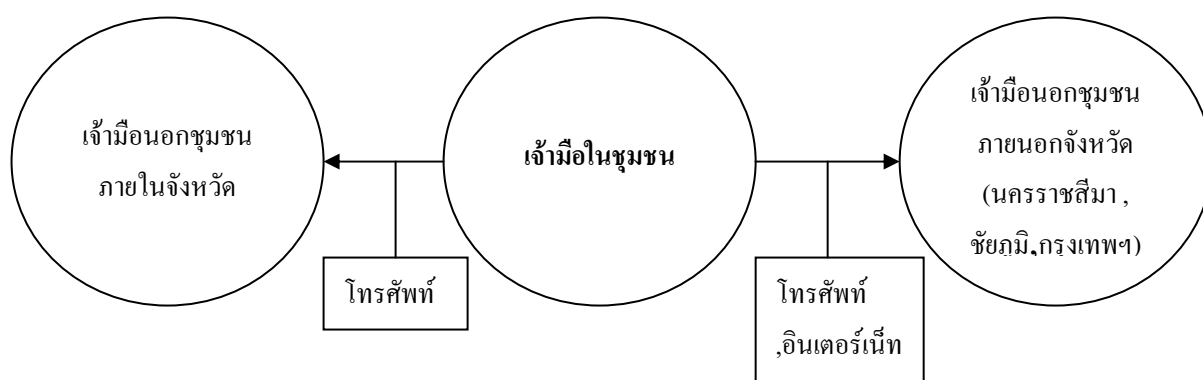
5.1.1.3 ประเภทที่ซื้อเพราะมีแรงกระตุ้นจากการอยากได้ทรัพย์สินและอยากได้ความสนุกสนาน คนเล่นหวยประเภทนี้จะเล่นเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน และจะมีจำนวนเงินในการเล่นที่ไม่คงที่โดยจะเล่นจำนวนมากก็ต่อเมื่อตนต้องการทรัพย์สิน สิ่งของ หรือเงินทอง หรือในครั้งที่เกิดการขอจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฝันดี เป็นต้น แต่จะเล่นในจำนวนเงินที่ไม่มากก็ต่อเมื่อไม่ต้องการเงินทอง ซึ่งเป็นคนที่เล่นได้กล่าวว่าจะมีความรู้สึกที่ไม่ถูกแต่ก็ซื้อเพื่อไว้เผื่อว่าจะถูกก็ถือว่าโชคดี มีดวงที่จะได้เงินอยู่บ้าง แต่ถ้าไม่ถูกก็ไม่ได้ถึงกับเสียใจเป็นอย่างมาก เพราะในจำนวนเงินที่เล่นนั้นไม่มากเกินกำลังทรัพย์

จากข้อมูลข้างต้นจะพบว่าคนเล่นหวยนั้นจะมีปัจจัยการเล่นหวยต่างๆที่มีความแตกต่างกันไป และสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ซึ่งใน 3 กลุ่มนั้นจะพบว่า เกือบทุกปัจจัยการเล่นหวย คนเล่นหวยจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆในสังคม เพื่อให้ได้ตัวเลขที่จะนำมาซื้อ และการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนั้นจะมีการปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นแรงจูงใจและแรงผลักดันให้เกิดความอยากได้ อยากมี หรืออยากลองเสี่ยงเพื่อความสนุกสนาน ซึ่งขึ้นอยู่กับบุคคลว่าจะมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความเหนียวแน่นเพียงใดที่จะควบคุมปริมาณการซื้อตามแรงจูงใจนั้นมากน้อยเพียงใด

5.1.2 พฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนที่ได้ดินในชุมชนตลอดจนเครือข่ายความสัมพันธ์ของคนที่ได้ดินในชุมชน

จากข้อมูลในการสัมภาษณ์จะทำให้พบว่า ในด้านของพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และเครือข่ายของการซื้อ - ขาย ของคนเล่นหวยได้ดินนั้น ไม่ใช่จะต้องมีเฉพาะในกลุ่มผู้เล่นหวยกันเองในชุมชน หรือในจังหวัดเดียวกัน เพราะจะเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ เครือข่ายที่จะต้องเป็นลักษณะของการตอบสนองความต้องการของแต่ละฝ่ายได้ เช่น เจ้ามือ ก็จะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้ามือรายใหญ่ที่สามารถรองรับการซื้อในจำนวนเงินหลักหมื่นได้ เพราะเจ้ามือจำเป็นที่จะต้องซื้อเยอะ ในบางครั้งอาจจะต้องหาซื้อตามเจ้ามือรายย่อยในอำเภอ เพื่อทำการแบ่งเบาระยะที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ให้ได้ อีกทั้งยังจำเป็นที่จะต้องซื้อเครือข่ายระบบอินเทอร์เน็ตอีกด้วย เพราะจะเป็นวิธีที่สามารถซื้อได้ง่าย รวดเร็วและสะดวกที่สุดในวันที่หวยออก ซึ่งเจ้ามือจะมีการจ้างพนักงานประมาณ 10 คน เพื่อมาทำการเช็คจำนวนยอดเงินในการซื้อในตัวเลขแต่ละตัว แล้วทำการบันทึกลงในระบบคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรม Excel เป็นระบบคิดคำนวณและบันทึกข้อมูลทั้งหมด จากนั้นถ้าหากพบว่าตัวเลขตัวใดที่มีการซื้อในจำนวนมาก เจ้ามือก็จะรีบซื้อทางอินเทอร์เน็ตหรือโทรซื้อกับเจ้ามือรายอื่นๆทันที เพื่อที่จะให้ได้ทันเวลา และต้องใช้วิธีการโอนเงินเข้าบัญชีครั้งหนึ่งของจำนวนเงินที่ซื้อเพื่อเป็นเครื่องยืนยันการซื้ออีกด้วย ในการนี้จะเห็นว่าระบบเครือข่ายของ

เจ้ามือในการทำธุรกิจหอยไต้ดินนั้น มีการติดต่อกับเจ้ามือหลายรูปแบบ มีทั้งรายเล็กรายใหญ่ทั้งในและนอกชุมชน ซึ่งสามารถดูลักษณะเครือข่ายของเจ้ามือหอยไต้ดินในชุมชนที่ทำการซื้อ-ขายได้ดังภาพประกอบ

แผนภาพที่ 10 แสดงเครือข่ายการซื้อ – ขายหอยไต้ดิน ของเจ้ามือหอยไต้ดินในชุมชน

การมีพฤติกรรมที่ชอบเสี่ยงโชค มีความหวังลึกๆภายในในเรื่องของวัตถุสิ่งของ จึงทำให้เกิดสังคมของการเล่นหอยไต้ดิน ที่ทำให้เกิดสัมพันธ์ทางสังคม และเกิดการมีปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม และยังเกิดความสัมพันธ์ทางสังคมอีกด้วย

5.1.3 วิธีการ/แนวทางในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยจากการศึกษาพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนในการเล่นหอยในชุมชน

จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่และทำการทดลองปฏิบัติการนั้น พบว่าปัจจัยและที่มาของการซื้อหอยไต้ดินในนั้นมีอยู่อย่างหลากหลาย ซึ่งในส่วนของปัจจัยก็มักจะเป็นเรื่องของแรงจูงใจ และแรงผลักดันทางสังคม และในความรู้สึกทางด้านคุณค่าทางสังคมและคุณค่าทางจิตใจ จึงทำให้เกิดรูปแบบของการลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ซื้อหอยไต้ดินเป็น 2 รูปแบบ คือ

5.1.3.1 จากการร่วมกันหาข้อมูลเกี่ยวกับหอยไต้ดิน และมีการจัดเวทีตรวจสอบข้อมูลต่างๆในการทำวิจัย ทีมวิจัยได้ร่วมพูดคุยถึงสาเหตุ ปัจจัยในการเล่นหอยไต้ดิน พบว่าผู้ซื้อหอยไต้ดินส่วนใหญ่นั้นมีการซื้อหอยไต้ดินด้วยปัจจัยและเหตุผลที่แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

- 1) ประเภทที่มีความคาดหวังว่าจะได้เงิน ทรัพย์สิน อยากจะรวยเร็วๆ
- 2) ประเภทที่ซื้อเพราะความสนุกสนาน ลองเสี่ยงดวง
- 3) ประเภทที่ซื้อเพราะมีแรงกระตุ้นจากการอยากได้ทรัพย์สินและอยากได้ความสนุกสนาน ซึ่งจากข้อมูลและการประชุม ทีมวิจัยมีความเห็นว่าในการที่จะให้ผู้ซื้อหอยหันมาให้ความร่วมมือในการเล่นหอยนั้นมีความเป็นไปได้ยาก เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางสังคม ไม่ว่า

จะเป็นสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การกล่อมเกลา การหล่อหลอมทางสังคม ที่ผู้คนในสังคมมีปฏิสัมพันธ์กันอยู่อย่างสม่ำเสมอ นั้น ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่คอยกระตุ้นให้คนในสังคมอยากที่จะได้จะมี และหันมาฝากความหวังในการรวยทางลัดไว้กับหวยใต้ดิน

ดังนั้น การเลิกเล่นหวยใต้ดินจึงเป็นไปได้ยาก อาจจะต้องมีการใช้เวลาที่นานในการกล่อมเกลาและสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ที่ซื้อหวยให้หันมาเลิกเล่น ทีมวิจัยจึงหาทางออกด้วยวิธีการสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหวยใต้ดิน ซึ่งถือได้ว่าเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ซื้อได้เริ่มต้นที่จะเห็นภาระค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และเป็นแรงจูงใจที่นำไปสู่การเลิกเล่นหวยใต้ดินต่อไป จึงได้ข้อสรุปในการหาแนวทางการลดภาระโดยการสร้างข้อตกลงร่วมกันซึ่งมีชื่อว่า “แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหวยอย่างง่าย” โดยมีเงื่อนไขว่า ทีมวิจัยจะต้องร่วมปฏิบัติในข้อตกลงร่วมกันดังนี้

- 1) ซื้อหวยตามจำนวนเงินที่มีอยู่จริง (ซื้อตามเงินที่มีอยู่ในกระเป๋า) ไม่ซื้อแบบเครดิตเงินเชื่อ
- 2) ให้ซื้อหวยในจำนวนเงินที่ลดลง 10 % จากวงเงินการซื้อแต่ละงวด
- 3) ขอความร่วมมือกับผู้ขายที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่างให้ขายแบบเงินสดเท่านั้น
- 4) ผู้ซื้อทุกคนจะต้องสามารถตอบสาเหตุในการซื้อหวยแต่ละงวดได้ว่า เป็นเพราะเหตุใดจึงซื้อหวยอยู่

นอกจากนั้น ทีมวิจัยยังพบว่า หัวใจสำคัญในการใช้แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหวยใต้ดินคือ “การเตรียมใจให้พร้อมที่จะลด” เพราะถ้าหากว่าตนเองมีจิตใจที่ไม่เข้มแข็งและไม่พร้อมที่จะลด ก็จะไม่สามารถที่จะลดได้ อีกทั้งบุคคลอื่นๆ ที่อยู่ร่วมในสังคมนั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างแรงจูงใจในการลดอีกด้วย เช่น ผู้ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ (พระภิกษุสงฆ์ ครู อาจารย์ กำนัน เป็นต้น) ก็มีสวนในการสร้างแรงจูงใจในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหวยใต้ดินอีกด้วย

จากแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายข้างต้น มีผลปรากฏว่าสามารถปฏิบัติได้ดังนี้ **จำนวนเพิ่มขึ้น ทั้งหมด 7 คน ลดลง 8 คน เมืองงวดที่ 4** จึงเกิดอัตราการซื้อหวยใต้ดินที่ลดลงจากงวดที่ 3 **จำนวน 14 คน คงที่(ไม่ซื้อ)1 คน** และเมืองงวดที่ 5 จึงเกิดอัตราการซื้อหวยใต้ดินที่เพิ่มขึ้นและลดลงจากงวดที่ 4 คือ **เพิ่มขึ้น 2 คน ลดลง 6 คน คงที่ โดยการไม่ซื้อเลย 6 คน ซื้อเท่าเดิม 1 คน รวม 7 คน** (สามารถดูข้อมูลสถิติได้ในแผนภูมิที่ 1 หน้า 100 ตั้งแต่วงวดที่ 3 – 5)

จากการทดลองใช้แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหวยใต้ดินนั้น ทีมวิจัยได้ประชุมสรุปร่วมกันว่า การสร้างข้อตกลงอย่างง่ายในการสร้างแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหวยใต้ดินนั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย คือ

ข้อดี

- 1) เป็นการเริ่มต้นอย่างง่ายในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต้ดิน โดยมีการสร้างการมีส่วนร่วมในการหาวิธีปฏิบัติ แนวทางร่วมกันโดยคนในชุมชนหรือคนที่เล่นหอยในชุมชน ซึ่งทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมนั้นปฏิบัติได้เป็นแบบอย่าง
- 2) เป็นการสร้างแรงจูงใจในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหอยไต้ดิน ซึ่งจะนำไปสู่การเลิกเล่นหอยไต้ดินได้ในอนาคต

ข้อเสีย

การร่วมสร้างข้อตกลงในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต้ดินอย่างง่ายนี้ ถ้าหากไม่มีการพัฒนาที่จะนำไปสู่การเลิก หรือการขาดการกระตุ้นให้เห็นถึงภาระค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น อาจจะไม่สามารถลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต้ดินได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น ทีมวิจัยจึงขอเสนอแนะการใช้แนวทางในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต้ดิน ด้วยวิธีการสร้างข้อตกลงร่วมกันเอาไว้ว่า ทีมวิจัยจะต้องสร้างแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจในการอยากเลิก อยากลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหอยไต้ดิน โดยการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญในการใช้จ่ายทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความพร้อมทางด้านจิตใจที่มีความตั้งใจจริง และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างยั่งยืนต่อไป

5.3.1.2 จากแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหอยไต้ดินแบบที่ 1 นั้น ทีมวิจัยสามารถทำได้ในกลุ่มทีมวิจัยที่เข้าร่วมในโครงการและผู้ที่สนใจบางส่วน ซึ่งมีผลการทดลองใช้ที่สามารถสรุปได้ว่า ในการลดภาระค่าใช้จ่ายตามแนวทางการสร้างข้อตกลงร่วมกันในการลดภาระค่าใช้จ่ายนั้นมีผลไม่เต็ม 100 เปอร์เซ็นต์ สามารถลดได้เป็นบางงวดหรือบางคนเท่านั้น ทีมวิจัยจึงมีการจัดประชุมร่วมกันค้นหาสาเหตุและคำตอบในการทดลองใช้แนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในรูปแบบที่ 1 เพื่อหาทางออกร่วมกันว่าจะมีทางออกเช่นไร ดังนั้นแนวทางการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหอยไต้ดินรูปแบบที่ 2 ที่อาศัยความร่วมมือหลายฝ่าย ทั้งคนนอกชุมชนและคนในชุมชน ซึ่งรูปแบบในการลดภาระค่าใช้จ่ายนี้ เป็นรูปแบบที่ยังไม่มีการทดลองใช้ในช่วงการวิจัย แต่เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยร่วมกันวิเคราะห์ สังเคราะห์และนำเสนอในงานวิจัย ที่จะนำไปสู่การลดภาระค่าใช้จ่ายที่จะสามารถช่วยให้เกิดความยั่งยืน และเป็นจริงได้ คือ “การกลับคืนสู่โลกของคนเลิกเล่นหอยไต้ดิน” มีดังนี้

- 1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร คนส่วนใหญ่ที่เล่นหอยไต้ดิน ได้ให้สาเหตุและปัจจัยของการเล่นหอยไต้ดิน ว่า สิ่งแวดล้อมทางสังคมและชุมชนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การเล่นหอยไต้ดิน ดังนั้น คนที่จะเลิกเล่นหอยไต้ดินก็ควรที่จะหยุดรับรู้ข่าวสารที่นำไปสู่การคิดเชื่อมโยงกับตัวเลข หรือหอย เพื่อที่จะไม่ให้เกิดแรงกระตุ้นในการเล่นหอยไต้ดิน แต่การหยุดรับรู้ข้อมูล

ข่าวสารนี้ จะต้องเป็นลดการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นๆในสังคม ซึ่งอาจจะทำให้เกิดข้อดีและข้อเสียทางสังคมก็เป็นได้ ข้อดีคือ สามารถลดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในด้านของการเสี่ยงโชค หรือการนำไปสู่การคิดเชื่อมโยงถึงตัวเลขในการซื้อหวย แต่ข้อเสีย คือ ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนจะน้อยลงอาจจะทำให้เกิดความไม่สมดุลทางสังคม

2) การตระหนักถึงภาระค่าใช้จ่าย ซึ่งวิธีการนี้อาจจะทำได้โดยง่ายด้วยวิธีการเขียนสมุดบัญชีครัวเรือน แล้วทำสถิติในการซื้อหวยพร้อมกับสถิติเงินรางวัลเอาไว้ เพื่อให้ผู้ซื้อหวยเห็นสถิติในการซื้อหวยและจำนวนเงินรางวัลที่ได้จากการถูกหวยว่า มีจำนวนเท่าใดคุ้มค่ากับจำนวนเงินที่ตนเองลงทุนหรือไม่ โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ซื้อหวยมักจะมองว่าตนเองนั้นถูกหวยมากแต่ไม่ยอมที่จะหักล้างกับต้นทุนที่ตนได้ลงทุนไปในงวดนั้นๆหรืองวดก่อน จึงทำให้คิดว่าตนเองได้เงินกับการซื้อหวยแล้วถูกได้รับเงินรางวัลจำนวนมาก

3) ตระหนักถึงภาระค่าใช้จ่ายในอนาคต อาจจะทำได้โดยการวางแผนการใช้จ่ายในครัวเรือนว่าแต่ละเดือนมีค่าใช้จ่ายใดเกิดขึ้นบ้าง และมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินอันใดที่คาดว่าจะตามมา ซึ่งถ้าหากว่ามีการวางแผนการใช้จ่ายในลักษณะนี้เกิดขึ้น ก็อาจจะช่วยเป็นตัวหักห้ามใจของผู้ซื้อหวยว่าตนจะต้องเตรียมเงินไว้ใช้จ่ายจำนวนเท่าใดในช่วงใด ซึ่งก็อาจจะทำให้ตัดการซื้อหวยออกไปได้

จากข้อมูลที่ทีมวิจัยนำเสนอในข้างต้นนั้น เป็นข้อมูลที่เกิดจากการวิเคราะห์ในส่วนของคุณข้อมูลในด้านปัจจัยการเล่นและการดำรงอยู่ของหวยใต้ดินในชุมชน ร่วมกับข้อมูลด้านที่มาของตัวเลขที่นำมาซื้อหวย และข้อมูลในส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามทีมวิจัยได้ตระหนักถึงความเป็นไปได้ในการใช้รูปแบบของการลดการค่าใช้จ่ายในการเล่นหวยใต้ดิน ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นที่มีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกัน อีกทั้งการที่จะลดการค่าใช้จ่ายในการซื้อหวยใต้ดินได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ซื้อจะต้องเอาชนะใจตนเอง หรือเห็นคุณค่าของตนเองในการดำรงชีวิตอยู่ด้วยตนเอง ไม่คิดที่จะรวยทางลัด หรือ ลงทุนน้อยแต่อยากได้ผลตอบแทนที่รวดเร็วและมีปริมาณมาก

5.2 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากการศึกษา ผู้ศึกษาได้มีข้อเสนอแนะอยู่ 5 ประการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

5.2.1 ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ

5.2.1.1 รัฐบาลควรมีมาตรการที่เข้มงวดต่อการพนัน ไม่ให้มาเร่งทำนโยบายหวยบนดิน หรือ หวยออนไลน์ เพื่อที่จะนำมาแก้ไขปัญหาในการเล่นหวยใต้ดิน แต่รัฐบาลควรมีมาตรการที่เข้มงวด และกระตุ้นการปฏิบัติงานของผู้ใช้อำนาจทางกฎหมายให้มีการปฏิบัติงานที่

จริงจังกในการกวาดล้าง หรือปราบปราม เพื่อที่จะได้เกิดการแก้ไขปัญหที่แท้จริง ทั้งด้านการพนันที่ผิดกฎหมายและการนำไปสู่การใช้อำนาจในทางมิชอบ ตลอดจนการคอร์รัปชันต่อไป

5.2.1.2 รัฐบาลควรประกาศนโยบายด้านการพนันให้ประชาชนรับรู้และมีความเข้มขัน จริงจังกกับการเล่นการพนัน ทั้งในด้านของกฎหมายและผู้ใช้กฎหมาย หรือ ควรมีการจำกัดพื้นที่ในการเล่นการพนันในสังคม

5.2.2 ข้อเสนอแนะต่อพื้นที่ชุมชน

5.2.2.1 ชุมชนควรมีระบบการจัดการพื้นที่ในการเล่นหวย โดยมีการจำกัดพื้นที่ในการเล่น หรือมีกฎกติกาในการเล่นหวยเพื่อที่จะไม่ให้การเล่นหวยนั้น ขยายตัวการเล่นเข้าสู่ระดับเยาวชน ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในชุมชนเองไม่ยอกให้เกิดขึ้น

5.2.2.2 ถ้าหากชุมชนมองว่าการเล่นหวยจะเป็นปัญหาใหญ่ในเรื่องของปัญหาหนี้สินระดับครัวเรือนเพิ่มขึ้น ชุมชนควรมีรูปแบบในการเสี่ยงโชคด้วยวิธีอื่น ซึ่งอาจจะมีข้อจำกัดทางการเงิน หรือใช้การลุ้นโชคอย่างอื่นที่ไม่ใช่เงินเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยน

5.2.3 ข้อเสนอแนะต่อปัจเจกชน

ในระดับตัวปัจเจกชนแล้ว ถ้าหากมองว่าการเล่นหวยนั้นเป็นปัญหาก็ควรมีการหักห้ามใจ หรือทำความเข้าใจกับความรู้สึกของตนเองในการเล่นหวย ว่าสาเหตุที่แท้จริงในการเล่นของตนเองคือสิ่งใด จึงซื้อในปริมาณที่เหมาะสมตามกำลังทรัพย์และทุนของตนเองที่มีอยู่ เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายทั้งตนเอง ชุมชน และสังคม หรืออาจจะมี การลุ้นโชคด้วยการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล

5.2.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาในประเด็นต่อไปผู้ศึกษาเสนอแนะการศึกษาในเรื่องของอำนาจและอิทธิพลของตำรวจที่มีต่อคนเล่นหวยได้ดิน หรือ ประเด็นสถิติการซื้อหวยได้ดินกับการเป็นหนี้สินในครัวเรือนอีกด้วย

5.3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังการวิจัย

5.3.1 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน (พื้นที่)

5.3.1.1 หน่วยงานในพื้นที่บางส่วนให้ความสนใจในการทำงานวิจัย และข้อมูลในการทำวิจัย

5.3.1.2 หน่วยงานในพื้นที่ เห็นความสำคัญในการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเล่นหวยได้ดินในชุมชน และจะนำไปขยายผลในพื้นที่อื่นๆต่อไป

5.3.1.3 หน่วยงานในพื้นที่มีความตระหนักถึงการเก็บข้อมูลประจำปี (จปฐ.) เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและถูกต้อง

5.3.2 ผู้วิจัย

- 5.3.2.1 ผู้วิจัยได้ทราบข้อมูลในการทำวิจัยที่เป็นข้อมูลเชิงลึก
- 5.3.2.2 ผู้วิจัยมีทักษะในการศึกษาและเก็บข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น และสามารถนำไปปรับใช้ในการเรียน การทำงานได้ดียิ่งขึ้น
- 5.3.2.3 ผู้วิจัยได้ฝึกทักษะในการติดต่อ ประสานงาน ทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ
- 5.3.2.4 ผู้วิจัยได้ฝึกทักษะการทำงานเป็นทีมร่วมกับชุมชน เรียนรู้ประเพณีและการทำงานร่วมกับชาวบ้าน มีการปรับตัวในการทำงานร่วมกับชุมชน
- 5.3.2.5 ผู้วิจัยได้ฝึกฝนการถ่ายทอดความรู้การทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อที่จะถ่ายทอดกระบวนการทำ PAR ให้กับทีมวิจัยชุมชนทราบและสามารถปฏิบัติได้
- 5.3.2.6 ผู้วิจัยมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากขึ้นในชุมชน
- 5.3.2.7 ผู้วิจัยมีมุมมอง ทักษะ ทักษะที่แปลกใหม่ต่อคนเล่นหอย
- 5.3.2.8 ผู้วิจัยได้เห็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนและเข้าใจการเล่นการพนันของคนในชุมชนมากขึ้น
- 5.3.2.9 ผู้วิจัยได้เรียนรู้การทำงานของทีมวิจัยทีมอื่นๆที่อยู่ในชุดโครงการเดียวกัน และนำมาปรับกระบวนการ แก้ไขปัญหา สร้างกำลังใจให้แก่ตนเองในการทำงาน

5.3.3 ทีมวิจัยชุมชน

- 5.3.3.1 ทีมวิจัยชุมชนมีทักษะในการทำงานวิจัยเพิ่มขึ้น เช่น การสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์
- 5.3.3.2 ทีมวิจัยชุมชนมีความตระหนักในการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง
- 5.3.3.3 ทีมวิจัยชุมชนมีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนมากขึ้น รู้สึกสนิทสนมและเป็นกันเองในการพูดคุยกัน
- 5.3.3.4 ทีมวิจัยชุมชนเกิดความรู้และความเข้าใจในตนเองในการเล่นหอยใต้ดิน (การทบทวนตนเองในการเล่นหอยมากขึ้น)
- 5.3.3.5 ทีมวิจัยชุมชนสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหอยใต้ดินได้
- 5.3.3.6 ทีมวิจัยชุมชนเกิดความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ ภูมิหลังของตนเองมากขึ้น
- 5.3.3.7 ทีมวิจัยชุมชนมีความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว คนเฒ่าคนแก่มากขึ้น

5.4 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

5.4.1 ปัญหาและอุปสรรค

5.4.1.1 ความร่วมมือของชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมบางส่วนยังมีน้อย

5.4.1.2 การมีเวลาว่างไม่ตรงกันระหว่างนักวิจัยชุมชนและผู้วิจัยทำให้เกิดอุปสรรคในการทำงาน

5.4.1.3 นักวิจัยชุมชนมีงานประจำมากทำให้บางครั้งอาจจะมาร่วมเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ไม่ได้

5.4.2 แนวทางแก้ไข

5.4.2.1 ให้ทีมวิจัยชุมชนลงไปชักชวนชาวบ้านถึงที่บ้าน

5.4.2.2 นัดการทำงานล่วงหน้าก่อนการดำเนินกิจกรรม เพื่อที่จะได้ให้นักวิจัยชุมชนเตรียมตัวได้ทัน

5.4.2.3 ใช้วิธีการให้ดำเนินการสัมภาษณ์เองและนำข้อมูลมารวมแลกเปลี่ยนกันภายหลัง

5.5 ข้อเสนอแนะต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

5.5.1 อยากให้มีการหมุนเวียนการลงพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยได้ไปศึกษาพื้นที่อื่นๆ และนำมาปรับใช้ในกระบวนการของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

5.5.2 เนื่องจากระยะเวลาในการทำงานวิจัยในครั้งนี้มีระยะเวลาจำกัด (4 เดือน) จึงทำให้ไม่เห็นภาพการลดภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อหยาได้ดินได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งทีมวิจัยมีความเห็นว่าถ้าหากงานวิจัยชิ้นนี้มีระยะเวลายาวนานกว่า 4 เดือน จะทำให้เห็นภาพการลด เลิก หรือการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจนกว่านี้ ดังนั้น จึงอยากให้ทางกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ขยายเวลาการให้ทุนให้นานขึ้น เพื่อให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงในการลดภาระค่าใช้จ่ายอย่างยั่งยืนและประสบความสำเร็จ

บรรณานุกรม

- กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุล . ทฤษฎีวิพากษ์ในนโยบายและการวางแผนสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,2550.
- เชษฐา พวงหัตถ์ . โครงสร้าง – ผู้กระทำการ . กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ,2548.
- ทรงศรี ด้านพัฒนาภูมิ . ทักษะและพฤติกรรมการเล่นหอยของประชาชนคนกรุงเทพมหานคร . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,2550.
- นงลักษณ์ กาณารักษ์ . รายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โครงการ การศึกษาและค้นหากระบวนการเตรียมผู้เรียนก่อนเข้าสู่การเรียนภาษาอังกฤษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย , 2552.
- นภัสวรรณ จิระเจริญเวศน์. ผลกระทบต่อเงินออมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เกิดจากการจำหน่ายสลากเลขท้าย 2 ตัว 3 ตัว ของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล (Online),2550. แหล่งที่มา : <http://www.bus.rmutt.ac.th/news-admin/file/21.pdf> , (วันที่ 12 มิถุนายน 2552)
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร สังคีต พิริยะรังสรรค์ และนวนน้อย ตรีรัตน์ . หอย ช่อง บ่อน ยาบ้า : เศรษฐกิจนอกกฎหมายกับนโยบายสาธารณะในประเทศไทย . กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- พรชัย ตระกูลวรานนท์ และคณะ . ผลกระทบทางสังคมจากสลากออนไลน์ . กรุงเทพฯ : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ,2540.
- พสุนิต สารมาศ . ชีวิตนักเสี่ยงโชคจากตัวเลข กรณีศึกษาคนเล่นหวยใต้ดิน . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,2545.
- สังคีต พิริยะรังสรรค์. หอยใต้ดิน : โครงสร้างและการเปลี่ยนแปลง . ใน เศรษฐกิจการพนันทางเลือกเชิงนโยบาย . กรุงเทพฯ : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

_____. ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2540.

สายสุรี จุติกุล. การศึกษาแนวความคิดและพฤติกรรมเกี่ยวกับการพนันของเด็กและเยาวชน .
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนัก
นายกรัฐมนตรี ,2532.

สุเทพ สุนทรเกสัช. ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย. เชียงใหม่ : บริษัท สำนักพิมพ์ โกลบอลวิชั่น จำกัด
,2540.

สุพัตรา สุภาพ. ความเป็นมาของสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2533.

แสน วิชาชาญ . ตำนานหอยแห่งเมืองสยาม . กรุงเทพฯ : ว.เพ็ชรสกุล , 2545.

หนึ่งฤทัย ชัยวงศ์. หอยบนดินกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ (Online) ,2550. แหล่งที่มา :
http://www.lodtuk.com/autopagev3/show_all.php?keyword=&group_id=1&auto_id=1&page=5 , (วันที่ 12 มิถุนายน 2552)

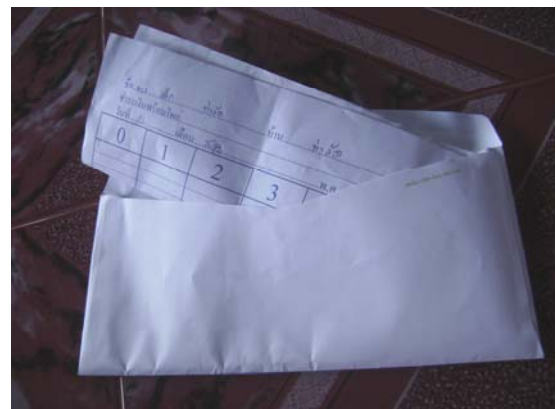
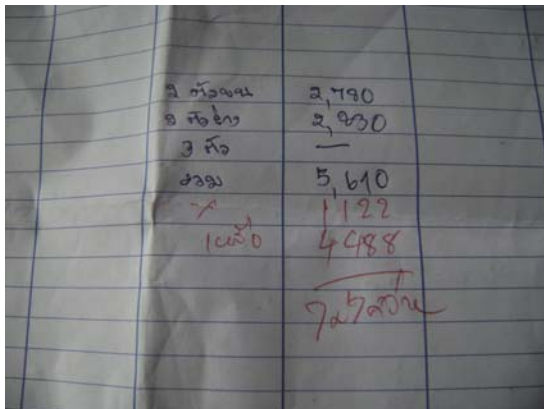
ภาคผนวก

ภาพแสดงลักษณะโปยหอยในปัจจุบัน

รูปด้านซ้าย แสดงถึงลักษณะของโปยหอยหน้าที่ 2 ที่เป็นการเขียนจำนวนเงินในการซื้อเลข 2 ตัวบน และ 2 ตัวล่าง

รูปด้านขวา แสดงถึงลักษณะของโปยหอยหน้าที่ 1 ที่เป็นการเขียนจำนวนเงินในการซื้อเลข 3 ตัวตรงและ 3 ตัวโต๊ด

รูปด้านซ้าย แสดงถึงการเขียนสรุปจำนวนเงินในการขายของผู้ขายหอยตามโปย

รูปด้านขวา แสดงถึงลักษณะการเตรียมที่จะส่งคืนให้กับผู้ขาย ซึ่งจะมีการใส่ซอง เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยไม่สับสน

ภาพตัวอย่างหนังสือที่ใช้ในการเล่นหวยใต้ดิน

รูปด้านซ้าย แสดงถึงลักษณะภายในของหนังสือที่ผู้ซื้อหวยใช้เป็นที่มาของตัวเลขที่จะนำมาซื้อ
หวย

รูปด้านขวา แสดงถึงลักษณะปกหน้าและปกหลังของหนังสือที่ผู้ซื้อหวยใช้เป็นที่มาของตัวเลขที่จะ
นำมาซื้อหวย

รูปด้านซ้าย แสดงถึงลักษณะหนังสือที่ผู้ซื้อหวยมักจะใช้เป็นเครื่องมือในการให้ความหมายของ
ความฝัน ที่เป็นการฝันแบบปริศนาเรื่องราวต่างๆ

รูปด้านขวา แสดงถึงลักษณะภายในของหนังสือฝันพยากรณ์

ภาพตัวอย่างการทำกิจกรรมจากการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR)

รูปด้านซ้าย แสดงถึงบรรยากาศในการจัดเวทีชี้แจงโครงการให้แก่ชุมชน

รูปด้านขวา แสดงถึงบรรยากาศในการประชุมสอบถามและตรวจสอบข้อมูลในเรื่องต่างๆ

รูปด้านซ้าย แสดงถึงบรรยากาศในการจัดเวทีตรวจสอบข้อมูลด้านความสัมพันธ์

รูปด้านขวา แสดงถึงบรรยากาศในการจัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน

ภาพตัวอย่างการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์

รูปด้านซ้าย – ขวา แสดงถึงการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลในเรื่องหอยใต้ดินในชุมชน ในประเด็นต่างๆ

รูปด้านซ้าย – ขวา แสดงถึงการสัมภาษณ์ในประเด็นประวัติศาสตร์ชุมชน

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อ :** นางสาวอังศุมารินทร์ อังสนันท์
- ประวัติการศึกษา:**
- ระดับมัธยมศึกษา ปี พ.ศ. 2543-2548
โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน จังหวัดขอนแก่น
 - ระดับปริญญาตรี ปี พ.ศ. 2549-2552
สาขาการพัฒนาสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- ทุนการศึกษา :**
- ทุนเรียนดีเป็นกรณีพิเศษ จากคณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เมื่อปี พ.ศ. 2552
 - ทุนโครงการสนับสนุนการทำวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในรายวิชาการศึกษานิเทศศาสตร์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี (Community-based Projects for Undergraduate Student : CBPUS) จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) : ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เมื่อปี พ.ศ. 2552
- ผลงาน :**
- ผู้ช่วยนักวิจัย, โครงการ “ พัฒนาแผนงานอย่างมีส่วนร่วม อบต.โพนงามฯ ”, สิงหาคม 2551 – ปัจจุบัน, แหล่งทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
 - ผู้ช่วยนักวิจัย, โครงการ “พัฒนาและวิจัยสุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุข”, กันยายน 2551 – ปัจจุบัน, แหล่งทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
 - นักวิจัย, หัวข้อ วิถีชีวิตการหาปลาลุ่มน้ำโขง :กรณีศึกษาชาวบ้านบ้านปากกะหลาง-สองคอน ต.สองคอน อ.โพธิ์ไทร จ.อุบลราชธานี, มิถุนายน – ตุลาคม 2551, แหล่งทุน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- ที่อยู่ปัจจุบัน :** 31/1 หมู่ 4 บ้านบัว ตำบลธาตุ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 34190
E-mail address : angsumarin_sunny@hotmail.com

ประวัตินักวิจัยชุมชน

1. นายถนอม ขามคำ กำนันบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
2. นางไมย แสงแป้ ประธาน อสม.บ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
3. นางลำไย อันพิมพ์ อสม.บ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
4. นางนิตยา อันพิมพ์ อสม.บ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
5. นายช่วย ไชยใจ ชาวบ้านบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
6. นางบัวผัน ราชสุวรรณ อสม.บ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
7. นางสาวสุลวดี นากุล เยาวชนบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
8. นางหอม ไชยใจ ชาวบ้านบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
9. นายยศธร มาตวงแสง เยาวชนบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
10. นางพรพิมล แฉวมอ ชาวบ้านบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
11. นางสุภัทรา การถาง ชาวบ้านบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
12. นายสมาน จารธานี ชาวบ้านบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
13. นางหวาน ชัยนรินทร์ ชาวบ้านบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
14. นางลอง ทับอาษา ชาวบ้านบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
15. นางอรวรรณ เกิดศักดิ์ เยาวชนน้อยครูบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
16. นายสังวาล มั่นคง ชาวบ้านบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
17. นางสาววิไลย์ ชัยนริน ชาวบ้านบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
18. นางทองสุข นากันหา อสม.บ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
19. เด็กหญิงหัตถ์นิวัลย์ แสงแป้ เยาวชนบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
20. นางจำปี แสงคำ อสม.บ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
21. นางสาววันทนี พิทักษ์วงศ์ ชาวบ้านบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
22. นายวิศวพงษ์ แฉวมอ ชาวบ้านบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
23. นางอารีย์รัตน์ อังสนันท์ ชาวบ้านบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น
24. นายทองใบ แก้วสงวน ชาวบ้านบ้านห้วยหนองจาน อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น